המודיע

בטאון אגודת ישראל העולמית — ירושלים

בס"ד יום ו' ערש"ק, פ' חיי שרה כ"ז מרחשון תשמ"ז (28 בנובמבר 86) · שנה ל"ח גליון 10648
דף היומי: בבלי — בבא קמא ס"ז; ירושלמי — יבמות כ"ז · 80 אג"ח כ' מע"מ

צ.ע.ד T.D.Y. שרותי שילוח בינלאומיים בע"מ

משלוח חפצים אישים

ניו יורק, לונדון, פריס
דרום אמריקה, אוסטרליה

צלצל עוד היום

03-376658/9, 376232/3
04-661137/8

הערכת מטען **חינם!**

"טוטפות"

מעבדה לבדיקת תפילין ומזוזות
רח' עין יעקב 21 ירושלים, 02־272387

בדיקת תפילין ומזוזות ותיקונם

מסור בבוקר — קבל בערב
שירות אדיב ומסור!
מחירים נוחים!

פתוח: 1.00 — 10.00 לפנה"צ, 7.00 — 4.30 אחה"צ
יום ג' 1.00 — 10.00 בלבד

גרמניה החליטה לגרש 5 דיפלומטים סוריים ולהוריד את דרג היחסים

הקפיאה את שיתוף הפעולה הכלכלי עם דמשק וביטלה ההכרה בדרכונים סורים רשמיים לנסיעה אחת

בון, — ממשלת מערב־גרמניה ציוותה על 5 דיפלומטים סוריים לצאת מן המדינה ונוסף על כך היא הורידה את דירוג היחסים הדיפלומטיים שלה עם ממשלת סוריה ביום חמישי, בעקבות הכרעת בית־משפט במערב־ברלין כי סוריה היתה מעורבת בפיגוע טרוריסטי בעיר זו.

דובר ממשלת גרמניה הודיע, כי שניים מתוך ארבעת הנספחים הצבאיים של סוריה ו־3 דיפלומטים נוספים קיבלו הוראות לעזוב את גרמניה. נוסף על כך שגריר בון בסוריה שסיים את כהונתו בנובמבר לא יוחלף עד להודעה חדשה.

עוד אמר הדובר כי שיתוף הפעולה בתחום הפיתוח הכלכלי הוקפא וגרמניה איננה מכירה יותר בדרכונים הסוריים הרשמיים לנסיעה אחת, שיתכן והוצעו על ידי שלטונות דמשק לטרוריסטים. סנקציות אלה הוטלו בעקבות הכרעת בית המשפט בברלין ביום רביעי וגזר הדין על שני המחבלים הערבים, שהגיחו מטען חומר נפץ במשרדי האגודה לידידות ערבית־גרמנית בחודש מרץ. בהתפוצץ המטען נפצעו 7 בני אדם, מהם כמה קשה. בית המשפט פסק כי את הפצצה קיבלו שני הטרוריסטים בשגרירות הסורית במזרח־ברלין.

חיל האויר תקף מטרות בד. לבנון

מטוסי חיל האויר תקפו אתמול בשעות הצהריים מטרות מחבלים דרומית לצידון בלבנון. כל המטוסים שבו בשלום לבסיסם. הטייסים דיווחו על פגיעות טובות במטרה.

היעדים שהותקפו כללו עמדות וביצורים שהיו בשימוש מחבלים מארגון פת"ח ומארגונים אחרים.

מצידון נמסר, כי חיל האויר הישראלי תקף עמדות מחבלים ליד מחנות הפלשתינים עין אל־חילווה ומיה מיה בדרום לבנון.

בהודעת המשטרה נאמר, כי המטרות הותקפו בשעה 2:30 אחר הצהריים ולעבר המטוסים נורתה אש של מקלעים כבדים. עשן נראה עולה מעל האזור המותקף, דרומית־מזרחית לצידון.

רדיו ביירות מסר כי לפחות שני טילים פגעו במטרות ליד מיה מיה. לא נודע בינתיים על נפגעים.

היתה זו התקפת האויר ה־17 על מטרות בלבנון במהלך 1986. ההתקפה בוצעה בעיצומם של הקרבות בין המחבלים לבין השיעים על השליטה בכפר על גבעה השולטת על עין אל־חילווה.

הסכם הפסקת אש עם הקומוניסטים בפיליפינים

מאנילה, — נציגי ממשלת הפיליפינים ונציגי המורדים הקומוניסטיים חתמו אתמול על הסכם הפסקת אש שיביא להפסקת הקרבות בין הצדדים הנמשכים מזה 17 שנים.

ההסכם הזה קורא להפסקת כל הקרבות, והאש החל מן 10 בדצמבר והיציאה מחולטת בכל איי הפיליפינים במשך 60 יום. (עי"ר וצ"צ)

רגיעה בסערה סביב מכירת הנשק לאיראן

הנשיא רייגן מאבד אמון דעת הקהל

וושינגטון, — הסערה באר"הב על רקע הגילויים בדבר מכירה חשאית של נשק אמריקני לאיראן והעברת התמורה למורדים בניקאראגואה שככה במידת מה אתמול, יחד עם זאת עדיין קיימת הבעיה, עד כמה הנשיא רייגן ידע על העסקות האלה.

הנשיא, טרם שיצא לחופשה בקליפורניה לחופשה קצרה, מינה ועדת חקירה לבדיקת פעולתה של מועצת הבטחון הלאומי, אשר לפי טענות שפורסמו בכלי התקשורת, היא שניהלה את הפעולות החשאיות האלה, ללא ידיעת הנשיא.

נוסף על כך, נפתחו חקירות בענין זה על ידי משרד המשפטים, האפ־בי־איי ועל־ידי ועדות של הקונגרס.

כל החקירות האלה באו על מנת לקבוע כיצד משלוחי הנשק לאיראן שנעשו באמצעות ישראל, הסתיימו בהעברת עד 30 מיליון דולר דרך בנק שווייצי למורדי ה"קונטרה" בניקאראגואה.

הבעיה המסתתרת מאחורי החקירות האלה היא, מה היתה מידת ידיעתו של הנשיא ומתי נודע לו.

בינתיים הראה סקר דעת הקהל כי 62 אחוז מן הנשאלים לא האמינו לנשיא, שאמר, כי הוא למד על העיסקה הזאת רק ביום שני.

בינתיים התמיכה בנשיא, לפי הסקר הזה ירדה ב־14 אחוז ל־53 אחוז לעומת 67 אחוז לפני חודשיים. (עי"ר וצ"צ)

ארה"ב עומדת להפר הסכם סאל"ט לצמצום הנשק

בריה"מ שוקלת נקיטת צעדים מעשיים

וושינגטון, — הממשל האמריקני עומד להפר היום את ההגבלות של הסכם סאל"ט־2 עם בריה"מ, מסר משרד ההגנה כי דוע הסכם סאל"ט־2 לא אושר על ידי הקונגרס האמריקני.

בהודעה נאמר כי מפציץ כבד ראשון מדגם ב־52, הנושא טילי שיוט, יטוס לבסיס המבצעי שלו בטכסאס ביום שישי. הנשק המוטען על מפציץ זה יעבור את ההגבלה שמטיל הסכם סאלט על ראשי מחץ גרעיניים ומפציצים נושאי טילי שיוט.

בריה"מ שוקלת נקיטת צעדים מעשיים אשר יופעלו בתגובה להפרה אמריקאית כלשהי של הסכם "סאל"ט־2" — על כך הודיע אתמול דובר של משרד החוץ הסובייטי.

הוא ציין כי למוסקבה אין אמנם צורך להגיב בחופזה על צעדה של וושינגטון. אולם אם ארה"ב אמנם תפר את החוזה, לא תתיר בריה"מ שאיזון האיסטרטגי יופר. (ע"צ וע"ר)

● תל אביב — שר ההגנה השבדי, רוינה קרלסון, נפגש אתמול לשיחה עם שר הבטחון, יצחק רבין, בלשכתו בת"א. (עש"ת)

גוברת הסערה על חידוש היתרי העבודה בשבת לטכנאי הטלביזיה

נציגי אגודת ישראל דורשים פגישה דחופה עם ראש הממשלה וראשי הליכוד על הפרת ההסכם הקואליציוני והסטטוס־קוו ★ חברים בועדה למתן התרי עבודה בשבת שוקלים להתפטר ★ הועדה למען השבת: תקדים מסוכן

מאת סופר "המודיע"

הסערה הציבורית לנוכח חידוש היתרי העבודה בשבת לטכנאי הטלביזיה, על מנת שיוכלו לצלם בשבת את משחקי הכדורגל — גוברת והולכת. תגובות זעם נשמעו אתמול מפי רבנים ואישי ציבור לנוכח הזלזול הבוטה של הממשלה כלפי חילולי השבת וכלפי נציגי הדת בכלל.

יצויין, כי 5 היתרי העבודה שניתנו על ידי שר העבודה והרווחה לטכנאי הטלביזיה, הם חידוש של היתרים שבוטלו לפני כ־3 שנים, הביטול הושג אז בועדה שבראשה ישב מזכיר הממשלה, כפי שנקבע בהסכם הקואליציוני עם אגודת ישראל.

ח"כ הרב אברהם יוסף שפירא הביע את פליאתו ותמיהתו על, כי בימים בהם מתגלית אפסותה של מערכת החינוך הכללית בארץ בחינוך לערכים, בימים בהם

(המשך בעמוד אחרון)

המונים בהספד במלאת שבעה לפטירת הגר"נ פרצוביץ זצ"ל

מאת סופר "המודיע"

באולם מלא מפה אל פה התקיים אמש ההספד על פטירתו של הגאון רבי נחום פרצוביץ זצ"ל ראש ישיבת מיר עם מלאת ימי השבעה להסתלקותו.

המספידים — הגאון רבי יצחק יעקב וייס שליט"א, גאב"ד העדה החרדית בירושלים, הגאון רבי משה שמואל שפירא שליט"א, ראש ישיבת באר יעקב, הרה"ג ר' שמשון רפאל וייס והגאון ר' משה פינקל מראשי ישיבת מיר וכן בנו של המנוח הרה"ג ר' צבי פרצוביץ.

המספידים החשובים עמדו על גדלותו של הגר"נ בתורה ובהרבצת תורה, על דרך לימודו ושיטתו בחינוך והוראת התלמידים, הם בכו את האבידה הקשה לעולם התורה ובפרט לישיבת מיר המעטירה.

יש לציין כי בכל שבעת ימי האבל שורה היתה תחושת האבל בכל העולם התורני, ובמיוחד בהיכל ישיבת מיר, שם התקיימו מידי ערב, שיחות הספד ונהי על השבר הקשה והאבידה הכבדה. ההספדים הושמעו בפני אולמות מלאים והם נאמרו על ידי גדולי תורה ראשי ישיבות ורבנים. מדור מיוחד לזכרו מוקדש היום בעתוננו ובו מאמרים ושיחות על הנפטר וגדלותו התורנית.

תחזית מזג אוויר

תחזית מזג האוויר להיום: מעונן חלקית. תשקיף לשבת: גשם מקומי.

הטמפרטורות: ירושלים 5 עד 16, תל אביב 12 עד 22, חיפה 9 עד 15, באר שבע 9 עד 22. (עתי"ם)

הסוד השמור ביותר במדינה...

— מאת סופר "המודיע" —

פקידים בכירים במשרד העבודה והרווחה נדהמו אתמול, לשמוע, שלמרות פניות חוזרות ונשנות טרם הומצאה לח"כ הרב יעקב יוסף הרשימה המלאה של המפעלים המקבלים היתר עבודה בשבת ומספר העובדים בכל מפעל.

"זה לא הסוד השמור ביותר במדינה, אך יחד עם זאת ברור, שבשיחה פרטית יוכל חבר הכנסת לקבל ולראות הרשימה, יחד עם הסברים לגבי כל מפעל ומפעל" — אמרו, בהדגישם כי החוק מטיל חסיון על הנתונים הללו לציבור הרחב.

ח"כ הרב יוסף חזר ואמר, כי למרות כל פניותיו והפגישות האישיות שקיים — מסרבים להראות לו את הרשימה והוא עומד על זכותו כח"כ לדרוש ממשרד העבודה והרווחה לראות את הרשימה המלאה.

כזכור בתשובה לתלונתו בנושא זה, היפנה אותו יו"ר הכנסת לשר העבודה והרווחה ולסגנו.

במלאת שנה

להסתלקותו של אבינו־בננו ותתנו יקר הנפש ואציל הרוח האברך החסידי

הק' ר' **רפאל צבי פאלוך** ז"ל

שנספה בתאונה קטלנית בכביש רמות

תתקיים עליה לקבה בהר־הזיתים

ביום ראשון, כ"ח מר־חשון תשמ"ז בשעה 9.15 בבוקר
תחבורה תצא מבית הוריו שיבלחט"א, ברחוב רש"י 32 ירושלים בשעה 9.00 בדיוק

המשפחה

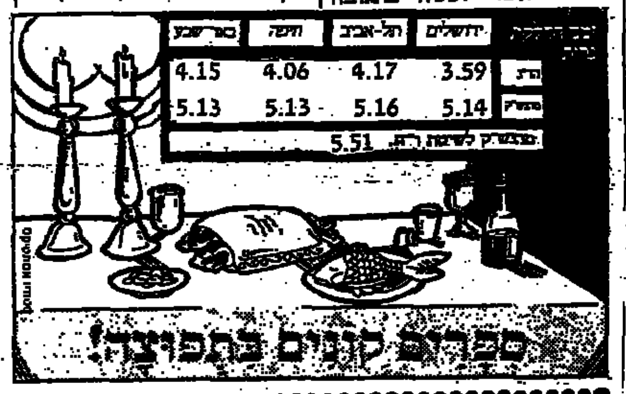

	ירושלים	תל־אביב	חיפה	באר־שבע
הד"נ	3.59	4.17	4.06	4.15
מוצ"ש	5.14	5.16	5.13	5.13

מוצאי שבת לשיטת ר"ת 5.51

אברהם דיסקין בני ברק — **מרים רבינוביץ** ירושלים

מאורשים

בס"ד, אור ליום כ"ו בחשון תשמ"ז

חיים שטראוס קרית אתרי ירושלים — **שרה שלזינגר** בית וגן ירושלים

מאורשים

בס"ד, אור לכ"ה חשון תשמ"ז

שפע ברכות

למע"כ חברנו הדגול, העוסק בעבודת הקודש הגאון
מוהר"ר **דוב מאיר אייזנשטיין** שליט"א
לאירוסי בתו המושלמת
מרת **הדסה** תחי'
עב"ג, כליל המעלות, עדיו לגאון ולתפארת
הרב **משה זאב ברזל** הי"ו
ענבי הגפן בענבי הגפן דבר נאה ומתקבל
בורא עולם בקנין ישלים זה הבנין לעדי עד ויזכו לבנות בית נאמן בישראל לשם ולתפארת

חבריך במערכת האנציקלופדיה התלמודית והתלמוד הישראלי השלם, ביד הרב הרצוג

ב"ה

שנת **ת.ש.מ.ז.** לפ"ק

ברב **ר**גשי **מ**עמקי **צ**פוני **ו**טמוני **ה**לב

בשבח והודי' להשי"ת
הננו מתכבדים בזה להזמין את כבו' ובי"ב לבוא ולהשתתף

בשמחת הבר מצוה
של בננו היקר
רפאל מנחם נ"י

שיתקיים אי"ה בעהיית במוצש"ק פרשת חיי שרה, אור לכ"ח חשון תשמ"ז באולמי "תפארת" רח' יואל 10 בעיה"ק ירושלים תובב"א

קבלת אורחים משעה 7.30 בערב

הסבא — הרב **משה ברוך לוין** ורעיתו
בכבוד רב — **שמואל טויסיג** ורעיתו

שוב הופיע!!!

כיבוד ומורא

הספר המקיף על הלכות כיבוד אב ואם

מתנת הבר מצוה האידאלית

להשיג בחנויות הספרים

הפצה ראשית: "אור הספר"
מלכי ישראל 41 י"ם, 02־381429

חדש! אוף שימחע'ס
קייטרינג וארועים
ע"י רשת מוסדות איתרי ירושלים

שמחים להודיע לציבור בני התורה
כי עומד לרשותם
בשירותי קייטרינג להכנת שמחות, ארועים וארוחות מוכנות

★ בטיב וטעם מעולים.
★ במחירים זולים במיוחד לבני תורה.
★ בהשגחה ישיבתית גלאט למהדרין מן המהדרין.
★ הספקת ארוחות מוכנות ומסודרות למוסדות תורניים.
★ הכנת ארוחות מוכנות ומסודרות לשבת עד לפתח הבית.

מחיר לדוגמא:
קוגל ירושלמי (100 מנות)
רק **30** ש"ח
להזמנות טל' 714680 (02)713389
בין השעות 7-16

מידות גדולות לנשים

חנות מיוחדת עבורכן!
ברח' רבי עקיבא 115 בני ברק

הגיעו בגדי חורף

יורם ירדני האופנאי שלכן

קול רינה וישועה באהלי צדיקים

ברגשי גיל וחרדת־קדש מביאים אנו מקרב לב

ברכת מזל טוב

אל רום מעלת הוד כבוד קדושת עטרת תפארת ראשינו

כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

ולבנו ידידנו הרב הגה"צ כש"ת
רבי **צבי יהודה שפירא** שליט"א
לשמחת כלולות נכדו-בנו
החתן המופלג בתוי"ש מבחירי ישיבת בית אברהם סלונים בירושלים עיה"ק
הרב **משה מנחם** שליט"א עב"ג תחי'
השבע הבעל"ט בשעטו"מ

אנו תפילה שיזכה כ"ק מרן האדמו"ר שליט"א לראות דור ישרים מבורך לתפארת בית אבוה"ק לבנין בית נאמן בישראל ומשמחה זו יושפע ישועות טובות בכלל ובפרט בבריאות השלמות וכל טוב סלה, ויחד עם כל ישראל יזכה לעלות לציון ברינה וגאולה שלמה הקרובה לבוא בב"א

המברכים מול הדר"ק
חסידי בלאזוב בארה"ב

אחים גיטלר בע"מ

קבלנו להפצה את הספר החשוב שרבים ציפו לו

"ושבתה הארץ"

מצות השביעית בשדה ובכרם, פרקי יסוד הלכה למעשה, בהלכה, בדרוש ובעיון, וכן סקירה הסטורית

יו"ל ע"י המרכז הארצי לחקלאים שומרי שביעית
מיסודו של מרן הגאב"ד דקוממיות זצוק"ל

להשיג בחנויות הספרים

מכון בית יעקב למורות

כפר הרב לוין, ירושלים

בס"ד

כינוס הבוגרות

אליך, בוגרת יקרה!

לאחר שנים של פרידה מהסמינר
תשמחי בודאי להפגש עם מורותיך
ועם חברותיך למחזור, ולהעלות זכרונות בצותא
אנו נערכות לקראת כינוס בוגרות חגיגי
העומד להתקיים בעז"ה בקרוב.
כדי שתוכלי ליטול חלק בחויה מיוחדת זו
נא המציאי לנו את הפרטים הבאים:

שם פרטי: ____
שם משפחה: ____
שם משפחה קודם: ____
כתובת ____
טלפון: ____
שנת סיום הלימודים: ____
מחזור: ____
עיסוק נוכחי: ____
בוגרות נוספות המוכרות לך:

גזרי ושלחי לפי הכתובת: מכון בית יעקב למורות ת"ד 511, ירושלים עבור "ועדת הדינר"

ארגון נשי ספינקא בארץ ישראל

הננו מתכבדות בזה להזמין את כל ידידות ואהדות בית ספינקא להשתתף

בערב מהנה!

בהשתתפות הרבנית מספינקא שתחי'

שתערך אי"ה ביום ראשון כ"ח חשון (30.11.86) באולמי ווגשל רח' מלצר בני ברק בשעה 7.30 בערב

בתוכנית:

הרצאת סגא"ל הרב **יצחק חלמיש** שליט"א
רב קהילת המהדרין ורב שכונת תל גיבורים בני ברק

הרצאת גב' **יפה קליין** תחי'
יועצת לרפואה טבעית לזהרויה נבונה
על הנושא: הבריאות מהו?

הרצאת ד"ר **שירית ירקוני־מור**
על הנושא: רפואת שיניים מונעת

☆ הגרלות ☆ מכירה פומבית

המנחה: גב' **לאה שיף** תחי'

בברכה **המארגנות**

במוצאי שבת שבת ק' זו **"מלוה מלכה" חגיגית** בבית־קאליב, חגי 7 בני־ברק

הדר היום

עול משווע כלפי גימלאים

מ/ה. הממשלה עסוקה וטרודה מעל לראשה בבעיות השמורות ברומו של עולם, לא רק מן המבט המדיני, נושא שהוא חביב יותר על הפוליטיקאים הגדולים והקטנים, כי אם גם בבעיות כלכליות, כלומר במשברים הפוקדים חברות ענק, אין הדעת פנויה לעסוק בקטנות, מיליונים או ליתר דיוק עשרות ומאות מיליונים של דולרים חביבים יותר גם על מי שאינו יודע לספור אותם. הפסדים מצטברים בשיעור של 100 מיליון דולר במפעל כרשל, שבוזבז חלקם הגדול על משכורות שמנות, מהווה נושא מושך יותר תשומת הלב, רמת השכר וטובות ההנאה של מנהלי בנקים גם הוא נושא פופולרי יותר לא רק למסקנים, כי אם גם לכלי התיקשורת האורבת לטרף ומלקקת את הפצעים השותתים דמים תרתי משמע. לא כן צעקת הדל נבלעת בתוך המולה זו, ומי מוכן להאזין למעשות הצדוקות ביותר, על פי הכלל של "חכמת המסכן בזויה".

משרד האוצר מתקשה להטיל מרות על משרדי הממשלה לקצץ בתקציב ההוצאות, הצעות לפיטורי עובדים נתקלות בחומה קשוחה על ועדי עובדים ומוסדות האיגוד המקצועי, כל מיגזר מגייס את כל כובד משקלו לבטל גזירות קיצוץ, גם אם דעתו של האוצר היא שאפשר לו לציבור לעמוד בהן ומי שכוחו הלחץ שלו גדול יותר זוכה להקשבה גדולה יותר, בולטים ביניהם אלה שיכולים גם להעמיד סכומי עתק כדי לעשות יחסי ציבור ולהרים קול זעקה.

לא כן מיגזר אחר, שאינו מהווה קבוצת לחץ, מיגזר שאינו משופע באמצעים לגייס דעת קהל ולהפעיל קשרים, מיגזר זה הוא תמיד טרף קל לקיצוצים. מיגזר זה אינו יכול גם לאיים בשביתות ובעיצומים. זה המיגזר של מקבלי הגימלאות. כלפיהם קל להוריד הוראות, לשחוק עד דכה את מעט הזכויות שצברו לעצמם במשך שנות עבודה רבות, על שכמם מטילים מעמסה וגוזרים גזירות שאינם יכולים לעמוד בהם, וקולם נשמע כקול ענות חלושה והם מרגישים את עצמם נדחקים לשוליים של הכנסה שבקושי יכולה לספק להם ולמשפחותיהם אפילו צרכים מינימליים. לעתים רחוקות יש מי שמשמיע קולו, אך קול זה נשמע כקול קורא במדבר.

אילו היה מדובר במשטר קפיטליסטי הדואג רק לעשירים, גם אז היה בולט העוול החברתי, על אחת כמה וכמה כאשר המישטר בארץ, מדבר גבוהה על צדק חברתי ומשטר סוציאליסטי, בולט יותר העוול וחוסר הצדק. שכבה חלשה זו היתה צריכה להיות האחרונה לקיצוצים ולהטלת עול נוסף, אלא שהם מרגישים את עצמם נעזבים ונזנחים על ידי ממשלה שמכלכלת הוצאות של מפעלים כושלים, מחזקת במחי יד חובות שהצטברו בעקבות תשלומי שכר ברמה גבוהה הטבות ותנאי עבודה שמעטים כמותם בעולם, מפני שאלה המופקדים על ניהולם יודעים כי יש מי שיכסה אותם גרעונות.

המשטר השולט במוקדי הכוח מתיימר לדבר הרבה על במתחן סוציאלי אלא שהמציאות סוטרת על פניו. גם קופות הפנסיה המאורגנות נלכדו במלכודת זו ומנהליהם שדורשים לעצמם זכויות ושכר גבוה, אינם כובשים את פניהם בקרקע מתוך בושה, כאשר גימלאים רעבים ללחם מרימים קולם, הם דבקים בתקנות שעברו עליהם הקלח. גם קיצבאות הגימלאות של הביטוח הלאומי נשחקו לבלי הכר. והרי ביטוח לאומי זה נובה מן השכירים תשלומי חובה בשיעורים גבוהים שבהם אפשר היה לרכוש בכל חברת ביטוח זכויות גדולות פי כמה.

הנושא חוזר ועולה לעתים על ידי אנשים הרגישים למצוקת האביון, אך גם הם חוזרים לעסוק במספרים הגדולים. אם היינו מצרפים לסך הכל את כל אותם מספרים של הפסדים מצטברים, אפשר היה לפתור הרבה מן הבעיות המציקות לאותה קבוצה, כי הרי הגימלאים אינם יכולים להשבית דבר ומרגישים את עצמם כאילו החברה זנחה אותם בערוב ימיהם, לאחר שנסתיים שעתם. האמנם?

אל תחמיצי!

שבוע אחרון למבצע
ולפני עלית המחירים
עדיין תוכלי לרכוש פאות

First Lady

במחירי המבצע 75 ש"ח

ושאר הדגמים במחירים הישנים
להשיג בכל הסלונים בארץ
השווק הבלעדי "הפאה"
ר' עקיבא 65 בני־ברק טל' 03-790084,788710
לנוחיות נשות בית וגן בירושלים,
מיכלין 22 טל' 02-421872

First Lady

מגדנית הלמן

רח' שטראוס 18, טל. 02-232677 ירושלים

הודעה חשובה

אצלנו תוכלו להשיג כל סוגי

עוגות ומיני מאפה

בהשגחת הבד"ץ של אגודת ישראל

קיימת הפרדה מוחלטת ביצור
ה"חלבי"

★ הספקה לשחתי קייטרינג ★
★ שרות אדיב ומסור ★

הבהרה

יצא לאור

קונטרס "אשת חיל" - הדרכה לכלות

נערך עפ"י שיחות ששמעתי מאת מורי ורבי
הגה"צ רבי חיים פרידלנדר זצוק"ל

ברצוני להבהיר שקונטרס זה לא נכתב ע"י מורי ורבי הנ"ל (כפי שמשתמע משער הקונטרס) אלא ערכתיו מתורה שבע"פ ששמעתי ממנו

המו"ל אליהו ע.

ראפסאנג'אני: יהיה לנו עוד מה לספר על הנשק מארה"ב

טהראן — יו"ר המג'ליס האיראני עלי אכבר ראפסאנג'אני אמר ביום חמישי כי "יהיה לנו עוד הרבה מה לספר על הנשק שסיפקה ארה"ב לאיראן".

ראפסאנג'אני שאמר את הדברים לסוכנות הידיעות האיראנית התגאה על כך שאיראן הביאה לסכסוך חריף בין הדמוקרטים והרפובליקנים בארה"ב עד ש"הם עכשיו חותכים אלה לאלה את הגרונות".

"בשתי המאות האחרונות היו אלה הבריטים והאמריקנים ששמו ללעג מדינות אחרות ועל ידי זריעת סכסוכים בין המנהיגים יצרו משברים אותם ניצלו למען האינטרסים שלהם", הוא אמר בנאום שנשא בפני קצינים מצבא איראן. "אבל עכשיו אנחנו משלמים לאמריקנים בחזרה במטבע שלהם", הוא אמר.

בינתיים הכחיש ראש הממשלה מיר חוסיין מוסאוי ידיעות כאילו ישראל פעלה כמתווכת במשלוחי הנשק האמריקנים לאיראן, על אף ההודעות האמריקניות והישראליות בענין זה.

כמו כן דחה רדיו טהראן את הידיעות כי סכומים עד 30 מיליון דולר שנתקבלו ממכירת הנשק לאיראן הועברו למורדים בניקאראגואה באמצעות בנק שווייצרי. "ההודעות האלה אינן אלא "דמיון ותו לא", טען רדיו טהראן". (ע"ר ופ"צ)

בג"צ הורה להחזיר לשרות 3 קציני שב"ס שהודחו

מאת כתב עתים הדר פרידמן

בית המשפט הגבוה לצדק פסק כי שלושת קציני שרות בתי הסוהר שהודחו מתפקידם לפני 4 חודשים על ידי נציב שרות בתי הסוהר רפי סויסה, יוחזרו לאלתר לתפקידם. כמו כן הטיל בג"ץ על המדינה תשלום הוצאות משפטם של העותרים בסכום של 3,000 ש"ח.

הנשיא מאיר שמגר, והשופטים משה בייסקי ושושנה נתניהו, קבעו כי נימוקים להחלטה ינתנו במועד מאוחר יותר. במהלך הדיון המשפטי ביום ה', שארך כ־4 שעות, תקפו השופטים בחריפות את שר המשטרה חיים בר לב, כאשר באת כח המדינה הציגה את טיעוניה.

בתום שמיעת הטיעונים יצאו להפסקה והכבוד. 5 דקות שבו לאולם הדיונים ונשיא בית המשפט העליון קרא את ההחלטה:

"עתירה זו התמקדה ב־2 נושאים, האחד החזרתם לתפקיד אותם מילאו העותרים עד 3.7.86, וכן קביעתו של מי שיבדוק את תלונותו של נציב שרות בתי הסוהר נגד כל אחד מהעותרים. בנושא השני הודיעה באת כוח המדינה גב' תמר הקר כי שר המשטרה שב ושקל את הענין ויהיה מוכן להטיל את בדיקת התלונות על מבקר המשטרה ולכן אין מקום לנקיטת עמדה בבית משפט זה. בענין הראשון ניתן צו החלטי לעתירה. הנימוקים יינתנו בהמשך".

הדיון המשפטי החל ביום ה' בשעה 11 בבוקר, בטיעוניו של בא כוח העותרים עוד צבי טרלו. הוא אמר כי לאחר הגשת דוח מבקר המשטרה בענין נציב שרות בתי הסוהר רפי סויסה, היה על שר המשטרה להדיח את נציב שרות בתי הסוהר מתפקידו ולא את העותרים. השר בר לב חסם את דרכם של העותרים, כל ההאשמות נגדם הן עורבא פרח. הם שקועים בביצה של שקרים פרי רוחו של סויסה, איומים והסתה נגדם. השר בר לב חסם את דרכם לפני בדיקה כלשהי. סויסה הסתתר מאחורי גבו של השר, שנתן לו תמיכה רבה", אמר עוד טרלו. הוא הוסיף כי העותרים הודחו מתפקידם בשרירות לב ובאופן לא חוקי וקרא לשופטי בג"צ להשיבם לתפקידיהם הקודמים.

"זה פתח לשחיתות נוראה. רק שר, סגן שר ורב ראשי יכולים לסלק את עוזריהם מתפקידם עפ"י התקשיר. רפי סויסה אינו אף אחד מאלה ועל כן מעשיו אינם חוקיים", טען בא כוח העותרים.

עם תום טיעוניו של עוד טרלו השמיעה באת השמיעה באת כוח המדינה עוד תמר הקר את עמדת המדינה. היא הודיעה לבג"צ כי שר המשטרה שקל את הענין שנית ויהיה מוכן להטיל את בדיקת תלונותיו של רפי סויסה נגד שלושת העותרים על מבקר המשטרה. ועל כן אין מקום לדון בחלק זה של העתירה.

באת כוח המדינה הוסיפה כי נוצר משבר אימון בין נציב שרות בתי הסוהר ועובדי לשכתו, העותרים, ולא ניתן להעלות על הדעת שיעבדו במחיצה אחת עימו. היא ביקשה מבג"צ לאפשר לנציב החדש שיכנס לתפקידו בעוד ימים אחדים לארגן את לשכתו כפי שהוא חפץ.

השופטים קטעו מפעם לפעם את דבריה של באת כוח המדינה. השופט משה בייסקי: הוציאו נגד העותרים גזר דין מבלי לתת להם הזדמנות להתגונן, עוד בטרם הבדיקה. החוק קובע דרכים לטיפול שפטי עליהם. על פי איזו פסקה מקבילה ישר מהתפקיד, היכן זה כתוב, היכן יש דבר כזה? חייבים לבדוק קודם את התלונות נגדם ורק אח"כ לסלקם.

השופטת שושנה נתניהו: ישנה איפה ואיפה, כאשר שר המשטרה מקבל את דו"ח עדן ונוקט באר מצעים נגד השלושה ולא נוקט אמצעים נגד הנציב. זו איפה ואיפה ביחס אל העותרים בהשוואה ליחס הנציב.

השופטת פנתה לבאת כוח המדינה ואמרה: גבירתי יודעת מה יש בדו"ח עדן המונח לפניגו".

שר החקלאות ליו"ר ועדת הכספים:

נשתדל בכל היכולת לספק הדרוש לכל שומרי שמיטה

שר החקלאות, אריק נחמקין, הודיע ליו"ר ועדת הכספים, הח"כ הרב אברהם יוסף שפירא, כי משרדו מטפל בנושא אספקת תצרוכת לשומרי שביעית וכי ישתדל בכל יכולתו לספק את הדרוש לכולם. "מנכ"ל משרד החקלאות, מאיר בן מאיר, שמד לרשותך בכל עת כדי להמשיך בפעולה הברוכה ולסיימה".

במכתבו מגדיר השר נחמקין את ח"כ הרב שפירא כמי שהיה "היוזם והמתחיל במצוות הטיפול באספקת תוצרת לשומרי שביעית ולכן טבעי והגיוני שהוא יהיה ממשיך ומסיים המצווה".

מרכז החינוך העצמאי

המחלקה לחינוך מיוחד — המחלקה להשתלמות

יום עיון בנושא החינוך המיוחד

ייערך אי"ה ביום שני כ"ט בחשון תשמ"ז (1.12.86)
בסמינר בית יעקב רח' יצחק אלחנן 4 תל־אביב

בתוכנית:

9.30־9.00	דברי פתיחה ע"י הרב מ. לוריא מנהל המחלקה
9.30־10.00	דברי ברכה ע"י הגב' י. פביאן מפקחת על החינוך המיוחד.
11.30־10.00	הרצאה בנושא: שיקולים להערכת מצבם של ילדים פגועי [illegible] ע"י פרופ' ש. סמפסון
12.00־11.30	הפסקה־כבוד קל
1.00־12.00	הרצאה בנושא: הנחית הורים בכלי משלים לעבודה עם הילד הטיפולי ע"י הגב' ג. ליפר
2.00־1.00	הרצאה בנושא: הדרכה ודרכי שימוש במבחן של פרופ' ש. סמפסון "לאיבחון וקידום בגיל הרך" ע"י הגב' ח. חזקת

מוניות רמות אשכול

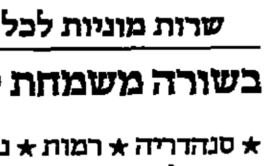

טל. 814114
814112
814111

רח' פארן 7

שרות מוניות לכל חלקי העיר והארץ

בשורה משמחת לתושבי השכונות

★ סנהדריה ★ רמות ★ נוה יעקב ★ מעלה אדומים
★ מעלות דפנה ★ שמואל הנביא ★ מטרסדורף
★ עזרת־תורה ★ בית וגן ★ הר־נוף ★ גאולה
★ מקור גאולה ★ מאה שערים

לרגל הרחבת צי המוניות שברשותינו ולרגל בחירת הנהלה חדשה לחברתנו אנו מכריזים על מבצע מיוחד

על כל נסיעה חזרה 10% הנחה

אנו עומדים לשרותכם 24 שעות ביממה פרט לשבת

באדיבות במהירות וביעילות אין לנו מתחרים

בית מסחר ספרים מישור
ר' עקיבא 124 בני־ברק
טל. 787365

מבצע

מראשית השנה ועד אחרית השנה

בית מסחר ספרים מישור מעמיד לרשותך מבחר אדיר של ספרי קודש.
ספרים בהלכה, מוסר, ספרי קריאה, נוער וחוברות לילדים
במחירי מבצע

נוסף לכך: התשלומים עד אחרית השנה

תמורת כל 100 שקל נוסף תקבל חודש נוסף
בקניה של 100 ש"ח 1 תשלום ל 30 יום (אפשרי גם 2 תשלומים)
על כל 100 ש"ח נוסף, 30 יום נוספים, עד 10 תשלומים ל 300 יום

התשלום האחרון ליום א' ד' בתשרי תשמ"ח

נ.ב. אין המבצע כולל ספרי ש"ס [illegible] קטלוג מישור יחולק חינם לכל דורש

ספרי קודש זה מישור

הזדמנות!

מכירת שמלות אמריקאיות לילדות (מידות 2-12)

המכירה תערך בעזה"ת במוצש"ק פרשת "חיי שרה" כ"ז מרחשון משעה 7, בבית משפ' רווח, רח' אמי 8 ב"ב.

להתראות

המשחטות נסגרו - אך מפעל הבשר הטרף קיבל אישור, שוחטי תל־אביב מזהירים מהצפת העיר בעופות טריפה

עיריית תל־אביב סגרה את המשחטות בשוק הכרמל בצו שיפוטי, על פי הודעת הפוריטר, ומאז נשארה בתל־אביב רק משחטה קטנה אחת לשחיטת עופות כשרים, בשוק הבליה, שאינה מסוגלת לספק את הצרכים. שוחטי תל־אביב שעבדו במשחטות אלו וכן רבנים ואנשים הקרובים לנושא, מתריעים על הצפת השווקים בשחיטות בלתי מבוקרת. ראשי המועצה הדתית והרבנים בעיר שנים להשפיע על שינוי ההחלטה הללו חרם בידם.

ועד השוחטים שפנה אל הגורמים האחראיים בעירייה, וביקש תכנית לשיפור המשחטה לאור טענות על מפגעים וסניטריים נתקל בהתחמקות, כאשר אחדים מן האנשים אף הבהירו כי אין השחיטה רצויה כלל בעיר. חלק מן השוחטים אף טען כי הם מתרשמים שאין כאן מטרות וטרינריות כי אם מטרות אחרות. לדוגמא, אף הצביעו על ההתעלמות מהמשך פעולתו של מפעל לעיבוד בשר המשווק בשר טריפה. הפועל בסמוך למקום שבו היתה המשחטה של שוק הכרמל. "אם הבעיה היא וטרינרית הרי מתבקש של העירייה היה לדאוג לתיקון הליקויים, ומדוע היא פוטרת את עצמה מסגירת המשחטה". השחיטה המקומית היא צורך ציבורי, הן למקפידים על שמירת כשרות והדורשים שחיטה במקום, והן לציבור רחב בעיר המבקש לקנות עופות טריים ("עוף חם").

אך בעיקר הם מתלוננים כאמור על המצב שנוצר, שעם הפסקת פעולות המשחטה והצפת העיר ב"שוחטי חוץ". יש חשש שבתי מסחר נוספים יכניסו עופות ממקומות בלתי מוהים.

גם כלפי המשחטה הקטנה הקיימת עדיין בשוק עליה תלוי ועומד צו סגירה. אך אפילו בלי זאת היא עלולה להתמוטט בגלל הלחץ שמופעל עליה עם סגירת המשחטות בה"כרמל".

סגנו של קאדאפי מבקר בסוריה

דמשק, — סגנו של קאדאפי, עבד אל סאלם גאלוד, הגיע אמש בפתאומיות לדמשק ונתקבל על ידי סגן נשיא סוריה עבד אל חלים חאדם.

משקיפים סבורים, כי הוא ייפגש עם נציגים סוריים ופלשתינאיים, כדי לדון בהסלמת הקרבות בין השיעים והמחבלים מסביב למחנות הפליטים בלבנון. (עי"ר)

עציר בטחוני נמלט

עציר בטחוני הצליח אתמול להימלט ממכבוריו בעת שהובא לבית המשפט הצבאי ברמאללה.

העצור, ראדי ספי אחמד, בן 24, נעצר כחשוד בנסיון לרצח של ערבי אחר על רקע בטחוני. אתמול בבוקר הועבר מבית לחם לבית המשפט הצבאי ברמאללה בג'יפ של המשטרה יחד עם עצירים נוספים. בדרך התעכבו השוטרים במטה המחוז הדרומי שבמבואות הכפר אל עזריה ממזרח לירושלים. אחד השוטרים נכנס למטה המחוז ובג'יפ נותר הנהג. באותו זמן הצליח אחמד להימלט רגלית. (עתי"ם).

נלכדה כנופית הנוכלים שמכרה שטיחים חסרי ערך

ארבעה חשודים בהשתייכות לכנופית נוכלים שפעלה ברחבי הארץ הצליחה למכור שטיחים חסרי ערך לתמימים, נעצרו אתמול על ידי חוקרי מפלג ההונאה במשטרת תל אביב.

בחודשים האחרונים פעלה הכנופיה בת"א, נתניה, כפר סבא, פתח תקוה ובני ברק.

חברי הכנופיה פעלו בשיטה ישנה ש"עבדהן בקרב תמימים שנים רבות.

אחד מן הנוכלים היה מתחזה לתייר גרמני בעל־רכב פרטי ואחר היה מתחזה לעובר אורח תמים. השניים היו מאתרים גבר מבוגר ושואלים אותו אם הוא יכול לתרגם את דברי התייר מגרמנית או מאידיש, שכן הם אינם מבינים איש את רעהו.

התייר התעניין לכתובת מסויימת ובינתיים היה מגלה הנוכל השני שטיחים במכוניתו של התייר. הוא היה אומר ל"קרבן", כי אלה הם שטיחים יקרי ערך ומבקש, כי יתרגם לתייר את משאלתו לרכוש אותם שטיחים.

תחילה היה התייר נוהג למאן למכור את ה"שטיחים היקרים". אך לבסוף היה מתרצה.

בשלב זה, היה מגלה ה"קונה", כי חסר לו סכום כסף והוא היה מבקש מן המתורגמן הלוואה כספית וכערבון היה משאיר בידיו את השטיח.

רק לאחר ש"התייר" והקונה היו מסתלקים, היה נוכח הקרבן התמים, כי בידיו שטיח חסר כל ערך, ואילו את כספו הוא איבד.

למשטרה הגיעו מספר תלונות בענין זה, אך המשטרה סבורה שישנם אנשים נוספים שנפלו קרבן לתרמית זו והם חוששים או מתביישים להתלונן.

כאמור, נעצרו ארבעה חשודים בני 20 עד 50.

המשטרה מבקשת ממתלוננים נוספים לפנות למפלג ההונאה ברחוב הרכבת בתל אביב טלפון 03־625102. (עתי"ם)

למרות לכידת הכנופיה, נקרא הציבור לגלות ערנות מנוכלים אחרים העשויים לפעול בשיטה דומה.

נתגלה בית עלמין בנתיבות

מאת יצחק לוינגון, כתב עתים

בית עלמין בלתי מזוהה התגלה אתמול בנתיבות, בחצר של אחד מבתי התושבים. אנשי החברה קדישא הוזעקו למקום ונטלו לבדיקה עצמות אדם שנמצאו במקום. מומחי הרבנות הראשית הוזמנו לעירייה לבדיקה אם בית העלמין שהתגלה, הוא בית קברות יהודי עתיק.

סימון אחזין עוסק לאחרונה בבניית בית מגורים בחצר ביתו בנתיבות, בסמוך לביתו הישן. אתמול שכר אחזין טרקטור ליישור השטח ותוך כדי עבודות היישור, נתקלה כף הטרקטור בחפץ קשה, שהפריע להמשך העבודה. הטרקטוריסט הפסיק את עבודתו וירד מהכלי לבדוק את הקרקע, כדי להסיר את המיכשול. לתדהמתו התגלה לעיניו בד וגבו עצמות אדם. הוא הזעיק למקום את בעל המיגרש והשניים חפרו סביב ומצאו שלדי אדם, שנטמנו בקברים מוקפים לבנים עשויות אבן גיר.

חידוש בתל אביב: חוג ללימוד תורה בבנין מגורים טעון רשיון...

"השימוש שהיקף שיעשה בבנין שברחוב גוטנבורג בתור בית ספר ללימוד תורה הינו שימוש חורג בהתאם לחוק התיכנון והבניה והוא אסור במקום האמור. הינך נדרש להפסיק את השימוש הזה. אם לא תעשה כן נאלץ לנקוט נגדך באמצעים משפטיים". אזהרה זו קיבלו בימים אלה אריה ומול לוי, שהקדישו אגף בביתם שבשכונת צהלה בצפון תל אביב ללימוד תורה לימוד שבועי ביהדות מטעם ארגון הפעילים "יד לאחים", ממנהל המחלקה לפיקוח על הבניה במינהל ההנדסה של עיריית תל־אביב.

היועץ המשפטי של "יד לאחים", עו"ד אליהו זרין, איים בפניה לבג"צ נגד העירייה המפסיקה לימוד תורה ברשיון על "שימוש חורג".

"האם משחק קלפים בזכורה בבנין מגורים מותר ורק שעורי תורה הם הפרעים?" היקשה עו"ד זרין בפני פקידי המחלקה. לדבריהם הגיעו פקחי העירייה למקום בלחץ אחת השכנות על גורמים בכירים בעירייה, אולם הובטח כי "הדבר ישקל מחדש". (עשי"ת)

עידית ירושלים מסייעת למשפחות הערביות שב־תיקן נפגעו בירושלים

עיריית ירושלים נערכת לסייע למשפחות הערביות בעיר העתיקה שנפגעו או שנפגע רכושן בעקבות ההתפרעויות אחרי רצח תלמיד הישיבה אליהו אמדי הי"ד.

לעירייה יסייעו גורמים ציבוריים הומניטריים אחרים.

כתב עתי"ם מוסר, כי אתמול יצאו לעיר העתיקה אנשי מקצוע, לאמוד את היקף הנזקים ולבדוק מה ניתן לעשות לתיקונם.

לאחר שתהיה בעירייה הערכה של עלות התיקון, יש כוונה לפנות לגורם ציבורי מסויים שיסייע במימון התיקון. (עתי"ם).

שר הגנה השבדי אורח שר הבטחון

שר ההגנה של שוודיה, מר רויטה קרלסון, יהיה היום אורחו של שר הבטחון יצחק רבין.

השר השוודי מבקר אצל חיילים השוודים בכוחות יוניפי"ל בלבנון ויגיע ארצה דרך מעבר ראש הנקרה. (עתי"ת)

בכולל אברכים
אהה"צ + שעורי תורה
התפנה מקום המעונין
להתקשר 02-414904
בין השעות 7.30-10 בערב

החוג לזכרה
של בלומה אבוביץ ע"ה
יערך אי"ה ביום ראשון כ"ח מרחשון תשמ"ז בשעה 8.30 בערב בבית הכנסת "באר יעקב" רח' הרב הירש 10 בני ברק.
נא לדייק!

במלאת אחת עשרה שנים
להלקחו של בעלי אבינו וסבינו היקר באדם
ר' חיים מאיר ציצובסקי ז"ל
נקיים אזכרה בבית העלמין [illegible] פונוביז'
ביום א' כ"ח חשון בשעה 3.30
המשפחה

אין עליה ברמת הזיהום בכינרת

חרף הגידול היחסי במספר הנופשים בכינרת והקמת חופים נוספים לאורך האגם, אין עליה ברמת הזיהום והחופים נקיים יחסית מזיהום צואתי.

כך עולה מבדיקות שנערכו באחרונה במעבדה לחקר הכינרת, בהשתתפות החוקרים ד"ר טליה ברגשטיין ועדיה קינט. ב־22 חופים נמצאו פחות מ־100 קוליפורמים צואתיים ב־100 מ"ג מים ורק בשני חופים מצאו בין 100 ל־200 קוליפורמים ב־100 מ"ג מים. מספר האנטרוקוקים היה אף הוא נמוך וב־22 חופים היו בין אפס ל־10 חיידקים ב־100 מ"ג מים ובשני חופים בין 10 ל־50 ב־100 מ"ג מים.

מספר המבקרים בכינרת בקיץ האחרון היה יותר ממליון, בחוף גולן בלבד ביקרו כ־300 אלף איש ובחוף דוגית כ־180 אלף איש. באפריל עד אוגוסט 86 פונו מחופי הכינרת כ־800 טון אשפה ומחוף דוגית בלבד פונו 350 טון אשפה. (עתים).

מתכננים לבוא לארה"ב?
מתאכסנים בבורו־פארק?

לאלה מביניכם שיש רשימת קניות ארוכה
ואינם יודעים לאן ללכת

לאלה היודעים לאן ללכת אך חצים
לחסוך זמן וכסף. לנו יש הצעה עבורכם

FAMILY CLASSIC

43—15 14 Ave
Brooklyn N.Y. 11219

החנות בעלת המבחר העצום של הלבשה
כללית למשפחה, חלוקים חגיגיים,
מעילים לילדים בגדי ילדים לשבתות ויום חול ועוד ועוד

הנחות משמעותיות לישראלים

"יד-דוד"

סנהדריה המורחבת רח' ים סוף 101 טלפונים 825233/4

מבצעי השבוע:

ביומס 3 ק"ג	8.95	סוד 3 ק"ג (שמן)	9.25
זיו נקה 5 ק"ג	7.50	סבון הוואי	0.69
ליסופים סוג א'	7.70	ספוגים סוג א'	8.30
בייר סואלס 24 קרפ מובחר	2.75	פנסטיק 1 ליטר	2.29
פירכיות אורז 100 גר'	0.75	גלילית	1.98
קנקל סמפו 2 ליטר	1.40	אבוקדו 1 ק"ג	1.80
קלמנטינה 1 ק"ג	1.40	תפוחים 1 ק"ג	1.40
תפ"ע מוזהב 1 ק"ג	1.50		

חדש ביד דוד! ניתן להשיג דגים חיים

מכונת התפירה הזעירה שכבשה את השוק

19 ש"ח בלבד

קניה מעל 60 ש"ח - משלוח חינם

מתקבלות הזמנות בטלפון 825234/3

יד דוד — הקניה המשתלמת ביותר בירושלים

הסתדרות אגודת ישראל העולמית, הועד הפועל ירושלים

קרן מילגות ע"ש הרב פנחס הכהן לוין זצ"ל

ב"ה, כ"ג מר חשון תשמ"ז — דף היומי: בבלי — בבא קמא ס"ד, ירושלמי — יבמות נ"ד

הנהלת קרן המילגות, שהוקמה לשמו ולזכרו של

הרב פנחס יעקב הכהן לוין זצ"ל

יו"ר הועד הפועל העולמי של אגו"י בא"י

תחלק אי"ה גם השנה מילגות ביום השנה לפטירתו, כ"ז ניסן.

המילגות מיועדות עבור תלמידות סמינרי "בית יעקב" בכל העולם: ארץ ישראל, אמריקה הצפונית והדרומית וכן ארצות אירופה.

השנה, באחרון של פסח, יימלאו 50 שנה לפטירתו של ד"ר נתן בירנבוים ז"ל,

חלוץ בעלי התשובה בדורותינו האחרונים מלפני כ־60-70 שנה, כאשר תופעת השיבה למקורותינו עד לא היתה חזון נפרץ.

המילגות יחולקו, לכן, השנה לחיבורים מצטיינים של תלמידות הסמינרים על הנושא:

"ד"ר נתן בירנבוים ז"ל"

בחיבורים יש לתת ביטוי למסכת חייו המיוחדים הסוערים של המנוח, החל מעמידתו בראש מפלגות שמאלניות למיניהן, מראשי ומייסדי ההסתדרות הציונית עד תחנתו האחרונה — אגודת ישראל. כשזכה להגיע להכרה על יחודה הבלעדי של דרך התורה, הצטרף ליהדות החרדית, אגודת ישראל, והפיץ בכל כחו את רעיונה בכל קצוי תבל. ד"ר בירנבוים היה הוגה דעות מעמיק ובעל רעיון נפלא. פירסם ספרים וחוברות הסברה רבות על רעיונה של אגודת ישראל ומחשבת היהדות. ניתן לראות בו את מחולל תנועת התשובה וסולל דרכה, ואחד המיוחד שנסע את הנטיעות הראשונות של תורה בתשובה עד שהכו שורשים עמוקים והפכו ב"ה בימינו לאילנות רב־פאר של תופעת התשובה ההמונית בדורנו.

אלו הן ראשי הפרקים שעליהן יש להשתית את החיבורים. רצוי שהמשתתפות מחו"ל יכתבו את חיבוריהן בעברית, אך אפשר גם לכתוב בשפת המדינה שלהן.

פרס ראשון	מילגה בסך	200 שקלים חדשים
פרס שני	2 מילגות בסך	150 שקלים חדשים כל אחת.
פרס שלישי	5 מילגות בסך	100 שקלים חדשים כל אחת.

העבודות צריכות להכיל 10 עמודים לפחות, בגודל קווארטו, להדפס במכונת כתיבה, 5 עותקים, ולהעביר למשרדי אגודת ישראל העולמית, כבר התרות, ת.ד. 326 ירושלים 91002

התאריך האחרון להגשת החומר: א' אדר תשמ"ז

משה עקיבא דרוק

שאלו שלום ירושלים

אין עוד הרבה נושאים שסביבם יש מידה גדולה של הסכמה לאומית, כמו הנושא: עתידה המדיני של ירושלים. להוציא כמה שמאלנים הפועלים לקלוטיהם של הערבים, לעומת זאת יש הסכמה כלל ערבית, שאינה משלימה עם העובדות שנוצרו בעיר זו. בכל הזדמנות חוזרים הערבים, ללא הבדל בין קיצוניים ובין מתונים, לדרוש את החזרה למצב שהיה קיים לפני מלחמת ששת הימים, שירושלים תחזור להיות מחולקת בין שני העמים גם אם לא יקימו אותן חומות שהפרידו בין החלק המזרחי לחלק המערבי. נושא זה מהווה אבן נגף לכל משא ומתן בין הצדדים. גם הרעיון שהועלה בכמה הזדמנויות, להניף דגל ערבי מעל אתרי הפולחן המוסלמי שעל הר הבית, נדחה בשתי ידיים על ידי אותם חוגים ערביים שמוכנים לדבר על הסדרי שלום. הסדרים, שאם יוסכם עליהם יהיו קשורים בויתורים משני הצדדים בשאלת עתיד השטחים הקרויים, הגדה המערבית של הירדן.

הערבים דוחים אפילו את הרעיון של עיריה משותפת, עד היום לא הציג אף ערבי אחד מתושבי ירושלים את מועמדותו למועצת העיריה, אם מתוך התנגדות עקרונית, ואם מתוך פחד לתגובתם האלימה של המתנגדים. אלה אשר מזה שנים ארוכות סיכלו כל נסיון הידברות, על ידי חיסולם של אישים שהיו מוכנים להידבר. הרשימה של אישים ערביים שמצאו את מותם על רקע זה, איננה מתחילה עם מותו של המלך עבדאללה בשערי הר הבית בעקבות שיתוף פעולה עם הישראלים. היא גם לא הסתיימה במותו של נשיא מצרים, אנואר סאדאת על במת המצעד הצבאי כשכמה מחייליו רצחוהו נפש. גם בתקופת המנדט הבריטי נרצחו למות כמה אישים שלא נתפסו להנהגתו של המופתי חאג' אמין אל־חוסייני. אף התופעה של הוצאת פסקי דין מות על אנשים המעיזים למכור אדמה ליהודים, איננה חדשה בנופו של סכסוך זה. פסקי דין כאלה מוצאים עד היום בבתי משפט ירדניים נגד מי שחשוד במכירת אדמה ליהודים.

הם גם לא ויתרו על החזרת השטחים, לא רק מעבר לקו הירוק, הם מדברים בגלוי על המטרה לחזור גם ליפו, רמלה לוד ואיזורים אחרים, שנכבשו אחרי ההכרזה על הקמת מדינת ישראל בשנת תש"ח. על שאיפה זו שפירושה חיסולה של מדינת ישראל מדברים היום בגלוי גם תושבים שהם אזרחי ישראל, ויש להם אפילו נציגות במוסדות החוקיים של מדינת ישראל. חידוש הקשר בין האוכלוסיה הערבית שנוצר בעקבות מלחמת ששת הימים, מלחמה שנכפתה על ישראל, יצר מציאות חדשה שחידדה מחדש את ההזדהות עם השאיפות הלאומיות של הפלשתינים. גם בעניין זה קיימת הסכמה לאומית בישראל, שאין להעלות על הדעת אפשרות של חזרה לגבולות החלוקה המקוריים כפי שקבעה עצרת האומות המאוחדות.

בימים האחרונים נדרשו אישים בתל אביב־יפו להופעה של רכישת דירות וקרקעות על ידי ערבים ביפו. המגמה ברורה. גם אישים כמו ראש עיריית תל־אביב שצידדו בעד החוק נגד מעצות, נדהמו מהתרחבות תופעה זו, תופעה שקשה להלחם נגדה מן הבחינה המשפטית. בודאי שאי אפשר לעמוד נגדה אם הדברים נעשים על ידי אזרחים ערביים של ישראל.

ארגוני הטירור הפלשתיני, לא הגבילו את פעי־לותם הרצחנית לגבולות ירושלים המזרחית. בעי־ניהם אין הבדל, אם יהודים מתיישבים בגדה המערבית של הירדן, או ברובע המוסלמי. ארגוני הטירור גם אלה אשר חוגים שמא־ליים רואים אותם כאנשי שיחם לשלום, לא הפסיקו מלפגוע ביהודים גם בשטחים שהם רחוקים מירושלים. מטעני נפץ התפוצצו, או נתגלו לפני כן, באיזורים יהודיים מובהקים. כך שהטענות שנשמעו בקול רם נגד התיישבותם של יהודים ברכוש השייך ליהודים ברובע המוסלמי של ירושלים בין החומות, מופרכות. אופייני ואף אב־סורדי הטיעון, שהשכנות הקרובה של יהודים וערבים משמשת מקור לחיכוכים, בודאי כשהיא נשמעת על ידי חוגים יהודיים, המצדדים בהתלה־בות בקיום מיפגשים בין נוער יהודי ונוער ערבי. וכי יש מיפגש חיובי יותר מאשר דו קיום בשכונה אחת. דו קיום שהיה קיים בירושלים שנים רבות לפני שקמה מדינת ישראל. דו קיום שידע לשמור על הזהות הלאומית והדתית מבלי שהתקרבות זו תישא בחובה סכנה של התבוללות. כיום, לדאבוננו נשמעים כבר דיבורים שאין הדעת סובלתם, שה־פתרון לכאורה לבעיה הארצישראלית היא בטמיעה של שני העמים ברבות הימים. גרשום שוקן שפירסם בזמנו את המאמר, קללתו של עזרא, ובו תבע להנהיג נשואי תערובת, אינו לדאבוננו, יהודי בודד זה. אם כי לא רבים מעיזים לדבר על כך בגלוי. מי שחרות על דגלו את התביעה להנהיג נישואים אזרחיים בישראל, שואף במודע או שלא במודע להגיע לשלב זה. יש כבר הרבה פרצות בענין זה ואין פוצה פה ומצפצף. גם מי שתובע הכרה במעמד הקהילות הריפורמיות הבודדות הקטנות, שותף למגמה זו. מגמה שאינה מקובלת על רוב העם היושב בציון.

★ ★ ★

רקע זה, שבחלקו הוא היסטורי, יש בו כדי לתת לנו להבין טוב יותר את האירועים האחרונים בירושלים, אירועים שלפי מיטב הבנתנו נופחו מעל לכל יחס מציאותי. תלמיד הישיבה אליהו עמרי ז"ל שנרצח בירושלים המזרחית, בתוך הרובע המוסלמי, אינו הקרבן הראשון שנפל במלחמה בלתי פוסקת זו. שלושת הערבים שהגיעו ממרחק לבצע את זממם זה, לא עשו זאת כתגובה על ההתיישבות היהודית ברובע המוסלמי. ספק אף אם היו מודעים למריבות שהיו בעבר בין תלמידי ישיבת "שובו בנים" לבין שכניהם הערביים. הם היו מבצעים את זממם בכל מקום אחר. במעלה חלדיה הניחו שיהיה להם קל יותר לברוח ולהתערב בין הער־בים מבלי שייתפסו, הם גם היו בטוחים שאיש מן השכנים לא יפריע להם כפי שאכן זה קרה. הם נלכדו בבית התפילה הנוצרי ברובע הנוצרי הסמוך, אך ורק מפני שאחד מהם נפצע בהיאבקות עם קרבנו. אנו מציינים פרט זה, לא כדי לזלזל בהישג המקצועי של השוט־רים. המשטרה הצליחה ללכוד גם את זורקי הרימון לתוך קבוצת החיילים שעמדה ליד שער האשפות, אולם ספק רב לנו, אם היתה מצלי־חה הפעם אלמלא הנסיבות המיוחדות. הפעם היו התגובות של קבוצות יהודים חריפות יותר מאשר אי פעם, גם בגלל הנסיבות של הסביבה, שהיוו קרקע נוחה יותר להסערת הזעם, עליו קפצו אנשים המחפשים הזדמנויות שלא ויתרו על הזדמנות זו, אף נגד רצונה של המשפחה שנתקפה בהלם.

אלה המצדדים בהתיישבות יהודית ברובע המוסלמי של ירושלים, לא גזלו שום רכוש ערבי, הם החזירו רכוש יהודי בכסף מלא ואין שום פגם חוקי בפעילות זו. הם נטלו לעצמם סיכון, אולם עלה בידם לקיים יחסי שכנות טובים במתכונת שהיתה קיימת כבר לפני שהיהודים נאלצו לנטוש את רכושם באיזור, אחרי הפוגרומים. אם היו מריבות עם תלמידי ישיבת "שובו בנים" בכמה הזדמנויות, הם לא חרגו מגבולות מריבות בין שכנים בכל מקום אחר, לאו דוקא על רקע לאומני. אפשרי היה בהחלט למנוע יריבות זו אלמלא התערבו גורמים קיצוניים בין הערבים שלחמו נגד נטישת המבנה היהודי על ידי משפחה ערבית, לא זיקתם לזרם חסידי זה שאותו בחרו לעצמם כדרך חיים, היא שהשפיעה על השתלשלות הדברים. בשנים האח־רונות נוצר הרושם, שיש הסכמה שבשתיקה בין הצדדים המתגוררים תחת קורת גג אחת. המתיחות שהיתה, לובתה במדה מסוימת גם על ידי אישים וחוגים ישראלים, שמצד אחד דוגלים בהפרדה פיסית בין שני העמים ומצד שני מטיפים לטיפוח יחסי חברות. המציאות טפחה על פניהם.

★ ★ ★

היושבים בירושלים יודעים מתוך מגע אישי, שהתיקשורת הפריזה בתיאורי האימים על מה שאירע בכמה מוקדים במשך השבוע, הגדילו את הרושם, אלה מאישי השלטון שבתוקף הפרסום הגדול נגררו לתגובות שלא כולן היו מאוזנות מספיק. הנזק בעיקרו יוקרתי, מפני שהמראות והתמונות שהועברו מכאן לעולם כולו יצרו רושם שלילי בעולם. עולם זה לא התרגש כל כך כאשר מכונית תופת הוכנסה לשוק מחנה יהודה ועל ידה מצאו מותם יהודים רבים. הוא גם לא התרגש במידה כזאת כאשר יהודים מצאו את מותם וביניהם גם נשים וילדים, באוטובוס אזרחי בלבה של ירושלים המערבית.

הטירור הערבי שאינו מבחין בין קרבנותיו, לא השיג שום מטרה, אלא אם כן מטרתו להוסיף קברים בבתי הקברות ולאמלל משפחות. אי אפשר ואסור להלחם בטירור נגד טירור. זו מלחמה קשה, הטירור הפך להיות נגע בינלאומי. בודאי שלא התפרעויות ולא ניפוץ שמשות יחסלו את הטירור. בפצצות מן האויר גם לא חיסלו את בסיסי הטירור בלבנון. וגם לא בענישה קולקטיבית, שלעתים פוגעת באנשים חפים מפשע, גם בה לא היה כדי לחסל את הטירור. תגובות זועמות ככל שהם חריפות יותר משיגות מטרה הפוכה, יש בהן כדי ללבות רגשי איבה. תגובות זעם גם אם הן מבוצעות על ידי זרועות שלטון הבטחון החוקיות, הן יותר בבחינה של נקמה שהיא מידה אנושית שלא כל אדם מסוגל להתגבר עליה. אך אין בה כדי להשיג את המטרה.

יש מי ששאל, מדוע לא היו תגובות זעם דומות כאשר נהרג יהודי ליד שער האשפות, מעשה שהיה נעוץ פי כמה מהרצח הפחדני במעלה חלדיה. אין אנו מכניסים את עצמנו בנבכי הנפש של הנוגעים בדבר שלא הבליגו על צערם. אך, מן התוצאות אנו למדים, שלא טובה דרך זו של התגובה. המיפגשים שהתקיימו בשבוע האחרון בירושלים, בין התושבים היהודים והערבים ברובע המוסלמי, תורמים תרומה הרבה יותר טובה לבטחון. גם היהודים וגם הערבים צריכים להיות מעוניינים בשקט. מוטב היה לו סולקו מיד מן הזירה כל אותם גורמים שביקשו לדוג דגים במים העכורים, וכאלה נמצאים משני עברי המיתרס. הנוכחות היהודית בעיר העתיקה כולה וביחוד ברובע המוסלמי, לא היא המפריעה לשלום. אלה מן הערבים הדורשים סילוקם של היהודים מרובע זה, אינם מסתפקים בכך, על פי אותו הגיון, הם יכולים לדרוש לסלק את קיבוצי השומר הצעיר וישובים רבים אחרים שנבנו על חורבותיהם של כפרים ערביים.

השלום באיזור נראה מתרחק עם הימים, צריך לדעת להסתגל אל המציאות ולחיות עם מגרעותיה. האינטרס המשותף לשני חלקי האוכלוסיה, הוא אפשרות של דו קיום בשקט על אף הבדלי הזהות, ועל אף הבדלי השאיפות הסותרות שלא נשתנו במשך חמישים שנה, ולא נשתנו גם לאחר שקמה מדינה יהודית. מה שצריך והכרחי לעשות לטובתם של תושבי ירושלים, הוא להמשיך ולשאול שלום ירושלים, ויום יבוא, אף על פי שיתמהמה, ויתגלה אור חדש על ציון, ויאמינו כל העמים, שארץ ישראל וירושלים במרכזה הובטחו לאבי האומה. אין אנו ליסטים שכבשנוה, כי על כן קבלנו אותה מפיו של הקב"ה אשר לו כל הארץ.

אמיתי שלמן

ועדות חינוך - לא נבון

ועדת מומחים שמינה שר החינוך, יצחק נבון, המליצה לשר החינוך, יצחק נבון, להנהיג שעון קיץ מדי שנה, למרות שהדבר כרוך בקיצור שעות השינה, עייפות התלמידים, אי־חורים ומעמסה על אמהות. הועדה בצינה גם הפעלת השעון בליל שבת.

מכיוון שמדובר בשר חינוך במדינת ישראל ובועדת מומחים של מדינת ישראל ולא ח"ו, כמו שמישהו עלול לחשוב, במדינת חלם, ומכ־יוון שכבוד שר החינוך ראה לנכון להתערב בנושא השייך למשרד הפנים ולכל היותר למשרד האנרגיה, לכן יש בידינו מספר הצעות מעשיות, הניתנות ליישום מיידי:

1. מינוי ועדה מטעם שר החינוך, שתבדוק את כדאיות הפעלתם של שירותי הבטחון כנגד הטירור הערבי על מערכת החינוך בישראל.
2. מינוי ועדה מטעם שר החינוך, שתבדוק את יעילות גביית המיסים על ידי משרד האוצר ואת השפעתם על תלמידי חטיבות הביניים.
3. מינוי ועדה מטעם שר החינוך, שתבדוק את חשיבות קידוחי הנפט, שמבצע משרד הא־נרגיה והתשתית ואת השפעתם על תלמידי בתי הספר המקצועיים.
4. מינוי ועדה מטעם שר החינוך, שתבדוק את מהירות בניית דירות לעולים חדשים על ידי משרד הבינוי והשיכון, ואת השפעת הנושא על תלמידי גני הילדים.
5. מינוי ועדה מטעם שר החינוך, שתבדוק את דרכי ההסברה של ענין ישראל בארצות העולם ע"י השגרירים והקונסולים של משרד החוץ, ואת השפעת הנושא על תלמידי בתי הספר התיכוניים.
6. מינוי ועדה מטעם שר החינוך, שתבדוק את כדאיות ההשקעות בגידולי שלחין מטעם משרד החקלאות, ואת השפעתם על המחסור במים בבתי הספר.
7. מינוי ועדה מטעם שר החינוך, שתבדוק את התלונות שהגיעו נגד שוטרים על יחסם לאזרחים בעת ביצוע פעולות של משטרת ישראל, ואת ההשפעה שנוצרה כתוצאה מזה על תלמידי בתי הספר היסודיים.
8. מינוי ועדה מטעם שר החינוך, שתבדוק את היקף העבודה של השופטים, שמנו על ידי משרד המשפטים ואת ההשפעות הנילוות לכך על סטודנטים במיכללות להוראה.
9. מינוי ועדה מטעם שר החינוך, שתבדוק את פיתוח הכבישים והדרכים בישראל על ידי משרד התחבורה ואת השפעת הענין על לומדי האוניברסיטאות.
10. מינוי שר החינוך לא רק לסגן ראש הממשלה אלא לראש הממשלה בפועל, לפחות מבחי־נת מינוי ועדות מיוחדות והשפעותיהן על מערכת החינוך הכללית בישראל ומחוצה לה ללא הגבלת סמכויות וגבולות. ועדות אלו יעסקו בכל הנושאים שלא הוזכרו לעיל. ולא לאחרונה מינוי ועדה שתבדוק השפעת עברייני הצמרת על עברייני הנוער.

ועל זה נאמר: עם חכם ולא נבון!

יצחק מתתיהו מנבוים

המדברים בשם ה"רוב"

התופעה של "המדברים בשם הרוב", מוכרת בתחומי־חיים רבים בציבוריות הישראלית. היא חוזרת על עצמה מדי פעם, מעל במה פוליטית או על גבי קתדרה ציבורית. דברנים רבים נוטלים לעצמם את הזכות לדבר בשם הרוב, גם אם לא תמיד הם יכולים להוכיח כי אכן הם מבטאים את דעת הרוב.

כל מערכה פוליטית או ציבורית, מתגדרת בעצמה שהיא מביעה את דעת הרוב, קל וחומר אם היא מצליחה לגייס לעזרתה אישים בעלי־מוניטין פוליטי או ציבורי רחב יותר. שכן אז, גם הרוב הדומם כאילו ועומד לצידה.

לרוב, במערכות שאינן מזוהות ישירות עם גוף פוליטי מובהק, ואשר אינן מבוססות על מימסד תנועתי מוכר ומנגנון מפלגתי, אם אמנם מערכה זו מגבשת לעצמה וסביבה "המון רב", יש לשער שיותר ממיעוט דבק או מסכים לנושא שלגביו נערכת המערכה.

אבל כאשר "יוצרים" את ההמון, היינו, אם אותם רבים אינם שייכים מטבעם ומהותם, לא רעיונית ולא מימסדית, לאותו נושא של נושאי הדגל של המערכה — אין שום זכות מוסרית לדבר בשמם כבשם ה"רוב".

מפעם לפעם אנו שומעים פוליטיקאים ואישי ציבור מטיפים מוסר לעם התורה, ואין זה משנה על איזה נושא תורני או הלכתי הם מדברים: "אנו מדברים בשם הרוב החילוני". "הרוב החילוני רוצה שעון קיץ". זאת כביכול, כדי להציג עצמם כדמוקרטים הוגנים, אשר דורשים או דוחים דבר רק מפני שהרוב לצידם. היינו, שהם יפי־נפש, מבינים שאמנם המיעוט הוא חלק בציבוריות הישראלית אבל זכויותיו מוגבלות בהתאם למימסד בבלל־האוכלוסיה: "מה לעשות ואתם הדתיים, אינכם אלא מיעוט ועליכם לקבל את דעת הרוב".

לכאורה, כל מדינה דמוקרטית, המושתתת על יחסי כוחות כפי שהם מתבטאים בקלפי ביום הבחירות הכללי, רשאית להשתמש בטיעון זה נגד המיעוט — זאת בעצם אחת מיסודות הדמוקרטיה ואין עוררין על זכותו של הרוב לכפות דעתו על המיעוט באמצעות חקיקה בבית הנבחרים, כן בא לידי ביטוי מובהק הכוח היחסי שבין הרוב למיעוט.

כל מערכת החוקים, שהן מעצם טיבעם הגבלות חוקתיות על כלל האוכלוסיה, מבוססת על רוב יחסי אשר הצביע בעדה, או לחלופין, דוחה הצעת חוק שהוגשה על ידי המיעוט.

★ ★ ★

כל עוד המדובר בהשתייכות פוליטית או מפ־לגתית — יש לכך כיסוי בתוצאות הבחירות. הן משקפות, פחות או יותר, את הלך־הרוח הפוליטי או המפלגתי של האיש אשר הטיל את פתק הבחירות לקלפי לפי השתייכותו הפוליטית.

אבל אין להסיק מכך על רובו של הציבור ומידת השתייכותו הרוחנית והדתית. מצביעים רבים מאוד אינם כורכים את הזכות הדמוקרטית שלהם, להשפיע בעד או נגד מפלגה זו או אחרת, במידת השקפת עולמם הרוחני. אין הם רואים חובה לעצמם להקיש מאורח חייהם הדתי, או מאמונתם הדתית, לגבי הרעיון הפוליטי עמו הם מזדהים ביום ההתפקדות הפוליטית.

אדרבה, מפלגות חילוניות מתגדרות בריבוי מצביעים דתיים אשר העניקו להם את קולם. שתי המפלגות הגדולות — המערך והליכוד — טוענות שתיהן, ובצדק, כי הרבה יותר מצביעים דתיים בוחרו בהן מאשר במפלגות דתיות.

לא רק שאנו מסכימים עם טיעון זה, איננו זקוקים להערכות של ראשי המפלגות החילוניות כדי להוכח שהתופעה קיימת ועומדת — היא מוכחת וקיימת על פני כל מפת הארץ.

בכל ערי הארץ ישנם רבים מאוד המקיימים תורה ומצוות. אין לך עיר ואם בישראל שאין בתוכה בתי כנסת לרוב. החינוך התורני והדתי עולה בהרבה מונים על המצביעים למפלגות הדתיות. הדרישה למאכלות כשרים, לתעודות כשרות ורבניות, לתשמישי קדושה ולמבני־דת — מצביעה על חלקה הגדול המכריע של "לא חילוניים" — אם מי שהוא עדיין יתעקש לומר שאין לכלול את "המסורתיים" בקטגוריה של דתיים.

אם ניקח, לדוגמא, את ירושלים, בו שולטת, שליטה של רוב, מפלגה חילונית מובהקת, אין עוררין על העובדה שרוב הציבור הירושלמי הוא דתי. רוב ילדי ירושלים מתחנכים חינוך חרדי או דתי. הרוב המכריע של בעלי עסק, נתון מרצונו החופשי הדמוקרטי — תחת פיקוח רבני, כמעט כל בתי המלון וההארחה דורשים השגחה דתית־רבנית בין כותליהם, וכן הלאה. דבר שעומד בניגוד גמור ובסתירה מוחלטת לאופן ההצבעה ביום הבחירות.

אפילו אם נסתייג מהדוגמה של ירושלים — משום שלדעת אחרים היא קיצונית בחלוקת הה־צבעה לפי המצפון הדתי — עדיין קיימות ועומדות הוכחות רבות, תופעות ציבוריות לא מעטות, שמתוכן ומהותן, ניתן להסיק שהרוב בישראל בהחלט אינו מוכן לקבל על עצמו את התואר "חילוני".

★ ★ ★

אם אין בדברים דלעיל כדי הוכחה מוצקה שבמילי דשמיא אין שום זכות לכל גורם או אישיות ציבורית להתיימר לדבר בשם "הרוב החילוני"; או שמא יבואו אלה מבין החילוניים המובהקים ויאמרו: "הרוב שבחר בנו נתן לנו את הקרדיט לדבר על כל נושא שהוא, בין אם ציבורי כללי ובין אם נוגע לעניני הדת של המדינה" — תבוא ההיסטוריה שמלפני שנים לא רבות ותיתפס על פניהם של אלה אשר "יצרו" את הרוב ועתה הם מדברים, כביכול, בשמו.

מדינת ישראל כיום מורכבת מאוכלוסיה רבת גוונים ועדות. להלכה ולמעשה היא "מקבץ־של־גלויות" שהתקבצו לארץ ישראל בעשור הראשון של קיום המדינה. מקבץ זה אינו הומוגני, לא באורח חיו ולא במורשתו. גם בעשרות השנים האחרונות בו גדל דור "צברי", על ברכי החינוך הישראלי, עדיין לא התקיים "חזונם" של אלה אשר ביקשו להקים דור חדש — פרי יצירה ישראלי מובהקת — תוך "מיזוג גלויות ועדות".

עם ישראל היה "ממוזג" היטב לפני שעלו בניו מפזורות הגולה. הוא היה מאוחד ומלוכד, גם אם הפרידו ביניהם אוקיאנוסים ומדבריות, תחת שבטו־של־משה — התורה ומצוותיה.

עם ישראל בארצות פזורתו זיהו בניו כבני העם היהודי, בשמם בלבושם ובלשונם. הוא לא היה זקוק ל"מיזוג" משום שלא היה משולל מיזוג. התורה איחדה את כולם, הלבוש כמו החזות של הפנים וסימני ההיכר היהודיים; השמות של בני העם הזה ולא פחות הלשון — שפת התורה והמסורה — העניק את המיזוג המלא לעם העתיק, גם אם כל עדה או שבט שימר את מורשתו בסילסולים ובניגונים שונים. בתרי"ג מצוות היו הכל מאוח־דים.

מה עשו קברניטי המדינה עם כינונה? מה עשו עסקני העליות עם פתיחת שערי הגלויות לפני יהודיהן ונוצרה האפשרות לעלייתן ארצה?

שליטי המדינה דאז, אשר שמרו על ההגמוניה של השלטון בידיהם, ללא התחשבות וללא מחשבה אחרת זולת "יצירת עם" שימשיך להעניק להם את השלטון, חששו — ומבחינתם, לא בחינם — שמא יעלו גלויות תימן ועירק, בוכרה ותוניס, מרוקו ואלג'יריה, מאות אלפים יהודים שומרי תורה ומצוות, בעלי אמונה תמימה ואורח חיים כשל אחיהם שומרי החומות שעלו לפניהם, הרבה שנים קודם לכן, וימשיכו את חייהם הרוחניים, למרות ועל אף השתלטותם של הציונים החילונים על הארץ ועל הנעשה בה.

החשש מפני איבוד השלטון של המיעוט החי־לוני עם עלותם ארצה של הגלויות הדתיות, אשר יהוו ללא ספק רוב דתי — הביא למערכה איומה ואכזרית על נפש העולים. תעשייה מתוחכמת, רובה נסתרת ומיעוטה גלויה, התפתחה כדי ליצור "רוב חילוני" בארץ אשר יבטיח שלא ישמט השלטון החילוני מידי ה"בעלי בתים" של המדינה.

מחנות העולים, בהם גוזו פיאות, מנעו תשמישי קדושה, כפו חינוך חילוני ועבודה קיבוצית, היו לגיא כליון רוחני, למעבדות־שמד רוחני, כדי ליצור "רוב חילוני".

הבה נתאר לעצמנו כיצד היתה נראית יהדות התורה כימים אלה, אם עולי ארצות המזרח והמ־ערב, היו נשארים דבקים לאמונתם ולהשקפת עולמם, לאורח חייהם ולמורשתם הרוחנית — כי אז, ואוכלוסיה זו, אשר גם נתברכה באחוז הדימו־גרפי שלה, יחד עם הרבים שהיו בארץ לפני עלייה זו ואשר שמרו על הגחלת היהודית שלא תיכבה בצל ה"ציונות החילונית" — היו אלה הרוב המוחלט של מדינת ישראל. אין שום ספק בכך, הדבר היה מתבטא בקלפיות ביום פקודה ומאליהן — לשלטון ולרוב בכנסת.

אבל נטלו את נשמת העולים שומרי המצוות, גזלו מהם את עולמם הרוחני, רצחו את אופיים התורני־יהודי, יצרו בכוח ובמרמה "רוב חילוני" ועתה באים ומדברים בשם ה"רוב".

על כגון דא כבר פסק אליהו הנביא את פסוקו לאחאב, בקשר להירצחו של נבות היזרעאלי: "הרצחת וגם ירשת"?!

★ ★ ★

לולא ההעברה המסיבית על הדת של יהודי הגלויות; לולא התעשייה המבודה והפרוצה בחינוך החילוני של הדור הצעיר — דור העתיד אשר אבוד היה להמשיך במסורת אבותיו — והשלילה הכפייתית של אורח החיים התורני על ידי מניעת אמצעים מקיומם, לולא כל אלה, האם לא היו כארבע מאות אלף יהודים ויותר, אשר בעת שובם את הגולה היו עטורים פנים יהודיות וכל־פוארים במעשים יהודיים, ניצבים כאיש אחד ובלב אחד, הם ובניהם ובנותיהם, מאחורי או לידו של הציבור התורני בישראל?

האם מי מהם היה נותן שלטון לאישים או למפלגה אשר חרותו על דגלם היתנתקות מן השו־רשים, בריחה מהמסורת; או שמא היו ל"רוב דומם" שלא איכפת לו מהשבת הנרמסת בראשי חוצות, שאינו מתייסר מהמתירנות הנפשעת והנתעבת לעיני עם ועולם?

האם יהודים אלה, אשר מסרו נפשם בין הגויים על קיומן של מצוות, שלא סרו מהרבנים ומנהי־גותם את העדה, ואשר ראו בהמשכיות המסורת לא רק אחדות ומשפחתיות, אלא בסיס ויסוד לעצם קיומו של העם היהודי ולהנחלת מורשת העבר לדור העתיד — האם אלה היו נותנים ידם וקולם למפלגות ולתנועות אשר עיוותו את כושרי היסוד של העם היהודי.

אבל התיחכום של התעשייה החילונית, הניצול הפרוש בתמימותם של יהודי המזרח וחוסר בקי־אותם, בעת עלותם ארצה, על המציאות הכפייתית ועל השלטון החילוני — יצרו את האפשרות של המיעוט החילוני ליצור "רוב חילוני".

ועתה, כעבור עשרות שנים — גם אם להערכתנו אין רוב חילוני מוצהר ומובהק, עומדים אלה ומצ־הירים בגסות רוח ובעזות מצח על "הזכות לדבר בשם הרוב החילוני".

גם אם לדעת חילונים, בעלי אינטרס מפלגתי ושלטוני, זכותם לדבר בשם הרוב החילוני, הלא תבוא המציאות ותזעק בפניהם: "יצרתם אותי, ועתה עוד אינכם רשאים לדבר בשמי".

לעולם לא נוכל לסלוח על העוול ההיסטורי שגרמו ראשי השלטון החילוני לאמת ההיסטורית. ועקותו של הרוב הדתי לא יזום גם אם הצלחתם לפי שעה להדימו. דור העתיד, אותו ניתקתם וקרעתם מחיק אבותיו, ישוב ויוכיח את נאמנותו למורשת היהדות הנאמנה.

בעת שאתם מדברים בשם ה"רוב" החילוני — הביטו אל צור ממנו חוצב, אל בור כמנו שתה דורות על דורות; ראו מה עוללתם למפוארות שבגלויות ולאן הולכתם שולל את צאצאיהם;

אולי הגיע היום והבושה, תיכלמו מ"יצירת המופת" שיצרתם; אולי יעלה ההוד והחרטה בליבכם, והודו — טעינו! "הרוב לא שלנו".

י. א. שניידר

להכיר במציאות כמו שהיא

עד לרגע זה, לא הואשם הציבור החרדי בפרשת מכירת הנשק לאיראן או העברת כספי תמורתו למורדים בניקראגואה. מי שמואשמים בכך בפוליטיקה הישראלית הינם שלושה אנשים: שמעון פרס, יצחק שמיר ויצחק רבין. שלושתם, היו הפורום המכריע הקובע בכל הפרשה, מבלי שידווחו על כך לאיש מעמיתיהם, גם לא עמיתיהם הבכירים.

מסיבה זו, עדיין נותרה בידינו האפשרות להתייחס לנושא כמביטים מן הצד. אולם, לא נעשה מלאכה כישמעון פרס, עם לא לערוך בקורת, האם צדקו שלושת מקבלי ההכרעות אם לאו. זה נושא כשלעצמו הראוי לדיון מעמיק, שלצרכו יש צורך בנתונים מדויקים. אנו מעלים את הנושא מנקודת מבט שונה לחלוטין.

זה כמה עשרות שנים שהפוליטיקאים והמדינ־אים של מדינת ישראל משתעשעים באשליה ששמה: "עצמאות מדינית וריבונית". על מזבחה של אשליה זו, הוקרבו ועוד מבקשים להקריב ערכי נצח ואבני יסוד של האומה הישראלית; את דתה, מורשתה ואורחות חייה כפי שנתכתבו מאז ניתנה תורה לישראל.

"מדינה עצמאית זה משהו אחר" — אומרים לנו בכל הזדמנות החילונים האידיאולוגיים. על כל אירועי העבר היהודי, על הספורים המלאים הוד גבורה והקרבה שהגיעה למסירות נפש מוחלטת כדי לשמר בכל תנאי הגלות כל קוצו של יוד בהלכה הפסוקה — הם אומרים: "זה אולי היה טוב לפעם. היהודים היו בגלות. היום אנחנו עצמ־איים. יש לנו מדינה משלנו, אנחנו ריבונים אנחנו קובעים גורלנו".

היהדות הנאמנה, יהדות התורה, לא קיבלה מעולם הנחה זו. גורלו של העם היהודי, לא ניתן מעולם בידיהם של בני־תמותה, יהיה מעמדם הפוליטי אשר יהיה. גורל העם היהודי, כמו גורל העולם כולו, נקבע ונתוך ע"י ההשגחה העליונה, וכל שעלינו לעשות להתנהג כפי שאנו מצווים להתנהג [illegible].

הנה, באה למשל, הפרשיה האחרונה, הנשק לאיראן, ושופחת על פניהם של "העצמאיים" למיניהם. אם לא יאטמו אוזן ולא יעצמו עין, יראו בעצמם, גם לגבי דידם, כי רחוקה עדיין הדרך מהם לעצמאות מדינית. יראו, כי מעשיהם, החל־טותיהם, מדיניותם ועמדותיהם לא נחתכים בהכ־רעות מקומיות כאן, אלא באילוצים שמקורם בארצות רחוקות ובמשטרים זרים.

★ ★ ★

שמעון פרס, מצידו, עשה מאמץ ראוי לציון באומרו שלשום בכנסת. הוא הסביר בבהירות שלא היה מנוס מלהסכים למכירת הנשק לאיראן כפי שביקשה ארה"ב. "מדינה ידידותית שכל־כך עוזרת למדינת ישראל, מסייעת לה בכסף, בחימוש, בכ־לכלה; נותנת יד לסייע להצלת יהודים בעולם — אי־אפשר לסרב לבקשתה שנעזור לה בעניניה".

סיוע מחוץ. אבל, גם פרס עצמו מודה שאינו שבע־רצון מהמשטר החומייניסטי באיראן. גם הוא מכיר בכך שזהו משטר דיכוי אכזרי, שכל כלי נשק המגיע לידיו, מנוצל להרבות הרג בעולם ורציחה של שלוחים חפים מפשע. הוא גם לא יודע לקבוע בודאות שמדינת ישראל, עפ"י אינטרסים שלה, היתה מעדיפה דוקא נצחון איראני בשדה הקרב של איראן ועיראק.

שמעון פרס, בדיוק כמו כל ה"רומאנטיסטים" שלו במפלגה [illegible] על עיסקאות הנשק האפלות עם איראן, היה מוכן מבחינתו שמדינת ישראל לא תהיה מעורבת בפרשה. אבל, ארה"ב ביקשה ומדינת ישראל העצמאית והריבונית לא יכלה לסרב לה.

נכון שלא כל המימשל האמריקני ביקש ותמך בעיסקאות אלו. אבל, מדינת ישראל, "העצמאית והריבונית", נמצאת כל העת בעיקוב בלתי פוסק ובמאמץ בלתי נלאה, לקבוע במי מן המימשל האמריקני כדאי לה יותר לתמוך, כדי שהסיוע שבלעדיו "עצמאותה וריבונותה" אינם מובטחים יגיע במועדו.

פרס־שמיר־רבין, היו גם מודעים להבדל הגדול המשמעותי בין הסיוע שהושיטה ארה"ב ביד נדיבה, כיסודי אומות העולם, להצלתם של יהודים השבויים מאחורי מסך ברזל. בידיהם של משטרים רודניים ואכזריים. כדי להציל יהודים מרוסיה, לא התבקשה ארה"ב מעולם לעשות מעשה שיפגע בלאומים אחרים.

הצלתם של יהודי ביריה"מ, לא באה למשל, על ידי הענקת יחס עויין למיעוטים אחרים במעצמה זו. הסיוע לאיראן, שגם הוא נועד להצלתם של אזרחים חפים־מפשע בא בפירוש על חשבון הגברת ההרג והקטל באותו שדה קרב שלא רגע זה קרוב לשבע שנים.

אלא שפרס טען — ובצדק — כלום אתם הייתם מחליטים אחרת? האם רק לכם יש אמות מדה מוסריות ולנו אין?. פשוט, לא היתה למדינת ישראל כל ברירה אחרת. וזו האמת לאמיתה.

★ ★ ★

למרות אשליות השוא על עצמאות מדינית: למרות דברי השוא על "אנחנו נקבע גורלנו", יהודים נמצאים עדיין בגלות. עדיין לא באה הגאולה השלימה ועדיין אין בידי נציגות יהודית כל דרך וכל אפשרות לקבוע מהלכים, לא מקומיים ולא עולמיים.

עובדה: מדינת ישראל אינה חופשית לקבוע בעצמה מדיניות כלכלית. אגרת אחת מג'ורג' שולץ, בידיה לשנות החלטות של דיונים רבים ורציניים לתוך הלילה. מי שנותן את הכסף, הוא גם זה שקובע ומכתיב.

מדינת ישראל אינה יכולה להחליט בעצמה על מדיניות בטחונית כוללת. אין בידה לצאת לקרב או למלחמה, בטרם וקיבלה אישורים בינלאומיים או הסכמה מידידיה והבטחה שימשיכו לעמוד לצידה בזירה האיסטרטגית ובזירה המדינית.

היא לא מסוגלת לאמץ מדיניות ארוכת טווח או כוללנית בשום תחום ובשום נושא, מאחר וכלי הקביעה ומוקדי השליטה אינם בידיה. היום, למשל, יש תכנית כלכלית מוצלחת. אבל היא תלויה על בלימה מאחר ומחירי הנפט למשל, ירדו בשנים האחרונות פלאים. למדינה הישראלית, אין שום אפשרות להערך בהתאם לכך גם בעתיד, מאחר וקפריזה של מפיקות הנפט או המעצמות, יכולות בנקל לעלות שוב על עקומת המחירים ולסלסל את תכניותיה הכלכליות.

כאשר הקביעות הבטחוניות והכלכליות אינם בידינו שום שטח בו נקבע אנו את התפתחותו. אם חברתית, אינו מונח בכיסה של הממשלה במדינת ישראל. מדיניות זו נקבעת בהתאם למשאבים ובהתאם למצב הרגיעה או המתיחות באזור. שני אלו, כאמור, אינם בידיה.

★ ★ ★

הדבר היחידי המצוי בידיה של מדינת ישראל, הינו קביעתה ותתירתה לנדמות החיים ואורחו־תיהם. יש בידה לנטוש את הצבור לאורח חיים מתירני ופורק עול — וזה מה שהיא עושה לדאבו־נינו. יש לעומת זאת, בידיה האפשרות לנטוש את אורחות החיים שיהיו כפי שהיו אורחותיהם של יהודים כל השנים. — וזה מה שהיא אינה עושה לצערינו.

אולי זו באמת הסיבה להתדרדרות הרוחנית האיומה, מאז החלו להשתעשע באשליית ה"ע־צמאות" ו"הריבונות": קובעי המדיניות רוצים לחוש תחושה של שלטון. תחושה של קביעה. תחושה של חשיבות עצמית אליה שואף כל פולי־טיקאי: להשפיע על אורחות החיים.

הם בטעותם סוברים: אם נקבל את אורחות החיים היהודיים כפי שנקבעו בהלכה הפסוקה והמקודשת לנו מדור לדור — הרי שלא נותר בידינו שום שטח בו נקבע אנו את התפתחותו. אם אנו מטיפים למתירנות, לנטישת ערכי נצח ויסוד — "עשינו משהו", "קבענו משהו־אחר".

★ ★ ★

האמת והשיקול הנכון שונים לחלוטין. לו השכילו קובעי המדיניות בירושלים להכיר את המציאות כמות שהיא, היו יודעים כי התחום היחיד בו ניתן להשיג עצמאות, הינו: "עצמאות רוחנית".

עם ישראל אינו יכול להשפיע על אירועים בטחוניים, גם לא על אירועים כלכליים. הוא תלוי בנושאים אלו באחרים — והוא חייב להתיישר לאורם. דוקא בתחום הרוחני, ביכולתנו להיות עצמאיים, מקוריים, שונים, גאים במה שיש לנו. התרבות, זהו התחום היחיד שבו אין אנו צריכים להגרר אחרי אומות העולם. אורח החיים, הנושא היחיד בו אנו יכולים להתאפיין ביהודיות השמורה לנו מאז היינו לעם סגולה. קיום התורה ומצוותיה, ללא כחל וללא שרק, הם שיכלו לעמוד לימינו ולהעניק לנו תחושה מיוחדת של עצמאות. המשברים באים ותוכפים מאחר והפכנו את היוצרות. דוקא בתחומים שעליהם אין לנו השפעה רוצים "יולי־הבאוהי" להשתתף ולדבר גבוהה גבוהה על "ההלסטר", "הכרענו", "קבענו", "עשינו" ו"אמרנו". ולכן גם מסתבכים באלף ואחת הרפתקאות שתות ומשתנות שהאחריות לבסוף נופלת עלינו.

לעומת זאת, דוקא בתחום האחד היחיד של יכולת להבליט "עצמאות", הוא התחום הרוחני, באים קובעי המדיניות ואומרים: "אנחנו רוצים להדמות למעריב הנאור"...

זה סיבה של אשליה. זו התוצאה הישירה של ההתדרדרות והזהות.

דוד אבן — בחוגים מדיניים

ה"טריאומוויראט" בירושלים לא ידע שהתשלום לנשק לאיראן מגיע לקונטראס

ההודעה הברורה של הממשלה הרגיעה את כלי התקשורת בארה"ב, שעמדו להסתער על ישראל באשמות ★ בירושלים ממשיכים להיות מופתעים מהתיאום המושלם בין יצחק שמיר ושמעון פרס

הגילויים המרעישים מוושינגטון, לפיהם, תמורת הנשק שהעבירה ארצות הברית לאיראן דרך הצינור הישראלי, שולמה למחתרת ה"קונטרס" אשר, הנלחמת בשלטון הסנדיניסטי הפרו־קומוניסטי בניקרגואה, כספים בשווייץ — גרמו לזעזוע בירושלים. במשרד ראש הממשלה וב־משרד החוץ נדהמו לשמוע, כי ישראל שוב מעורבת בפרשה בינלאומית אפילה, שבעצם כמעט ולא ידעה עליה דבר.

כאשר שר המשפטים האמריקני, אדווין מיז, אמר שנחקרים חשדות בכיוון זה (הוא לא התייחס לכך כדבר ודאי), הזעיקו ראש הממשלה, יצחק שמיר, מ"מ ושר החוץ, שמעון פרס, ושר הבטחון, יצחק רבין, את עוזריהם. היה ברור, כי ישראל לא יכולה שלא להגיב על דברי מיז, שהפרשנות שלהם נופחה. את מעורבותה של ישראל בפרשה מעבר לכל פרופורציה.

שמיר, פרס ורבין — הם ה"טריאומוויראט" הישראלי, אשר החליט בזמנו לאשר את העברת הנשק האמריקני לאיראן, בכדי לסייע לארה"ב. 3 האישים הישראלים, שלושתם ראשי ממשלה בהווה ובעבר, זכרו היטב את הסיוע האמריקני להצלת יהודי אתיופיה, כאשר ישראל ביקשה זאת. הם זוכרים היטב עוד כמה מקרים של סיוע אמריקני ברגעים קשים, כאשר ישראל פנתה לעזרה דחופה וקיבלה אותה בלי כל היסוסים. לשלושתם לא היה ספק, כי כאשר וושינגטון פונה ומבקשת לסייע לה לשחרר את שבויים שבידי ה"חיזבאללה", הארגון הפרו־איראני בלבנון, חייבים לעשות זאת ללא השהיות.

● סיוע הומניטארי למעצמה ידידותית

ואכן, הנשק האמריקני החל זורם לאיראן. שמיר, פרס ורבין ראו בכך מחווה הומניטארית, סיוע שמדינה ידידה חייבת לעשות אותו בשעות כאלו. השבחים שהגיעו מ"הבית הלבן" — אישרו, כי ישראל רק יכולה להרוויח מכל הבחינות, כתוצאה מהסיוע הנדיר אותו הגישה למעצמה הידידה. גם שחרור 3 האמריקנים הוכיח, שאכן הענין היה כדאי.

עמדתה של ירושלים בנושא זה באה לידי ביטוי גם בהודעה שפורסמה בירושלים. שמיר, פרס ורבין התכנסו עם כמה שרים ועוזרים מקורבים לדיון לילי ובשעה 1 בלילה, אור ליום רביעי, פורסמה הודעת ממשלת ישראל, בה נאמר: "ישראל סייעה בהעברת נשק הגנתי וחלקי חילוף מארה"ב לאיראן וזאת על פי בקשת ארה"ב".

כל מה שקרה מכאן ואילך, כאשר התשלום תמורת הנשק הועבר לחשבונות בנק שוויצריים של מחתרת ה"קונטראס" — כל זה לא היה ידוע ל"טריאומוויראט" הישראלי. השלושה אפילו הופ־תעו לשמוע על כך והחליטו ליצור קשר מיידי עם שר המשפטים האמריקני, כדי לברר מה בדיוק אמר ומה לא. תוך כדי הישיבה הלילית הופעל הקשר עם וושינגטון ומיז היה על הקו. הוא הבהיר, שרק הזכיר חשדות בכיוון זה, אך לא עירב במישרין את ישראל בענין בכל צורה.

עכשיו יכלה הממשלה לפרסם את המשך ההודעה: "התשלום עבור ציוד זה הועבר במישרין על ידי נציג איראני לבנק שוויצרי על פי הוראות הנציגים האמריקנים, מבלי שכספים אלה יעברו את ישראל. ממשלת ישראל הופתעה מהידיעה, כאילו חלק מהכספים הועברו לקונטראס. דבר זה אין לו כל קשר לישראל ולממשלת ישראל לא היתה כל ידיעה על כך. מובן שישראל לא היתה ולא תהיה מוכנה להיות צינור להעברה כזו".

הודעה ברורה זו, שנוסחה בהסכמה מלאה בין

(המשך בעמוד י"ד)

פרס על המחבת, הדבק, ה"מוסר"ניק והדמעות...

כיום ראש הממשלה ושר החוץ שמעון פרס, "הצליח" כדבשי בחברי כנסת מהשמאל הם מהימין, כאשר ענה שלושם להצעות לסדר היום שהם העלו במליאת הכנסת. וכך אמר, בין היתר:

לח"כ יוסי שריד (ר"צ): "אמרת שיש מחבת טפלון ויש מחבת של פח שכל לכלוך נדבק אליה. מי מדביק את הלכלוך? אתה טפלת על ממשלת ישראל עלילה. מי נתן לך את הרשות להעליל שאנחנו עשינו אינטריגות בוושינגטון? שולץ ומיז אומרים זאת? אתה הדבק של המחב־בת! אתה דברת ברמה המוסרית הכי גבוהה בעולם. תן לי לדבר במוסר שאני גם כן מבין לא פחות ממך. אתה הספקה הגדול, היושב בועדת החוץ ובטחון על חשבון המערך. מדוע לא בקשת דין וחשבון איך הצלנו את יהודי אתיו־פיה? כי זה הצליח?"

לח"כ אלעזר גרנות (מפ"ם): "יהרשתני מאד מהנאום ההסטרי המוסרי הכביר של גרנות, שדיבר לא רק בשם ירושלים, אלא בשם העולם כולו. הוא קובע מהי מוסריות? על מה אני צריך לבקש סליחה? על מה אתה רוצה ועדת חקירה? כי קראת בעתון וכילות? מפני שיש תגובה תקשורתית?"

לח"כ חיים רמון (העבודה): "אם אתה תפקח כבר על הכל, עם הבנקים כבר גמרת? עם המים גמרת? הפיקוח מציל מכל הבעיות? ומה תעשה אם המפקחים יתקלו בסתירה הזאת בין שני דברים מוסריים לחלוטין? ואם יהיה פיקוח נהפוך למלכות שמים? הלוואי והיינו יכולים להתפרנס רק מפיקוח".

לח"כ ש. אלוני (ר"צ): "מה איכפת לך שריגן עקף את הקונגרס. את אחראית על הקונגרס? את ועדת חקירה של הקונגרס?"

לח"כ מאיר וילנר: "דמעות תנינים את גורתי כשראיתי את המצעד של הטהרנים, הישרים ואנשי המוסר, שיצאו כאן למלחמת איתנים נגד כוחות השחור והאימפריאליזם. ממש התרגשתי עד עמקי לבי. בראש המצעד עמד כמובן ח"כ מאיר וילנר, שאילו היה קורא עתונים היה יודע שבריה"מ, למשל, מספקת טילים לסוריה. כל הנשק של החיזבאללה בא ממקורות סוריים. סין סיפקה לאיראן נשק ב־3 מיליארד דולר. ועל מעט הנשק שאנו סיפקנו, נניח שזה נכון ב־12 מיליון דולר, על זה בוכיה נפשך הטהורה והנ־פלאה? רק את זה אתה קורא בעתון? הרי כל אויבינו מצויידים בנשק שבא ממדינה שאתה עבד נמור לה בלב ונפש. האם ישראל קיבלה פרוטה אחת מהנשק, למרות הקומבינציות והס־פקולציות שה"מוסר"ניק הגדול וילנר הביא לנו לכאן? אנו סוחרי נשק?

לח"כ מאיר שטרית (ליכוד): נתת לנו עצות שנקבע כללים. האם החיים מתנהלים באמת לפי כללים? חומייני, חיזבאללה, הדרוזים, סין, סוריה ועיראק מתנהגות לפי כללים?

לח"כ רן כהן (ר"צ): מי אני בהתחשב בגבהות החכמה, המוסר והפשטות שלך. אני עפר לרג־ליך... כאשר תארגן את העולם לפי כללים גם אני אקבע כללים...

...על דא ... ועל הא...

מעמיק הקרע בין הרבנות הראשית לבין הרב גורן

הודעתו של הרב שלמה גורן הפוסלת מכל וכל את "היתר המכירה" של אדמות ישראל לגוי בשנה השביעית, גרמה מבוכה רבה והעמיקה את הקרע בין הרבנים הראשיים שירשו את מקומו בבחירות האחרונות. ועדת השמיטה של מועצת הרבנות הראשית לא הסתפקה בפרסום מאמר תגובה בעתון "הצופה", שהעתון דוחק אותה לאחת הפינות. חוגים ברבנות הראשית אף דאגו לפרסם, כי הרב גורן בהיותו רב ראשי עסק במכירת אדמות המדינה בשנת השמיטה הקודמת.

הם מציגים לו את השאלה הקטרנית, מה נשתנה מאז ועד היום. מדוע היה מותר להשתמש בהיתר המכירה כאשר הוא מילא את התפקיד והוא שולל אותו "היתר" עצמו, כאשר אחרים ממלאים אותו תפקיד. מתוך הדברים משמעת האשמה כאילו שיקולים אישיים מדריכים את פרסום התנגדותו.

ד. ירושלמי

הוראת הוצאתו להורג של פרופ' דיהאן נמסרה בכתב - הפתק שמור בארצות הברית

הוראה מפורשת בכתב ידו של יצחק בן צבי להרוג את הד"ר יעקב ישראל דה-האן ז"ל — קיימת על פתק והיא שמורה עד היום ברשותם של יורשי האיש שקבל את ההוראה.

כך גילה השבוע העתונאי שלמה נקדימון שכבר כתב ספר בנושא זה ובו גילה כזכור את שמו של האיש שביצע את הפקודה בפועל.

מסתבר שיוסף הכט מי שכיהן בזמנו כמפקד ארצי של ההגנה הוא שקיבל את הפתק שבו כתוב "יוסף, אבקשך לבצע את הסיכום בענין דה-האן בהקדם" על הפתק הזה חתום: יצחק בן צבי.

יוסף הכט שמר את הפתק לעצמו מתוך חשש שכעבור זמן עלולים האנשים להתחמק מאחריותם למעשה ולהטיל זאת עליו בלבד. ואכן כעבור שנים חש האיש כי יש מי שרוצים להוציא את הפתק מידו.

בניו של הכט מספרים בשמו שגם בן גוריון ידע על ההוראה וגם שאול אביגור שהיה בבחינת קומיסר פוליטי מקורב לבן גוריון ולדוד גולומב שפיקח על פעולות הכט.

הרוצחים לאחר שביצעו את הרצח ברחו לגבעתיים והתחבאו בביתו של הכט עד שהידאו שאין עוקבים אחריהם.

בניו של הכט מספרים שכעבור שנים ביקשו אנשים את הפתק ובהם בן צבי ואשתו רחל ינאית שגם שמה משורבב בפרשה כמי שלקחה חלק פעיל בהחלטה. כן ביקשו את הפתק שאול אביגור וכמה אנשים ממקורביו של ישראל גלילי.

על פי סיכום עם האב שלא רצה לפרסם את הפתק רק אם יהיה נסיון להכפיש את שמו — החליטו השנים להעביר את הפתק יחד עם עוד מסמכים למשמרת בארה"ב. הבן עמוס מונה על ידי אביו להיות האחראי על החומר הזה. עמוס מינה את בנו איתי להיות אחראי על הנושא הזה אחריו. אולם השבוע בשיחה עם נקדימון אומר עמוס כי הוא מהרהר שוב אם להוציא את האחריות מיד בנו.

כל זאת למה?

מפני שהבן הזה איתי הכט "הוא חוזר בתשובה וקרוב לאותם חוגים שדה-האן ייצג אותם"...

כפי שמסתבר הבן שהוא תלמיד בישיבת "לב בנים" עוד לא ראה את הפתק-וספק אם הוא מעלה התעניינות בנושא, הוא טוען שגם סבו היה מקבל אותו בהשלמה.

מתוך השיחה עם בניו של הכט עולה מסכת עגומה של יחסים אישיים קשים בצמרת ה"הגנה" של עלילות תככים, הכט היה שלם — לדעת בניו עם הוראת הרצח, אך "ידע עם מי יש לו עסק" וחשש כי אחר כך יטילו בו רפש ולכן דרש פתק בכתב...

נקדימון קובע כי ההוצאה להורג של דה-האן בהוראת ראשי הישוב באה בעקבות פעילותו המדינית של דה-האן המנוח, פגישותיו עם מנהיגים ערבים ואישים בריטיים והדעותיו המדיניות שעל פיהן הוא מוגדר כ"אבי אבות שיטת ה"יונים" בישראל".

על פי כל הגילויים אין מבין מה עוד חושש עמוס הכט שהפתק יגיע לידי "ממשיכי דרך דה-האן" מה יכולים הם עוד לגלות, או שמא יש בידיו גילויים נוספים.

ד. ירושלמי

פרשת ה"עריק" שנעדר בליל שבת עוררה שאלות על ביצוע עונש — בטרם משפט

יושב לו אברך בליל שבת, עם בני ביתו ומסב אל שולחן השבת. זהיר הוא בשמירת שבת, אם בקלה כך — בחמורה לא כל שכן.

הוא אינו מצפה לאורחים לא קרואים. וודאי שלא ללובשי מדים מאנשי המשטרה הצבאית, שיתפרצו כרוח סערה לביתו והוא, השומר שבת, יתבקש להילוות אליהם. זמירות של שבת המתנגנות מונעות ממנו הרהור של מחשבה בכוון בלתי צפוי זה.

אבל המשטרה הצבאית חשבה אחרת. תוליה בת שלושה חיילים נצטוו ללכוד את החשוד בעריקה משירות מילואים. איננו יודעים מתי תודרכה התוליה מפי מפקד הבסיס בו היא משרתת — האם באותה שעה ממש בו היה החשוד בבית הכנסת לתפילת ליל שבת, או שמא תודרכו לפני כניסת השבת, שלא יחוללה חלילה בתידרוך היכול להעשות מבעוד יום.

יהנו הם ומפקדם מן הספק. אבל זה ברור, שבעת שהחשוד עשה עם משפחתו את סעודת השבת, הם חיילי המשטרה הצבאית, עשו דרכם ברכב צבאי, מצויידים בגז מדמיע ובאביזרי כליאה, אל עבר ביתו של החשוד בשכונת גבעת שאול בירושלים, המאוכלסת בתושבים דתיים ורחובותיה שובתים מכלי רכב, בכוונה ללכוד את החשוד ולהביאו למיתקן כליאה, גם אם ייאלץ לנסוע ברכב ולחלל את השבת.

דובר צה"ל לא הכחיש את העובדות דלעיל. באלה הוא הודה ואף ציין בי (שמעו רבותי!) ארבע שנים תמימות הם מחפשים את האברך הזה. ארבע שנים הם מחפשים אותו ולא מוצאים, רק לאחר איסוף חומר מודיעיני חסר... סוף סוף הם הצליחו לעלות על עקבותיו, ומתי? — בליל שבת, בעיצומה של מנוחת השבת ושכינתה.

לשאלת כתב "המודיע", אומר קצין תורן בלשכת דובר צה"ל, שמתוך משמעות אישור העובדות ממילא משתמע כי היתה הוראה לתוליה האמורה לפקוד את בית החשוד דווקא בליל שבת. היינו ניצול העובדה שהחשוד וודאי בביתו לצורך הצלחת "המבצע".

דובר צה"ל מכחיש את הטענות שנטענו שאנשי המ.צ. השתמשו באלימות ללא צורך, הם התיזו גז מדמיע — אמר בהודעה הצבאית לשאילתא של "המודיע" — רק לאחר שהר תקפו ולא יכלו להיחלץ מהתושבים המוחים על קדושת השבת, אלא בהפעלת אמצעי הגנה וחילוץ. ההודעה אומרת גם, שהרכב הצבאי לא נכנס אל תוך "היישוב" הדתי, אלא חנה "על הגבול"...

לשאלה הנוספת — הכיצד מאלצים חייל דתי, איש מילואים שומר תורה, לחלל שבת ע"י מעצרו והבאתו אל מיתקן הכליאה הבסיסי, שהרי לכך התכוונו אנשי המ.צ. — לא קיבלנו תשובה.

אם קיימת הגדרה של "עונש בטרם משפט", הרי המקרה האמור, ולפחות מה שעלול היה לקרות, אלמלא ההתפתחות הבלתי צפויה כהתנגדות התושבים והימלטות החשוד בחסות גלי המחאה, מתאים בהחלט לקביעה האמורה.

שכן אילוץ שומר שבת לחללה הוא כשלעצמו — עונש חמור! אין ערוך ואין מידה לחומרת העונש הרוחני — שהוא קשה יותר מעונש גופני — של זה אשר בעל כורחו כופים אותו לנסוע ברכב בשבת. ולפיכך גם אם הלה חשוד בעריקה עדיין הוא בגדר של "חשוד" בלבד עד שיובא לפני בי"ד צבאי אשר יבדוק את הנושא, ואם ימצא חייב בדין — יקבע את העונש.

בשום פנים ואופן אין לגזור גזר-דין על חשוד ללא הרשעה. עצם הפקודה של מפקד הבסיס ממנו נשלחה תוליית המ.צ. לעצור את החשוד גם במחיר מעצרו וכפייתו לחלל את השבת — מהווה פקודה לענישה.

מי הסמיך את המשטרה הצבאית להעניש בצורה משפילה ומכאיבה כעין זו, ועוד לפני שהוכח שהחשוד בר-עונשין.

יוד. מם.

שיעורי הבית של וירשובסקי

בעת נאומו בכנסת נגד הצעת החוק להנהגת ערוץ שני בטלביזיה, אמר ח"כ הרב אברהם יוסף שפירא, בין היתר הנימוקים שהשמיע, כי גם משפחות שאינן דתיות לא מוכנות להחזיק את המכשיר בבתיהן, מכיוון שהילדים מבזבזים כל הזמן אל המכשיר ואינם עושים שיעורים.

קרא ח"כ מרדכי וירשובסקי (שינוי): "אדוני חבר הכנסת שפירא. בימי, כשלמדתי בבית הספר, לא עשיתי שיעורים ולא היתה טלביזיה. כשלא רוצים לעשות שיעורים לא עושים".

ענה הרב שפירא: "לו היית עושה שיעורים בערב, אולי לא היית מדבר בבוקר כמו שאתה מדבר היום"...

מיותר לומר שכל חברי הכנסת שנכחו במליאה פרצו בצחוק רועם.

א. בר

ב"ה
המועצה האזורית נחל שורק

בתחום המועצה האזורית נחל שורק
קיים אזור תעשיה
יזמים המעוניינים
לקבל שטח לתעשיה
מתבקשים לפנות אל ראש המועצה
טל. 055-91080 055-91167

במסדרונות הכנסת

מדוע בא ח"כ רן כהן לשכונת שמואל הנביא?

ח"כ רן כהן (ר"צ) תיאר בהרחבה מעל במת הכנסת את ארוע הערב, שבו נפגע על ידי אלמונים כאשר בא לשכונת שמואל הנביא בירושלים.

שתי שאלות נשארו פתוחות גם אחרי התיאור:

א. איפה היתה המשטרה? אם אכן נכון, כדבריו של ח"כ רן כהן עצמו, שהוא שהה במקום 40 דקות, האם לא היתה אפשרות להזעיק את המשטרה? האם באמת נשמעים הדברים כהגיוניים, שבמשך כשלושת רבעי שעה עמד "מאותי על הבית ושום שוטר לא היה בסביבה, וזאת בשעה שלפי פרסומי העתונות היו בשכונה באותו ערב מאות שוטרים?

ב. לשם מה בא ח"כ רן כהן למקום? רמז מטריים היה אפשר למצוא בדבריו שלו עצמו: "ידידאתי פעמיים לפני בואי לשם, שועד השכונה מזמין אותי לבוא כדי לסייע. אם מישהו רוצה, יכול לומר לו גם בבמה רצו שאסייע". מכיוון שלא גילה לחברי הכנסת את מטרת בואו ומכיוון שלדבריו "ישבתי בשקט... מדובר בביקור תמים אלא במשהו שונה לחלוטין. כל מה שנותר לשער הוא, שהסיוע היה לשחרר ממעצר תושבים מסר ימים של השכונה שנעצרו יום ויומיים קודם לכן. האם העובדה שח"כים אחרים לא היו מוכנים להתערב למען שחרורם של אותם תושבים ורק ח"כ רן כהן היה מוכן לכך. מצביעה גם על זהותם של אותם תושבים?...

השטריימלים וח"כ רן כהן

באחד התיאורים בכנסת של ח"כ רן כהן על תקיפתו, התפתח ויכוח בינו לבין ח"כ הרב מנחם פרוש:

כהן: התקרבו למקום שני חרדים בלבוש אחר, לבוש שחור, קפוטות שחורות, כובעים שחורים.

הרב פרוש: ואיפה השטריימלים? אתה ראית שטריימלים?

כהן: אני מצטער. אמרו לי שהם היו ממאה שערים, לבסוף התברר לי שהם לא ממאה שערים. אין לי שום בעיה לתקן את הדברים.

הרב פרוש: המלוים שלך אמרו שהיו שטריימלים.

כהן: שאני יודע... לא מכיר בין כל הזרמים, בין כל הקבוצות. אני אומר מה שראו עיני.

הרב פרוש: אלה שליוו אותך אמרו שאנשים עם שטריימלים הם שהיכו אותך. אז למה לא הגבת על כך ולא אמרת שזה שקר וכזב?

יו"ר ישיבת הכנסת הימה את הויכוח לפני שהשתלהב עוד יותר.

שיא של העדרות ח"כים מהמליאה

באחד הדיונים שהתקיימו השבוע בכנסת היתה המליאה כמעט ריקה. ברשימת הנואמים היו רשומים עד כ-28 נואמים. הגיע מצב, שנרשם בפרוטוקול הכנסת כך:

יו"ר ישיבת הכנסת, ח"כ אליעזר שוסטק: "תודה לח"כ עטשי. רשות הדיבור לח"כ אליעזר ולדמן. הוא איננו. ח"כ מיכאל איתן. איננו. ח"כ גרשון שפט. איננו. ח"כ שמחה דיניץ. איננו. ח"כ רפאל איתן. איננו. ח"כ שמעון בן שלמה. איננו. רשות הדיבור לח"כ אהרן הראל.

הוא היה חבר הכנסת היחיד באותה שעה באולם...

דיינים אליבא דח"כ מנחם הכהן

מיהו דיין בישראל אליבא דח"כ (המכונה: הרב) מנחם הכהן?

בהצעת חוק שהגיש השבוע לכנסת מבקש ח"כ הכהן לקבוע, כי כשר להתמנות דיין יהיה רק מי שנתמלאו בו תנאים אלה:

1. שירות כרב בפועל לפחות שנתיים.
2. שירות בצבא הגנה לישראל או שירות לאומי אחר.
3. הוסמך לדיינות על ידי מועצת הרבנות הראשית תוך שנתיים לפני המינוי.
4. עבר התמחות של 18 חודשים בבית דין או בכל מסגרת שיפוטית אחרת, לרבות אצל עורך דין או טוען רבני.

עוד הוא מציע, כי שר הדתות יקבע בתקנות, בהסכמת מועצת הרבנות הראשית, את השירותים שיוכרו כשירות לאומי לענין סעיף זה ואת התנאים והנהלים להסמכה לדיינות.

הצעת חוק זו מצויינת מבחינת בעיות המשק. עובדים רבים נפלטים כיום ממפעלים וקצינים רבים עוזבים את צה"ל בגלל תנאי שכר ירודים. מכיוון שכל הדרוש להיות דיין הוא שירות כרב בפועל, שירות בצבא והסמכה של מועצת הרבנות הראשית, ומכיוון שקצינים ורבים אחרים עברו תקופת התמחות בבית המשפט אצל עורך דין זה או אחר, אפשר להציע להם בכבוד את כס הדיינות בישראל.

שופטים ושוטרים... ת. שריג

מי עוד זוכר את האיש שעשה את המדינה

וייצמן: מבין לנפש הנוער

"אי אפשר לדרוש מן הנוער להכיר את אבות הישוב" — אמר השבוע השר בלי תיק עזר וייצמן, בהבנה רבה לנפש הנוער.

היה זה בעקבות אזכרה שנערכה ברחובות ביום מותו של מי שהיה נשיא המדינה הראשון ומראשי הנהגת הציונות במשך שנים רבות ד"ר חיים וייצמן. עזר וייצמן שכבן משפחה ראה לעצמו חובה להשתתף יחד עם קבוצת שרים ונכבדים לא חש עצמו בודד במקום, גם כאשר ציבור הנוכחים היה דל. הוא מבין את הנוער...

לא כן אחרים. הם עמדו ותמהו לשם מה משקיעים כל כך הרבה כספים ואנרגיה בהחזקת בית וייצמן. עליו מופקדים צוות של אנשים.

קברו נכרה באחוזת קבר מיוחדת בסמוך למקום שבו התגורר, הכל כדי לעורר התענינות ציבורית מיוחדת, ומה מאד מפליא, כמעט שאין מי שזוכר זאת, אילולא כללי הטקס הרשמיים, ספק אם היה שם מנין אנשים.

היו בין הנוכחים שהזכירו שדבר כזה לא היה קורה בציבור הדתי, אישיות מן הצבור, בעלת סמכות רוחנית ומעמד זוכה להשתטחות המונים על קברו.

"אפילו אישים פשוטים זוכים ליותר מזה — אמר אחר — אם אתם מדברים על הציבור החרדי אם לא מגיעים אנשים זרים — הוסיף האיש — לפחות בני המשפחה באים בהמוניהם...

אגב, כדי שלא לבייש את המעמד לגמרי הובאו למקום תלמידי בית ספר וכדי שידעו במה מדובר ארגנו להם שיחות מיוחדות במשך הימים שלפני כן שאם לא כן היו מוריהם נראים להם כטורדים סתם. אך בתשובה לשאלות הודו התלמידים שאין להם שום הרגשה לנשא.

הקריין שהיה ממונה על הטכס הקריא קטעים מבן גוריון שתיאר את וייצמן לא כמי שנבחר לראשות המדינה אלא כמי שעשה את המדינה. מה היה וייצמן אומר לו צוטטו בפניו דברי בן גוריון שגילה לבנו את ספיקותיו על קיומה של המדינה בימי ניניו.

יר"ד

האם שוטרי ירושלים ילבשו מדים מיוחדים?

הארועים האחרונים בירושלים בעקבות הרצחו של תלמיד ישיבת "שובו בנים" הק' אליהו עמדי הי"ד, צולמו בהרחבה על ידי כלי התקשורת מכל רחבי העולם. למשרד ראש הממשלה, למשרד החוץ ולעירית ירושלים הגיעו תגובות רבות, שעיקרן תלונות על נוכחות משטרתית בולטת מדי בעיר.

"אם ירושלים היא עיר שקטה, שבה יכולים כל בני הדתות לחיות יחדיו בשלוה, מדוע צריך להציף אליה מאות שוטרים, חמושים באלות, קסדות ומגינים"? — שאלו רבים. תמונות רבות של שוטרים המכים יהודים או ערבים, אף הן גרמו לגל של תגובות.

בעקבות כל זאת הועלתה במשרד ראש הממשלה ובמשטרת ישראל הצעה, לפיה שוטרי משטרת ישראל יצוידו במדים מיוחדים, שונים מאלו הנהוגים במשטרה. המטרה היא להביא לכך, שגם כאשר יהיו שוטרים רבים באזור מסויים — נוכחותם לא תבלוט. דבר זה יושג על ידי מדים "שקטים", אולי אפילו חליפות כחולות, עם סמלים שאינם בולטים במיוחד. יהיו אלו, כך מוצע, מדים "חצי אזרחיים" שישוו לירושלים מראה שלו יותר, גם כאשר יש בה הרבה שוטרים...

ש. אמיתי

ילמדו אנגלית על חשבון עברית

משרד החינוך מתכונן לקצץ בשעות הלימוד של עברית, ולהכניס במקומה את לימוד השפה האנגלית. תכנית זו עוררה תגובות שליליות מצד מנהלים בבתי ספר שונים.

לפי התכנית יקוצצו שעות של לימוד הלשון והדיבור, הם אמרו, שכבר כיום גדל מספר התלמידים המתקשים בהבנת הנקרא ובהתבטאות נכונה, מה יהיה כאשר התכנית תבוצע, הם האשימו את מתכנני הרעיון בסיוע לירידה מן הארץ, העדפת האנגלית תקל על שליטתם בשפה של היורדים בארצות דוברות אנגלית.

ד. ירושלמי

משרד החינוך עוסק במחלות הנפש של הנוער

תופעת של אלימות וגסות רוח המתרחשות בבתי הספר בארץ, החלו לגרום דאגה למשרד החינוך והעומדים בראשו. השבוע מתפרסם שאנשי משרד החינוך מבקשים לעקוב אחרי התפתחות הנפש של הנוער ולחפש להן תרופה.

חוגים במשרד החינוך מרדים, שהיקפה של האלימות והפגיעות הגופניות בתוך כתלי בתי הספר הן חמורות פי כמה ממה שידוע לציבור הרחב. מנהלי בתי ספר מודים שהם מעדיפים לא לפנות למשטרה כדי שלא להכפיש את שמו של בית הספר והם מעדיפים טיפול פנימי שקט. אולם הגיעו מים עד נפש, ושוב אי אפשר לו למשרד החינוך להתעלם.

אותם חוגים מתעלמים ביודעין מן ההשפעה השלילית שיש לאמצעי התקשורת השונים, וביחוד לטלביזיה על התגברות גל האלימות והם מוכנים אף להוסיף עליהם "ערוץ שני" שיתחרה בגסות הרוח ובהצגת סרטי אלימות ותועבה כדי למשוך את ציבור הצופים. כזכור התריע שר החינוך על גוש האלימות והתועבה בסרטים המוקרנים בימים האלה בטלביזיה.

נתפרסם מכתב ששלחה תנועת "אמונה" של המפד"ל בו הם מוחים על הקרנת תמונות תועבה גסות בטלביזיה גם בשעות שבהן צופים הרבה ילדים, תמונות אלה נכללו בסרט פרסומי של תנועת "נעמת" של ההסתדרות המיצגת את החברה בהסתדרות.

ד. ירושלמי

שערורידה פרלמנטארית

"שערורידה פרלמנטארית" — כך הגדיר ח"כ יאיר צבן (מפ"ם) את התשובות שהשיב שר המשפטים, אברהם שריר, לשאילתות של חברי הכנסת השבוע בכנסת.

"שר המשפטים ענה לשאילתות מתחדשים ינואר פברואר ומרס... אי אפשר להשלים עם זלזול כזה בכנסת, שבחודש אפריל אשאל שאילתה, ביוני "ישופר" לי בפועל על ידי תיקון שכר המתרגמים (בנושא זה היתה השאילתה) אבל את התשובה בכנסת אקבל 5 חודשים אחרי ששכרם כבר שונה... זה לעג לכנסת ומשרד המשפטים צריך להיות סמל לכיבוד החוק והנהלים התקינים.

תשובת השר (שהשאילתה נשאלה עוד כאשר היה רק שר התיירות): אני בהחלט מסכים אתך. נעשה הכל שזה לא יחזור.

א. בר

האם ינבו משבר הח"כים הנעדרים?

יו"ר הכנסת, שלמה הלל, העלה השבוע הצעה מעניינת: חברי כנסת שלא יבואו לכנסת — ינכו משכרם. אם בצורת ניכוי של ממש מהמשכורת, או על ידי אי תשלום אש"ל.

מר הלל זימן ללשכתו את ראשי הסיעות בכנסת, כדי להיוועץ עמם בנושא זה. הוא אמר, כי יש בדעתו גם לפרסם מפעם לפעם ברבים את שמותיהם של חברי הכנסת הנעדרים.

ח"כ הרב אברהם יוסף-שפירא אמר בפגישה זו, כי כאשר היתה ממשלה צרה והיה חשש שהצעות חוק והצעות לסדר היום לא יאושרו — היתה הכנסת מלאה. אז טענו שח"כים נמצאים במזנונים, כדי שיהיה אפשר להזעיק אותם להצבעות. היום, הם נמצאים בחו"ל ואין להם מה לדאוג בקואליציה יותר מ-90 ח"כים.

באותה ישיבה סיפר יו"ר הכנסת לראשי הסיעות על ההצבעה האלקטרונית, שתונהג בקרוב בכנסת. בהצבעה זו ניתן יהיה לוודא בצורה ברורה, מי השתתף ומי לא השתתף בכל הצבעה והצבעה. גם בנושא זה זה עשוי להמריץ את חברי הכנסת לבוא ולהשתתף בדיוני מליאת הכנסת.

המרכז לפנסיה הגרמנית בע"מ
THE CENTER FOR GERMAN PENSION LTD

ובעלי השכלה תיכונית. מיקצועית ואקדמאות, זכאים לפנסיה מהמוקה לבטוח סוציאלי הגרמני תאת בגיל בל שנת לימוד.

נותרו מספר ימים להבטחת פנסיה מגרמניה עבור השכלה

פניה: המרכז לפנסיה הגרמנית פונה בזאת לאזרחים ישראליים להצטרף לבטוח הסוציאלי הממלכתי הגרמני ולנצל הזכות המתעקנת להם ע"פ האמנות שנחתמו בין ממשלת ישראל לממשלה הפדרלית של מערב גרמניה

מה תוכל לקבל מהמוסד הגרמני לגמלאות:
עבור כל שנת לימוד לאחר גיל 16 תקבל בגיל הפרישה קצבה חודשית בסך 30 מ"ג לחודש עד ל-8 שנות למוד, דהיינו 240 מ"ג לחודש או 2,880 מ"ג וזאת לכל החיים

מי רשאי להרשם:
א. אזרח ישראלי שהיה נרדף הנאצים: מי ששהה בזמן כלשהוא באזור כבוש גרמני בתקופה 1933-1945
ב. כל אזרח ישראלי אחר בתנאי שעד הגיעו לגיל הפנסיה יעבוד חודש אחד בגרמניה

כמה תצטרך להשקיע:
א. במועד ההרשמה 400 ש"ח (בתוספת מ.ע.מ) הכוללים תשלום שאתה חייב לגרמניה ודמי טיפול למרכז
ב. במועד קבלת הקצבאות 5 פנסיות חודשיות

מבלד התשלום הנ"ל לא תהיה חייב למוסד הבטוח הסוציאלי הגרמני תשלום נוסף כל שהוא

צבי אברהמי מנכ"ל

יערך חיום והרשמה במשרדנו!
ת"א, בית כלל, רח' דרזיאנוב 5 — פתוח במוצ"ש 19.00 עד 20.00
הדרים 1011/2 — טל. 03-281973 — בימי חול 09.00 עד 20.00

חיים אשר ברגמן

סוף שבוע

את הקצבת 2 מיליון דולר לרפורמים, חייב היה השר שריר לאשר, ונימוקו: הם היו פונים ל... בג"צ.
על הטענה כי מקצצים בתקציב הישיבות — באה התשובה:
... שיפנו לבג"צ

★

מעורבותם של פרס ורבין בפרשת מכירת הנשק לאירן, יש בה די חומר, כדי לעורר סערה ציבורית נרחבת — אלא שלמזלם אין הם משתייכים למחנה שאנשי התקשורת מעוררים בשלו סערות ציבוריות

★

חזון אחרית הימים...
נשק מערבי נמכר לאירן הפרו-קומוניסטית, וכספי התמורה מועברים מאירן למורדים הפרו-מערביים בניקרגואה, הנלחמים בשלטון הקומוניסטי.

★

פלאי פלאים:
ח"כ רן כהן הוקף לדבריו, בעשרות חרדים חובשי שטריימלים, שיידו בו אבנים והניפו מקלות ומן ההתנפלות הרבתית הזו, הוא יצא בפגיעת אבן אחת בלבד.

★

"שמיר ולוי התפייסו" — מדווחים העתונים.
ומה עם אריק שרון?
הכלל השגור בפי העם אומר כי בסופו של דבר, לעולם משלימים היריבים ביניהם ורק הגרורים אחריהם נותרים קרוחים מכאן ומכאן.

★

גלגל חוזר בעולם:
"איוון האיום" עמד השבוע לפני שופטים יהודים ומרר בבכי על.. תנאי מאסר לא נוחים.

הזול ביותר ב"כל זול"
בר אילן 5 ירושלים

ביומט 3 ק"ג	8.20 ש"ח	צמר גפן	0.29 אג'
סיפ 5 ק"ג	9.50 ש"ח	נס קפה עלית 200 גר'	5.90 ש"ח
מכשיר אדים	25.90 ש"ח	פעלולון פישר פרס	24.90 ש"ח
טחינה (בד"ץ) 500 גר'	1.70 ש"ח	מיונז 500 גר' תלמה-מטע	1.90 ש"ח
קמיל בלו גדול	3.99 ש"ח	סוכר	0.45 ש"ח
בקבוק שמן 1 ליטר	1.38 ש"ח	אננס 900 גר' (בד"ץ)	1.50 ש"ח
קופסת תירס	0.90 ש"ח	נייר טואלט 48 גלילים	4.50 ש"ח
רסק עגבניות 100 גר' עסיס	0.29 אג'	שוקו לי 500 גר'	1.60 ש"ח
שוקו למריחה 500 גר'	0,90 אג'	קרמבו 40 יח' (בד"ץ)	5.50 ש"ח
איטריות 400 גר' אסם	0.60 אג'		

כל השמורים בהכשר הבד"ץ ובהוזלה מיוחדת
מוצרי תינוק בחצי מחיר
המכירה עד גמר המלאי ולא לבעלי חנויות
אצלנו הכל זול ולא רק המבצעים

מושלם.
הבית שלך עם הרהיטים שלנו

פתחנו
את אולם התצוגה לדגמי איכות הבלעדיים.
פתוח יום יום ללא הפסקה וגם במוצאי שבת.
רח' בר-כוכבא 8, בני-ברק. טל: 03-786756.

במבצע מיוחד:
- ארון ספרים משנע כולל ויטרינה משגלת וכו', באיכות הבלעדית שלנו, 2.20×3.40 מ'.
- מתקבלות גם הזמנות מיוחדות; תכנון חינם.

רהיטי
טומי את הרשקוביץ
החנות: קניון אילון, רמת-גן, טל: 03-785967.

הרב מנחם פרוש

וראה בטוב ירושלים

למשמע הדברים על ההתרחשויות בירושלים מאז רצח הקדוש אליהו אמדי, אני רוצה לקבוע שניפחו את ההתרחשויות מעל ומעבר לפרופורציה ובולט איך שיש כאן אינטרס לנפח, לפתח את הנושא ועל־ידי זה להגיע לשאיפה המסתתרת אצל אותם הגורמים, שאיפה שאני רואה אותה בהמשך למה שהביא לביהאד בנושא השב"כ. משמעותו פזילה לעבר הפורעים והגנה על מחבלים ערבים וכל מה שהשמע מניפוח ומעיוות הגישה בכל הנושא של שני המחבלים שהרגנו על חם כשהיו שותפים למה שקרה בעת ההתנפלות על אוטובוס 300 הידוע.

אנו עדים לאחרונה לתופעה כאובה מאוד בכנסת, כאשר מדברים על ערבים, נופת צוף תטופנה ובכפפות משי ניגשים. לעומת זאת כאשר מדובר על יהודים חרדים או שיש לייחס זאת לחרדים, הביטוי והאו באיזה זעם, באיזו דוקרנות מדברים, מתקיפים, מחרפים ומגדפים. לכסיקון התידופים איננו מספיק להם כדי להשמיץ יהודים חרדים.

נכון שרצח אליהו אמדי שהיה כהמשך בשרשרת של למעלה משלושים מקרים של התנפלויות גרם לתסיסה בקרבת המקום שזה קרה בעיר העתיקה, וגרם לתסיסה בקרבת המקום שבו אלי אמדי היה גר, ברחוב שמואל הנביא. נכון, קיימת שם תסיסה, תושבי הסביבה שהכירו את אמדי כואבים, זועמים וצועקים. אבל אני חייב לומר זאת מעל במת הכנסת, שיידעו בעיר במדינה ובעולם, העיר כולה שקטה, החיים הם כרגיל, פועלים ערבים באים לעבודה וחוזרים מהעבודה ללא כל הפרעה, המונים זורמים בעיר העתיקה מכל הצדדים לכותל המערבי כמו בכל הזמנים, גם כשאין מספיק שוטרים.

למה ומדוע מעוניינים העתונות וכלי התקשורת, הרדיו והטלוויזיה לנפח את הנושא ולהרחיב את מה שמתרחש סביב מקום הרצח והבית מקום מגוריו של הנרצח כאילו זה התפשט בעיר כולה. למקרא העתונות, למשמע הרדיו והטלוויזיה מתקבל הרושם כאילו העיר כולה סוערת ובוערת, חלילה. למה ומדוע אותו חוסר הפרופורציה בהצגת ההתרחשויות? לולא העתונות הרדיו כבר מזמן היו מרגיעים את הרוחות. הפרסומים הם אשר מעודדים את המתפרעים, אם שמעתם או כאשר תקראו הציבור יקרא מה שאמרו דוברים בכנסת, הרי זה איום ונורא לקחת תקריות שהצטמצמו בשני המקומות האלה בעיר ולקרוא להן "מרי". מי מורד כאן במי? למה הפרזות ומדוע ההגזמות? מספיק כאב מה שקורה מדוע עוד להגדים?

ועתה להתרחשויות בשני המוקדים האלה. לפני שאסביר את גישתי לנושא אני רוצה להצהיר ולומר דברים שהם בעצם גלויים וידועים ואני חוזר עליהם רק כדי לחזקם. שלא יהיה אף צל צילו של ספק, שיהדות התורה, אגודת־ישראל וכל יהודי נאמן לה' ותורתו מגנה בכל החריפות מעשה אלימות יהא אשר יהיה. אנו רואים מעשה כזה במלוא החומרה. מעשה כזה הוא חמור עד מאוד וסכנתו גדולה עד מאוד. התופעה שאיש כל הישר בעיניו יעשה היא חמורה מאוד. התקופות הקשות והאומללות ביותר היו תמיד בכל הדורות כאשר הרשו לעצמם מעטים או רבים לעשות כל הישר בעיניהם. זהו אסון גדול, וגם כאשר העושים מתכוונים לטובה, אסור שתשרור הפקרות ושאיש כל הישר בעיניו יעשה.

אני מגנה כל מעשה אלימות לאיזו מטרה שהיא.

באשר להתרחשויות בסביבת מקום הרצח בעיר העתיקה וברחוב שמואל הנביא, מקום מגוריו של אלי אמדי ז"ל, רק אכולי שנאה עיוורת ואומללה של שונאי דת ודתיים יכולים לייחס את התסיסה ברחוב שמואל הנביא לתושבי מאה־שערים. לתושבי מאה־שערים זהות ועמדות ברורות רבות מאוד שאינן זהות — הם מתגאים על כך — לאלה של רבים מבין חברי הכנסת. תושבי מאה־שערים איתנים ודגולים בעמדותיהם. אבל מי שמכיר את המציאות יודע שלתושבי מאה־שערים אין כל קשר עם ההתרחשויות וגילויי הזעם ברחוב שמואל הנביא ואף במקום הרצח בעיר העתיקה.

המלודים את חבר־הכנסת רן כהן, שבא לנחם את משפחת אמדי הותקף — ואני רוצה להגיד כאן מעל במת הכנסת שאני מגנה וכולנו צריכים לגנות את ההתקפה ועל אחת כמה וכמה את ההכאות שהוכה חבר־הכנסת רן כהן — אבל מלודיו של חבר־הכנסת רן כהן, שרצו לתאר כי המתקיפים היו חרדים, ודווקא ממאה־שערים, וכדי להצביע מי הם תיארו אותם שהיו חבושים בשטריימלים, לא חשו עד כמה הם משקרים ומעלילים. מי מכם אינו יודע שבימות החול לא חובשים שטריימלים. אבל השנאה העיוורת מעבידה אותם על דעתם עד כדי עלילה כזאת, שיהודי מאה־שערים חבושי שטריימלים, ומתי? בליל חול, בליל חמישי, הם אשר היכו את חבר־הכנסת רן כהן. וכשחושבים שהמדובר בחרדים, תושבי מאה־שערים משתמשים בלקסיקון הפרוע ביותר.

אני פונה לכל המסיתים מכל הזרמים: הפסיקו, הרפו מירושלים.

אני מנצל גם הזדמנות זו כדי לציין בהוקרה את מפכ"ל המשטרה מר דוד קראוס ואת מפקדה של ירושלים מר יוסף יהודאי, שכולנו עוקבים אחרי עירנותם ומעריכים את עמידתם על המשמר, שהם מצדם עשו בכל יכולתם, ותודות להם ההתרחשויות שברחוב שמואל הנביא והעיר העתיקה נשארו רק במקומות אלה ולא התפשטו לכל העיר. כי הם גילו עירנות והוכיחו אחריות הראויים לכל שבח.

אבל התולשים על השלטון וקובעי המדיניות חייבים לרדת לסוף דעתם של אותם התושבים שכני הקדוש אמדי ושל חבריו שלמדו איתו בישיבת "ישובו בנים". ולא נתעלם שהמוני העם בכל מקום שנפגעים לא מבינים למה ומדוע נשתנתה המדיניות כלפי המחבלים. למה הפכנו מושפעים מהטונים המוחודים אלינו מאלה במחנות הפוחלים אל עבר מחבלים ושופטים את העושים שפטים במחבלים. אני מתכוון למה שקרה בפרשת השב"כ שללא ספק השפיע על המחבלים להרים ראש, ביחוד אחרי שחרור 1,100 המחבלים.

אנחנו קוצרים היום את פרי המדיניות הבלתי מובנת כלפי המחבלים. אם יינקטו האמצעים הנדרשים כלפי המחבלים, נענישו אותם, נרתיע אותם שלא יעשו את אשר עשו באחרונה. בל נשכח — הזכרתי זאת כמה פעמים — שלפנינו שרשרת של שלושים מקרי התנפלות של חבלנים ערבים. אם היו גומלים לחבלנים כגמולם בעת ההתקפות הראשונות שלהם, אפשר היה להעריך כי לא היו נסערות הרוחות של שכניו של הקדוש אמדי ז"ל ברחוב שמואל הנביא ושל חבריו בעיר העתיקה.

אחזור שוב ושוב על ההצעה — ואני רוצה שהיא תחדור להודעת אלה שצריכים לקבוע את המדיניות — שהכרחי לכונן רשות משטרתית בעיר העתיקה כדי שנוכל ללכת ללא פחד בכל הדרכים ובכל הסמטאות בעיר העתיקה. איננו יכולים בשום אופן להסכים לכך שאנחנו נתרכז בגטו של הרובע היהודי ולא תהיה לנו אפשרות לגור בחצרותינו, בבתינו, שהיינו גרים בהם לפני מלחמת תש"ח. היינו גרים שם ואנחנו זכאים לגור, ויגיד מי שיגיד — ואני חוזר על דבריו של רבי חיים זוננפלד זצ"ל — שאל לנו להפקיר את המקומות האלה שלנו בעיר העתיקה — אני מקבל את הדין מאלה שאינם יודעים את הדין.

אני מודיע מעל במת הכנסת, ויהא הדבר ברור, שכל מי שיש לו השפעה ביהדות החרדית מגנה מעשי אלימות של כל מי שלא יהיה וקורא להשקטת הרוחות. יחד עם זה אנו קוראים לאותם הגורמים שרוצים לנצל את המתח למען האינטרסים שלהם ולחזק את הליכותיהם — הפסיקו הניחו לירושלים להמשיך לחיות חיים שקטים.

(דברים בכנסת)

הרב אברהם שפירא

הישיבות - סם חיינו: המסיון - סם המוות

על שלשה דברים שהועלו השבוע לדיון בכנסת

שבוע הפעילות הפרלמנטרית היה גדוש. ראשיתו בסיכום מו"מ ארוך ומייגע עם גורמי האוצר בדבר תשלום פיצויי השחיקה לישיבות. במשך חודשים ארוכים קיימנו מגעים עם האוצר ותבענו לפצות את הישיבות על השחיקה שחלה בתקציב. אף שהגענו להסכם בתחילת השבוע, נדרשה עוד פעילות קדחתנית כדי לוודא שאכן הכספים יגיעו לידי של משרד־הדתות ומשם, ללא עיכובים, לחשבונותיהם של הישיבות והכוללים.

במשך השבוע העלינו מעל במת הכנסת 3 הצעות: המצוקה הכלכלית של הישיבות; אי־מימוש החלטת הממשלה בדבר התחייבות המורמונים שלא לעסוק במיסיון; המצוקה הכספית בה נתונות הישיבות.

בועדת־הכספים התקיים ביוזמתנו דיון בשכר רבני השכונות ורבני המושבים. הנתונים היו מדהימים. עד כדי כך, שאפילו ח"כ בולט מן השמאל העיד לאחר ששמע את הדברים. שזו בושה וחרפה למדינה. הצד השווה של הפעילות הפרלמנטרית, התלצות למען כבוד התורה וקידמה.

להלן קיצור מן הדברים שנאמרו מעל במת הכנסת.

על התורה

...גניזה שממשלת ישראל עם הכנסת יחליטו שאין רוצים לתת אף פרוטה למוסדות תורה. זאת תהיה פחות השפלה מאשר לתת מה שנותנים.

כיושב־ראש ועדת הכספים אני יודע איזו מלחמה יש על קיצוץ התקציב, אני יודע שאין תרופות בבתי־חולים; אני מכיר את המלחמה של האחיות. אם מישהו יבוא וישאל אותי: עכשיו מצאת את הזמן לדבר על בעיית מוסדות התורה, כאשר מקצצים בכל? תשובתי ברורה, זו אינה שחולה. צריך לדעת, בכל סעיף נותנים 80%, 70%. פה נותנים 10% עד 20% ממה שקיים.

לצערי הרב, ההסברה שלנו היא מאוד לקויה. לא פעם התבזינו פה לשמע הבדיח "אתם סוחטים כסף, כסף לישיבות". אני רוצה שיידעו דבר אחד: מר בגין, ראש הממשלה דאז, הציע לישיבות 100% אחזקה, כמו לכל בתי־הספר, כמו לכל מוסדות החינוך. מועצת גדולי התורה התנגדה לקבל 100% כי חששנו משינויים, יבוא שלטון אחר ויבטל ואז כל הישיבות ימוטטו.

הנימוק השני — יש תרומות מהעולם. יש להשאיר את המצווה הזאת ליהודים לתרום כסף, לא לשלול מהם את המצווה הזאת של אחזקת בני־תורה.

בשנת 1984, על־פי הערך של היום, קבענו סכום של 11.25 שקל לתלמיד. היום, על־פי אותו מדד תלמיד היה צריך לקבל 117 שקל. דה־פקטו הוא מקבל 66 שקלים. יש פה שחיקה של 42%. אני מדבר על הסכמים, אינני מדבר על מה שחסר. יש הסכם, חתום עליו שר האוצר. אני נלחם כאן נגד השחיקה. עד היום אני חייב, כיו"ר ועדת הכספים, להתערב לגבי כל תשלום ותשלום ולעמוד על המשמר כדי שלא יבולע, חלילה, לישיבות. אני באתי לכנסת למען המטרה הזאת — בשביל לשמור על מוסדות התורה.

יש הרבה השמצות נגדנו, מוסדות התורה חושבים שאנחנו לא עושים מספיק. הם אומרים שפעם קיבלו 100 דולר לתלמיד ישיבה — שקר, אף פעם לא קיבלו 100 דולר. הבטיחו 100 דולר. בתחילת שנת התקציב היה 100 דולר והשחיקה שהיתה במשך השנה הביאה את הסכום ל־70 דולר לערך. היום מקבלים 42 דולר. על־פי ההסכם הקיים נשחקו 42% אחוזים.

היום היתה בועדת הכספים ישיבה על שכר רבנים, רבני שכונות והתיישבות. אני חייב לציין שכל חבר כנסת, ולא חשוב אם הוא חובש כיפה או לא, היה מאד עניני, וראיתי עד כמה כאב להם לראות שרבנים מקבלים, לא עלינו, שכר רעב, ולא חשוב אם היה זה חבר־הכנסת צבן או חבר־הכנסת ארצי או כל חבר כנסת אחר. אני רוצה שתדעו שמצב הישיבות הגיע לכך שהם יתמוטטו.

הישיבות הם הבתים הגדולים המייצרים לנו את דור העתיד. את בני הישיבות שתורתם אומנותם, אותם לא תראים בקלנוע, לא פוגשים בדיסקוטקים, לא פוגשים אותם בשום מקום שבו דוקרים אחד את השני. הם ניצבים כל אחד בעמדתו, איש איש בבית מדרשו. עולמם — עולמה של תורה.

* * *

על עקירת עבודה זרה

לא פעם אחת התרענו מעל במת הכנסת כנגד הסכנה הגדולה הצפויה כתוצאה מהקמת המרכז המורמוני, ובמיוחד אינני קורא לזה אוניברסיטה, כפי שהיום כבר שמענו, על פסגת הר־הצופים בירושלים. אולי יותר יפה היה לומר המרכז המסיונרי על פסגת הר הצופים בירושלים.

זו כלל וכלל לא בעיה דתית. זו בעיה לאומית. המרכז המורמוני אינו מהווה סכנה למוסדות התורה והחינוך הדתי. המרכז המורמוני מהווה סכנה עצומה לכל אותו דור, צעיר שאינו מקבל חינוך יהודי־דתי־שורשי.

לנוכח הליקויים המהותיים שנתגלו ביקשנו שועדת השרים תחליט על הפסקה זמנית של הבניה, כדי לבחון את הנושא לעומקו. ועדת השרים, לצערי, לא קיבלה את ההצעה והכריע במיעוטו החליטה שהמורמונים יתחייבו לחתום, תוך 90 יום מקבלת ההחלטה, על התחייבות לא לעסוק במיסיונריות. סוכם אף שהתחייבות זו תוכנס כהתניה לחוזה החכירה הסופי בין המינהל והמרכז המורמוני.

יש להצטער שהגורמים העוסקים בכך לא הזדרזו כדי אכן להתייחס להתחייבות ולהחלטה של ועדת השרים. אדוני שר החקלאות, אני מכיר אותך ואני יודע שאתה תעשה כל מה שבידך ללחום נגד המיסיון.

אני יודע שיש במינהל שני חוזים: החוזה הארעי בעת שבונים, ולאחר שמסיימים לבנות יש החוזה העיקרי, הסופי. אני מבקש, על פי החלטת ועדת השרים והממשלה, שלא תהיה זו התחייבות סתם שהם לא יעסקו במיסיון, אלא צריכה להיות בחוזה התנייה שאם משטרת ישראל תתפוס אותם בפעולה ראשונה של מיסיון הבניין עם הקרקע חוזר לממשלה.

היום ממשיכים לבנות. כל התחנונים שלנו להפסיק זמנית לא עזרו. במקום לדבר דמגוגיה שלא יצא ממנה שום דבר. יש אפשרות משפטית לעשות. הרי הם טוענים שהם לא באו לכאן למיסיון. שיסכימו מראש שאם יתפסו פעולה אחת של מיסיון — הבנין עם הקרקע מועבר לישיבה, במקום.

אני יודע שהחוזה הגדול יקח הרבה זמן. אינני יודע למה התכוונתם כשדיברתם על 90 יום. אני מבקש שייחתם עכשיו עם המורמונים. אחרת — להפסיק את הבניה. שהם יתחתמו, עכשיו, שאם יתפסו אותם בארץ בפעולה אחת של מיסיון, עוד בתוך הבניה יפסיקו את הבניה וכל הנכס הזה יעבור לרשות הממשלה שתחליט לעשות ממנו מוסד קודש.

אני שמעתי היום, שבשוויץ יש חוק הקובע, שכל אדם זר אינו יכול לקנות לא קרקע ולא דירה. גם בארץ יש חוק כזה. המורמונים נתנו תרומות והם עשו דברים שאני מתבייש לחזור עליהם, ועוד יתגלו הרבה שחיתויות בכל הנושא הזה.

באופן תכליתי: אדוני השר, אתה צריך להוציא מהם מייד התחייבות חד־משמעית, התחייבות האומרת, שבתפיסה ראשונה של פעולת מסיון — הקרקע והבנין עוברים לרשות הממשלה.

למען בריאות העם

דיברתי בחיוב על המצוקה במוסדות התורה. אני חייב להגיד, שיש לי הרגשה שבבתי־החולים מתחילים לטפל כמו בישיבות. מצבם מתחיל להיות כמעט אותו מצב.

כיושב־ראש ועדת הכספים אני יודע שאם אנחנו היום — אם נמליץ היום על כל דבר להגדיל את התקציב, לא ייצא מזה כלום. אני יכול להגיד, שאם הולכים להגדיל את התקציב ולא להקטין אותו, אנחנו חוזרים חזרה לכל המצב הכלכלי שהיה. אין פתרון לזה.

שר האוצר לבד הוא לא הכתובת. מי שחושב שמשה נסים הוא הכתובת — הוא לא מתייחס באופן רציני לענין. לשר האוצר אין כסף. פה חייבים לשבת כל שרי הממשלה, עם המשרדים שלהם ולהחליט להוריד אחוז, חצי אחוז, שני אחוזים מהתקציב למען הבריאות של אזרחי ישראל.

בית־החולים באשקלון ניצל 95% מהתקציב. אין לו כסף לקנות לא דלק ולא תרופות. סירת הכרמל ניצל כמעט הכל, אין לו כלום.

נס־ציונה, ביקור־חולים — אנחנו ביקרנו בביקור־חולים. זו פשוט שערוריה, אי־אפשר להאמין.

יושבת־ראש הוועד, בבי"ח "ביקור חולים" היא אשה לא דתיה, חשבה אולי לנגוע בסנטימנטים שלי, אמרה לי: אנחנו בית־חולים דתי, בגלל זה רודפים אותנו. אמרתי לה: בואי לאיכילוב, בואי להדסה. אבל כנראה יש פה משהו. הם, בכל אופן, נתנו דוגמה מה מקבל בית־החולים שערי צדק, מה מקבלת הדסה.

בית־החולים לניאדו — בית־החולים היחידי שהאדמו"ר מקלויזנבורג בנה אותו בכסף שהוא הביא מחוץ־לארץ, הוא הביא 8 מיליון דולר. אפשר לבדוק, הוא לא בנה בית־חולים רק לחרדים, הוא בנה בית־חולים לנתניה והסביבה. יש שם לא רק יהודים, גם לא יהודים. הוא לא מקבל כלום. אני רץ אחרי האוצר כדי להשיג את הדברים המינימליים שיש לו הבטחה לגביהם ממשרד הבריאות. אבל אין לו הכסף. רק על תרופות. על־פי מה שהוא הוציא בפועל מגיע לו חצי מיליון דולר והוא לא יכול לקבל את הכסף.

העלו את הארנונות במאות אחוזים, ואילו האוצר תיקצב העלאה רק של 110%. למעשה הועלו הארנונות בכ־300% עד 400%.

אנחנו לא נוכל לבוא ולהגיד: ידנו לא שפכו את הדם הזה. אין כאן בעיה של שכר. ראיתם שלבסוף האחיות הבינו את הנושא. הרופאים — אני יודע שיש רופאים שאינם יכולים לגמור את החודש — הם שותקים. יש בעיה של תרופות ויש בעיה של מכשירים. איך אנחנו יכולים לשבת בשקט?

כאן שתו את דמו של שמעון פרס, בדקו אם עשה אינטריגות בארצות־הברית או לא. זה מה שמעניין אותנו? על כך היו צריכים לדון היום, או לא להפסיק לדון על בריאות ישראל? ראיתי איך עמד פה שמעון פרס על מנת להצדיק את עצמו, כי יש פה קבוצה של אנשים שרצו להעלות כאן את כל העלילות כדי להרוס את היחסים שלנו עם ארצות־הברית. אם לא נקבל את הכסף מארצות־הברית, אז נסגור לגמרי את בתי החולים.

אני מציע ליושב־ראש, הכנסת והוא מסוגל לזה, להגיד שבמשך שבוע ימים לא ידונו בשום דבר אלא רק בבעיית הבריאות. השר משה נסים לבדו לא יפתור את הבעיה. אלא רק יחד עם כל השרים.

לכן, אני מציע לדון בנושא במליאה ולהקדיש לזה לא רק שעתיים, אלא להקדיש שבוע. במקום להעליל עלילות דם ובמקום לדבר על שטויות כמו עירוק שני, אשר מסמא כל בית, נדבר רק על בריאות ישראל.

* * *

הצד השווה לכל הנושאים בהם עסקנו השבוע הוא הציווי של "וחי בהם". כך לגבי הישיבות שהן החיות של כלל ישראל "כי הם חיינו ואורך ימינו": כך לגבי סכנת השמד המורמוני המאיים נשמתם של צעירים רבים שאינם מחונכים על ברכי־התורה וכך לגבי המשבר בבתי־החולים שיש לו השלכות ברורות לחיי־אדם.

ואם בחיים עסקנו — בעת ישיבת ועדת הכספים שעסקה במשכורות הרבנים סיפרתי את המליצה הבאה שמוסרים בשם הגה"ק מצאנז זצוק"ל. מעשה באחד מחסידיו שבא לשהות בשבת בצל קודשו. מרוב התרגשות לא יכול היה החסיד לאכול ולשתות. פנה אליו הגה"ק מצאנז זצוק"ל: מדוע אינך אוכל ושותה? ענה החסיד: וכי בשביל זה באתי. השיב לו הגה"ק מצאנז זצוק"ל: הנשמה אף היא לא ירדה לעולם כדי לאכול אבל תנסה להרעיבה מספר ימים היא מיד תברח...

יומן סיעת אגודת ישראל בכנסת

אלול: מאזן שנתי נאה בשליחות גדולי ישראל והציבור התורתי

חודש אלול הוא זמן ראוי לעריכת חשבון הנפש, לסיכום המעשים של השנה האחרונה ולקביעת המאזן של הפעילות שנעשו. חברי סיעת אגודת ישראל בכנסת, הח"כ הרב אברהם יוסף שפירא והח"כ הרב מנחם פרוש, יכולים להשתבח בתחום זה, במאזן נאה של הישגים ופעילות בשליחות גדולי ישראל למען הציבור התורתי.

ברשימות שהובאו בטור זה בשבועות האחרונים, הושם דגש על הישגי אגודת ישראל בכנסת, דברים המדברים בעד עצמם ואינם זקוקים לחיזוקים. יחד עם זאת, מן הראוי להאיר במסגרת זו צד נוסף על הענין: הקשיים בדרך להישגים אלו.

לדוגמא: כאשר מתפרסמת העובדה שחוק מסויים אושר בקריאה סופית, קשה לתאר כמה עמל ויגיעה הושקעו בכך. לא רק העמל בכיוון החיובי. אלא לא פחות מכך — העמל למניעת השלילה.

כאשר הצעת חוק מובאת לכנסת על ידי הרב שפירא והרב פרוש (כך החל בימים אלה של חשון תשמ"ז את דרכו, החוק הנותן תוקף מלא לחוקי העזר העירוניים בדבר שמירת השבת בבתי עינוגים). היא צריכה להיות מוצגת לראשונה בפני הנהלת הקואליציה. אחר כך — בפני השר הנוגע בדבר. גם עם ראש הממשלה וממלא מקומו צריך "להתייעץ" אודותיה. רק אחר כך, כאשר עוברת מכסת הזמן (21 יום לפחות) אפשר להניח את הצעת החוק על שולחן הכנסת.

מכאן מתחילה דרך החתחתים של אישור הצעת החוק בקריאה טרומית והעברה לדיון בועדה. לאחר דיון בועדה (ראה: חוק החזיר הנסחב בועדה שנה וחצי) חוזרת הצעת החוק להצבעה בקריאה ראשונה ושוב לדיון בועדה, להכנת החוק לקריאה שניה ושלישית. רק בקריאה זו מקבלת הצעת החוק מעמד של חוק.

ועדיין לא הזכרנו את כל אינסטנציות הביניים, של היועצים המשפטיים הממונים על ניסוח הצעת החוק, על המזכירות הקובעת את סדר הדיון בהצעת החוק בכל ישיבה וישיבה. של הזמן הנדרש בין כל שלב וכמובן, העיקר: הכל מדובר אם החוק אכן זוכה לרוב במליאת הכנסת ועובר לשלב הבא. אם הוא "נופל" — חוזר הגלגל אחורנית וצריך להתחיל הכל מבראשית. לא מיד. כמובן. תקנון הכנסת קובע, שהצעת חוק שנפלה צריכה להמתין לפחות חצי שנה עד שניתן יהיה להגישה מחדש...

ומה עם אנשי השמאל האורבים לכל הצעת חוק של אגודת ישראל במטרה להפילה בכל דרך אפשרית? ומה עם נאומי ההסתה שהם משמיעים בכל פעם שהצעת החוק מובאת לאישור בכנסת? ומה עם ההסתייגויות הרבות שהם מגישים בועדה, שלפעמים עשויה לרוקן את החוק מתוכנו?

ברור, איפוא, שכאשר סיעת אגודת ישראל בכנסת מצליחה להעביר חוק, כמו החוק האוסר מכירת חמץ בפסח, זהו הישג שבהחלט ניתן להשתבח בו. די אם נזכיר שוב, שאף סיעה דתית אחרת לא הצליחה להעביר בכנסת הנוכחית שום חוק בנושא דתי.

בדיוק כך אמורים הדברים גם לגבי הצעות לסדר היום, שאילתות וכל פעילות פרלמנטארית אחרת. תמיד צריך לקחת בחשבון שהשאילתה או ההצעה לסדר היום לא תיפסל מראש ולא יקומו לה מתנגדים מכל עבר. ואם כן — לגייס חכ"ים תומכים ככל האפשר, כדי שהנושא יקודם.

וגם כאן ראוי לחזור ולהדגיש: כאשר הרב שפירא והרב פרוש מעלים נושא במליאת הכנסת ומביאים לדיון ענין חשוב לציבור התורתי במסגרת שאילתה או הצעה לסדר היום — הרי שהדבר לא עבר בלי הרבה "דפיקות לב". כל כך הרבה מכשולים עומדים בדרך, שלעתים נראים הדברים כמעט חסרי כל סיכוי.

אין ספק, שלמעמדם האישי של חברי סיעת אגודת ישראל בכנסת — יש משקל רב בכל אלו. אך יחד עם זאת לא תמיד ניתן להסתמך על כך. במליאת הכנסת קובע, בסופו של דבר, מספר החכ"ים התומך בנושא הנדון. כאשר חסרה אפילו אצבע תומכת אחת — דינו של הנושא להסרה מסדר היום.

מן הראוי שהציבור יכיר גם צד זה של העבודה הפרלמנטארית, כדי שיוכל להעריך את מאזן הפעילות בהתאם. טור זה אינו מיועד אלא להצגת עובדות כפי שהן, אך נעלה מכל ספק וברור לגמרי, שלו היו עומדים לרשות סיעת אגודת ישראל חברים נוספים — היתה יכולה להכפיל ולשלש את הישגיה כהונה וכהונה.

★

מכיוון שבחודש אלול שרויה הכנסת בפגרת הקיץ, לא הועלו נושאים לדיון ולא נערכו הצבעות. בכל זאת הצליח הרב שפירא להביא לאישור סופי בועדת הכספים. ששעת לימוד טלפוני, בשיחה ל"קול הדף", תיחשב כשיחה אחת בלבד מ־8.30 בערב.

הרב פרוש שוחח עם שר החקלאות בנושא השמיטה, ושמע ממנו, כי אינו תומך ולא יסייע ל"פישפשוק". בשיחה אחרת עם שר החנוך הובטח, שמשחקי ספורט עם שווייץ לא יתקיימו בימי ראש השנה, כפי שהיה מתוכנן מלכתחילה.

ביוזמתו של הרב פרוש מאשר משרד החקלאות מכסה מיוחדת לגידול ירקות לקראת שנת השמיטה. מתעצמת הנקנים במליטה בעקבות פניותיו, לאפשר למגדלים להרחיב את שטחי הגידול. במקביל מצליח הרב שפירא להשיג מימון נוסף לחקלאים שומרי שמיטה ממשרד החקלאות ומבנק ישראל.

(רשימה ארבע עשרה)

כתובות
מעוצבות מידי חודש של תשבצים דתיים
בלונדון
בסטמפורד־היל ובגולדרס־גרין.
מדבקות
להדבקה על המעטפות וכן רשימות כלליות
לפנות טל: 02-539882

מקורות זרים, שבים ומדווחים

סוריה הצטיידה בטילים נושאי ראשי חץ כימיים ועירק הפכה ליצרנית הגזים - הקטלניים הגדולה בעולם

השבוע פורסם כי בידי דמשק ראשי נפץ חדישים שבהם גז עצבים קטלני המסוגל להרוג כל בעל חיים ברדיוס של 37 ק"מ ממקום הפגיעה. אם נכונות הידיעות הרי שנשק זה פותח בזירת המזה"ת עידן חדש. זאת לצד הידיעות המגיעות מעירק על הרחבת מפעלי "סאמרה" שבמדבר שם מייצרים העירקים זה כמה שנים מטענים כימיים מגז חרדל וגז עצבים המופעלים במלחמת המפרץ שם כבר נפגעו ממטענים קטלניים אלו יותר מ־10.000 חילים איראנים. בישראל חוששים מהסכנה הסורית המיידית ומהאפשרות שהעירקים אחרי סיום מלחמת המפרץ יתחילו למכור נשק זה למדינות ערב הגובלות בישראל ואולי אפילו למחבלים

מאת א. פאר סופרנו הצבאי

יש פצצות קטלניות לא פחות מפצצות האטום, ואם נכונות הידיעות שפורסמו השבוע בעתוני אירופה הרי שגם לסורים יש כבר היום ראשי נפץ בלתי קונבנציונאליים שניתן להרכיבם על טילי "סקאד" ולשגרם לעבר מטרות שונות בארץ. מדובר בראשי נפץ שבהם גזים חסרי צבע וריח, הפוגעים בנשימה והעלולים בתוך שניות להרוג כל מי שמצוי בטווח 37 ק"מ, ברדיוס, ממקום נפילת הפצצה.

לידיעה על מכירת נשק זה לסורים קדמו ידיעות על אספקת טילים טקטיים חדישים מדגם אס.אס.23 מתוצרת בריה"מ שגם הם בנויים עם ראשי נפץ מתחלפים, רגילים, אטומיים וכימיים שגם אם הסורים יקבלו אותם עם הראשים הרגילים, לא יהיה זה קשה, לסורים עצמם, להחליף את ראש הטיל לראש כימי.

סוריה כמו שכנתה עירק, אומרים מקורות זרים בנתה מתקני ייצור גדולים לפצצות כימיות ליד חומס ומשם תוכל ליטול את הנדרש לה לשינוי הטילים האלו שטווח פעילותם הוא עד כ־500 ק"מ ורמת הדיוק שלהם כשהם משוגרים לנקודה מסויימת היא עד לסטיה של כ־300 מטרים, תלוי כמובן במרחק השיגור.

הנשק הזה שהוא איננו חדש בזירה, אך הופך להיות אגור בכמויות ענק בסוריה ובעירק, בנקודה זאת טמונות ההתפתחויות החדשות.

במלחמת המפרץ

האיום נגד ישראל אינו מתבטא רק בנשק הכימי שבידי הסורים, אלא אולי יותר מזה שבידי העירקים. מדינה זאת המצויה במלחמה ממושכת עם איראן, הקימה בזדמה חומה תשלובת ענק לייצור נשק כימי קטלני שספק אם יש היום מדינה נוספת בעולם שלה היקף ייצור של חומרים כימיים המשמשים להרג אדם כמו בבגדד.

10.000 איראנים נפגעו כבר עד כה מהנשק הזה ואין ספק שעירק המצויה בעמדת כוח נחותה לעומת איראן בכל הקשור למספר הלוחמים שלה תרחיב עוד יותר את השימוש בנשק הזה מתוך תקוה שהגזים למיניהם יצליחו בצורה טובה יותר למנוע בעד חייליו שליחיו של חומייני להתקדם לעומק ארצם.

הסכנה מבחינת ישראל תגבר עוד יותר כאשר תסתיים המלחמה במפרץ. עירק תהפך אז ליצואנית של נשק זה ואין ספק שהמדינות הראשונות שתזכינה לסיוע רחב בתחום זה יהיו מדינות העימות שעל גבול ישראל ואולי אפילו המחבלים.

צוהר קטן לעולמם של יצרני הנשק הכימי העירקי פתחה רשת השידור הבריטית הבי.בי.סי. שהפיקה במסגרת משדרי התעודה שלה תוכנית "פנורמה" על יכולת הייצור של הנשק הכימי העירקי.

המתקן בסמארה

למעלה מ־150 אלף סטרלינג השקיעה מערכת הבי.בי.סי. בתחקיר שהכינו שדירה שנעזרו במידע מודיעיני מזרועות הבינון של ארה"ב.

סאמרה — זה שמו של הישוב בצפונו של המדבר העירקי ש־40 ק"מ מדרומו נבנו המתקנים הסודיים לייצור הנשק הכימי. צילומי הלוויינים מוכיחים שעל שטח המשתרע על פני מאות קמ"ר נפרשו מבני תעשיה, מחסנים, תעלות, צינורות וכבישים. השטח כולו מוגן היטב ואיש אינו רשאי להכנס לתחומו בלא אישורים ובדיקות קפדניות ביותר.

"במרחב סאמרה, אומרים העירקים, אנחנו מייצרים חומרי הדברה לתצרוכת חקלאית". אך לכל ברור שזהו הכיסוי. שכן עירק רוכשת באמצעות מתווכים שונים כמויות ענק של חומרים כימיים בהרכבים שאינם מותירים שום ספק לגבי השימוש שנעשה בהם.

מאות טונות של פלאוריד־אשלגן, תיודגליקול וחומרים כימיים אחרים הובהרו ממדינות אירופאיות ובראשן גרמניה ואיטליה והגיעו לסאמרה. צילומי האויר, מוכיחים לדעת מומחים שעירק מנצלת במיתקנים אלה לפחות 1000 טונות של כימיקלים שונים מהם היא יכולה להפיק רבבות של פצצות גז מסוגים שונים, קטלניים ביותר.

פי עשרה

מאז תחילת 1975 כשהונחו היסודות למפעל שבסאמרה, התרחב המקום עד לבלי הכר, במערב עוקבים אחרי ההתפתחות הזאת בחרדה רבה שכן הנשק מהסוג הזה, אינו נופל בכוחו ההרסני מנשק גרעיני. מומחים מכנים אותו "אטום העניים". פגיעתו בריכוזי אוכלוסין צפופים יכולה להיות קטלנית לאדם ולחי עד לרדיוס של עשרות ק"מ ממקום התפוצצותה של הפצצה נושאת ראש הנפץ הכימי.

לפני 3 שנים החלו בשדות הקרב של המפרץ להתפוצץ מטעני הגז הראשונים שהעירקים שגרו לעבר האיראנים. היו אלו פצצות נושאות ראשי נפץ מטענים בגז חרדל. הגז שהגרמנים עשו בו שימוש רב בעת מלחמת העולם. אך מאז החלו העירקים בשימוש זה, החליפו כבר פעמים את סוג החומר הכימי ובשבועות האחרונים הם משתמשים בגז העצבים, החזק פי־10 מגז החרדל, הוא חסר ריח וצבע, קשה מאד לגלותו והוא קטלני ופועל על הנפגעים במהירות רבה.

2 מיליון מרקים השקיעו לאחרונה, העירקים, ברכישת מתקני עיבוד חדישים שנרכשו בגרמניה. 500 אלף סטרלינג הפקיד בידיו של הד"ר ג'י עלאני, מומחה כימי ממוצא עירקי החי באירופה שרכש עבור בגדד 80 טונות של תיודגליקול, שהוא אחד מחומרי היסוד לייצור פצצות כימיות ולאחרונה התהדבות: העירקים הגיעו גם לארצות הברית שם נתפסו 74 תיבות מתכת ארוזות ובהן פלאוריד האשלגן שהיו מוכנות להשלח לבגדד.

גם ארה"ב מוכרת

בדיקת אנשי המכס האמריקני העלתה שהפלואוריד נרכש על ידי סעיד אל תאוד, אזרח אמריקני ממוצא עירקי בשודיל, טנסי. זה הספיק כבר קודם לכן להעביר ל"מכון הלאומי העירקי להדברה" כמה עשרות טונות של החומר לפני שהמכס האמריקני גילה את החזרים את המשלוחים.

אך גם החומר שהגיע לבגדד הספיק לייצור פצצות רבות וכבר בספטמבר 1984, זמן קצר לאחר חשיפת הפרשה, גילו אנשי או"ם שהיו בסקר בשדות הקרב, מהצד האיראני, פצצות עירקיות שלא התפוצצו ובהן גזים קטלניים שנבנו ממרכיבי הפלאוריד־אשלגן.

אך טועה מי שחושב שהפסקת המשלוחים מארה"ב, סגרה בפני עירק את כל האופציות. תמיד ימצאו סוכנים וחברות במדינות אחרות שידאגו להמשך האספקה של החומרים הדרושים לבגדד.

תעשיית הכימיקלים בעולם שממנה שואבים העירקים את החומרים הנדרשים היא אחת התעשיות הגדולות בתבל. מדובר בהיקף עסקי של 150 מיליארד דולרים ובהיקף שכזה קשה מאד לפקח מי קונה ומי מוכר ולאן הולכת "התוצרת", אומרים מומחים המוסיפים: תמיד ימצא מישהו שתמורת תוספת קטנה יסכים לספק חומרים גם כשהוא יודע שהם יופנו לייצור נשק קטלני.

ההיבט הישראלי

ישראל עוקבת בדאגה רבה אחרי הייצור ההמוני של נשק קטלני במפעלי "סאמרה". נכון שהיום עסוקים העירקים במלחמתם־הם עם האיראנים אך אף מלחמה לא נמשכת לנצח. כשתסתיים, חשוב עירק להיות אחת ממדינות העימות עם ישראל ובהחלט קיימת סכנה שנשק כימי שיוצר ונאגר בעירק יגיע לגבולות הארץ.

יתירה מכך, התשתית שהוקמה בסאמרה היא כה רחבה ההופכת את בגדד ל"מעצמת נשק כימי", כך שבמוקדם או במאוחר, ואולי הדבר נעשה כבר עתה, תתחיל מדינה זאת במכירת הנשק הזה.

ישראל לוקחת את כל ההבטים האלו בחשבון וכבר מסוף שנות ה־60 החלה לתת דעתה למכלול הנושאים הקשורים לאפשרות של התקפה בלתי קונבנציונאלית עליה.

היום מצוייד כל חייל בצה"ל בערכה להגנה בפני מתקפת גזים, ביולוגיים או כימיים. הערכה כוללת מסכת פנים, שכמיה, כפפות, מזרק, מזרקים אישיים ואבקת טיהור.

החשש מפני מתקפה על האזרחים הביאה את הממשלה לרכוש מיליוני ערכות דומות לאזרחים. היום מחזיקים אנשי הג"א במחסני ענק ובהם ציוד שערכו עשרות מיליוני דולרים, שיחולק אם חלילה, יגיע מידע מתאים על אפשרות של מתקפה גרעינית, ביולוגית או כימית. כמות המסכות וערכות ההגנה וסוגיהן היא כזאת המכסה את כל אזרחי המדינה מבין - 0 ועד לקשישים. כשלכל קבוצה הוכנו מסכות בגודל ומסוג שונה ולתינוקות הוכנו סלים אטומים המצויידים במסנני אויר.

ההנחה הבסיסית היא שהתקפת אויב בנשק כימי לא תעשה בלא הערכה מוקדמת בישראל. תקופה שתספיק לחלוקת הציוד ולהדרכה בשימוש בו. אחרת יוצר מצב מסוכן ביותר.

"הנשק הכימי, אומר תת־אלוף הד"ר משה רווח, קצין רפואה ראשי בצה"ל, הוא מסוכן ביותר. אך אנו מקווים שהציוד שהכנו יחד עם המקלטים הקיימים, הידיעה של האזרחים שבמקרה של התקפה כזאת צריך לשבת ספונים בבית, עם דלתות וחלונות נעולים ולעיתים תוך הצורך בשימוש בתרופות מתאימות, יתנו הגנה מספקת".

חיילי צה"ל מתאמנים במסכות נגד גזים בנגב

ספרים ☆ סופרים ☆ ספרות

תורה מונחת ב"קרן אורה"

די אם נציין את העובדה שמחבר הספר "קרן אורה", הגאון החסיד הירושלמי, אברהם צבי מרגליות זצ"ל, היה תלמידו של רבי צדוק הכהן. לאחר הסתלקות רבו נשאו אליו התלמידים האחרים את עיניהם, וביקשו ממנו להניח על ראשו את כתר ההדרכה וההנהגה שהניח רבי צדוק. אולם הרב אברהם צבי מרגליות חש עצמו כמי שאינו ראוי לאיצטלה זו — וכאן באה לידי ביטוי ענוותנותו.

הגאון רשא"ץ היה נין ונכד לגאון החסיד הרב מאיר מרגליות, זצ"ל, אב"ד לבוב ואוסטרה, אשר נמנה על יושבי השורה הראשונה בבית מדרשו של הבעש"ט, ועליו נאמר שירד לעולם כבחינת גיבור, לשמור על הבעש"ט מפני מזיקים, כעין שישים הגיבורים סביב שלמה המלך.

אבותיו של רשא"ץ, כולם גורי אריות אשר הסתופפו בחצרותיהם של אדמו"רי פולין — היהודי הקדוש, הרבי מפשיסחא והרבי מקוצק, והם שישבו על כסא הרבנות בלובלין.

מאבותיו עלה ינק וניתן היה לראות בו את המזיגה הנפלאה של תורה ולמדנות עם קבלה וחסידות, חריפות ושנינות עם הכרת האמת וידיעת אפסותו של האדם. אביו ר' מרדכי זאב זצ"ל, אף הוא מגדולי עולם, וכבר נאמר ע"י הבעש"ט כי משפחת מרגליות היתה אחת המשפחות הנקיות, דור אחר דור, אשר כרת את אברהם ושבועתו ליצחק ויעמידה ליעקב.

הגאון הרא"ץ ינק לתוכו את כל אותן תכונות ובקרבו נעשתה המזיגה הנפלאה של תורה ולמדנות עם קבלה וחסידות, חריפות ושנינות עם הכרת האמת וידיעת אפסותו של האדם.

התמדתו היתה לשם דבר. לרגע לא פסק פומיה מגירסא, ואף בשעה שהיה סועד בכדי להחיות את גופו לא מש ספר התורה מנגד עיניו. ומספר ר' ישראל יצחק ריי"זמאן זצ"ל מי שהיה חבר הבד"ץ כי בכל שנה היה מרן הרא"ץ עושה בשמחת תורה סיום על הש"ס הבבלי והירושלמי, טור, שו"ע והיד החזקה ואף על ספר קבלה. תפילתו היתה עבודה מיוחדת במינה. כמנהג המקובלים נהג להתפלל ע"פ סידור הרש"ש, ובני ביתו וילדיו הרכים, היו נוהגים לאחר תפילת שבת לעלות על יצועם, בשעת חצות כשהיה רשא"ץ שב לביתו היו קמים בני הבית לשמוע קידוש.

בהיותו עוד בגלות פולין כהן פאר כאב"ד בעיר אוזירנאן ולאחר מכן בעיר גלוסק.

בשנת תרס"ח עלה ארצה לכונן את עפרה, ועימו ברכת רבו, ר' צדוק, שעוד בעת חיותו אמר לו שברכת "למען ירבו ימיך" נאמרה רק בארץ ישראל. את אהלו תקע בירושלים עיר הקודש. חכמי ירושלים הגאונים הרי העיר, נתנו עיניהם באותה גלוסקא באה שבאה ועלתה מפולין ורצו למנותו לדיין עליהם, אך הרא"ץ סרב לקבל עצמו תפקיד רבני, משאת נפשו היתה לעסוק בתורתנו הקדושה מתוך פרישות ויגיעה. בליל שבת הראשון לשהייתו בארץ פקדו את ביתו חסידי ירושלים ורצו למנותו ולהכתירו לאדמו"ר עליהם אך הוא סרב. במיוחד היה חביב עליו התלמוד הירושלמי. הוא חיבר חבור יקר המכונה "חמדת ירושלים" על סדר זרעים, ובו הוא מיישב את הסתירות שבין הירושלמי לבבלי. החבור זכה להסכמתם של גדולי ומאורי הדור, והראשון למסכימים היה הגאון רבי מאיר יחיאל הלוי אבד"ק אוסטרובצא. גאונותו גלשה אל מעבר לכותלי בית המדרש וחולק, הגם כמעט מועיד, העלה על הכתב.

בספרו "קרן אורה" אותו הוציאו לאור ניניו, הרב נתן צבי קעניג שליט"א ראש כולל ברסלב בבני ברק, והרב שמואל שטרן שליט"א, נמצא מקבץ מאלף של חידושי תורה המשלבים את תורת הנגלה ותורת הנסתר במזיגה נפלאה והמעיין מטיל בו מתלמוד בבלי לירושלמי ומשם לכתבי האר"י והזהר למדרשים ושב לדברי הזוהר ושאר ספרי הקבלה דרך מסילות החסידות והמוסר. במיוחד מודגשת דרכו של הכהן הגדול מלובלין, ר' צדוק. דרך פלפול עם נתיב הדרוש, חריפות ושנינות עם חכמת חיים עשירה, כל אלו יוצרים את החיבור המקרין אור לכל פינה "קרן אורה".

כחסיד אשר הסתופף בצלו של הגאון ר' צדוק ידע כי עיקר המשימה מוטלת על האדם ואוי להם לאותם חסידים הסומכים על רבם בעוד הם עומדים בחוסר מעש. על כגון אלו קרא הרא"ץ את הפסוק הנאמר בפרשת התשובה אצל הנביא הושע "אשור לא יושיענו" — אשור זה הצדיק כמבואר ב"תנא דבי אליהו" על הפסוק "מן הארץ ההיא יצא אשור" אשור היה צדיק. ועל כך זועק הנביא "אשור לא יושיענו" — יהודים אל תתרשלו בעבודתכם האישית בטענה ובכיסוי שיש צדיקים בעולם והם יושיעו אתכם. תפיסה מעוותת זו היתה נחלתם של אנשי ירושלים אשר חזו את חורבן הבית. גם הם סברו לתומם שזכות בית המקדש תעמוד להם שלא יפגעו.

בזיו היום יום נהג הרא"ץ ללא פשרות, יקוב הדין את ההר. לא בכדי הגיע הרא"ץ לפסגות נפלאות בעבודת ה' יתברך. בהיותו בירושלים נהג ללמוד בישיבת "תורת חיים" שהיתה ממוקמת ברובע המוסלמי. בדרך כלל נמנעו התלמידים מלבוא לישיבה בשעות הלילה מפחד הפורעים הערבים, אולם הרא"ץ לא ירא מאיש. בחצות הלילה היה בא לבית המדרש, ואיש לא התנפל עליו. כי נפל פחדו על הגויים. ויראו מלגשת אליו. בעת הפרעות ומעשי ההרג אליהם שערכו הערבים בבית המדרש "תורת חיים", נזהרו הפורעים שלא לגעת במקום מושבו של הרא"ץ.

ענוותנותו המופלגת לא מנעה ממנו מלהדגיש עד כמה גדול כחו של יהודי שומר תורה ומצוות עד כמה גדול הוא מעשה המצוה שיעשה ע"י אדם מישראל ועד כמה יקרה בעיני ה' ההנהגה של פרישות וחסידות אשר אדם מקבל על עצמו בבחינת "קדש עצמך במותר לך". בספר "קרן אורה" כותב הרא"ץ "וזה, (ענין קדש עצמך במותר לך), יש לו חשיבות גדולה אצל השי"ת וזה נקרא תורה שבע"פ שחכמי ישראל מבינין מלבם לצמצם את עצמם בעניני העולם הזה כדי לחזק את התורה שבכתב על קיומה ועל ידי זה נולד אור בלב האדם".

המחלוקת מאוסה וממנה ברח הרא"ץ כמאש תבערה אולם אין זה אומר שאדם צריך לסגת מעמדותיו ולשנות את השקפת עולמו, במידה וזו משתתת על אדני היהדות חבוקה על המסורת המקודשת לעם ישראל, וכל זאת מפני שפלוני חולק עליו.

אדם שלומד תורה ומגשימה הגם שחברו נוהג אחרת הרי ששניהם כאחד גורמים נחת רוח לבורא ומקשטין את הקב"ה בקישוטין מיוחדים כדוגמת אותה אש שנתנו בני אהרן הכהן על המזבח.

כל חייו של רשא"ץ נ"ב שנים הוא נולד בשנת תרכ"א ובכ' מנחם אב תרע"ג, השיב את נשמתו לבוראו בקדושה ובטהרה. שנים לא רבות חי, ברם באותן שנים הגיע והשיג רבות גדולות ונצורות. בן בית היה בבינתו של הבורא הגם שלא בא לכלל נ"ין שנים.

אצל הבורא נאמר "בכל מקום שאתה מוצא גדולתו של הבורא שם אתה מוצא ענוותנותו" אף רשא"ץ עם כל גאונותו וגדלותו הענוה מנת חלקו. וכך היה נוהג כשהיה בא בחצות לבית המדרש לעמול בתורת ה' צבקות והיה מוצא בני אדם ישנים כבר ראשית דבר, בבחינת דרך ארץ קדמה לחכמה היה מכסה אותם בכיסוי מעולה ורק לאחר מכן הוא פותח ללימודיו.

פרסום הספר הנכבד "קרן אורה", אשר אנשי הטעם, ומחבבי התורה יתענגו על אורו, הינו בבחינת גל־עד חוצא להאדם הענק אשר במעט ימיו פעל גדולות ונצורות. כאן גם המקום לבקש מכל מי שבידו כתבים מהגאון להוציאם לאור, ובכך לכבד את רצונו של הרא"ץ.

הספר יצא בהידור רב ובכמות מצומצמת וכל הקודם זוכה. גל־עד נוסף שהוקם לזכרו של אותו צדיק היתה הרשת התורנית "קרן אורה" אשר תחת חסותה פועלים כיום שני כוללים, רשת של תלמודי תורה ב"מפעל המסבתות" ועוד, בעיר הגלילים כרמיאל.

השְׁתַּמְּרוּת

ר. לין

(עירובין פרק ה' משנה א')

הָיוּ שָׁם גְּדוּדִיּוֹת
גְּבוֹהוֹת
וּגְשָׁרִים
שְׁפַיִם עוֹבְרִים תַּחְתֵּיהֶם
גַּם נְפָשׁוֹת הָיוּ שָׁם
שֶׁיֵּשׁ לָהֶם בֵּית דִּירָה —
וַעֲשִׂיתִים כֻּלָּם כְּמִין טַבְלָה
מְרֻבַּעַת
עַל קִיר בֵּיתִי.

וּכְשֶׁאֲנִי מִסְתַּכֶּלֶת
בַּגְּדוּדִיּוֹת
שֶׁהֵן גְּבוֹהוֹת מִמֶּנִּי
אוֹ בַּגְּשָׁרִים
שֶׁרְחוֹקִים
אוֹ בַּנְּפָשׁוֹת
אֲשֶׁר הָיוּ שָׁם
וּבֵיתָן הוּא דִּירָתָן
עַל דֶּרֶךְ קֶבַע — — —

תְּמֵהָה אֲנִי
עֲלֵיהֶם:
"כַּמָּה שָׁנִים
כַּמָּה דוֹרוֹת
וְלֹא אָבַד עֲלֵיהֶם כְּלָח
כְּלָל וְעִקָּר?!"

בית מרדכי

עשרים ושתיים שנה כיהן הרב הגאון ר' מרדכי שטיין זצ"ל כרבו של מושב הזורעים בגליל התחתון, כיוון ששימש הרב הראשון של המושב, העמיד בו את הדת על תלה ממסד עד הטפחות. הקים מקוה טהרה התקין עירוב, פתח תלמוד תורה ויסד שיעורי תורה בבית הכנסת. בכל הבעיות שהתעוררו היה נועץ בגדולי הרבנים ועם רבים מהם ניהל חליפות מכתבים בנושאים שונים. היה אהוב ונערץ על כל בני המושב שהעריכו אותו ואת פעלו הרב. התעניין במצבם של בני המושב, דאג לכל מחסורם והסדיר את בעיותיהם. למרות הפעילות הדתית הענפה, שם לילות כימים בלימוד התורה לשמה וכל ימיו נהג לעורר את השחר בלימוד התורה. היה זה מחזה נאדר כאשר בני המושב היו משכימים קום לעבודתם בשדה ורואים אור בוקע מחדרו של הרב בידעם כי הרב עוסק בתלמודו.

הרה"ג ר' מרדכי שטיין זצ"ל נולד בשנת תרס"א בעיר מישקולץ שבהונגריה. משפחת שטיין חוטבת מגזע קודש, ועל פי המסורת מתייחסת אל מרן רבי יוסף קארו, בעל ה"בית יוסף". משחר ימיו הקדיש עצמו לתורה ועבודת ה'. כבר בהיותו נער עול־ימים גילה ניצני גדלות והנהגותיו היו יוצאות דופן לבני גילו, אמו נהגה לומר כי מעולם לא ידעה אותו צער גידול בנים. בגיל צעיר מאד נסע מביתו וגלה למקום תורה לעיר וויצען כדי ללמוד אצל הגאון רבי ישעיה זילברשטיין זצ"ל, בעמ"ס מעשי למלך על הרמב"ם. עד מהרה הוכר כאחד מבחירי העליה המצויינים. היה מכונה בפי הבריות "הצדיק". כאשר עזב את וויצען והלך ללמוד בישיבתו של הגאון רבי בן ציון סנידרס זצ"ל בעיר ראב, כבר היה מלא וגדוש בידיעת התורה ונחשב מן האריות שבחבורה.

תקופה מסויימת שימש כמלמד־תינוקות של בית רבן בעיר שארוואר. תפקיד זה היה אהוב עליו במיוחד והוא התמסר בכל מאודו לדרדקי. רבה של שארוואר הרה"ג ר' מנחם כץ פישר הי"ד אשר עמד על מעלותיו וסגולותיו של הנער הצעיר, בחר בו כחתן לאחותו.

כעבור זמן התמנה לרב בית המדרש "שטדלר" בעיר סומבטהלי. את עול אחזקת בית המדרש קיבל על עצמו הנדבן הידוע ר' גרשון שטדלר ז"ל. הנדיב שטדלר היה מבני ירושלים ומכספו נבנו עשרות דירות מגורים בבתי אונגרין בירושלים. לתושבי השכונה הקים את בית הכנסת של החסידים שבבתי אונגרין. מלבד אחזקת בית המדרש "שטדלר" בסומבטהלי, תמך הנדיב גם ברבו של בית המדרש כדי שהרב יוכל ללמוד עם יהודי המקום בהשקט ובטח בלי דאגות פרנסה. קודם לרב שטיין בתפקיד זה הרה"ג ר' יואל פלנר זצ"ל והרה"ג ר' מנחם כץ פישר זצ"ל.

את מוראות השואה עבר על בשרו. סאת הסבל והיסורים נתמלאה כששכל את אשתו ושלושת ילדיו האהובים, הבכורה שבהם כבת חמש עשרה. באותם ימי צרה וצוקה גילה גדלות נפש עילאית ואת נחמתו מצא בלימוד התורה. כאשר שוחררו היהודים מעבודות הכפיה ביערות לפרקי זמן קצרים, מיהרו כולם ליערות ללקט להם מעט פירות להשביע את רעבונם. הרב שטיין לא הצטרף אליהם אלא ניצל רגעים אלו ללימוד התורה בצוותא עם הגאון רבי יוסף גרינוואלד זצ"ל אב"ד פאפא.

לאחר השואה הקים את ביתו בשנית עם אחות אשתו. כאשר עזב את הונגריה וביקש לעלות לארץ ישראל ולקומם את הריסות ביתו, לא צלחה להם הדרך והם שולחו על ידי שלטונות המנדט למחנות בקפריסין. אך גם שם לא נשברה רוחו. במשך השנתיים ששהה בקפריסין מסר שיעורי תורה, ערך חופה וקידושין ושימש רב ומורה הוראה בשאלות שהופנו אליו על ידי היהודים הגולים.

בשנת תש"ו הצליחו לעלות לארץ ישראל וכעבור שנה מונה כרבו הראשון של מושב הזורעים בגליל התחתון. לאחר עשרים ושתיים שנות פעילות דתית תורנית ענפה, עד שנות זקנה ושיבה, עזב בשנת תשל"א את המושב ועבר להתגורר בפתח תקוה. גם בעיר זו המשיך בהרבצת תורה עד לפטירתו בכ"ה במרחשון תשמ"ב.

אחרי פטירתו נרתמו בני משפחתו לכנס את כתבי הרב שטיין זצ"ל ולהוציאם לאור עולם. הוא השתוקק מאד לראות עוד בחייו את חידושי תורתו ראויים אור ואף מסר חלק מכתביו ...להכינם לדפוס. על מלאכת הוצאת הספר הופקד הרב יחיאל דוב ילר שליט"א מבני ברק, אשר עמל ויגע יגיעות רבות באיסוף ובעריכת כתבי היד הרבים שהשאיר אחריו ברכה.

חלקו הראשון של הספר כולל ארבעים מאמרי תורה הלכה ואגדה. החלק השני פותח בקונטרס חידושי תורתו לפי סדר הש"ס. בסוף הספר קובצו עשרות איגרות, שהן חלק מחליפת המכתבים הענפה שניהל עם רבנים וגדולי תורה בארץ ישראל בנושאים שונים שעל הפרק.

בראש הספר הובאו שבחים מתורתו של חמיו של המחבר, הגה"צ ר' טוביה כץ פישר זצ"ל אב"ד שארוואר. אלו הם עלים לתרופה שנשארו ממנו לפליטה אותם ליקט וערך נכדו הרב טוביה יואל שטינר שליט"א אשר אף עיטרם בהגהותיו ופירושיו. כמו כן הובאו שני מאמרי תורה מאת אחיו של המחבר הרה"ג ר' פנחס טוביה שטיין הי"ד אב"ד דיאש דיאור בעמ"ס דמן פרק עמ"ס חולין.

תיתי להם למשפחת הרב המחבר ז"ל ולהרב דוב ילר שליט"א שהשכילו להציב גלעד נאמן לתורתו ולמורשתו של הרב מרדכי שטיין זצ"ל, שריד לדורי יהדות הונגריה המעטירה.

יוסף שקל

לקט תלמוד בבלי על מסכת שביעית

לקט תלמוד בבלי על מסכת שביעית כולל תוספתא, הרי"ף ומפרשיו, מפרשי הש"ס ממהדורות וילנא עם הרמב"ם הלכה שמיטה ויובל ו"פאת השולחן", בהוצאת מכון "תומר דבורה", מרכז לתורה ולמורשת ישראל, בהנהלת הרב אברהם גרשון בינט.

בבית המדרש "תומר דבורה" לומדים סטודנטים ובעלי מקצועות מגוונים, שחזרו לשוב אל המקורות. הם נהנים מיגיע כפם אולם בשעות אחה"צ והערב הם משליכים מאחורי גוום את כל עיסוקיהם ומתכנסים לבית המדרש ללימוד גמרא, הלכה, תנ"ך וכו' בצוותא עם צוות אברכים מנוסים.

לקראת שנת השמיטה החלט על לימוד מסכת שביעית אולם הם נתקלו בקושי בגלל היעדר תלמוד בבלי למשנת שביעית. אמנם מצוי בידינו הירושלמי אולם אין לשונו רהוטה לכל אחד, ועל כן עלתה במחשבה ללקט את הסוגיות מהבבלי לפי סדר המשנה, הוא הספר אשר לפנינו.

שיטת העריכה נעשתה על פי סדר המשניות ולאחר מספר משניות הובאו דפי הגמרא השייכות לנושא, וכך לפנינו דפי הגמרא השייכים לכל המסכת.

לגבי פרק א-ב, למשל, הובאו כשלושה דפים ממסכת מועד קטן, דף אחד ממס' סנהדרין, ושני דפים ממסכת ראש השנה, שלושה דפים ממס' נדרים וקטע אחד ממס' קידושין. לפרק רביעי הובאו שני דפים ממס' גיטין, לפרק העשירי הובאו שני דפים ממס' גיטין ועמוד אחד ממס' קידושין, וכן הובאו מפרשי הש"ס לגבי כל הדפים כדי לצרף את הלימוד הלכה למעשה.

צורפו לפנינו הלכות שמיטה ויובל להרמב"ם והלכות שביעית לבעל "פאת השולחן".

הספר הובא לדפוס ע"י הרב גרשון בינט, יחד עם צוות בית המדרש "תומר דבורה", המיועד לקירוב רחוקים לתורה ולחסד, ובפתח דבר מביע הרב בינט את תודתו לחברי הצוות, שחלקם מרובה בסידור הספר.

"רבי זלמן נחמיה גולדברג סייע והשקיע לאורך כל הדרך ואף נתן הסכמתו לספר.

כן קיבל הספר את הסכמתו של בעל "מנחת יצחק" וכן הרב ברוך שמעון סלומון, רבה הראשי של פתח תקוה וראש ישיבת "סולת דוד".

חקר ועיון חלק ה'

המכון ללימודי המצוות התלויות בארץ ליד ביהמ"ד להלכה בהתיישבות החקלאית, הביא לדפוס את הספר בהוצאת הרב קלמן כהנא על מפעליו להרחבת מעגל שומרי מצוה בכלל ושומרי שביעית בכלל.

בהקדמה צויין כי קובץ המאמרים הוא פרי שיעורים שנאמרו בביהמ"ד, וכן בירבוק חברים בקיבוץ "חפץ חיים", וכן כולל מאמרים שפורסמו כבר בבמאים תורניים שונים בהלכות התלויות בארץ.

בין העניינים הנידונים בספר: המינים החייבים תרומות ומעשרות מן התורה, וכאן לפנינו דעות פוסקים ראשונים ואחרונים, ביניהם הנצי"ב ב"העמק שאלה", הרצ"פ פראנק ב"כרם ציון" הר"י פערלא ב"פרחי ציון" על כפתור ופרח ויבלח"ט הרש"ז אוירבך ב"מעדני ארץ".

בדיון אם הפרשת תרומות ומעשרות היא מצוה חיובית או הכשרת אכל לפנינו דעות ראשונים ואחרונים עד הגר"א, רבי עקיבא איגר, מהרי"ץ חיות, בעל "אמרי בינה" מהרש"ם והרי"מ קלירס ב"תורת הארץ".

בענין נטע רבעי והפרשת תרומות ומעשרות כתב הרב כהנא קונטרס שבו הוא דן בדברי הרמב"ם בסוף פרק ד בהלכות מתנות עניים, ולפנינו בברייתא שינויי גירסאות. האחרונים התלבטו בטעם הפטור מן הרבעי. בשו"ע יו"ד סימן רצ"ד סי"ה הביא מרן דעת הרמב"ם לראשונה ואחריה דעת "יש אומרים" לפי מה שקבע הטור. ה"חזון איש" הביא בהלכות ערלה שתי הדעות ופוסק להחמיר בארץ ולהקל בחוץ לארץ, "והמיקל בארץ יש לו על מי לסמוך".

הרב כהנא שיגר את הקונטרס שלו לחכמי התורה וקיבל את תשובותיהם של רבי שלמה זלמן אוירבך בעל "מעדני ארץ", רבי יהושע משה אהרונסון בעל "ישועת משה" ורבי שמואל הלוי ואזנר בעל "שבט הלוי" וחילופי המכתבים בנידון הובאו לפנינו בחלק חמישי של חקר ועיון.

בירורים נוספים מתייחסים לפיענוח הגהות הגר"א בירושלמי, תוך נסיון לברר את כתב ידו של הגר"א, וכן לגבי פירוש המשניות לרמב"ם המיוחס ככתב ידו ועניינים נוספים.

עיון בפרשת השבוע - חיי־שרה

ה. אבן־שהם

בכל, מכל, כל.

ואברהם זקן בא בימים, וה' ברך את אברהם בכל, כך אמורה בפרשתנו מדת הברכה, ברכת ה', שנתברך בה אברהם אבינו עליו השלום; וביצחק נאמר (בראשית כ"ז ל"ג) שכך אמר לעשו על "המטעמים" שהטעימו יעקב וזכה בכך לברכתו ברכת ה': "ואכל מכל בטרם תבוא ואברכהו, גם ברוך יהיה". וביעקב נאמר (שם ל"ג, י"א) שכך אמר לעשו אחיו בעת שתאר לפניו את ברכת ה' אשר זכה לה: "כי חנני א־לקים וכי יש לי כל".

חכמינו ז"ל אמרו מכאן (בבא־בתרא ט"ז:):

תנו רבנן: שלשה, הטעימן הקב"ה בעולם הזה מעין העולם הבא, אלו הן: אברהם יצחק ויעקב, אברהם — דכתיב ביה "בכל"; יצחק — דכתיב ביה "מכל"; יעקב — דכתיב ביה "כל".

שלשה, לא שלט בהן יצר־הרע, אלו הן: אברהם, יצחק ויעקב, דכתיב בהו "בכל", "מכל", "כל".

תנו רבנן: ששה, לא שלט בהן מלאך־המות, ואלו הן: אברהם יצחק ויעקב, משה אהרן ומרים, אברהם יצחק ויעקב — דכתיב בהו "בכל", "מכל", "כל"...

תנו רבנן: שבעה, לא שלט בהן רמה ותולעה, ואלו הן: אברהם יצחק ויעקב, ומשה אהרן ומרים, ובנימין בן יעקב, אברהם יצחק ויעקב — דכתיב בהו "בכל", "מכל", "כל".

כה גדולה ומושלמת במלא השלימות היא הברכה הזאת שנתברכו בה אבותינו, עד שהיא כוללת את "כל", ובה אנו מתברכים בכל סיום ברכת המזון — "כמו שנתברכו אבותינו, אברהם יצחק ויעקב: "בכל", "מכל", "כל", כן יברך אותנו בברכה שלמה". שהרי ברכה זו היא: טעימה מעין עולם הבא; שחרור וחירות משעבוד שלטון היצר הרע; מנוחת הגוף משליטת רמה ותולעה; ומנוחת הנפש והגוף יחד "מטיפולו" של מלאך־המות.

הקשר בין שליטת מלאך־המות לבין שליטת רמה ותולעה, מתפרש לנו בדברי רש"י ז"ל על הגמרא שם: "שהרי אין הרמה באה אלא מטפה מרה המטפטפת מסכינו של מלאך־המות", וזאת על פי דברי הגמרא (עבודה זרה כ'): "אמרו עליו על מלאך המות, שכולו מלא עינים, בשעת פטירתו של חולה עומד מראשותיו וחרבו שלופה בידו, וטפה של מרה תלויה בו, כיון שחולה רואה אותו מזדעזע ופותח פיו וזורקה לתוך פיו, ממנה מת; ממנה מסריח; ממנה פניו מוריקות".

והקשר שבין שליטת יצר־הרע לבין שליטת מלאך־המות, ברור לכל מדברי הגמרא (ב"ב ט"ז.): "הוא שטן; הוא יצר־הרע; הוא מלאך־המות", שהרי אלו הם שלשת התפקידים הנתונים בידו, אשר בהם הוא עוסק (שם): "יורד ומתעה, ועולה ומרגיז, נוטל רשות ונוטל נשמה", הרי כשיש שחרור מטיפולי ההתעיה של היצר־הרע, יש פטור מקטגוריו והרגזותיו של השטן המקטרג הזה בבין של מעלה, ואז הרשות נתונה לו ליטול נשמה, ובכך אין הרמה והתולעה שולטים בגוף המנוח.

והקשר בין כל אלה לבין טעימת מעין עולם הבא בעולם הזה, הוא ברור ומובן ומורגש, שכאשר הנפש והגוף יחדיו פטורים ומשוחררים מהטרדות יצר־הרע, ומובטחים מלהיות מטופלים בידיו ובטיפה המרה הנוטפת מסכינו האכזרית, עד שאפילו הגוף החמרי, נרתיקה של הנפש הא־לקית, מובטח בשחרור וחירות מהתקפתם של חיל הרמה וצבא התולעה, שוב אין הנפש והגוף האלה שרויים עוד "בעולם הזה", והרי בעינים אלה אמור "עולמך תראה בחייך" (ברכות י"ז.).

וכיצד מובעת ברכה זו, שהיא כוללת את כל מלא השלמויות, לנפש ולגוף, לעולם הזה ולעולם הבא, בתיבת "כל"? תשובה עמוקה יסודית וסודית תמצא באורך בלשונו היקרה והקדושה בדברי א־לקים חיים לרבינו הרמב"ן ז"ל בפירושו על התורה. לפסוק זה, אשר תמצית דברי קדשו עד כמה שעינינו הכהות וידנו הרפה והדלה יכולים להבין ולהשכיל, ורק כטפה מן הים, ולצורך הארת דברינו אלה בלבד, הם: שתיבת "כל" תרמוז על מדת ברכת ה' עצמה, רצונו הפשוט להשפיע טובו וברכתו ממדת "ורב חסד" שלו, מקור הברכה מברכת הבריכה העליונה־מקור השפע, מדרכו של הטוב להיטיב, במאור פנים ובאהבה.

והדרך בה יכין אדם את עצמו להיות כלי לקבל ברכה זו. בא וראה: האדם הנתון תחת שלטונו של היצר־הרע המתעה והמטעה, הולך אחרי ברק סכינו של אותו מתעה־משטין ומשחית כל ימי חייו, הוא צועד אחריו בידים מושטות ופשוטות, בעינים פעורות וסקרניות, בפה פעור ושואף, וברגלים רצות ורודפות אחר מראה עינים וחמדת לב, כל מה שיש לו בעולמו אינו אלא "טפה", וכל מה שכבר טעם חיכו אינה אלא "מרה", עינו לא תשבע וחיכו לא תרגע בנועם מכל מה שהשיגה ידו ובלע לועו, שלשאיפתו ותאוותו אין קץ, אפילו אם יהיה "הרבה" אבל עדיין אין לו "הכל", עד אשר "חולה" זה נופל ורואה את "ידידו הטוב ביותר" כשהוא מופיע לפניו, והוא פוער כדרכו את עיניו ואת פיו וידיו ורגליו מזדעזעים לקום ולרוץ ולחטוף, והוא "הידיד הטוב", מלא העינים, מנטיף לו מברק סכינו את "הטיפה המרה" שלו. לתוך פיו הפעור, "ממנה מת ממנה מסריח וממנה פניו מוריקות". וכל כך למה? שהלך אחריו כל ימי חייו, לבקש "עוד" ולא לומר "יש לי כל".

וכאותם ענוים וצנועים, תמימים וישרים, שבעי העין וטובי הנפש, שהם אומרים תמיד "יש לי הכל", ואם תאמר הרי לא הגיעו עדיין להישג דרכי גופם בעולם? יאמרו לך: "כל מה שאני צריך, יש לי, ומה שאין לי — אינו צריך, וממה שאני צריך — יש לי הכל, — וכך — הכל שלי, כי מה שהוא שלי — הוא הכל"!

בדרך זו, אין קנאה ואין רקב עצמות, אין "שאיפות" ואין אכזבות, אין שליטת יצר־הרע, ואין מיתת מלאך־המות אלא מיתת "נשיקה" על פי ה', אין רמה ותולעה, ויש מעין עולם הבא — זיו השכינה — בעולם הזה, כי אז יש "הכל" ממקור "הכל", תתברך "בכל", כאברהם; ותאכל "מכל" כיצחק; ויהיה לך "כל", כיעקב. כן יברך אותנו כולנו יחד בברכה שלמה.

הספר "שמואל ברמה" ומחברו

הגאון רבי שמואל גוטליב אב ואב"ד בקהילת פאפא ליום ההילולא כ"ו מרחשון

— בכ"ו מר חשון, היום, חל יום ההילולא של הגאון הגדול, צדיק תשבע, רבי שמואל גוטליב זצ"ל רב ואב"ד פאפא, הונגריה, שנמנה על גדולי וחשובי הרבנים בהונגריה, ונלב"ע ביום כ"ו מר חשון תרפ"ט.

קצרה תהא היריעה בכדי לתאר באריכות וביותר פירוט את דמותו האצילה ואישיותו הרבגונית הדגולה. אך גם מדברי ההערכה הקצרים אשתדל להעלות על הכתב כמה קווים מיוחדים ויהודיים שאיפיינו את גדלותו בתורה וביראה, עדינות נפשו הדגולה, ושאר־רוחו האצילה. בכתובים הרבים שנכתבו על רבי שמואל גוטליב זצ"ל, צויין ההדגש במיוחד ההתמדה ושקידתו הרבה בלימוד התורה עוד מראשית נעוריו ושאיפתו ואוותנפשו ללמד לאחרים, להרביץ תורה לעדרים, ולהעמיד תלמידים הרבה.

על רבי שמואל גוטליב זצ"ל אפשר להגיד את אשר נאמר במסכת סנהדרין (דף ס"ח) שר' אליעזר "נטל שתי זרועותיו והניחן על לבו ואמר: אוי לכן שתי זרועותי שהן כשני ספרי תורה שנגללים, הרבה תורה למדתי והרבה תורה לימדתי. הרבה תורה למדתי מרבותי אפילו מכלב המלקק מן הים; הרבה תורה לימדתי ולא חסרוני תלמידי אלא כמכחול בשפופרת".

ואמנם, רבי שמואל גוטליב זצ"ל למד הרבה, ועוד משחר ילדותו כנער צעיר נכר היה בכשרונותיו הנעלים, בהתמדתו הרבה, וימים כלילות שקד על לימודיו ולא פסק פומיה מגירסא. ספג לתוכו ידיעות רחבות ועמוקות בכל מסכת שלמד בעיון רב ומעמיק אשר הפליאו את רבותיו שכבר אז ניבאו לו עתיד גדול.

כשהגיע לבר־מצוה הוליכו אביו ללמוד בישיבת קאליב, אצל רבי מנחם ברודי זצ"ל אח"כ למד בישיבה בטוקאי שבראשה עמד רבי משה כץ זצ"ל שהיה אח"כ הרב בבייטרא. משם הלך ללמוד בישיבה הגדולה בחוסט בצילו של בעל "ערוגות הבושם" ומשם, בגיל צעיר, המשיך לישיבה הרוממה בפרסבורג בנשיאותו הגדולה של ה"שבט סופר". שם בלט ברוב קומתו, התחבר לגדולים ממנו, ובא עמם בפלפולא דאורייתא, עלה והתעלה במעלות הגדלות בתורה וידי"ש. התגלה כמחדש חידושים נפלאים שהעמידו אותו בכותל המזרח של גדולי וחכמי העיר, כתב חידושי תורה מדליה הוכיח בקיאות וחריפות בים התלמוד.

זכה לקבל סמיכה מה"שבט סופר", מבעל "ערוגות הבושם", וגם מבעל ה"יד־יצחק" אב"ד של סאלטשווא הגה"צ ר' יצחק גליק זצ"ל.

וכאמור לעיל זכה רבי שמואל גוטליב זצ"ל לא רק ללמוד אלא גם ללמד הרבה. כבר בצעירותו הקיפו אותו חבר תלמידים שומעי לקחו וטופחי תורתו בכל מכמני ומפרשי הש"ס, ושיעוריו נאמרו בבקיאות נפלאה, בחריפות רבה, ובכח הסברה מעולה, ורבים פסעו על דלתות בית המדרש בו הרביץ תורה ושיעורים יום יום. רבים מתלמידיו עלו והתעלו לגדולות בתורה ושימשו אח"כ גם כמרביצי תורה, תלמידי־חכמים מופלגים, רבנים וראשי ישיבות, ממשיכי דרכו הקדושה.

הגאון ר' יוסף שלמה וויינר זצ"ל, שהיה אב"ד דקהל ספרדים בק"ק מישקול, שלקח אותו כחתן. הבטיח לו מלא ההצטרכות עד שיזכה לקבל רבנות, אבל לא עברו רק חודשים מספר ונבחר לרב ואב"ד בק"ק שבעש. בעיר זו יסד ישיבה אליה נאספו צאן קדשים בתחרי־חמד לשאוב מבאור באר מים חיים. העמיד תלמידים הרבה ספוגים בתורה ויר"ש ואור תורתו השפיע עליהם רבות, ולפני

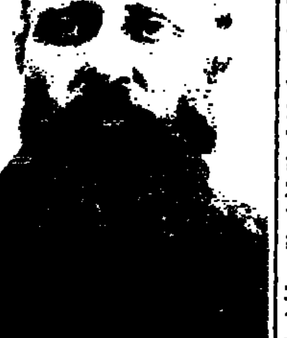

כל שיעור למד בספרי מוסר. לאחר פטירתו של הגאה"צ ר' יצחק גליק זצ"ל בעל המחבר "יד־יצחק" נבחר לשמש כרב ואב"ד בעיר סאלטשווא. גם בעיר זו למד ולימד, הקים ישיבה לתפארה, ופעל רבות לחיזוק היהדות במקום במשך ח"י שנים. ראויה לציון נטייתו לחסידות, ביקר בחצרות חסידים והתענג להיות במחיצתם של אדמו"רים.

לאחר התלבטויות רבות, עבר עם הישיבה שבראשה עמד מסאלשווא לק"ק פאפא, שהיתה ללא רב במשך כ"ה שנים, בגלל התגדדויות של כיתות שונות שגרמו למחלוקת ולריב אחים ורעים. תושבי המקום וחשובי העיר פאפא הפצירו בו לבוא לכהן פאר בעירם וראו ברבי שמואל זצ"ל האיש הנכון אשר יוכל להשכין שלום ורעות בכוח השפעתו האישית הדגולה והרוממה ולשמש כרב וכרועה רוחני. אנשי המקום קיבלוהו בחמימות ובכבוד רב. ובמשך זמן כהונתו הקצרה הספיק לעשות גדולות ונצורות להרבצת תורה, לשינוי פני העיר ברוחניות ובמתן חינוך יהודי שורשי לצאן קדשים ילדי העיר, הקים שיעורים לתורה למבוגרים ולזקני העיר. אולם שטן המחלוקת חדר שוב לעיר זו, שהדקיפה אנשים רבים מחרחרי ריב ומדון. הפילוג והמחלוקת גרמו למפח־נפש וצער־רב והשפיעו מאד על חייו של רבי שמואל גוטליב זצ"ל, שהיה איש אציל, שברח מכל זיק של מחלוקת ודעות מחולקות. מתוך כאב לב עמוק, ולאחר תקופה קצרה של כהונה בקודש בק"ק פאפא ניצחו אראלים את המצוקים ונשמתו הטהורה עלתה השמימה.

ר' שמואל גוטליב זצ"ל השאיר אחריו חיבורים רבים בתורה, הלכה ואגדה, וביניהם הספר הנפלא "ויהי בנסוע" הכולל דינים להולכי דרכים שנדפס כבר בחו"ל, וכן הספר "שו"ת שמואל־במצפה", דרשות "שמואל ברמה", "אוצר הלכות" הכולל כמה חלקים על הלכות פסח וכן ספר אגדה בשם "כפתור־ופרח". כל אלה היו מוכנים לדפוס ולצערנו נעלמו בשואה. המעט שנמצא כיום, לאחר חפושים במשך שנים בין תלמידיו וקרובי משפחתו: דרשות לחגים, חידושי תורה, שו"ת וכן "קונטרס מרבה ישיבה" שלא הושלם חיבורו ע"י המחבר עצמו בגלל פטירתו בטרם עת, העוסק בעניני מוסר לתלמידי ישיבה.

ראוי להדגיש שרבי שמואל גוטליב זצ"ל ניחן בעט־סופרים הצטיין בכתיבה תמה בהידור ובהדרה ובסגנון נפלא שהפליא רבים שבאו לבקש עזרתו בניסוח מכתבים וכו'. כמרכן היה הדרשן מפלא פה מפיק מרגליות, ודרשותיו ואמרותיו השנונות כבשו לב רבים שבאו מרחוקים לשמוע אותו.

כשקוראים את דברי ההספד הרבים שנאמרו עליו מתגלה לפנינו איש גדול ורב מעש, צדיק בדרכיו ותמים באמונתו. איש אשר נשא עליו כתר של תורה וכתר של מלכות כאחד, שנשתלבו ונשזרו באישיותו הרוממה בכלולא תפארתם. וכאמור בחז"ל: "אין עושין נפשות לצדיקים - דבריהם הם הם זכרונם".

זכה בנו היקר הדגול, איש חסד ורב פעלים, ר' יהושע ברוך גוטליב שיחי' שלא נח ולא שקט והקדיש מזמנו וממרצו להוצאת תורותיו וחכמתו של אביו זצ"ל — הוצאה, כבחינת "חכמות בחוץ תרונה". וזכו נכדיו ר' שמואל הי' מנחם מנדל גוטליב שיחי' מארה"ב, וד"ר שמואל גוטליב שיחי' מירושלים, שבקרוב יצא לאור ספרו החשוב של המנוח זצ"ל בשם "שמואל ברמה", אשר גדולים העידו על גדלו וחשיבותו וערכו הרב עבור לזכוי ושמחי תורה.

יהי רצון ויזכו להגשים מטרתם בשלמות ובזכות זאת יזכו להתברך בכל מילי ברכה וישועות ולרפואה שלמה ובריאות כלאה, ולראות נחת רב מצאצאיהם היקרים שיחיו — הממשיכים בדרכי אבות לכבוד ולהפארת המשפחה הנעלה. אכיה"ר.

ג. בן מנחם

ירושלים: מלכי ישראל 6
בני ברק: חזון איש 15
ללומדי מסכת בבא מציעא
דרשו היום בחנויות הספרים את הספר
"שעורי בקיאות"

ירושלים: מלכי ישראל 6
בני ברק: חזון איש 15
שו"ת מהר"ם מרוטנברג
ג' כרכים
בג' תשלומים

יצא לאור
סדר זמירות לשבת המפורש
בפורמט קטן ובכריכה קלה — למזכרת נישואין ולישיבות ולאירועים מיוחדים
במחיר הקרן
טל. 817570 בשעות 1-3 10-7.30
במרכז מכירות מיוחדת לתנובה במחיר הקרן

ירושלים: מלכי ישראל 8
בני ברק: חזון איש 15
הופיעה מהדורה חדשה של הספר המבוקש לילדים
הפתעה שמאת

מכון ירושלים
the jerusalem institute
מוריה
ירחון תורני לדברי הלכה ומחשבה
בתי מדרש לאברכים ★ אוצר מפרשי התלמוד ★ מפעלי מחקר תורניים
ירושלים ★ תל אביב ★ נתניה ★ אשקלון ★ רמת גן ★ גני יהוק
הופיע
ספר הזכרון
למרן הגאון הגדול רבי יעקב בצלאל זולטי זצ"ל
רבה של ירושלים
הספר מכיל תרפ"ו עמודים
ובהם מתורותיהם של רבותינו הראשונים ומגדולי האחרונים
גנוזות מכת"י הראבי"ה, הרשב"א, המהרי"ל, מהר"ל מפראג, הסמ"ע ורבים אחרים
חידושי תורה ואגדה מהרב זצ"ל, פרקי תולדה ומאמרי הערכה, חידושי תורה מגדולי התורה בדורנו שליט"א
להשיג בחנויות הספרים
הפצה ראשית: ביתם גיטלה, רח' בילו 4 תל אביב
הפצה ראשית באה"ב:
"Maznaim" Pub. Corp., 4304, 12th Ave., Brooklyn N.Y. 11219, Tel. 438 7680

חורב ספרי "חורב"
ירושלים רח' שטראוס 23 (טלפון זמני 813577־02)
הופיע
פרושי הרמב"ן על נביאים וכתובים עם ביאורים והערות מאת הרב חיים דוב שעוועל זצ"ל
הביאור של הרמב"ן לוקט לא רק מפירושו לתנ"ך אלא ממקורות רבים.
כדברי הרב שעוועל זצ"ל בהקדמתו לספר.
חובה לכל מי שיש לו פירושי רמב"ן לרכוש את פירוש הרמב"ן לנ"ך
הפצה ראשית – שלם: סוכנות להפצת ספרים טל: 380195־02
עקב הביקוש הרב למשניות "קהתי" ב־85 ש"ח אנו ממשיכים במבצע לשלושה ימים נוספים בלבד
מבצע השבוע:
רמב"ם 7 כרכים גדול (עם עולם, ירוק) רק 90 ש"ח
שבוע אחרון למבצע 7 תשלומים לתלמוד בבלי ירושלמי ורמב"ם
ברשותינו מבחר ספרים בכל מקצועות היהדות
★ בכל שבוע מבצעים מפתיעים ★ בואו לקנות אצל צביקה
קניה במקור משתלמת

ב"ה
הופיע שוב הספר הנחוץ ביותר
הספר — המפורט והעדכני, הכתוב בסגנון צח ובהיר, ומאפשר קליטת החומר בצורה הקלה והיעילה ביותר
הספר — שאזל מן השוק תוך 6 שבועות מיום הופעתו!
מחשבת הטהרה
על הלכות נדה וטהרתה
מאת הרה"ג יקותיאל פרקש שליט"א
מו"ץ בעיה"ק ירושלים ת"ו
יצא לאור במהדורה שניה בתוספת עשרות הוספות ותיקונים
ספר חובה לכל בונה בית בישראל!
מדברי גדולי ישראל פוסקי הדור — על הספר
הגאון הרב שמואל הלוי וואזנר שליט"א בעל שו"ת שיעורי "שבט הלוי"
...חיבור "מחשבת הטהרה" — מסודר על הלכות נדה — באותן מעשי תבלא מאוד, בלשונו קלילא, ובירורי הלכה יסודיים — על יסודות איתן פסקי גדולי דורות הקודמים עד היום הזה — בלשון קל והבריעה ברורה — ... הכל על מקומו הראוי... ויהנו בו וישתמשו בו מבקשי תורה והלכה פסוקה
הגאון הרב מאיר ברנסדורפר שליט"א בעל שו"ת "קנה בושם"
... חיבור כולל על כל הלכות נדה, ואשר לענ"ד הוא חיבור חשוב מאוד מגלה רב התועלת, בין לתלמידי חכמים ובין להמון עם, וגם לרבנים להורות בעם את הדרך אשר ילכו בה...
... מצאתי את שאהבה נפשי יהודי לעמקה של הלכה בלשון צח וקצר...
... ראה אני בזה גודל התועלת והזכות לזכות את הרבים בספרו זה...
להשיג בחנויות הספרים המובחרות
להזמנות גדולות נא להתקשר לטלפון 984810־03
נ.ב. ההוספות ותיקונים שנוספו בהוצאה זו, נדפסו גם בחוברת נפרדת, לתועלת אלה שרכשו את הספר במהדורתו הראשונה וניתן להשיגו בחנויות הספרים הנ"ל

הגאון רבי נחום פרצוביץ זצ"ל — ראש ישיבת מיר שבעה להסתלקותו

הרב יצחק אזרחי
ר"מ בישיבת "מיר"

זיו החכמה

איך אפשר לעמוד במקום הזה, איך ראויים אנו להספיד את הגאון, את הגדול, את הצדיק, את העני. איך ראויים אנו להספיד את מי שהחזיר עטרה ליושנה. הוא הרי מסר את נפשו ללמוד וללמד תורה. הוא למד את הכלל פשוט וכל יחיד ויחיד העמיד על עומק הפשט. הוא הראה והאיר לנו הדרך. כל מי ששכל בראשו, הכה — מכל "וואורט" ראה אור שלם. הוא לימדנו דרך האמת בהבנת הסוגיא ואחר שר' נחום אמר פשט בסוגיא לא יתכן כלל ללמוד אחרת. הוא הנחיל לנו את אמת התורה ראינו אצלו תורה כן השׁ־מים.

הגמרא במסכת שבת דף קנ"ב ע"ב אומרת, תנו רבנן "והרוח תשוב אל האלקים אשר נתנה" תנה לו כמו שנתנה לך בטהרה אף אתה בטהרה. משל למלך ב"ו שחלק בגדי מלכות לעבדיו, פקחין שבהם קיפלום והניחום בקופסא, טפשים שבהם הלכו ועשו בהם מלאכה. לימים בקש המלך את כליו. פקחין שבהם החזירום לו כשהם מגוהצים, טפשים החזירום לו כשהם מלוכלכים. שמח המלך לקראת פקחים וכעס לקראת טפ־שים. על פקחים אמר ינתנו כלי לאוצר והם ילכו לבתיהם לשלום. ועל טפשים אמר כלי ינתנו לכובס, והם יתחבשו בבית האסורים. אף הקב"ה על גופם של צדיקים אמר יבוא שלום ינוחו על משכבותם, ועל נשמתם אומר והיתה נפש אדוני צרורה בצרור החיים. "פקחים שבהם" — נדרשת פקחות, ועל ידיה מסוגלים לעבור את כל החיים ולהשאר נקי וטהור בלי לגעת בנשמה כלל. ואיך זה יתכן? גילו לנו חז"ל שפקח יכול לעשות את הדברים ההכרחיים שהגוף דורש ולהשאר זך וטהור. מורי ורבותי זאת היא גמרא, אבל הנה ראינו בעינינו גמרא חיה, ספר תורה חי שהחזיר כליו כשהם מגוהצים, החזיר נשמתו בטהרה. הגמרא במסכת תענית דף כ"א ע"א, אמרו עליו על נחום איש גם זו שהיה מוטל במיטה חולה בכל אבריו וכל גופו חבול ופצוע. בקשו תלמידיו לפנות מטתו ואח"כ לפ־נות את הכלים. אמר להם — בני, פנו את הכלים ואח"כ פנו את מטתי שמובטח לכם שכל זמן שאני בבית אין הבית נופל. מי שידע הכיר את רבינו הרי הוא ממש ר' נחום איש גם זו, וכל זמן שאני בבית אין הבית נופל: אפילו בשנים. אלו שהיה ממש מוטל חולה בכל גופו, בכל אבריו חבול ופצוע ומדוכא ביסורים — העולם עמד עליו, ועכשיו עולם התורה הודעזע.

"והשבע לעשיר אינו מניח לו לישון" ושואלים חז"ל כל מי שהוא שבע — המאכל מביאו לידי שינה? אמר להם בעשירי תורה אני מדבר ולא בעשירי ממון, כיצד? אדם גדול ועשיר בתורה ולימד תלמידים הרבה וקבץ תורה ברבים ושבע מן התורה אעפ"י שהוא מת אין התלמידים שהעמיד מניחים לו לישון, אלא יושבים ועוסקים תלמידיו בתורה ובתלמוד ובהלכות ובאגדות ואומרים תל־מידיו הלכות ששמעתו משמו ומזכירים שמו כל שעה ואין מני־חים אותו לישון בקבר. וכן אמר רבי עקיבא וכן אמר רשב"י אין תלמידיך שהעמיד מניחין אותו לישון. שיאמר "דובב שפתי יש־נים". אין תלמידים יכולים להניח לו לישון. צריך ללמוד וללמד תורתו של ר' נחום ולומר הלכות משמו בכל פרשה ופרשה ובכל פרק ופרק ובכל סוגיא וסו־גיא. חז"ל מדברים אל התלמידים — אין התלמידים שהעמיד מני־חים אותו לישון, ואז חי הוא ונמ־צא בבית ואין הבית נופל!

אמרו חז"ל "אם אתם בניה של תורה תנו נפשכם עליה". זה לי־מדנו ר' נחום במשך כל ימי חייו. אם אתה רוצה להיות בן תורה — תן נפשך עליה פחות מזה לא שייך. לכאורה חיינו יחד אתו אבל איזה מרחק עצום היה בינו לבינינו — אך זכינו לראות בקרתורה שנותן נפשו על התורה.

רוצים אנו להדגיש דבר אחד — הוא זכה למשפחה מפוארת כל כך, בכל פעם שהבנים והחתנים שיחי' שהם גדולים בתורה היו נגשים אליו אפשר היה לראות שזה כאילו יהודי נגש פעם ראשונה בימי חייו להגביה ספר תורה, זו היתה הגבהה לספר תורה זו. מורי ורבותי, ושם אשה גדולה, אי אפשר לספר ולתאר גדלותה של הרבנית תחי', מכתה ומכתו של רבינו זצ"ל זכו להעמיד גדולי תורה כאלה. צוואתו של רבינו היא — אם אתם בניה של תורה תנו נפשכם עליה. זוהי צוואתו של רבינו וזהו דורש מכל אחד מאתנו. אצלו ראינו דוגמא של מסירות נפש שלמד ולימד לאל־פים מתוך יסורים נוראים כשכל גופו חולה וכואב. אלפי תלמידים בעולם כולו זכו לקבל טעם ומ־תיקות בלמוד ממתיקותו של ר' נחום זצ"ל, כל התלמידים מצווים לומר שמועה מפיו, ולא להניח לו לישון. תזכה לבלע המות לנצח ומחה ה' דמעה מעל כל פנים וחרפת עמו יסיר ולהפגש עם ר' נחום בתחית המתים בקרוב אמן ואמן.

(מילי דהספידא שנאמרו בהיכל ישיבת "מיר")

הרב אבינדור נבנצל
רב העיר העתיקה ירושלים

גלה כבוד מישראל

גלה כבוד מישראל כי נלקח ארון האלקים. מורי ורבי, מורנו ורבנו, הגאון ר' נחום פרצוביץ איננו. אותו כלי חמדה, אשר עוד בצעירותו, בחיי גדולי הדור הקו־דם, ראו בו כולם את גדול הדור הבא, לא זכה הדור להשתמש לאורה, תחילה תקפה עליו מחלתו, עד כי רק גופו היה כאן אך תורתו כבר לא נשמעה, ועתה נלקחו מעמנו גם שברי הלוחות.

פלפולא דאורייתא ניתן למשה רבנו, והוא, מהיותו טוב עין מסרו לישראל (נדרים ל"ח). במדה זו נתברך צדיק זה בשפע. הרבה עמל השקיע בספר דברי אליעזר, ספרו של חותנו זקנו הגאון ר' אליעזר יהודא פינקל זצ"ל. ותלמיד בישיבה כשהי' בא לשאול קושיא הי' צפוי למענה כגון: "מסתמא אותה מד־כוון לרשב"א במקום פלוני, ולישב את קושית הקצות במקום אלמוני" ועוד כהנה וכהנה, עד שבנה בנין שלם משלו ומסרו לתלמיד להקרא על שמו. ואגב כך נתגלתה כמובן ידענותו המופלגת בכל מקום שנשאל.

אך מחותנו של רב גם לזרוק מרה בתלמידים, וגם כח זה הי' בידו. ומעשה בתלמיד שאמר לו שהוא נמצא בישיבה כבר חמש שנים ואינו רואה סימן ברכה. וא"כ אולי על פי דברי חז"ל (חולין כ"ד) יפסיק ללמוד, וענהו הגר"נ שלא נאמרו דברי חז"ל על מי שנמצא בישיבה חמש שנים, אלא דוקא על מי שלמד.

הוא עצמו תלמיד הי' להג"ר ברוך דוב ליבוביץ זצ"ל, בעל הברכת שמואל. הברכת שמואל ידוע ומפורסם בהיותו בכל נימי נפשו תלמיד להגר"ח מבריסק זצ"ל, וזכה לתלמיד מסור בדמותו של הגר"נ. וכשם שהברכת שמואל חתר לנקודת האמת, ולא שם דגש על חידודים והברקות בעלמא, כן דרך גם הגר"נ בדרך זו. לפשט נשא את עיניו, פשט בסוגיא ופשט בדברי רש"י. אך פשט אין משמ־עותו שטחיות. הפשט האמיתי עמוק הוא ולמדני, והגר"נ מעולם לא השלים עם ויתור על עומק הלמדנות. "ארכה מארץ מדה ורחבה מני ים". הוא צלל לעמקו של ים ומצא את מרגליותיו.

אמר בעל חובות הלבבות "החכם צהלתו בפניו ואבלו בלבו". וישנם אנשים שגם כשהם שמחים אין רואים צהלה בפניהם. על הגר"נ ראו צהלה ניכרת בעת שמיעת דבר תורה או בעת תהדה של מצוה. וכבר אמרו חז"ל (כתובות קי"א:) טוב המלבין שי־ניים (כלומר המחייך) להבירו יותר ממשקהו חלב. בכוס חלב אפשר להחיות את גופו לזמן קצר. ובחיוך והארת פנים אפשר לקרב את נשמתו לחיי עולם.

זכה הגר"נ ויגע בתורה מה שאין תלמיד ותיק יגע במאה שנה, מעינותיו נפוצו חוצה כי מן הבאר ההיא ישקו העדרים, והעמיד בנים, חתנים ותלמידים גדולי תורה יבלח"ט, ועתה שפתותיו דובבות בקבר עד אשר רבים מישני אדמת עפר יקיצו.

הכותב בדמע
א' י' הלוי

הרב שלמה ניימן
רב שכונת רמות ירושלים

"אדם כי ימות באהל"

ר' נחום טרוקר — זה היה כנויו, ע"ש העיר טרוקי — היה נכדו של רבה של עיר זו, הגאון ר' נחום גרינהויז זצ"ל תקרא על שמו, ר' נחום גרינהויז היה חתנו של הגאון הגדול ר' שלמהלה הכהן מוילנא בעל הגהות חשק־שלמה בעל הש"ס, שו"ת בנין שלמה ועצי־ברושים, אביו של ר' נחום טרוקר היה הגאון ר' אריה צבי פרצוביץ זצ"ל הי"ד.

עוד בברנוביץ, כתלמיד צעיר לימים של מרן הגרא"א וסרמן זצ"ל הי"ד, ולאחר מכן בקמניץ, לאורו של הגרב"ד ליבוביץ זצ"ל וב־ישיבת "מיר" הגדולה שלפני החורבן הנורא, נשא שמו של ר' נחום טרוקר על שפתיים. וזאת כאשר למדו בישיבה האריות שבחבורת גדולי התורה והמוסר, אלה אשר הפכו להיות גדולי מר־ביצי התורה בדורנו. שמו של ר' נחום זצ"ל, כיחיד ומיוחד בחבורה לוהה אותו בגלות שנחאי וארה"ב עד בואו לארץ הקודש, עת בחר בו מרן הגרי"ח זצ"ל כחתן לבתו תחי'. מכאן המשיך לפלס את דרכו בישיבה הק' עד שנעשה אחד מג־דולי מרביצי התורה ומיחידי סגו־לה שבדור.

קשה מאד גם לתלמידיו המר־בוקים, ואולי דוקא להם, לבטא עצמם ולכתוב על אישיותו המו־פלאה וכשרונותיו המדהימים של מרן הגר"נ. דוקא בשעות אלה, כשההלם והזעזוע מגודל האבידה הנוראה טרם חלפו, אבידה כאבת, ומרה למשפחה הרוממה, ואבדן שאין לו תמורה לעולם התורה בארץ ובעולם כולו. אנו, תלמידיו, איננו בודדים באבלנו. כל בן תורה שנפשו קשורה בה, חש את הכאב ככאבו הפרטי. ויעידו על כך הרבבות שנהרו מכל חלקי הארץ להשתתף באשכבתא דרבינו, אך צערם של אלה ששהו בקרבתו בחודשי הסבל הנוראים ובשנות הכאב שקדמו להם עמוק יותר. כי כן אמרו חז"ל: "העומד על מת בשעת יציאת נשמתו חייב לקרוע, הא למה זה דומה? לספר־תורה שנשרף שחייב לקרוע (מו"ק כ"ה) ואמרו: הרואה ס"ת שנקרע, חייב לקרוע שתי קריעות: אחת על הגויל ואחת על הכתב, לפני שנים אחדות כשהחמירה מחלתו של ר' נחום זצ"ל, נקרע הגויל של ספר התורה החי, הקדוש. קרינו כולנו כי למרות זאת ימשיך להקרין עלינו מאורו. אך נצחו אראלים את המצוקים — ושוב יש לקרוע!

איה מושך הקולמוס, אשר יוכל לתאר ולו אפס קצה של גדלותו של ר' נחום כדי לבטא את גדלותו של הגאון האדיר זצ"ל, יש צורך לפתוח בחלק מההעמקות והדיק־נות שהצטיין בהן, כדי לצייר את אישיותו המגוונת. הבנתו החוצ־בת, כח התמדתו המדהים. כושר הזכרון החריף שלו, מקוריות החידושים, יראת השמים העמוקה, המוסר והענוה הבלתי נתפשים — צריך אדם להיות ניחן לפחות בחלק מהם. גדלות האדם ושל־מותו נתמזגו בו בכוח יגיעת התו־רה שיגע בה עד כלות הכוחות ממש. ללא כחל וסרק יש לקרוא עליו את הכתוב "אדם כי ימות באוהל" — אין התורה נקנית אלא במי שממית עצמו עליה ואכן, ממש המית עצמו לרדת בדיקנות מופלאה לעומקם של אביי ורבא רבינא ורב אשי, לחדור לכוונות־הם האמיתיות של רש"י ותוס', ר"ח ורשב"א. לדייק בכל מילה ובכל תג של דברי ראשונים כמ־לאכים. לחלוק על עצמו לפקפק, לסבור להפריך, ושוב לבדוק — שמא לא זאת היתה כוונתם ועוד דיוק ועוד קניישׁ, ואולי עוד... מיצה בעצמו את מלוא המהות של בן־ישיבה ובן־תורה במלוא מובן המילה גם כאשר כבר הגיע למדרגת ראש־ישיבה, ואכן כאשר הועידוהו מרנן לומר שיעור בי־שיבה הק' לא הסכים להתחיל עד שיטול רשות ממרן הגרי"י לוינש־טין זצוק"ל. וכמבואר ברמב"ם בהלכות ת"ת פ"ה ה"ג, ולכן זכה לסלול את דרך התורה ולגלות את צפונותיה לתלמידים רבים.

כל מ"ח הדברים שהתורה נקנית בהם — היו בו. בתלמוד, בשמיעת האוזן וכו', באימה, ביראה, בענוה ובשמחה, בטהרה ובשמוש חכ־מים. בדקדוק חברים וכו' בקבלת היסורין ואינו מחזיק טובה לעצמו (ירושה שירש — כך מספרים — מסבו הגדול מו"צ דוילנא הגרש"ש הכהן זצ"ל). כך הגיע לדרגה שבה היה מחזק — ע"י מרנן ראשי הישיבה הגרא"י פינקל זצוק"ל, והגרי"ח זצוק"ל, כדעת תורה ממש שעל פיו ישק כל נושא העולה על הפרק, בכל ענייני — ידעו הכל — יש לשאול קודם מה דעתו של ר' נחום, וזאת למרות היותו צעיר לימים, כך כאשר עלה נושא פרטי, בעיה ציבורית או ענין הקשור לסדרי הישיבה, הכל הבינו כי אצלו אין כלל נגיעות פרטיות, אלא כל כולו לטובת הע־נין, טובת הישיבה וטובת התורה ולומדיה, כל בעיה שהובאה לפ־ניו, שקל במתינות ובאחריות תמ־נע מלקבל החלטות פזיזות. בדק כל צד כאילו היתה זו סוגיא בש"ס עד שזכה כי מרן אור הגרי"ז זצ"ל מבריסק אמר שר' נחום הוא שכל הישר של דורנו. נתקיימו בו דברי הנביא (ישעיה) ונחה עליו רוח ה', רוח חכמה ובינה רוח עצה וכו' רוח דעת ויראת ה'.

כוח החידוש שבו היה מאגר בלתי נדלה של הגיון, בכל סוגיה הצליח לדלות את החדש ומכל שיטה בסוגית הש"ס לבנות בנינים שהעידו על יגיעה אמיתית בתורה.

בהירות המחשבה שלו בירור סוגיה לאמיתותה ובהחדירה לעומקו של הפשט הקנתה לו ללא ספק מעמד של גדול ראשי ישיבות שבדורנו, הוא היה מחנך מובהק בדרך לימוד בעומק הפשט, וחמש השנים התמימות שבהן זיכני השי"ת לשהות במחיצתו ולשתות מבאר תלמודו — נכס עולמים הן. זכור־ני, כי לאחר שעמלנו, בני הישיבה, שבועות שלמים בסוגיה מסוימת מתוך נסיון להבין את כל שיטות הראשונים והאחרונים, עם כל הדיוקים והחידושים הרי כאשר נגשנו בחילו ורתימו לשוחח עם ר' נחום ע"ה על הסוגיה — למדנו תוך דקות ספורות כי הכל גלוי ונהיר לפניו כולל דיוק אחרון בלשונו של רש"י הק' או אחד מהראשונים. עם כל כח שאפשר היה לחדש בסוגיה, וזאת לא רק במה שנלמד באותה עת בישיבה אלא גם בסוגיות שנלמדו שנים לפני כן — הכל היה מונח בקופ־סה, מסודר ומאורגן. דבר זה היה מקור משיכה לאלפי בני תורה מכל ארצות תבל, שבאו להתבשם מאורו. הנהירה לשמוע אמרי פיו היתה מדהימה ותמיד נראו רבים מתקבצים בפתח ביתו כשהגמרא בידיהם. ומעולם לא אמר איש וכו'. ועתה שבעוונותינו נסתלק מאתנו, אין לנו אלא לקרוא את דברי ר"י"ע הרבה מפות יש לנו ואין לנו שולחני להרצותן. ר' יוחנן בן זכאי נקרא בפי תלמידיו (ברכות כ"ח) נר ישראל, עמוד הימיני פטיש החזק — מאחר שידע לע־מוד איתן ותקיף בעת הצורך עם היותו נר, מורה הוראה גדול בי־שראל, ומחותן בשתי מידותיו של אליהו הנביא, ואיתא בגיטין (ס"ז.) שקראו לר' אליעזר ב"ע קופה של בשמים. משל למה הדבר דומה? לרוכל שנטל קופתו ונכנס למדינה, באו ואי"ל שמן טוב יש עמך? פלייטון יש עמך? אפרסמון יש עמך? ומוצאין אצלו הכל. כך היה ראב"ע בזמן שת"ח נכנס אצלו, שואלו במקרא אמר לו, במשנה אמר לו, בהגדה אמר לו, כיון שיצא משם — הוא מלא טוב וברכה (אדר"נ י"ח א) וכזה היה ר' נחום ע"ה.

תורת חסד על לשונו

תורת חסד היתה סימן מובהק שלו הגמ' (סוכה מ"ט) שואלת וכי יש תורה של חסד ותורה שאי־נה של חסד? אלא תורה ללמדה — זוהי תורה של חסד. ונאמר בב"ר: מה התמר כולו חסד, פריו למאכל, לולביו להלל, עציו לסכך וכו' והוא כולו ישר כך ישראל, וכך היה ר' נחום ע"ה. עם כולם — בעלי משנה ובעלי תלמוד בעלי הלכה ובעלי אגדה — עם כולם מצא שפה, כי האלקים עשה את האדם ישר... חסד זה, שהיה ספוג בו, בא לידי ביטוי בנהונו לשמוע חידושים בדברי תורה של זולתו. גם אם לא נתכוין אל־הם הלה. מורגל היה לומר לתלמיד, כנראה לזה הנך מתכוין בסברתך ותלמיד שבא עם סברא או קושיא פשוטה יצא עם אוצר מלא והרגיש כאילו הוא עצמו חידש, יחס זה אל תלמידיו נבע מהענוה המו־פלגת הבלתי ניתנת לתיאור שהי־תה מידתו. הוא אפילו לא ברח מהכבוד — משום שהכבוד לא היה חשוב בעיניו ולו כדי לברוח ממנו, בזכות זאת הגיע למלכות התורה, כמו יהודה שעליו נאמר: מפני מה זכה יהודה למלכות מפני הענוה, ומאן מלכי רבנן, ואע"פ שעל פיו ישק כל דבר בישיבה מעולם לא נשמע ממנו המילה אני.

סיפר לנו אחד מבני החבורה שפעם אחת בהגיע ר' נחום לחתו־נת אחד מתלמידיו, נתבקש לשבת בראש השולחן וסרב, כששאלוהו מדוע? ענה להם, כי גורלו יכול היה להיות כאחד האלפים (כולל בני משפחתו) שנשארו בשואת אירופה אך כנראה שאיזה הקב"ה בחיים רק כדי ללמוד ולהרביץ תורה, ולא בשביל ליטול כבוד.

לפני שנים אחדות ביקר בישי־בה אחד מגדולי התורה וביקש לשמוע שיעור שמסר ר' נחום בביתו. לאחר שעמד בפרוזדור עם רבים אחרים, ביקש רשות להכנס ואמר לר' נחום חבל שלא שמעתי את כתו"ר עד היום. ענה לו ר' נחום מה כב' מדבר אינני מחדש שום דבר... כאשר אמר ר' נחום דבר כזה — כך באמת חש, לא היתה זו ענוה מעושה, הצטנעותו לא מנעה אותו מלהתבלט (אצל חבריו) כצדיק ממש, כבר בשנחאי הרחוקה, בצעירותו, סיפר לנו אחד מגדולי ראשי הישיבות ששהו במחיצתו, כי בעצומה של המ־לחמה היתה הפצצה כבידה על העיר והכל ברחו למצוא מחסה, רק ר' נחום נשאר באכסניתו והמשיך ללמוד. ואמרו אז הנוכ־חים: אם ר' נחום נמצא כאן אין צורך לברוח ואין ממה לחשוש.

שיף עייל ושייף נפיק. ולא מחזיק טיבותא לנפשיה — צר־כים גשמיים היו ממנו והלאה. נזקק רק למה שהיה הכרחי לקיום הגוף והנפש, כדי שיוכל ללמוד וללמד. התגברות זו על צרכי הגוף מתוכרת בפרשת השבוע. חיי שרה, אצל אאע"ה נאמר: ויבוא אברהם לספוד לשרה ולבכותה — ולכ־אורה צריך היה הבכי לקדום להספד. הרגש הטבעי צריך היה לבוא לפני ריבוד ההספד, אלא שאאע"ה בא מהר המוריה שם הוקרבו רגשותיו האנושיים ולכן יכול היה להספיד ואח"כ לבכות בהפוך מהרגש האנושי הטבעי.

לאמנות הניסוח הבהיר והמ־תמציתי שלו יצאו מוניטין בקרב כל בני הישיבות וראשיהן. רבים היו מתיעצים עמו בענין ניסוח חידושי תורה או פרסום מאמרים וספרים — ביניהם גדולי עולם — כדי להוציא מתחת ידם דבר שלם ומתוקן, פעם זכותני. אמר לי כי קשה הרבה יותר לתקן ולסדר תורתן של אחרים, מלחדש ד"ת לבד, ובכ"ז השקיע מאמצים לנסח את דברי זולתו בחכמה יתירה עפ"י דרך הלימוד ושיטותיו של כל אחד ואחד.

כך מתבארים דבריו של בעל ההפלאה על הפסוק, "צדיק כתמר יפרח כארז בלבנון ישגא" התמר קטן בהשואה לארז. משום שהוא נותן כוחו וחילו לפירותיו המתו־קים, הם מוציאין ממנו כל כח הצמיחה וההתפתחות. ומשום כך הוא מצטמק ומתכווץ. אך הארז בלבנון נשמר גבוה וחזק, מאחר שאינו מוציא פירות. ולכן כל כוחו נשאר בו. אבל הצדיק — עם שהוא מרביץ תורה משפיע ועושה פירות — אינו מתקטן כמו התמר. אלא נתינתו כחזקת ומאששת אותו. הלימוד לתלמידים אינו גורע ממנו — כתמר — אלא להפך הוא מוסיף חכמה על חכמתו, ולכן הוא אמנם פורח כתמר. אבל גדל ומתחזק כארז בלבנון ההתמדה בעבודת הרבים אינה גורעת מעבודת עצמו ומהתעלותו בתורה. התלמידים המשתרים לפתחו השותים בצמא את דבריו — מסייעים לו בהתעלות, וזאת לבד מהסייד שמשפיע עליו הקב"ה בזכות זאת.

לשיא עמלותו בתורה הגיע בשנה שנאלץ להתמודד בכחות על טבעיים במחלתו הקשה. למ־רות יסוריו וחולשתו השתדל למ־סור את שעוריו כסדרן ולשמור על סדרי החברותות ביום ובלילה נראה היה כאילו נסה בכל כחותיו הגדולים ללמוד את הפשט הא־מיתי של הפסוק "אדם כי ימות באהל" ורק כשהכריעה אותו המחלה — נכנע.

נראה שלא איכשר דרא ולא זכינו אנו, והנו פגעה מידת הדין ביותר, קטוננו מלהיות ראויים כי וביראתו, בידו היה להרבות חיילין לתורה ולהצמיח דורות נוספים של תלמידים והנה נצחו אראלים וכו' וכל בית ישראל מב־כים את השריפה אשר שרף ה'. וראוי הוא ר' נחום ע"ה שייאמרו עליו הדברים שאמר הוא עצמו בדברי ההספד שנשא ביום הש־לושים להסתלקותו של חותנו הגדול ראש הישיבה, פאר וכאוד הדור מרן הגרי"ח זצ"ל: הבכי על מיתת שני בני אהרן לא היה להם בלבד אלא היה בכיה לדורות היה זה בכי על השריפה אשר שרף ה', במיתת משה: רבינו נאמר ויבכו העם שלושים יום, ובמיתת בני

(המשך בעמוד י"ד)

יעקב ב. פרידמן

ר' נחום טרוקר לומד בבא קמא...

"אי"ל רב חייא לרב: בר פחתי, לא אמינא לך, כי קאי רבי בהאי מסכתא לא תשיילי במסכ־תא אחריתי, דלמא לאו אדעתיה..." (שבת ג:).

שמץ של פגם חלילה, בתורתו, בכשרו־נותיו של רבי!!

חלילה! כאשר עסק רבי בהלכה פלונית, היה נתון כולו ללא שיור להלכה ההיא. במוחו לא נמצאה אותה עת זוית פנויה ל"מסכתא אחריתי"!

פניא במעלי פסחא. בחוצות ירושלים, של פרוס החג גדשו את "כבוד ישראל" ומ־טאותיה, והשבו הרחבת הדעת, שנבולה עם הכאות המפה הקורנס ברחוב הסמוך לבית הישיבה. "מיר" של ערב פסח, שלא כשאר בתי העיר, לבשה פנים שונות, עגומות מעט. הרעם האדיר מפי שלש מאות פיות־של־תורה ששכך ב"שלהי קייטא" — היה חסר לו לר' צבי, ראש הישיבה מבני ברק, שעלה לדרוש בשלומו של רבי נחום.

אי־אלו ספרים היו פזורים לצד בבא־קמא מאירת עיניים. ר' נחום הסב, שפוף כולו על עריכת הספרים. מנוע את דבור באפילה הסמיכה שכסתה היום את לשון הרשב"א. התופת שהשתוללה עד לפני שעות אחדות באבריו המותשים, נמוגה אי־שם בין קפלי האותיות, והבעות פניו שיכלו למחרידים ביסורי אנוש — התחלפו בתואם לעליות ולמורדות בהבנת דברי הרשב"א.

הרשב"א, "ידידו" הגדול של העלוי מטרוק, לא הסביר לו היום פנים.

ובאותה שעה גורלית, מכרעת, שעה שבין הבנת עומק לשון הרשב"א לבין "הסתר פנים", ממנו ירא היה ר' נחום יותר מכל, נכנס ר' צבי.

הסוגיה ולבטיה נעלמה לרגע, להיכן שנ־עלמו יסורי האיוב. הכנסת אורחים כמוה כקבלת פני שכינה, ועבודה נכון יהיה ר' נחום להנתק לשעה מעורק־החיים, ולהקדים את פני אורחו בסבר פנים אופייני:

"שלום עליכם! באלו ענינים עוסק מר כרגע?"

והכל יודעים מה נחשב "עסק" בעיני ר' נחום, ועל אלו "ענינים" מבקש הוא להתוות.

"עוסק אני בעניני דיומא. הלכות הרגל" — משיב האורח.

היטה אזנו ר' נחום את "אוזני ההקשבה" הנודעות שלו, והיה נתון כל כולו ללא שייר, לתורתו של איש שיחו. כאלו לא התיש עד עתה הרשב"א מ"מיטבי" את לשד מוחו, ועתידו התורני כולו תלוי ועומד בסברא זו או אחרת שתישמע מפי האורח.

ר' נחום התמוגג כאשר עלה בידו לדלות נקודות אמת מתורתו של איש שיחו:

"טוב! טוב מאד... מר איננו יודע כמה טוב הוא אומר! ידע הוא מה אומר לו? קנאה רבה יש בליבי. מקנא אני בכם מ־אד!"

אזניו של איש שיחו צללו. בו יקנא לב הענק של ארי התורה?!

"... דבר משובח מאין כמוהו לעסוק כפי שנהג מר בעניינא דיומא. אלא שענין זה איננו לפי כחותי. איך ועל אייך דאגין: איך קען דאך נישט אפרייסן פון בבא־קמא!..! (אומר לכם: לא לפי כחותי להנתק מבבא קמא).

* * *

"יהחסיד אבלו בלבו ומהלתו על פניו" (חובת הלבבות שער הפרישות פ"ד)

"הפנים שלי, אינן רשות הרבים!!"

(רבי נחום פרצוביץ בשם הגר"ים גורדין)

...ומני ר"ח אלול תרצ"ט, בו תרדה ר' מיילס הוילנאית לקראת העלוי הטרוקאי בן העשר ועד לאחרית הימים, לכל אורך הדרך המרהיבה שהתפתלה בין ר' מיילס לברנוביץ, ובין קמניץ למיר — דרך גלות המרודים של שנגהאי, היה ר' נחום עומד ומלמד כיצד אין מתנתקים. פגעי העתים ריעל חשבונות וכינ־ שמהלך על גבו מחוללי מלחמות, אין הם "צרי" לידוד של ר' נחום. בחוקידה זו או אחרת, שוק דרכן היה משקיף על העולם הנבוך שמחוצה לו, ועל ינין היה סולל בוד קשנות מדהימה את מסלול חייו.

המלחמה ותלאותיה לא יכלו לרצוץ הבדול של העלוי הטרוקאי. התאריך הגורלי, שבו נמלטה מיר מהיכלה, אל דרך הנדודים, נחשב היה אף בעיני הטרוקאי תאריך "צורלי": תחלת הזמן. התחלת של זמן — שוב אינו מנוהל לפי שגינותיו של הקומיסר הרוסי, או קנסול פוליו. יתן הקנסול ויזות — תתברר הסוגיה של "יהלך" בקובה היפנית. לא יתן — דין הססטדר הוילנאי בפרבר נובגרוד, כדי ללטש את זהב הפלאים של הרמב"ם ופרשניו.

בתקופה מסוימת בימי שבתו בקובה, רעב ר' נחום ללחם, עובדה שנתגלתה בא־קראי. כאשר נשאל על כך, השיב כי הלחם הקובני היה משוח בשומן טריפה, ואת האורז — המצרך היחידי שניתן היה להשיג בתנאים ההם — לא ידע ר' נחום להכין... הרשב"א שמש לו במשך שלשה ימים רצופים תחליף לאורז היפני...

אלא שתלאות מן הסוג הזה לא צלחו מעולם את מפתן נפשו.

כור יסוריו של ר' נחום החל תסתיים ב...טורונטו.

בשלהי גלות שנחאי, כאשר מרבית בני הישיבה הגרו לארה"ב, נקלע ר' נחום בדרך מסעו לטורונטו, ונבצר ממנו להצטרף לבני הישיבה. רבי יעקב קמינצקי זצוק"ל, ששמש אז מרא דאתרא בטורונטו, היה מספר בהת־פעמות, כי הזדמנות פז שנוצרה להשגת ויזה אמריקנית החמצה ע"י ר' נחום. גלות טו־רונטו ובדידותו, אף אלו אינם סיבה חלילה, לקטיעת ה"זמן"; ובבא המועד... שכח ר' נחום להתפנות לסדור עניניו.

בני ביתו מספרים על מכתבים נוגעי־לב מאותה תקופה, בהם שפך ר' נחום את מר לבו. בשורות מדהימות מתבטא ר' נחום לראשונה, על מרודים שהבדילה אותו המ־לחמה הארורה: מסכת קדושין, (שנלמדה אז במיר באה"ב) מה תהא עליה?!...

ר' נחום בעל לב הארי, שמימיו לא התלונן על יסורים שנטפלו אליו בראשית הדרך, ושוב לא הרפו: שלא יכלו לו מרורי היתמות, הצורר הרוסי ומזימותיו, ושנחאי ותלאותיה; ר' נחום שאת צלילות דעתו לא העבירו יסורי האיוב — שאותם נשא שבע עשרה משנות חייו, הדרכם העפיל לפסגות, נשבר, כאשר גלה כי את קדושין, החביבה במסכתות הי־שיבתיות, לא יעלה בידו ללבן מתוך פלפול חברים!!

* * *

מפני מה נגזרה מיתה על הצדיקים? אלא כל זמן שהצדיקים חיים הם נלחמים עם יצרם, וכיון שהם מתים הם נחים. הה"ד: ושם ינוחו יגיעי כח". (בראשית רבה פ"ט).

יגיעה עצומה כל כך נדרשת מן הצדיק בעולמו, עד שנוח לו לצדיק למות, "ושם ינוחו יגיעי כח". (בשם מרן הגרי"א לופיאן).

היו רגעים נוספים.

היו לילות מרים, בהם התקיפו גלי היסו־רים, ועשו שמות בגוף המרותח. רבי נחום ששעות אלו של הלילה, היו קודש לליבון ה...שישי של שעור השבועי, נאלץ לצרוך אתנחתא.

שעות ה"אתנחתא" האלו מרדו את נפשו עד דכא. לא אחת נזדמן לבני הבית לשמוע בין גלי היסורים, הברה עורגת:

"אהה! הלילות הארוכים!!!.

מן הלילות הארוכים, שהפכו למושג בין בני הבית, לא הרפה ר' נחום עד ערוב ימיו. לא הרפה גם כאשר מחלתו הגרסנית נאבקה בשצף נגד כל גלוי של חיים, והגוף המותש סרב להענות. היסורים, שמוטטו גידים וקופים משלו, נתחו מרתפים אי־שם מאחור, היכן שאין "דקיקות" של רבי ברוך בר והוצאות את הנפש בצערים; ור' נחום היה מסתער אל תוך ליל הבלהות המאיר, ביגיעה מפרכת מוחין, ב"מאבק אחרון" שיכריע לחיים או להפוכם את גורל ה...סברא שלשמה הקדיש את הליל־לה.

מזדמן למעונו בשעה שתיים לאחר חצות הלילה, ידיד נעורים, מגדולי מרביצי התורה, ושומע מבני הבית כי ר' נחום שכב לנוח.

"ארע משהו?!..." — שאל בחרדה.

כי ר' נחום איננו "שוכב לנוח". החיים אינם מותירים רגעי פנאי למי שתובע מעצמו לבדו בפעם השישית(!) שעור שיסודותיו הוכנו עשרים שנה קודם לכן. כדי שר' נחום ינתק לשעה את לבו מעורק החיים, צורך הוא ש"יקרה משהוא!"

על רגע קשה נוסף, ששבר את רוח הפלדה של ר' נחום, מספר בנו ר' צבי:

במגורותיו מרודים היו העתקים של שעורים שנאמרו ומיירן כמורן, בעשרות שנות ראשות הישיבה. מעודו לא מצא ר' נחום לנכון לעשות שמוש בשעורים הללו, שהקשו לו תוחלת עולם, אי לבנות את תורתו על פיהם. ברגע הישבר — היה אומר — אם ר' נחום של היום, ישאר ר' נחום שמלפני עשר שנים... מה שבוע בשבוע, היה עמל כתנוק שנולד, ימים כלילות על ברור הסוגיה, הדולה מלשר־גות הו אשתים, פנינים שעדיין לא נצצו בשד־עורי. היה מיגע את מוחו עד אפיסת הכוחות על סברא שבליבונה עסק בעבר עשרות פע־מים.

מעודו לא הרשה שזכרונו המדהים — אורותיו הלכו אגדות — יקל עליו בעבודתו הגדולה. בנו, ידעים לספר על מקרה בו הוכיח את זכרונו המופלא, כאשר לשאלת ידיד־נעורים מנה על אתר שמות מפורטים של חמשה עשר תלמידים מן הישיבה שלפני ארבעים שנה! אלא שפעמים הפך זכרון זה לרועץ:

ביום מן הימים, כאשר היה נתון כולו להכנת השעור, גלה לחרדתו, כי סברא שנ־אמרה על ידו בעבר, תבונה עתה מחדש, נשואת חן בעיניו!...

רוחו של ר' נחום נפלה. אם סברא מלפני עשרות שנים נקלטת בדרכי ההבנה של היום, אות הוא, כי גרגירים ממוחו הכביד נתחוו היכן שנאמרה הסברא הראשונה...

וכי מה? הוקצבו לו לר' נחום שנות חיים נוספות, כדי שישוב ויהפוך בסברות מהמכ־רה?!

כאלו היו "יסוריו" של ר' נחום.

* * *

הדי התפוצצויות זעזעו את החלל. גלים של אבק שריפה שהוצתו לא הרחק, חדרו בעד חלונות היכל הישיבה, וסלקו את קומץ הבחורים שנסה להתעקש על שעת למוד נוספת.

תמונה נדירה של רבי נחום בימי ילדותו לצד אביו רבה של טרוקי.

למטה, במקלט רוחשה המולה רבתי. מאן דהו, בעל תושיה, טרח והשיג מאי שם ספרי תהילים — שהזמן גרמן. אחרים, ששיח ושיג להם במתרחש מעבר לחומות הבטון, דאגו לערכן אוזניים שוקקות, על המתחולל ועל העתיד להתעולל במערכות המלחמה. אחרים, רכי לב, התייחדו עם עצמם, והקשיבו בפנים קודרות להדים מבשרי הרע.

...ובפנת המקלט, על גבי סטנדר לבנים מאולתר, היה ר' נחום מתיגע אותה עת, על קושיית ברזל שהחל להפוך בה קודם פרוץ הקרבות. שעתו של ר' נחום איננה פנויה לטרדות מחוץ — כל עוד רובצת על כתפיו "שאלת־חיים" — שבלעדי פתרונה לא תכון הסוגיה כולה...

תעודה זו או אחרת בחזית, אפשר לה שתמתיק את לשונו המעורפל של הריט־ב"א?!...

כל ששת ימי המלחמה שהטריפה עשתו־נות רבים, הגיעה כמטולטלת את הלבבות הנרדפים, לא הזיזו במלא הנימה את סדריו של ר' נחום, ולא עמעמו את... דקות חדושיו. רוצחים צמאי דם שמעבר לחזית, לא הם יקבעו לו לר' נחום אלו הן השעות שיקדיש לתלמודו, ובאיזו מדה של צלילות הדעת יבחון את סברותיו!

מקרה אחד, שינה במהלך ימי המלחמה את סדריו.

אל המקלט המיראי נקלע באחת ההפגזות, יהודי ישיש, שחש מטבע הדברים בדידות בין קבוצת התלמידים. מכל יושבי המקלט, חש בבעיה שנוצרה ר' נחום; שפנה לשם כך את תאי מוחו, ופנה לשעשע את דעתו של היהודי הישיש בשיחה קולחת על מאורעות הימים...

פרשה שלימה קובעת לעצמה עדינות נפשו של ר' נחום עם הבריות. ר' נחום שרגע של עיון יקר היה בעיניו מכל חמדות תבל, מצא לפתע שפע של פנאי, כדי לשוחח בטוב־סבר עם אלו שטרודות החיים הביאו אותם אל מפתנו. יכול שיהא זה סייד עלוב, שמצא ביום מן הימים את ר' נחום הגון לפניו לשטח קשיים שצצו במהלך עבודתו, או בן תורה צעיר, המבקש אצל ר' נחום "אזניים" לתורתו.

ותיקי התלמידים מתרגשים, כל אימת שהם נזכרים ב"אזניו" המופלאות של רבי נחום.

במשך עשר משנות חייו הקדיש את עשרים הדקות שלאחר תפלת המנחה, כדי לשמע חדושים שעלו במחשבה לפני פלוני ממכריו. הגאון רבי יוסף חיים בלוי, רבה של אשקלון סח באזני כותב הטורים, כי אף רבו רבי חיים שמואלביץ זצוק"ל היה מתקנא במדת ההד־קשבה המופלאה שנחנן בה חתנו; והיה מתבטא לא אחת כי מדה כזו של הקשבה והתיחסות לזולת איננה לפי כחותיו... בן ישיבה שדרכו נבוכה ספר, כי ההקשבה, הקרבה החמה ששפע כלפיו רבי נחום כרג־עים קשים, הותירה אותו שתול על פלגי התורה.

לאלו שרכשו מושג־מה בערכו של רגע למוד בעיניו; לאלו שהשהיה בקרבתו לימדה אותם, מאלו פסגות הוצרך להתנתק כדי לברר מקחו של תלמיד צעיר — פתחו המקרים הללו צוהר אל נפשו הכעודנת, שהסתתרה בין שיטי מערכותיו.

עם סיומו של "זמן", היה ר' נחום — שאורייתא היתה מרתחת בו לפעמים — מבקש את סליחות התלמידים. עליהם בער במהלך הזמן יותר על המדה, ועל אלו שנגער עליהם... פחות מן המדה...

ברגע של גלוי לב, התלונן באזני בניו על... מדריגות הישיבה. המדריגות מכבידות עליו יותר על המדה. התברר כי תלמידים מצאו את השעה הארוכה שנדרשה לר' נחום המיוסר לטפס על מדריגות הישיבה — כשהוא שוחה בתורה. מחלתו של ר' נחום דרשה ממנו רכוז מחולט ופקוח על כל תנועה. הרכה בעת עליה במדריגות הפך לשאלת חיים. תנועה לא רצויה גרמה לו יסורים מרים. אך הבעת פניו לא רמזה חלילה לתל־מידים המלוים, כי השיח בתורה ואבדן הש־ליטה על התנועות עלולים להטיל אותו אל תוך מערבולת יסורי איוב.

כלום לא כך היה רבי נחום מתבטא בשמו של ריש מתיבתא דלומדא:

"הפנים שלי אינם רשות הרבים!!".

* * *

"ימצאהו בארץ מדבר, ובתהו יליל ישימון, יסובבנהו יבוננהו, יצרנהו כאישון עינו — שסבבם והקיפם בענים, וסבבם בדגלים לד' רוחות, וסבבם בתחתית ההר, שכפה עליהם הר כגיגית". (רש"י דברים ל"ב).

כיצד זה מתקשרות כפיית הר כגיגית, לחביבות שזכו להם ע"י ענני כבוד ודגלים?!

כפיית ההר — מעלה נפלאה! מלמדת על דרגה מרוממת שעם ישראל החל חי לפית. ישראל נכנסו למצב כזה, שמציאות הקיום שלהם תלויה ועומדת במדת הדבקות בתורה. בלעדיה הוא מתנתק מ"מצבי", ומאבד את זכות קיומו שלו, ושל העולם שנברא עבורו. מה מופלאה היא החביבות!! (הגאון רבי נחום פרצוביץ זצוק"ל).

— — — ליל טבת סגריר עטף את בית הישיבה. אותן השקדנים כבר שכב, ומשכימי הקום טרם הציתו את מנורת התורה בהיכל. מעיניו של רבי נחום, ראש הישיבה, נדדה שינה. רעש בלתי נסבל מכוון חדרי התלמידים הטריד את מנוחתו. יותר משהציק לו הרעש, חרה לו כיצד זה מבלים בני תורה לילות של זהב, הגולים שנת ישרים.

שעה קלה לאחר מכן נדהמה הקבוצה העליזה לראות את ר' נחום ניצב בפתח. אחד מהם סיפר לכותב הטורים, כי שנים לאחר מכן צריין הדהד בקדמו המילים הפשוטות, עצם מעצמיו של הלך המחשבה ה"טרוקאי": "...זמן, רואה אני, אין אתם חסרים. הבה נעלה איפה להיכל הישיבה... נלבן יחדיו סוגיה עמומה. דברי רש"י קשים להולמם..."

— — — — —

...בתוה"ק ועמלה, ברשב"א ובדקדוקיה, היה רבי נחום טרוקר רואה את חזות הכל. מחוצה לה, היה העולם כלו, על ששוניו וענוגיו — מצטייר לעיניו מפלט טפל, חסר צורה; ועמה יחודו — נצטיירו המאורעות העגומים ביותר, אותם לא חסר ר' נחום במהלך חייו — בשלל גונים קסומים. התורה העמיקה היו משוש חייו, עצם מעצמיו, דם תמציתו. מטבע לשון שגור בפי ר' נחום היה: "שיינט מיר" (זוהר לי). רק אהבת תורה כשלו יכלה להגיע אדם מא־פקיה. בעה כמותו להרעיף בלב רגש תילי תילים של שבחים לראשו של תלמיד צעיר, בשל אמירה נכונה ולהבטיחו נאמנה:

"אזכיר את שמך, אי"ה בשעור!..."

את המאורעות כולם היה בוחן באספקל־ריה תורתית. היה מספר בשבחו של יהודי פלוני, נשוא פנים, על שנותן את לבו לבור לו חתן תלמיד־חכם. כמה חמה שמורה היתה בלבו למנהל משק הישיבה בימי "בראשית", והיה מקדם תמיד את פניו בחביבות מופגנת. כל כך, על כי סייע ביד לומדי התורה להתלך מסבך כלכלי בעיקן של שדוד מערכות.

כאשר הובא לידיעתו דבר הטבח הנורא ב"מעלות", הגיב בהתרגשות, כי האסון ארע מאחר והימים ימי בין־הזמנים והזכויות בעולם מועטות... באמתחתו של גיסו רבי אברהם שמואלביץ שליט"א שמורים מקרים רבים דומים, בהם בחן וכאר מאורעות, על פי תנודות הסטנדר הישיבתי.

תלמיד מן הישיבה שישב אצלו בימי החנוכה, נסה בתוך הדברים לקשר את סוגיית "רקיק" הנלמדת בישיבה (ב"ב י"ט:) לסוגי־ שמנים הכשרים לנר חנוכה. ר' נחום הביע את מורת רוחו:

"...ענינא דיומא בעת הזאת, היא בבא בתרא!"... מקרה דומה ארע בחג הסוכות. כאשר נכנס תלמיד להקביל את פניו התבטא: "...הבה נשיח בענינא דיומא: כיצד מתכונים לבבא מציעא..."

מחלתו המרה תקפה אותו שנים אחדות לאחר שהחל באמירת השעורים. פעמים רבות היה מתבטא בספק:

"מחזור "בריא" היה לי לשלל!..."

— — — — —

תלמיד הישיבה, משומעי לקחו שנים רבות, מתרפק בערגה על תמונה קסומה:

...השעור בעצומו. ר' נחום נתון ל"התק־פה" מרהיבה של תלמידים. פרכות לעשרות מאיכות למוטט את בנינו המרהיב. ור' נחום לא ישמיע הגה. חדוה שנתיחזרה לרגעי אושר מן הסוג ההוא, מנהירה את קלסתרו, וחיוך רב־משמעות פורש על גחלי פניו. כשוך הסערה קם מכסאו, ו... יצא אל המרפסת החיצונה...

שעה ארוכה ישב ברומיה, שקוע בשרעפיו. לאחר ששב ונכנס אל חדרו, החל מרכיב באהליהם הנדהמים שעור חדש, בבני ממסד עד ספחות... כאשר סיים הפיקו עיניו ניצוצים של חדוה, והוא הכריז בתרועת נצחון:

"איצט פרעגט!..."

* * *

אין כותב הטורים מתיימר להקיף את דמות הנפילים, בשורות קומץ מקוי של שמועות שנשמעו לעצמו מכוס היגונים הגדוש עדיין בלבות הגוי שמועותיו. רבה המלאכה מכדי לחדור בימים אחדים אל העמקים התהומיים ותחת מעטה הפשטות, בה היסיב רבי נחום לעטוף את עצמו. תלמידי הישיבה טוענים בעקשנות, כי כדי לתאר את ר' נחום, להבין את כשר החזיון הנדיר הזה, מורה הוא לראותו בעת אמירת השעור. לפני אלו שינקו מלשד השמן של תורתו היה משיל את אדרתו, ונשמתו היותה מאירה כצאת השמש בגבורתה.

רבי נחום אהב את התורה. אהב בכל להט נפשו הגדולה. כל צעד מצעדיו, כל הגה וכל תנועה, שזורים פרקים רוויי־הוד של אהבה יוקדת לתורה, ומסירות גוף ונפש לעמלה. עד ערוב ימיו, יום ולילה לא ישבותו, כל עוד מעט האברים, היתה נשמתו צמודה כשלהבת למטר־לה למקור חייו. לא נתן לאבריו הרצוצים מנוחה, כל עוד לא מיצה את הטיפה האחרונה מלשד מוחו, כל עוד לא היה העקוב במעשרי הסוגיות למישור.

— — — אם יתן איש את כל הון ביתו באהבה שאהב רבי נחום טרוקר את התורה — בוז יבוזו לו!!!

מן הסדרה: מרביצי תורה מעולם החסידות

אהרן סורסקי

אדריכל המזיגה של תורת חכמי ליטא ודרך החסידות

הגאון החסיד רבי משה מידנר זצ"ל מנהל רוחני דישיבת "תורת חסד" ברנוביץ

ליום ההילולא: כ"ג חשון

ישיבת "תורת חסד" ברנוביץ', ממרכזי התורה המפוארים ביהדות פולין וליטא לפני השואה, היתה אולי הישיבה הראשונה שבין כתליה מיזגו את דרך הלימוד של ישיבות ליטא המפורסמות, דרכם של רבי חיים מבריסק ותלמידיו, עם החינוך למדות טובות ולחסידות צרופה, ללכת בתורת הבעש"ט במלוא העמקות ולהט הנ'פ'ש' (נוטריקון: נ'קודה פ'נימית ש'בלבב) על-פי נוסח היהודי של "סלונים" אשר כולו אומר מקוריות. אין לראות מזיגה זו כצירוף בעלמא חימתם לפונדק אחד של שיטה בלומדות עם סגנון באורחות חיים, אלא יש לראותה כיצירה חדשה להלכה, שהניבה במרוצת הזמן פירות הלולים בדמות אנשים דבי עילאה — הצירוף הוא כעין צירופי אותיות שנבראו בהם שמים וארץ.

ומחולל הצירוף המבורך הזה היה איש גאון וקדוש מיחידי הדורות, הוא רבי משה מידנר זצ"ל, נכדו ותלמידו של אבי שושלת סלונים האדמו"ר בעל "יסודי העבודה" זצ"ל. הוא רבי משה הגדול בענקים. ארי שבאריות שבחבורה, אשר כל גאוני ליטא בדורותיו וראשי ישיבותיה העידו כי רב ועצום חילו באורייתא, מבלי שיהיו יכולים לירד לסוף דעתו, ואילו בעולמם של חסידים וצדיקים גדל שמו כחד מקמאי. הוא האיש אשר כדברי תלמידו המובהק אדמו"ר מסלונים שליט"א (בעל "נתיבות שלום") "כאילו מדורות קדומים נשתלשל ובא אל דורותינו, כדי להראות גלוי לכל, עד היכן מסוגל ילוד אשה להגיע בהשגותיו ובמדרגותיו הדרות למיזגה המופלאה של גדלות בתורה עם גדלות בחסידות".

עוד בחייו של רבי משה התבטא פעם האדמו"ר מסלונים מהריי"ל זצ"ל, כשדיבר בשבחו שלא בפניו, שהוא מצטייר בעיניו כלויתן ענק מהים הגדול אשר תעה תקלע לפלג קטן המיועד לדגי רקק — נשמה עילאה מלפני דורות רבים אשר נשתלשלה לדור המאוחר של נסים.

זה ספר תולדות האדם

בחלק הארי משבעים שנות חייו, מקשה אחת של יגיעה בתורה ובעבודת שמים, הסתגר רבי משה בדד בד' אמותיו ולא בא כמעט בשום מגע עם הציבור. בשתים-עשרה השנים האחרונות לפני הסתלקותו, כשהתמכר להקים עולה של תורה בישיבת "תורת חסד", יצא סבנו ברבים במדה יחסית. שקוע היה תמיד כולו במעמקים של התורה ומתוו יצר ופורה חידושים לאמיתה כמעין המתגבר. לא פחות מכ"ד ספרים חיבר וכתב בכל המקצעות, תורה שבכתב ותורה שבע"פ, הלכה ואגדה, קבלה וחסידות, אבל בענוותנותו — לא זו בלבד שסרב לפרסמם בדפוס, אלא להסתיר אותם אפילו מפני האנשים המקרבים אליו ביותר.

רק אחרי הסתלקותו, כשהעבירו את עזבונו בכתובים אל מעונו של ה"בית אברהם" זצ"ל, נתגלה סודו, וכל הרואה את שפע חידושיו נתמלא השתוממות: כיצד מסוגל היה איש אחד לחדש כ"כ הרבה "והיא" (כפי שהתבטא החזו"א בנוגע לרמב"ם) "עבודה בלתי טבעית בכח אנושי, רק שניתן למי שזכה לכך, וכדתנן בלומד תורה לשמה".

אפס כי לא איכשר דרא, ונגזר מכבשי דרחמנא לבל יתגלו אוצרות רוחו ולא יצאו לאור עולם, מפני סיבות ועיכובים שונים ומשונים, עד שאכלו בלהבות השואה הנאצית ביחד עם כל בית ישראל באירופה. הגווילין נשרפו והאותיות פרחו. אפילו את חיבורו המיוחד "סור מרע ועשה טוב" שהכין בעצמו לדפוס, ובהקדמתו ציין במפורש כי החליט לפרסמו "כדי שלא ימחה שמו מישראל", לא הספיק להוציא לאור כרצונו, כי נטרפה השעה.

אור זורח מחידושיו

אדמו"ר מסלונים שליט"א, שהוא עצמו מגאוני התקופה המפורסמים, וכיהן ר"מ מתיבתא בירושלים יותר מארבעים שנה, מעיד דברים מופלאים בנוגע לספריו של רבי משה מתוך חויה אישית: "כשזכיתי אחרי הסתלקותו ללמוד הרבה בספריו על עניני נזיקין, במיוחד ספרו על פרשת "משפטים" ובספרו על מס' יבמות שני חלקים, נתגלה בפני אור גדול... בהירות בשיטת הלימוד... בכל פעם שהייתי עובר על אחת ממערכותיו בחידושי תורה היה נדמה לי, כי לא השאיר מקום אף לשמץ פקפוק, כי אכן זו תורת אמת, וכי בודאי לכך נתכוונה תורתנו הקדושה... הייתי משתומם מן הישרות והעמקות ההיקף והניתוח המופלא של כל דין וסברא... ואיך שהתחיל בכל דבר מהמקור מפסוק בחומש ועובר לדרשות חז"ל במכילתא וספרא וכיו"ב ומבארם באופן יסודי ומקשה קושיא, וממשיך וסוקר הענין ברמב"ם ושאר פוסקים מפרשים מראשונים ועד לאחרונים ממש...

ותוך כדי הילוכו נערמת לרגליו ערימה גדולה של קושיות לעשרות... אח"כ הציע חידוש משלו בעיקר יסוד הענין, חידוש מאיר עינים אשר לפיו נתיישב הכל עד המקור בדרשת חז"ל על הפסוק, והיה נדמה כי אור חדש זורח כעת על הסוגיא... במדה שלא התחיל אחריו שום גמגום או משהו מעורפל... והרגשתי אז בפועל מאי משמע אור התורה..."

בגדלותו הפלאית של רבי משה בתורה כן היתה גדולתו בחסידות ובעבודה בדבקות, בקדושה, בדביקות. בשעתו התבטא אודותיו האדמו"ר בעל "בית אברהם" זצ"ל: "היו בבני היכלא של הסוה"ע הרבה אנשים גדולים, האחד גאון מופלא בתורת הנגלה, השני גדול בתורת הנסתר, פלוני נחשב לבר דעת ומחזיק דגדלות, ופלוני מצטיין בעבודה שבלב קרוע ומורתח, פלוני משובח ומפואר במדותיו התרומיות, זה מיוחד בענוה ושפלות, וזה שרוי תמיד בשמחה של מצוה, וכן הלאה". "אצל אבי משה מידנר" סיים "מצינו את כל המעלות ביחד. כל מעלה ומעלה מצאה קן לה בהאי גברא רבה".

הסבא והנכד

רבי משה מידנר, כפי שקראוהו הבריות* (*שם המשפחה המקורי שלו היה "מיסקין", אלא אחרי נשואיו כשהשתקע בכפר "מידנא" דבק בו הכינוי "מידנר", על-שם אתר מגוריו, וככה נקרא והשתרש שמו גם לאחר ששינה דירתו למקומות אחרים) נולד בשנת תר"כ, כשנתיים אחרי הסתלקות הרה"ק רבי משה מקוברין זצ"ל, ונקרא על שמו. אביו היה החסיד רבי יעקב לייב ב"ר זכריה ע"ה מן העיירה מוש. אמו היתה הצדקת רחל ע"ה, בתו של האדמו"ר מסלונים בעל "יסוד העבודה" זצ"ל, אשר עמד אז בתקופה הראשונה של הנהגתו.

הנכד משה, שמשחר נעוריו ביצבצו מתוכו ניצני גאונות וקדושה, התחנך על ברכי סבו האדמו"ר וממנו קיבל רוב תורתו וחכמתו. כשגדל ועמד על בוריו, קבע היסוה"ע ללמוד אתו. יומיים בצוותא שיעורים שונים בתורת הנגלה, שיעורים שנמשכו הרבה שעות. הסב, גאון מפורסם, שקד וטרח בכל מאודו להעשיר את חכמת נכדו. המוכשר לברכה. הן מצד כשרונותיו הן מצד תשוקתו לתורה, והשתדל למסור לו רוב חכמתו גם בנגלה גם בנסתר, עד שהביאו לידי דרגה גבוהה מאד.

אמרו: כשנתבקש היסוה"ע למתיבתא דרקיעא, י"א בחשון תרמ"ד, היה רבי משה מידנר בן כ"ד שנה בלבד, אבל כבר אז גבה מאד שיעור קומתו הרוחנית — כאחד הגדולים.

אמרו עליו: ברבי משה מידנר ובהתקשרותו המופלאה ליסוה"ע קרמו עור וגידים דברי רש"י הקדוש (שלהי פרשת "ויחי") ש"כל זמן שיהושע חי היה נראה למשה כאילו הוא חי" עד שכדברי אדמו"ר מסלונים שליט"א "ביום פטירתו של רבי משה מידנר חשבתי שזה יום פטירתו האמיתי של ה"יסוד העבודה" כי עד עתה הרי כאילו חי בתוכנו מאחר שהניח תלמיד כמותו ואנו זוכים להתאבק בעפר רגליו". אף כשחלפו קרוב לחמישים שנה מהסתלקות היסוה"ע, עדיין מדבר היה רבי משה ממנו בהתקשרות מחושית, ובירר אה עילאה, כמי שעומד נכחו.

תורת אמת היתה בפיהו

בתקופה מאוחרת יותר, כשקבע רבי משה את מקום מגוריו בעיר בריסק, התקרב אל מרא דאתרא הגאון רבי חיים סולובייצ'יק זצ"ל, יצק מים על ידיו, והסתופף במחיצתו לגדול בתורה עד כי גדל מאד. רבי חיים בעינו החודרת עמד על ייחודו והעריך אותו להפליא. הערצתו גברה עד כדי כך, שפעם אחת הירצה באזניו חידוש מחידושיו, ורבי משה שתק ולא הגיב מאומה, אבל מארשת פניו הכיר רבי חיים שהחידוש אינו מתיישב על לבו. מיד הורה לתלמיד שישב לפניו וכתב חידושי תורה מפיו. כי יוציא את הקטע הזה מתוך הכתבים וישרפו לו. עוד הם מדברים ראה רבי משה שרבי חיים מקרב את הנייר עם החידוש אל נר דולק בפמוט שעמד על-גבי השולחן לשרפו. מיד הצק ושאל ברתיעה: "וכי אמרתי מה?!" אך רבי חיים נשאר בשלו: "אם החידוש אינו מקובל על רבי משה, סימן שאינו כשורה..."

כי רגישותו של רבי משה לאמת התורה לא היתה מסוג המצוי בקרב בעלי תריסין, ורבי חיים, שהיטיב להכיר אותו הכרה מהותית, ידע מאוד. הוא היה איש האמת מעצם מהותו ותכונת נפשו. היה מעשה שרבי משה התווכח פעם בדברי הלכה עם ראש ישיבה מפורסם. הויכוח אשר ניטש ביניהם היה בדיני אישות. הגיד אותו ר"מ סברא מן הסברות. שאל אותו: הכלום ודאי בלבו, שהסברא אמת, עד כדי להסתמך עליה בהיתר עגונה?" התנצל הלה והשיב בענוה: "להתיר עגונה למעשה, אינני בטוח... אבל לצורך בירור הסוגיא, כמדומה, אפשר להגיד ככה..." הגיב רבי משה: "לדידי, סברא שעלולים לפקפק בהיתר עגונה אם אמת היא, אין לאומרה אפילו דרך שקלא וטריא..."

ואת המדה, אמת צרופה ומזוקקת שבעתיים, היתה נר לרגליו תמיד וכעין קו כללי בחיים. הוא התרחק אף משימצא דשימצא של מה שאינו אמת הן בדיבור הן במעשים הן במחשבות. אפילו תנועה קלה של שקר או דמיון ודוגמא לא היה סובל. הכתוב "דובר אמת בלבבו", לא רק בפיו ובלשונו כי גם בהגיון לבו ובתנועות אבריו הבלתי רצוניות, היה הולמו יפה מאין כמוהו. אעפ"כ, ואולי דוקא משום כך, שמעו אותו לפעמים קורא באמצע תפלתו קורא מבהמת לבו: "גוואלד, רבש"ע, הצילני משקר".

על מדת חשיבותו היתירה בעיני הגר"ח סיפר לימים הגאון רבי אלחנן וסרמן הי"ד, ראש ישיבת "אהל תורה" דברנוביץ', אשר שימש ר"ם בבריסק באותן שנים שרבי משה מידנר התגורר שמה. "הלא הייתי מקורב אצל רבי חיים" סח רבי אלחנן "אעפ"כ היו עתים שלא הורשיתי להיכנס אליו ונתבקשתי להישאר בחוץ, אך באותו זמן עצמו כשרבי חיים הבחין מרחוק ברבי משה מידנר ההולך אליו מיהר לפתוח את הדלת והכניסו לפני ולפנים...".

והצנע לכת עם אלקיך

במקביל לצמיחתו המופלאה בלומדות, היה רבי משה הולך וגדל בחסידות ובעבודת שמים, ויגבה לבו בדרכי השם. עוד בזמנו קשה היה לבני-תמותה רגילים להשיג אפילו אפס קצהו של עולמו הרוחני הזדככותו ופרישותו, יגיעתו במ"ח קנינים, השגותיו באלקות, דביקות בלא שום היסח הדעת. חייו היו למעלה מן הזמן ושלא כדרך הטבע. בהדרכת סבו היסוה"ע, קבע לעצמו את סדר היום שלו, אשר לא נשתנה במשך יובל שנים רצופות מאומה. כל עתותיו ביום ובלילה היו קודש לאלקיו. שינה נתן לעיניו רק בשעות אחה"צ המאוחרות עד שהעריב היום. הלילות היו כולם קודש מנשף ועד שחר ליגיעת התורה, בלא שום הפסקה, כשהוא עומד על רגליו. ככה נהג מימי חורפו עד זקנה ושיבה ועד בכלל. סיפר הגאון רבי אלחנן וסרמן, שהיה נוהג להיפגש עמו בזקנתו מפקידה לפקידה, ולהמתיק סוד: "פעם אחת באתי אל רבי משה במעונו באשמורת הבוקר, ומצאתיו עומד ומעיין בספר כשרגלו אחת על הריצפה ורגלו אחת על הספסל, והיה ניכר שעומד ככה זמן רב. כשהרגיש בי, התפלא, האם כבר קרוב היום להאיר... הלא זה עתה ירד הלילה... כי מרוב התעמקות בעיון לא הרגיש בשעות שחלפו..."

וכותב בתיאורו ר' מתתיהו ברזובסקי ע"ה מבאי ביתו: "דמותו של ר' משה זצ"ל נחרתה בזכרוני כמעמד שראיתיו בערב חורף אחד, כשהוא עומד כפוף על ספריו בין שני נרות חלב דולקים, שקוע בעיון... כך היה לומד כל חייו לילות שלמים... ובתוך אפלולית החדר המלא ספרים, היה נראה, במצחו הגבוה והמקומר, בעיניו השחורות והלוהטות, כדמות קדומים שלא מעלמא הדין..."

הליכותיו היו ספוגות חיים, אבל, הוא התאמץ לטשטש הכל ולהסתיר מעשיו וכוונותיו. התמימות והפשטות שאיפיינו את בני סביבתו סייעו אותו במדה ניכרת בהגשמת שאיפתו זו. חביב במיוחד היה עליו המאמר ששמע פעם מחסיד פלוני ששב מנסיעה לסלונים, כשחוקר ודרש מפיו מה אמר הרבי (הכוונה לאדמו"ר בעל "דברי שמואל" זצ"ל נכדו וממלא מקומו של היסוה"ע), לאמור: "הצנע לכת עם ה' אלקיך", כל מה שעושים בהצנע הולך ועולה ומתקבל ונרצה לפניו ית"ש, אבל מה שעושים לעיני הזולת מי יודע מה בסופם... והיה חדור הרגשה, כאילו המימרא הזאת מכוונת במיוחד אישית אליו, עד שבכל פעם שנפגש עם אותו חסיד הפציר בו שיטיב עמו ויחזור באזניו פעם נוספת על דיבור קדוש זה כפי ששמע אותו מפי קדשו.

עבודה שבלב ובמוח

הכנותיו לתפלה. נמשכו בלי סוף. בלב נשבר התבטא פעם, בערוב ימיו, שעדיין אינו מתייאש ובכל יום מחדש הוא מצפה לישועת ה' שיעזרהו להתפלל תפלה בזמנה — כתקנת חז"ל — אבל כשהתפלל עמד בלי נוע, אש צעורה בפנימיותו, לפעמים נעקרת אנחה מלבו, אך לעולם קולו לא יישמע.

סיפר האדמו"ר בעל "ברכת אברהם" זצ"ל: "ראיתיו פעם בראש השנה שחרית, מתחילת התפלה עמד דומם בעינים עצומות ורק כשהגיע למלים "ברוך שאמר" פרץ מן זרם דמעות, ושוב נשאר על עמדו בדומיה ממושכת עד שהגיע ל"ישתבח" והתייפח שנית, וחזר לדומיתו כמקודם..."

רק בסיום תפלת מוסף בשבתות ובחגים, כשאמרו "אין כאלקינו", היה נעמד אצל השולחן במרכז ביהמ"ד (בדרך כלל היה מקומו קבוע בכותל הצפוני), לעיני כל הקהל, כשטליתו משתלשלת מעל פניו ומכסה אותן, ולא בא איש בסודו מה ראה על ככה.

בשנים הראשונות אחרי נשואיו סמוך היה אל שולחן חותנו בכפר. אחרי שירד מעל שולחנו, ניסה להתפרנס ממכירת עצים, בחנות ששכרו למענו ידידים בעיר הבירה הדשה. עד מהרה מתחוור להם שהעסק אינו מתאים לבעליו. לפעמים עמד הוא עצמו בחנות למכור, ונמצאו הרבה לקוחות שרצו לקנות רק מידו, בידעם כי מתוך זהירות בהתנאה נוהג הוא להוסיף ויותר על הסחורה שקנו, ויש שהתוספת שלו מרובה על העיקר. רבי משה מוצב בחנותו ארצה, אך ראשו מגיע תמיד השמימה, כולו תפוס שרעפים, ופניו בוערים כלפיד אש מרוב דביקות, ויש אשר אינשי דלא מעלי מנצלים את ההזדמנות הזאת ומרוקנים את החנות מתכולתה באין משים.

ידידיו הדואגים למענו מטכסים עצה, שיתפרנס באופן אחר. הוא משתקע כנזכר בבריסק דליטא, ולכל מקום שבא תורתו עמו, גם עבודתו. המושג "כל מעיני בך" הוא אצלו בגדר משנת חייו. בדרך כלל אינו יוצא מפתח ביתו יחידי בלא לווי, אינו מתמצא כלל ברחובות העיר. גם אחרי שכבר התגורר פה חדשים רבים. פעם אירע לו שהוצרך לחזור הביתה לבדו, והיה תועה ברחובות הסמוכים לביתו ואינו מוצא, עד שניגש ליהודי ראשון שנקלע על דרכו ושאל: "במחילה, אפשר יודע מר היכן מתגורר בסביבה משה מידנר..."

חסידא ופרישא

למראית עין שלל רבי משה את הסיגופים והצומות. "האדם חוטא, העיר בשיחה, בידיו וברגליו ואח"כ מוסיף חטא על פשע ומציק גם לאיצטומכא שלו ברעב ובעינויים". בעיקר התירא מפני דברים המחלישים את המוח והיא עצת היצר בה"א הידיעה. עם זאת נהג לערבב את המאכלים והתבשילים שהוגשו לפניו בכל מיני תבלינים צורבים, ורגילי טאביק"י מרים כלענה, כדי למעט הנאת הגוף בהדי אכילה. מעשה שנזדמן לעיר מינסק והתארח בביתו של החסיד ר' יעקב טוביה רפפורט ע"ה, ראש השוב"ים בעיר, שם המשיך לנהל את סדר יומו כמו בבית והתחומים בין לילה ויום נטשטשו לחלוטין. הוא ישב בחדר שהוקצה עבורו, ישב ולמד, כשכל בני הבית ישנים וארוחתו הוכנה עבורו במטבח בכלים מיוחדים. מה מאד הופתעה עקרת הבית, אשתו של ר' יעקב טוביה, כשהבחינה למחרת שרבי משה החליף בטעות סיר מרק בסיר מלא מים ואפר ששפתו לנקותו, וגמע מהם בלי להרגיש בטעם ובריח המהור...

ומעשה שהביא ידיד לביתו מעשה מרקחת, מקפא של סוכר וחלב עם ביצים כעין גלידה, אשר הכין לכבודו מתוצרת עצמית כדי להברותו. חכך רבי משה בדעתו אם לטעום מן הגלידה, כדי לגרום קורת רוח לאיש, אך לא מלאו לבו בשום אופן להזדקק למיני מתיקה ולבסוף פסק את פסוקו: "בלכרביץ' לא ידעו מדברים כאלה". התאכזב האיש, שהצטיין במסירותו אליו ובתמימותו, אבל כשחזר לביתו נודע לו כי משום מה לא השגיחה זוגתו היום בשעת החליבה ברפת ונתערב פה חשש של חלב עכו"ם... נתקיים ברבי משה "שומר פיו... שומר מצרות נפשו..."

אמרו: לא רק פיו ולבו של רבי משה היו בידיו, כדרך הצדיקים שיצר טוב שופטן, אלא כל רמ"ח ושס"ה. משהמליך את יצרו עליו ועל יצרו, נתקדש ונזדכך כולו לעשות רק את מה שייטב בעיני השם, ושלא לעשות את ההיפך מזה אפילו בהיסח הדעת. אף לא בתנועה קלת-ערך כביכול. מעשה שהיה משוחח אם אחד מתלמידי החז"ח אורחות אדם שלישי, ואיש שיתר הצורה את חוטמו במורת-רוח, מיד שאל אותו: "און מיטן נאז מעג מען ריידן לשון הרע", כלומר: האם בפה אסור לדבר לשה"ר והעקימת החוטם מותר? בהוסיפו: הרי כתוב "כי באפם (באף שלהם). הרגו איש". רבי משה היה משומר מכל שמץ דופי מכל עבריו. כשחזר מסלונים לארץ ישראל האדמו"ר בעל "ברכת אברהם" זצ"ל, והוא באברכותו, אחרי שהסתופף פרק זמן בצלו של ה"דברי שמואל" הפציר בו רבי משה: "תעתיר שמה בעדי במקומות הקדושים. במיוחד אצל קברו של הרמב"ן, תבקש כי לא תראינה עיני מה שאינו ראוי לראות, לא תשמענה אזני מה שאינו ראוי לשומעו, ולא ייפלט מפי שום דיבור קל שאינו צריך להיאמר". במיוחד נהג סלסול ופינוק בעצמו בעניני אמונה עד שנזהר מלהחליף אפילו מלה אחת עם מי שאינו נקי מסיגים באמונתו.

מושגים בלילי רוממות

הבאים במחיצתו, מאציני הדעת, קלטה נפשם מהשפעתו המקרינה, את המושגים מספירה דאצילות, את קנין הרוממות. בגמרא מסופר (ברכות כ"א) שרבן גמליאל היה מכריז ואומר "כל תלמיד שאין תוכו כברו לא יכנס לבית המדרש" וביום שסלקוהו מנשיאות "אתוספו כמה ספסלי", לדעה אחת ד' מאות, לדעה אחרת ד' מאות. תמה רבי משה: מדוע לא נקבו במספר התלמידים, ומה (בכלל) אומר לנו מספר הספסלים, כשלא נרע את גדלו וכמה יושבים עליו? אין זאת אלא משום שהחידוש היה בעצם התופעה "ספסלי", כי בעבר כשלא בא רק מי שיתוכו כברו לא היתה קיימת לחלוטין הבעיה של מחסור בספסלים. הלומדים באו עם תשוקה בוערת לתורה. ולא התעניינו כלל אם יש פה מקום ישיבה עבורם או לא... רק עכשיו כשנפתחו השערים לרוחה — ובא לכאן גם מי שאין תוכו כברו — פתאום נתגלה הצורך לדאוג ל"ספסלי"...

וכך אומר אדמו"ר מסלונים שליט"א בשיחה אודותיו: "כל מלה שהוציא רבי משה מפיו, אפילו בעניינים של מה בכך, היתה ספוגת עמקות רבה, אשר רק אותם יחידי סגולה שתמיד יסובבוהו השכילו להבין אותה... וכל תנועה שלו היתה צריכה לימוד... הוא זצ"ל השפיע דעת על כל הבאים בקירבתו, כמחיצתו, יהיה מי שיהיה — כעין שאמרו במדרש רבה (פ' ויקהל) בדרשת הפסוק "וימלא אותו רוח אלקים" וכולי, שכל מי שנתעסק במלאכת המשכן נתן בו הקב"ה חכמה ובינה ודעת; ולא בבני אדם אלא אפילו בבהמה וחיה שנא' חכמה ותבונה בהמה, בהמה כתיב, שניתנה חכמה באדם ובבהמה".

באחד הימים שאל אותו החסיד ר' איטשיה גתיצר, האם טוב לפניו שיסע הוא ואחוזת מרעיו להתנחל בשטחים של חברת פיק"א הברון הירש בארגנטינה, ארץ שוממה מכל תוכן יהודי, כאשר ימצאו שמה מטה לחם — בעוד כשהם יושבים בזבל ליטא העניות כמעט מעבירה אותם על דעתם? השיבו רבי משה בשאלה: "אלמלי אתה נדרש לבחור באחד משני מקומות, האחד יש בו צדיקים ויש בו גם רשעים, השני אין בו צדיקים אולם אף רשעים אין בו, כולם אנשים פשוטים וישרים — באיזה משניהם היית בוחר?" שתק החסיד ורבי משה המשיך בדבריו: "צריך אדם לערוך במקום שנמצא בו לפחות צדיק אחד, אפילו יש לידו כמה וכמה רשעים, ולא במקום שאין בו אף צדיק למרות שגם רשע אין בו. כי האדם זקוק לדוגמא חיה של איש המעלה, לציור מוחשי, ואילו כשאין לפניו דוגמא כזאת לא תועיל העובדה שאין רשע בסביבתו — הרשע מתחבא באדם עצמו, בפנימיותו, ובכל רגע עלול יצר-הרע למושכו אחריו עד שאול תחתית..."

והאיש משה עניו מאד

ענוותו של רבי משה צימצמה את פירסומו והשפעתו. ענוותן קיצוני היה סרב בתוקף להיקרא "רבי" או להתפלל ליד כותל המזרח בביהמ"ד, היה נוזף במי שקם לכבודו, והכיבוד בו שהכבוד מכאיב לו ממש. הדברים הגיעו עד כדי כך, שמקורביו הנאמנים לא העיזו לדבר בשבחו אף שלא בנוכחותו, בחוששם מפני הקפדתו, שלא יכנו בה, הוא קיים בפועל את מה שקדם בהנהגות שלו (ראה בספר "תורת אבות" עמ' ר"ס) שחייב אדם להתרחק מן הכבוד "במעשה במשי", וכי עליו "להתרחק מלקבל כבוד שנותנים לו בני אדם ע"י הכופר בעבודה זרה נקרא יהודי. רבי משה, אכן, פשוט כפר בכבוד.

בראשות הישיבה "תורת חסד"

החל משנת תרע"ת קבע רבי משה את מקום מגוריו בעיר ברנוביץ', ליטא הפולנית, כדי לעמוד בראש הישיבה הקדושה "תורת חסד" שנוסדה שם באותה שנה, ואשר ניהולה הרוחני הוטל עליו. הישיבה, פרי חזונו של האדמו"ר בעל "דברי שמואל" ובניו הקדושים, היתה כולה יצירה חדשה ומיוחדת במינה. השריפה הרוחנית ברחוב היהודי, כתוצאה מהתמוטטות שהתחוללו במהלך ימי המלחמה העולמית הראשונה, ובהדרם זרם ההשכלה והתנועות הציבוריות שצצו אז, הבשילה את ההכרה בצורך הדחוף לייסד ישיבה כזאת שתציל את הדור הבא, ותשמר את הגחלת הקדושה. היה ברור לעיני העדה כי המסגרות שהנוער החסידי התחנך בהן בעבר, השטיבל וחצרו של הרבי, לא תוכלנה יותר לשמש עבורו שמירה מספקת מפני רוחות הזמן. גיבשו, איפוא, את הרעיון לייסד "ישיבה" — על פי הפירוש המובהק של מושג נפוץ זה — אוירה יהודי חסידי, ישיבה שתקלוט את בני הנעורים קליטה שלמה לכל משך התקופה המכרעת בחייהם, היא התקופה אשר בה תערב ותתחשל דמותם הרוחנית. אף באו לידי מסקנה, שהישיבה הזאת תמזג את יגיעת התורה וקנין מרשלותיה. בנוסח ישיבות ליטא, ביחד עם ההדרכה לעבודת שמים בדרך החסידות, ועם החינוך העקבי, לזיכוך המדות ההוגות המשולב לא במהרה ינתק.

אם באסכולה פלונית סברו, שהאדם הצעיר מסוגל לקנות עולמו באמצעות השאיפה וההתמכרות לגדול בתורה בלבד, ובאסכולה אחרת הבינו לשים את הדגש בעיקר על השרשת יר"ש וקדושה ועבודת שמים, ויש אשר ראו חזות הכל בתיקון המדות ותכונות הנפש — אולם הנסיון הראה שכל אחד מטיפוסי האסכולות החד-גוניות הללו חסר שלימות — באה ישיבת "תורת חסד" עם בשורה חדשה: המיזוג הנפלא, שבכלל אינו מדברים הפשוטים, וצריך להגשמתו יד אמן מכוונת, ישקע כליל את מתוו של הבחור בעמקים של תורה — ואין טוב יותר מהלימוד הליטאי לשם מטרה זו — ויבעיר את לבו לעבודתו ית"ש, עד שיתקיים בו "יגיעת שניהם משכחת עון", והכל צומח כאמור על רקע ותשתית של מדות תרומיות. דבר שאינו צריך להיאמר, שהתחומים יהיו יתנקים אהודי, ההתעמקות בסוגיא מרגילה את התלמיד להיות גם חסיד בר-דעת ולא שטחי, ובכלל ויתוקו לעמל בתורה ובעבודה ינתק אותו לחלוטין מהבלי עוה"ז והוא יקנה רוממות בכל הרגשיו ומושגיו.

את הגרעין לישיבה זו שתל ה"דברי שמואל" עוד בחייו, בעיר ביאליסטוק (ראה לעיל... עמ'... בהערה). אולם מאורעות המלחמה העולמית קיפחו את, יומתו, ובמהלכה (ביום י"ט שבט תרע"ו) נתבקש לישיבה של מעלה, רק שנתיים אחרי הסתלקותו, בתרע"ח הגיע תור הגשמת הרעיון הלכה למעשה, ולשם כך עבר רבי משה מידנר לברנוביץ', מפני צורך השעה יצא מגדרו וקיבל עליו מינוי זה. הוא אשר קבע את דפוסי החיים בישיבה וצביונם, פרטי הלימוד, זמנים וסדרים, הוא אשר מינה את הרמי"ם והמשגיחים ושאר חברי הסגל החינוכי, הוא שהיה מתפש אמצעי קיום לישיבה ועל פיו ישק כל דבר.

אחרי פטירת הר"ם הראשון הג"ר יוסף מהדוקובסקי זצ"ל החליט רבי משה להפקיד על התלמידים במחשבה תחילה ר"מ ליטאי מובהק, הביא לברנוביץ' את הגאון הצעיר רבי אברהם שמואל הירשוביץ הי"ד, נכדו של ראש ישיבת סלו, הגאון רבי אליעזר גורדון זצ"ל, שהיה כוכב עולה בישיבת ליטא והתפרסם בשם "העילוי מסאלאנט". והוא שהעלה את רמת הישיבה בדרגת הלימודים, ביגיעה וההבנת ההלכה, כאחת הישיבות החשובות ביותר (מעדות אדמו"ר מסלונים שליט"א בספר "זכרון קודש" עמ' פ"ס).

בכירי התלמידים בישיבה היו מקבלים לקח טוב, לעתים כמוזנות, מרבי משה מידנר גופו. גם שאר בני הישיבה, שמספרם הלך ורב משנה לשנה ונמצאו מכל פלכי המדינה הקרובים והרחוקים, התחנכו במישרין מהשפעתו — באשר רוחו הגדולה חפפה תמיד על חיי הישיבה והכל עמד בסימן השראתו.

ואומר אדמו"ר מסלונים שליט"א (שהוא ואחיו הגדול רבי דוליול ברזובסקי ע"ה היו מתלמידיו המובהקים ביותר) "תמיד הרגשנו כי אף אם אנו משיגים כבר בקצה גבול השגתנו את העמקות, הרי שהוא רבי משה משיב את בוזי הזיקה מן הזיקה שבדבר, הן בתורה הן בחסידות. תורתו היתה תורת אמת ועמקות... אף הוא כל-כולו היה מעצם תכונתו איש האמת והעמקות, עמקן בתורתו, עמקן בחסידותו, בכל מהותו... לבו היה לב ארי, מהזו אין להשיג..."

לא ארכו הימים והישיבה "תורת חסד" התחילה להוציא שורות תלמידים משובחים, פירות המיזגה הנפלאה, שהעידו על הצלחתה. קם דור דעה, בחורי חמד ואברכי משי, שהיוו סמל ומופת חי לחסידות סלונים הצרופה. דור של תלמידי חכמים גדולי תורה, ועובדי השם בדרגה עילאה, אשר הקדושה זורחת מפניהם ולא היה מה להתבייש בהם אפילו בדורות קודמים. רבי משה מידנר גופו העיד במכתב על הישיבה ותלמידיה: "לא נמצא כבושם הזה בדור הזה", כל מי שהתחנך ולמד שמה, הרי מלבד עצם ההשפעה שספג אל תוכו בתורה ביר"ש ובמדות, עד זאת לימדתיהם — אולי אפילו בלי אומר ודברים — "להביט על כל דבר שבעולם באספקלריה נכונה, לאור התורה והחסידות, והחזות לכך ניצבל מהרבה ענינים שבני אדם, וצעירים בפרט מסתבכין בהם" (שם עמ' קס"ו) והכל קולה בבינורות בלתי נראים לעין מקיטוני של רבי משה.

במרוצת הזמן נעשתה ברנוביץ' לעיר המטרופולין של חסידות סלונים, במיוחד אחרי שהאדמו"ר בעל "בית אברהם" זצ"ל עבר לשכן בתוכה ומכל פינות המדינה נהרו אליו חסידים רבים, משנת תרפ"ט ואילך (קודם לכן התגורר בביאליסטוק), אף לפני שהשתקע בעיר נהג הרבי לבוא הנה לעתים קרובות, והיה מעורה היטב בחיי הישיבה והתלמידים, ורישומי השפעתו היו ניכרים בכל. אעפ"כ כשבא חסיד מטבריה, רבי מנדל חצג שמו, להסתופף בצלו, ומתמלא התפעלות מגדולי הלומדים החסידיים בישיבה ובשטיבל עד שקרא: הלא השבח הגדול ביותר שמקלסין בו לאליהו הנביא אינו כי אם זה "איש סחו אחריו ה' הוא האלקים..." ממהר הרבי ומעמידו על האמת: "כל מה שהנך רואה פה הוא מכחו של רבי משה מידנר".

לא לדרשא קא אתינא

המבקש צוהר שיכולים להציץ בעדו אל תוך עולמו החינוכי של רבי משה, מה טוב כי יקרא בעיון ובשים-לב את צרור ה"הנהגות" ששרדו מעזבונו. בכתובים, ונדפסו בספר "תורת אבות" (עמ' רנ"ט ואילך). "לא לדרשא קא אתינא" מקדים ואומר רבי משה בפתיחת דבריו "רק מה שהגיד לי לבי שהוא טוב, מוכרח, מועיל, וערב".

בערוב ימיו

חלפו שנים, רבי משה הזקין ושב, כחותיו הגופניים עזבו אותו. אבל הוא נשאר רענן בשכלו וברוחו. המשיך להתייגע בתורה כצורב צעיר ימים, כאשר באמנה אתו מנעוריו, המשיך בעבודתו הקדושה לילות כימים, כיון שנחלש העביר חלק מתפקידיו המעשיים בניהול הישיבה למקורבו הגה"ח רבי מתתיהו פידל ע"ה, למדן וחסיד מהמשמרת הצעירה, אבל הטעים במפורש כי אינו זונח חלילה את משמרתו ויוסיף להיות מנהל הישיבה גם הלאה ומקורביו הבקיאים בשיחו, ושיגו אמרו שנתכוון לרמוז אף לימים רחוקים כשיעבור לעולם שכולו טוב).

סובבי החסידים מכל גיל התאבקו בעפר רגליו. ושתו בצמא כל הגה היוצא מפיו. הוא לא התנהג ברבנות בשום צורה שהיא. היה יושב בשולחנו של ה"בית אברהם" (שהיה צעיר ממנו בעשרות שנים) בשבתות ובחגים מלא הכנעה והתבטלות, או כשהרבי מדליק נרות חנוכה, והוא עומד אז על רגליו שעות שלמות מבלי להתעייף. "שיחות הקודש שלו בליל שבת ובשלש סעודות הם תורה-מן השמים-התבטא פעם. אבל אנ"ש היו מסתופפין בצלו, כלאים אימה, כחסידים אצל חסיד, ארי שבחבורה. הכל ידעו שרבי משה איש קדוש מצדיקי הדור. בקרב יהודי ברנוביץ' התהלכו סיפורים בלחש על גילויים מופלאים שראו אצלו. אנ"ש וסתם יהודים פנו אליו בצר להם, לבקש עצה או ברכה, הפצירו בו שיעתיר בעדם. והוא לא חשך את טובו מהם. אגב כך גילה תמיד בקיאות רבה בהויות העולם ובעניינים מסובכים ביותר במסחר וברפואה, תשובותיו היו קולעות אל המטרה מבלי להחטיא אף כחוט השערה. הקדושה קרנה מפניו, אפילו גויים ברחוב כשחלפו על פניו אחזתם תדהמה ונעצרו לחלוק לו כבוד. "אך זהו יהודי אמיתי" קראו בהתפעלות, ונתקיים בו "וראו כל עמי הארץ, כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך".

פחד אלקים שרר בד' אמותיו בכל עת. כי הקרב ובא אל רבי משה נתמלא רתת ומורא מפני מבטו החודר כאילו לפנים מן המעטה החיצוני של הגוף וקורא מעל מצחך את כל המחשבות. כשעמדנו בקירבתו, כך סיפרו לנו אנשים ממקורביו, לא ההין איש להרהר במשהו של חולין. ידענו בוודאות שהוא מרגיש. נתמלאנו יראת הרוממות.

בתוך קהל מעריציו, אשר שמרו את כל צעדיו ועקבו אחרי הליכותיו בעין פקוחה, נמנה גם הגה"צ רבי יצחק וולדשיין זצ"ל (ה"שרשורבר") משגיח רוחני בישיבת "אהל תורה" דברנוביץ'. הלה לא החמיץ שום הזדמנות כדי להתבונן באורחותיו של רבי משה, אשר החשיבו כ"ספר תורה חי", וכל תנועה שלו היתה בשבילו תורה שלמה. לדוגמא: כשרבי משה הלך בערב פסח לאפות מצה, הגיע השרשורבי אל המאפיה תיצב לו בשקט מן הצד, בעירנות סלפת מבלי לפצות פה, אך גם מבלי לגרוע את עינו מרבי משה וללמוד מה מעשהו וכיצד המה מנהגיו כשאופין מצה לשם מצוה. דוגמא נוספת: כשחזר ה"בית אברהם" מביקורו הראשון בארץ הצבי, בשנת תרפ"ט, התאסף קהל רב בשטיבל כדי להקביל את פניו, נמצא במקום גם השרשורבי, אבל הוא כדרכו לא התענין באדמו"ר ולא בשום דבר אלא היה מרותק כולו אל רבי משה מידנר. השיב היה לו לדעת, תורה היא וללמוד אני צריך, כיצד יראה רבי משה מידנר ואיך יעשה ברגע שהוא מקביל את פני האדמו"ר כהקבלת פני השכינה.

מאור פניו בשבת

כד עייל שבתא היה רבי משה פושט צורה ולובש צורה חדשה. כמעט לא יכלו להכיר אותו. אחד מטובי תלמידיו אשר ליוה אותו בצהרי יום השישי, כשהלך לטבול במקוה לכבוד שבת, סיפר כהאי לישנא: בכל פעם מחדש כשחזרנו מבית הטבילה וכבר עצם אז את עיניו בדביקות ואינו רואות כלל את הרחוב של חולין "די ראכעדיגע גאס" (ומחזיק בזרועי שאר ליכנו הביתה) הייתי משתומם ושואל את עצמי, האם זהו אותו רבי משה מידנר, שנלויתי אליו לפני שעה קלה בדרך מביתו אל המקוה? לא! איש אחר לחלוטין, נשמה חדשה בגוף חדש, כולו שטוף אורה ובוער בכיסופין, כולו שבת...

בלילות שבת נהג רבי משה להסב עם החסידים בצוותא (בהצרוף של האדמו"ר מן העיר) הדלבבות מתייחדים בשירות ותשבחות לאלקים מתוך דביקות עילאה. איה סופר בעל מוח ובעל רגש שביכלתו לתאר את המעמד הנשגב הזה. שירתו של רבי משה, כאש עצורה, היתה ג"כ רוויה עמקות. הניגונים היו ניגונים לכרבין' קוברין וסלונים בכל מקוריותם, ניגוני לב ונשמה, שנתנו מבע לשורשי הנפש החסידית על לבטיה וכיסופיה. רבי משה לא סבל אף צליל של נעימה מזוייפת. כשם שהיה סולד מניגונים "שטחיים" קליל-תורך הסוחפים את האדם להשתפכות נפשית חיצונית וחסרת ערך ("ביליגע השתפכות הנפש" כלשונו), והרגישו כיצד הוא שואב מהניגון, החצוב מהרכלות, את מלוא מיצויו עד תום ובין ניגון אחד, למשנהו, וקול דממה דקה יישמע, ראו שכולו מרוכז בעולם המחשבה תנפשו גחלים תלהט.

לפעמים בשעת רעוא היה משמיע איזה דיבור קדוש מתורתן של ראשונים, וע"פ רוב מאשר קיבל מפי זקנו היסוה"ע. או מחותנו הרה"צ רבי משה מרדכי מקוברין זצ"ל. "מסכת בפני עצמה מהווה התיאור איך היה חוזר על מאמר מרבותינו הקדושים" כותב אדמו"ר מסלונים שליט"א "באיזו יראה ובאיזה רטט של קדושה". "כשחזר רבי משה מידנר על איזה מאמר, אסור היה למי שאינו ראוי לאותו מאמר להיות נוכח באותו מעמד אפילו הוא חסיד גדול... ראינו אותו אז כדוגמא חיה לכלל המבואר ב"כללי אמונת חכמים" בענין הדיבור של עבודת הקודש עם חבר, שצריך להתבונן איך ומתי לדבר, כי אחרת קיים החשש של נפשי יצאה בדבר, דהיינו שבעת שידבר דבר ד' לחברו תצא מלבו כל החיות והנפש של אותו דיבור, ורק אם ישער בנפשו שידבר בהתלהבות ובחיות אפשר שיהיה כמדליק מנר לנר שזה נהנה וזה לא חסר..."

במוצאי שבתות היו מתכנסים אצלו מקורביו, יחידי סגולה, מגדולי החסידים ומבכירי התלמידים בישיבה, אשר מצא את לבבם נאמן לפניו וראויים להיות נוכחים באותו מעמד. סגור נפשו נפתח אז בסיפורי צדיקים שהיו בבחינת תורה שבעל פה, כי אוצר בלום של סיפורים היה משומר בזכרונו, עובדות ומעשים שלא נזכרו בשום ספר, והוא קיבל אותם במסורה מדורות קדומים בכי סמכא ואוה באות מתוך דייקנות מופלאה. שעות ארוכות, חמש ואפילו שש בנשימה אחת, יושב היה ומספר כשהוא מוקף מתי מעט אנשים אשר שמו אזניהם כאפרכסת לא לאבד אף מלה. ובמרכז השלחן לפניו עומד מיחם על גחליו ("סמואהר") למזיגת כוס תה ואוושת המים הרותחים נבלעת בהדקולו. "חרדת אלקים ואוירה קדושה עילאית אפפה אז את כולם... בהשפעתו הכבירה היה מנשא ומרומם אותם אלי עולמם של אותם הצדיקים שדיבר מהם... ולכן לא שלטה בסיפוריו שום שכחה, כי הוא הפיח בהם חיות ונשמה, עד שהסיפורים לא היו בבחינת "תא שמע" אלא בבחינת "תא חזי"... וכשסיפר החדיר בשומעים אמונה כה חזקה ובהירה עד שהיה נדמה להם כאילו ראו את המסופר במו עיניהם... והיו שוכחים באיזה עולם הם שרויים, עד שביצאם אח"כ אל רחוב העיר ורואים בני אדם בעיסוקיהם הרגילים, היו נתקפים בתדהמה "כמי שנכנס ברגע זה ארצה מכוכב לכת אחר..."

לעת מצוא

ביגיעה ובקדושה המשיך רבי משה מידנר את סדרי חייו המדפלאים עד יומו האחרון ממש. כשהתקרב לשנתו השבעים שמעו אותו מקורביו רומז כמה פעמים על הסתלקותו הממשמשת ובאה. כשנרות חנוכה לא דלקו אצלו כשורה, נאנח ואמר לאנשים שעמדו לידו: "אצל רבי יחיאל ממריש לא דלקו הנרות בחנוכה האחרון לחייו..." אף כשסיפר להם, כי רב יחיאל התבטא פעם "עוד יבואו ימים שתחשפו עקבותי, תחפשו את המקום בו עמדו המנעלים שלי וגם לא תמצאו" הרגישו המקורבים כי חזות קשה בישר להם (ובעוה"ר לא ארכו הימים ונתאמתו הדברים כפשוטם כשעלה הכורת על מיש וברנוביץ' וכל גולת אריאל באירופה).

ובשלהי שנת תרפ"ט, כשהגיעו לפולין בשורות איוב על מאורעות הדמים בארץ ישראל, הגיב וקרא: "אינני יודע אם העולם חשך. או עיני הן שחשכה, אינני רואה שום דבר..."

והנה באו וחלפו הימים הנוראים לשנת תר"ץ. התחיל "זמן" החורף בלימוד הישיבה. לביתו של רבי משה נכנס תלמיד מישיבת "אוהל תורה" דברנוביץ', הוא רבי יצחק אליהו ברנשטיין (כיום ראש ישיבת "עץ יוסף" ירושלים), שבא בשליחות רבו. הגאון רבי אלחנן וסרמן לבקש מרבי משה שישאילו את ספר חידושי המאירי למס' יבמות המצוי בספרייתו. זה הספר, שהיה נדיר בימים ההם ויקר המציאות. לא ירד מעל שולחנו של רבי משה, שחיבר בעצמו ספר שלם על מסכת זו (והג"ר אלחנן שג"כ חיבר את ספרו "קובץ הערות" למס' יבמות התבטא פעם כי זה דורות רבים לא הופיע ספר כ"כ עמוק וממצה כספרו של רבי משה), וכשבא התלמיד לפניו ומסר הבקשה בשם רבי אלחנן מצאו גם עכשיו שמעיין ב"מאירי". שאל רבי משה, לכמה ימים זקוק רבי אלחנן לספר זה, בהפליטו: "בעוד זמן קצר אנכי שוב לא אזדקק לו עוד". רבי אלחנן החוויר כסיד, כשחזר התלמיד ומסר לו הדברים, וכשהלך אחרי מיתתו של רבי משה וסיפר שבחיו (בין השאר התבטא אז כי מסכת "יבמות" מהלכת לפני מיטתו ונעשית לו שושבינתא להכניסו לג"ע) סיפר למקורביו, כי התשובה שהשיב רבי משה לשליחו בענין הספר, היתה מהרה מאד בעיניו בבחינת "פחד פחדתי ויאתני".

ביום שלישי בשבת, כ"ג בחשון תר"ץ, תמה ונשלמה מסכת חייו. שעות מספר לפני פטירתו עוד ישב בחדרו ושקע בשיחה עם ה"בית אברהם". על דברים מכבשונו של עולם. המלים האחרונות שהוציא מפיו בסיום השיחה היו "ומדותם מתוך לעיד", ולא היה להן שום פשר, אך כפי שהתבטא אח"כ הרבי, חושש היה ברגע זה לשאול אותו מה כונתו. מאוחר יותר נכנס אל הבית בחור צעיר מתלמידי הישיבה, הוא ר' שמואל שוחדצמן מלודז' (כיום בברוקלין ובירושלים), ומצאו לרבי משה מוטל בעלפון וחסר הכרה. כיד העיקו אליו את הרופא, אשר קבע כי פרץ לו שטף דם במוח, ולא הועילו כל התחבולות שעשו כדי להציל את חייו. כעבור שעה קלה השלים רבי משה את נפשו הגדולה לאלקים.

לא שרדו ברבי משה מידנר זצ"ל דורות ממשיכים. בנו היחיד ר' אברהם אלטר הי"ד מקוברין ניספה עקה"ש בשואה ביחד עם יוצאי חלציו. גם בתו היחידה מתה על פניו עוד בחייו. אף הספרים שחיבר בהרבה שנים של עמל ויגיעת רוח נגרו בגזירת שמים. אעפ"כ מוסיפה לחיות רוחו, ושיטת הלימוד שלו, והמזיגה המופלאה של תורה החסידות אשר הרה והגה לעשותה רווחת ופושטת, בישראל בין כתלי ישיבת "בית אברהם" ירושלים — המהווה המשך ישר ורצוף לישיבת "תורת חסד" ברנוביץ', אשר המשיכה להתקיים אחרי הסתלקותו בהנהגת ה"בית אברהם" זצ"ל ובנו האדמו"ר מהרש"ש הי"ד עד לחורבן הנורא.

"הוא מת אבל אלקיו קיים" קרא ה"בית אברהם" זצ"ל אחרי מיטתו של רבי משה מידנר. "הוא מת אבל האלקות שבקרבו חיה וקיימת" אלקיו הוסיף ופירש תלמידו המובהק. הוא אדמו"ר שליט"א בעל "נתיבות שלום", כשיסד מחדש את הישיבה בירושלים, כשכל ישעו וחפצו להיות דולה ומשקה כבאר הורתם לדורות הבאים.

חדש
לכבוד שבת
אפשר להשיג אצלינו סוגי פרחים חיים נקיים מחשש איסור שביעית
בהשגחת בד"צ, העדה החרדית ירושלים
המכירה בימים חמישי ושישי
דוכן: ליד בנק המזרחי גאולה ככר השבת.
דוכן: ליד בנק לאומי גאולה ככר השבת.
דוכן: צומת סנהדריה רח' שמואל הנביא ליד שכון אוריאל.
אישור הבד"צ הוא רק על חבילות שיש עליהן מדבקות עם חותמת הבד"צ

מודל 1987 במחירי 1986

שלמה בן דוד

חכם עדיף מנביא

ליום השנה להסתלקותו של הגאון רבי עקיבא סופר זצ"ל

תרס"ז! בדיוק לפני שמונים שנה כותב "הדעת סופר" ר' עקיבא סופר לרבה של הקהילה המפרסמת — פרסבורג.

מרחבי הונגריה וסלובקיה הגיעו מכתבי ברכה הערכה ועדוד מהרבנים החשובים. תוכנם אחד: איחולים שיהא ראוי להיות ממשיך דרכם של אבותיו הקדושים.

כאן נספר על מכתבו המופלא של הרבי מסטמאר ר' יהודה גרינוולד החכם העדיף מנביא.

לאחר סידרת האיחולים הוא כותב הפסוק: "והימים אשר מלך דוד... 40 שנים, בחברון שבע שנים ובירושלים שלושים ושלש...

רמז השבע אולי הובן, כי עוד בזמן אביו ה"שבט סופר" קם בנו הצעיר לעזור לו בהנהגת הקהילה ובהתכתבות הענפה של שו"ת.

התלמידים הוותיקים באו לשבט סופר ובקשוהו שבנו גם יאמר שעורים.

לזה רמז הרבי מסטמאר 7 שנים, שאף אצל דוד היתה זו רק כעין מלוכה, אך מה התנבא לעתיד על שלושים ושלש שנים?

במספר שנים זה, במדויק — 33 שנים, כיהנו ברבנות פרסבורג החתם־סופר. הכתב־סופר השבט־סופר.

ומענין, שגם רבו של החת"ס — בעל ההפלאה, היה גם 33 שנה רב בפרנקפורט, אך מה יהא עתה?

השנים חלפו, ומשהתקרב תאריך ה־33 שנה לרבנותו בפרסבורג, היה ר' עקיבא בשיא פעילותו, הוא עמד בראש ישיבה של 300 בחורים, כל העולם היהודי העריך את אישיותו, והחששות וההרהורות גברו בלב. מהו סוד ה־33 אותו הזכיר גם ר' יהודה גרינוולד?! איש לא הבין פשר המספר, אך הכל ביקשו לשנות רע הגזרה.

ופתאום התעורר פתרון מצויין: בקהילה השניה בגודלה — בודפסט, כיהן שנים רבות ר' קופל רייך (נכדו של ר' קופל חריף) הרב רייך גאון בלמדו, מנהיג בעל שעור קומה, ועתה נאלצו לחפש מנהיג, ראוי. וכאן עלה רעיון שהרב מפרסבורג יעבור, עוד בטרם תחלופנה השנים, לכהן כרב בקהילת בודפסט — רעיון נפלא.

ההכנות לביצועו החלו אך — משמים רצו אחרת: בתרצ"ט נכבשה סלובקיה ע"י היטלר ימ"ש והחלה התקופה המרה של חורבן יהדות אירופה. ה"דעת סופר" הצליח להמלט לשוויץ אל בניו שם התאחדו תורה וגדולה במקום אחד. (בנו הבכור ר' אברהם שמואל בנימין נשאר מ"מ בשעות הקשות הללו — בפרסבורג ובמסירות נפש הגדיל תורה והאדירה.

לאחר שהות חודשים ספורים בשוויץ עלה לא"י והקים מקום שבתו ומתנותו בירושלים.

בעית השלושים ושלש שנים נפתרה!

שלח לחמך על פני המים...

"צדיק בא לעיר"! בשורה מדהימה עברה בירושלים. אלפי יהודים מיהרו לקבל פניו בזמירות ובהדרת, הן היה נשיא כולל "שומרי־החומות" אשר נשא באהבות את עולם של אברכי ירושלים הצנועים. שמו של הרב מפרסבורג נישא בפי כל כמציל אלפי יהודים מחרפת רעב. כיצד?

היה זה במלחמת עולם ראשונה; יהודי א"י התהלכו מוי רעב בארץ המסוגרת. כספי "החלוקה" חדלו מלהגיע, התורכים התעללו במפירי חוק, סוחרים בחו"ל סרבו אף לשלוח סחורה ביודעם שאין כל שורי לסחורות המגיעות מהארץ. אנשים התהלכו ברחובות מורעבים, גוססים עד שנפחו נשמתם ברעב. באירופה הגו היהודים רבות כיצד לעקוף ההסגר ולסייע למורעבים, אך לשווא, הדיונים לא נשאו פרי, עד שהרב מפרסבורג החל לפעול בענין, בסכום כסף עצום שגייס קנה כרזות זהב, וזה תאמץ להפעיל כל קשרי הידידות והדיפלומטיה כדי לשלוח זהב לארץ האויב...

התוכנית נראתה דמיונית, אך מאמץ הנעשה לשם שמים חייב להצליח! ואכן, הוא הצליח לשכנע את הגרף ציזני ראש ממשלת הונגריה שיסכים למשלוח. (המברק המאשר הסכמתו נמצא בידי המשפחה עד היום). מיד נשלח הזהב לארץ, ובירושלים קיבלו תמורתו כמות עצומה של חיטים, אלפי יהודים ניצלו!

מעריצים אלו יצאו עתה לקדם ראותו וסייעו לו בזריזה בכל צרכיו. אכן "שלח לחמך ע"פ המים, כי ברב הימים תמצאנו".

היה זה בשנים האחרונות של מלחמת העולם השניה, יהדות שסועה ודויה נמקה בסבל שרק השטן הנאצי היה מסוגל לו. אלפי קדושים נשלחו יום יום ברכבות המוות אל המשרפות.

לפתע עברה שמועה מרנינה! רכבת עם ניצולים מבורגן־בלזן הגיעה לשוויץ! "היתכן? כן, ויותר מזה, בין הניצולים הגביה דמותה השחוחה של הרבי הגאון, האדמו"ר מסטמאר וקבוצת חסידיו. (ביניהם הרב אשכנזי).

אין לשער התום והאהבה שהרעיפו יהודי שוויץ על הניצולים. אך הרבי לא איפשר לעצמו לנוח, להתרפק על זכויותו, או לבכות על ההודה, הוא נרתם מיד להצלת נערים פליטים לעדוד, ולגבוש מערכת חנוך. בשכונות התמלא ביתו אורחים שקיבלו חיות מכל מילה שלו. הרבנית אורחה אותם ודאגה לצרכיהם במסירות. גם בני הדעת־סופר" שגרו בלוגאנו עשו ככל יכולתם לקלוט הפליטים.

שנים רבות אח"כ, ישבנו בזמן רעוא־דרעוין בחדר הספרים של ה"דעת־סופר" בירושלים, חבורה שהגיעה בקביעות להתפלפל בדברי תורה, לחזק דקדוק הלכה ועוד, היה שם הרב מלאקנבך שהחסיס בפילפוליו. ראש ישיבת כולל שומרי החומות כיום — הרב יששכר גולדשטין, היה אף הוא אורח קבוע בשעה זו, הרב ברנפלד (כיום רב חוג ח"ס בבני ברק) אלה רק מעטים שזוכרתי, אין ברצוני לספר עתה על כל מה ששפגנו בהזדמנויות אלו, אלא רק על פרט מעניין: הפעם, בשבת התארח אצל אביו, הרב הצעיר של הדעת סופר שהגיע משוויץ להוריו, והוא סיפר:

הרבי מסטמאר אמר לי פעם: כאשר אני מחפש פרוש על דרך הפשט, אני פונה לספר של הסבא שלי ה"ישמח־משה" מיסד שושלת סטמאר. ואם אני מחפש פשט חסידי — אז אני פונה לספרי סבך ה"חתם־סופר"...

ר' משה בלוי תלמידו ונאמן ביתו של רבי יוסף חיים זוננפלד היה אורח אהוב בקהילות היהודית באירופה ואף לפרסבורג הגיע. שם התאכסן בביתו של ב. קסטנר. פעם נתגר עימות קל בינו לבין הרב מפרסבורג. ר' משה בלוי הגיע לעיר כדי להפגש עם הרב, הרב כבר ידע שהגיע לעיר, אך בכל זאת כאשר ר' משה צילצל בפעמון שוב ושוב לא נפתחה הדלת והוא חזר לאכסניתו. רק בשעות אחר הצהרים התגבר על כאבו ופנה שוב אל הרב. הפעם נתקבל בחמימות כמו תמיד ובאוירה ידידותית שוחחו על בעיותיו. בטרם יצא מהבית החליט בכ"ז לשאול "מה קרה בבוקר? בלום אין אני רצוי בביתו?"...

הדעת־סופר ענה. בניגונא: "והיכן והוזי דן את כל האדם לכף זכות?" ומשנשתתק ר' משה הרב סיף: שעות לפני הצהרים הם קודש לתלמידים ואין לי רשות לבזול מזמנם לעיסוקים אחרים בני עירי יודעים מסדר יום זה, ומה מקום לעלבון אישי?!...

ביתו הפתוח וליבו הרחב של הרב מפרסבורג בירושלים, משך אליו רבנים ועסקנים שביקשו לקבל תושיה, כאשר העסקנים התלוננו על הקשיים הפיזיים והנפשיים שבעבודת הכלל והתשישותם ביקשו לחדול מהיות שליחי צבור, נהג הרב מפרסבורג לספר להם הסיפור הבא על סבו הצדיק הכתב־סופר!

בבודפסט, בירת הונגריה של אז, נערך כנס מכריע על גורלה של הקהילה היהודית. נציגים מרחבי הונגריה הגיעו לשם, רובם רפורמים ומעוטם חרדים. האורטודוכסים ביקשו להשיג אשור השלטונות להקמת קהילה חרדית כללית, חלילה אם לא — לפחות ביקשו להציל הנשארים על ידי קבלת אשור השלטונות לקיומה של קהילה נפרדת הפועלת לפי השולחן ערוך.

המאבק היה עצום. המתנגדים לחמו בזעם נגד אשור זה, פושעי ישראל אלו היו מאומנים כעורכי דין במאבק דיפלומטי חריף. ובצוות דטומאה ביקשו לטמע כל שריד להיות תהאבק... הנציגים החרדים היו בעלי אישיות מרשימה אך תלמידי חכמים אלו לא יצאו עד כה מדי אמות של הלכה ונבוכו ממאבק בין כוחות בלתי שוים שביניהם.

בעוד הם נאבקים, נערכה יהדות הונגריה ליכי צום ותפילה להצלחתם, אף שלחו מברק לכולל שומרי החומות ומבין בירושלים כדי שיעתירו עבורם במקומות הקדושים והמאבק הטהור יצליח, כאשר לבסוף הצליחו להשיג האשור להפרדת הקהילה מהפושעים, ולהקמת קהילה חרדית עצמאית, שלחו שוב מברק קצר שהכיל הכל: "תפילה עושה מחצה". כלומר: בזכות תפילתם השיגו האשור להצית ("מחצה") הקהילה.

הכתב סופר הגיע במיוחד בימים אלו לבודפסט כדי לחזק ולייעץ לנציגים.

באחד הערבים, שבו הנציגים מדיון נוסף, והם מדוכאים ותשושים, מלאי מרירות סיפרו לכתב סופר, איך התנפלו עליהם הרפורמים — המסכילים. באיזה חוצפה גידפו, פגעו, בזו, התלוצצו, וכו' "כשל כח סבלינו", אמרו,

(המשך בעמוד י"ד)

ה.ש. דונט ירושלים

אשריך רבי עקיבא

אשריך רבי עקיבא שבשולי גלימתך מתגלה אצילות נשמתך שחוצבה בבינת ביתו מלאכי מרום שרפי קל אשר ההשגחה העידתם להאיר את שמי יהדות התורה להציבם בגבולות עמים ולנווט את ספינתם בימי עבודה חשב.

אשריך רבי עקיבא שומר מרוך בד בנועם עליון נחרש בעיני בני דורך הבאים אחריהם המעלים דמותך בהתרפקות וכחן העבד כנסיך בן נסיך אשר תוך הגלות התלאה נשאר מלך על עם, ועריצות תכונותיך לא נפגם.

אשריך רבי עקיבא אשר הטמיר הנעלם רבה על הגלה בסטלותך ומולי הצדיקי הדור הצביעו עליך כעל צנצנת המן אשר טעמו לא נמר ומדות השתוחו לא נעקר כחסידי קמאי כבהולתך תורתך.

אשריך רבי עקיבא שהצלחת להסתיר גדולתך מתחת למסוה של אהבה וידידות לכל זו אשר בצלם נברא וחך לבב שפע חום וסבלנות לכל הנמצא בקרבתך. ובהעריכך עליהם מטללי מתיקותך היותם מר בפתוק ואלה אהבו להיות בצל אורך.

אשריך רבי עקיבא בעת אחזת במקל הנהגת העדה לשמור את כרם בית ישראל מרוחות זרות ועל בתתי תפקידך מלחמת כאר בשועלים קטנים ומחבלים ועיני כל המדינה ובביתה צופיות אליך מרגישים שלום ובטוחה בהנהגתך.

אשריך רבי עקיבא שהתגברת על צריכות נפשך חוך הכתורך למגר זרים בהנהגתך, ולבך גבה בדרכי אבותיך ללחום מלחמת השם וגילגי מוקשים המבקשים לפרוץ גדרי קודמיך.

אשריך רבי עקיבא עת צמדת כמוכיח את העם במתק לשונך ונופת צופים נטפו משפתי דעת סופר כשמן הטוב...

אשריך רבי עקיבא כאשר נצבת כנסיך סביב מאות תלמידך כשיבה הרמה אשר הקמת עשרות אלפי תלמידים שהעניקו חמה בתלמוד והאירו שמי רום ככוכבים בתקפתם.

אשריך רבי עקיבא אשר בבינתך היתירה ובסברתך הישרה השכלת להעביר ולהבהיר סוגיות עמוקות ולמצה עומק שמועות ולהשיב שאלות לאלפי פיות פונות.

אשריך רבי עקיבא כאשר נצבת בעצת קל להזון ולהנחות לעם ה' לפשר פשרות ולישר עקמומות ולגלות מטמונות בסוד דין תורות, כאשר כלם יצאו בפנים מסבירות מתוך תחושה כי יצדקו דבריך להורות.

אשריך רבי עקיבא בהוראותיך הקולעות לרבים אשר עליך היו פונות, וכחלמיש צור התרת ואסרת הוראת פלאות בעצותיך הנבונות הם הצלת דורות בתוכנו עצות ותרופות.

אשריך רבי עקיבא בדאגתך ליהודים לספק להם צרכיהם כתוך המן ראגותיך הרוחניים אשר בדרכה עדיו ירעם, מצאת זמן לירד לנבכי נפשם לעודדם ולסעדם וכאב את כנו רציתם.

אשריך רבי עקיבא בנשיאות ארץ הקודש שנשאת ברמה על שכמך, לדאוג למעמד הקודש לכולל שומרי החומות לצדקת רבי מאיר בעל הנס, לקיים את הישוב הטהור בראשותך.

אשריך רבי עקיבא אשר בנשיאות זו ראית עבודת עבודה והשקעת בה עמל ויגיעה מיוחדת, ובמבית הקודש עמדת על המשמר ואף חרפת נפשך עליה בימי מלחמת העולם ונדדת בבודך למלפתת טהיקה ובמסירות נפשך העברת הרבה כרזות זהב להחיות עם רב היושב בציון שציפה לעזרתך.

אשריך רבי עקיבא בבא אורח לא"י ובידך שליחות כספי צדקה — מעות סתם — והתרפקת על דלתותיך לבוסם לישיבתך, ואתה בתבונתך הודאת — סתם מעות צדקה — לעניי ארץ הקודש הם — לך לכולל שומרי החומות לחלקם כיון עיני עוין.

אשריך רבי עקיבא כאשר כהנה וכהנה סיפורי מופת מטהר מהותך ועדיין לא נתגלה אפס קצהו של אישיותך, כי על כן נאמר: בין גדולי עולם שלפני דור זה נשאר ושם זכרך.

אשריך רבי עקיבא עת מתבוננים בבבואתך ומעמיקים בסוד עומק טוהר נגולתך, ומשתוקקים לאחוז בקצה סנסיני גדולתך, ומתאוים לאחוז בתוכך.

אשריך רבי עקיבא אשר הוד דמותך מועלה ברטט של קדושה לאחר שנת דור חייך. היה בא למליץ טוב עבור כל אלה המזכירים זכריך ומוד־ דפקים בתשוקה של נועם גדולת קדושתך ולאלה החפצים לפסוע בשביל גדולתך בתורה ועבודה כידועתך בספריך ולתלמידיך.

נשיא אלקים אתה בתוכנו

עם הקמתה של קרית "דעת סופר"

יום ההלולא של הגאון האמיתי רבן של ישראל רבי עקיבא סופר זצ"ל גאב"ד ור"מ פרשבורג ב' כסלו הינו יום הלולא לבעל ההילולא, וכאשר שמענו מרבינו זצ"ל בדרשתו בבימ"ד כתב־סופר (פרושים) בבתי התנגרים, בי"ס טבת, ביום הזכרון של סבו הכת"ס זי"ע, באמרו: כי הצדיק בעולם העליון ברוב תענוגו בהנאתו מזיו השכינה, אינו עולה על זכרונו שם העולם השפל הזה, כי אם ביום ההלולא שלו, שבשם זה נקרא יום הסתלקותו, לפי שביום זה עולה הוא שם ממדרגה למדרגה לעולם שלמעלה הימנו, ואז כאשר מתבונן הוא מגנזי מרומים מאין באה לו עליה זו, ומי גרם לה, אז נזכר הוא כי בהיותו כאן בעולם הזה עבד את ה', וזהו שגרם את עליתו עתה ביום ההילולא, ולכן ביום זה כאשר הצדיק צופה ומביט לעולם התחתון, אז מסוגל לנו לעורר רחמים שהצדיק ימליץ טוב בעדינו — נמצא יום ההילולא שלו, הוא גם הילולא לנו, כאשר זכותו והמלצתו לטובה מתעוררת עלינו.

השנה ב' כסלו תשמ"ז התעורר הילולא זו לנו ביתר שאת, כאשר קריה שלימה בנויה על תילה בשכונת רמות, שנבנתה ע"י כולל שומרי החומות, והמאוכלסת בשלב הראשון ב־80 תלמידי חכמים ויר"ש, תיקרא על שם רבינו זצ"ל דעת סופר והגינה זו תשולב עם חנוכת הכנסת ספר תורה לבית מדרשה של הקריה.

רבינו זצ"ל אשר המשיך את שלשלת אבותיו הקדושים מרנן החת"ס הכת"ס והשבט סופר, אשר גדולי דורו כינוהו "הרביעי בקודש" על שם שכתר רבנות עתיקת יומין זו היתה הולמתו עוד בצעירותו במלא מובן המילה. היה הוא כמו אבותיו, עיניו ולבו תמיד נשואות אל ירושלים עיר הקודש, אל חכמיה וצדיקיה. את נר נשיאות א"י של כולל שומרי החומות לצדקת רבי מאיר בעל הנס, נשא על ראשו, לא ככתר להתעטר בו, אלא נשאו על מחו על לבו ועל שכמו, למען הרבות פעלים לישוב א"י, למען תת אפשרות לחכמי ירושלים לשבת על התורה והעבודה, באופן שכל ישראל יהיו שותפים בזה, כשכל בית יהודי ישתתף בזה במעות הצדקה של רמבעה"ן שהוא נותן לקופת הצדקה בכל עת ועידן.

לא רק בימים כתיקונם עלה מזכיר לשכת כולל שומה"ח אשר בפרשבורג, כל יום אל רבינו זצ"ל, בכדי להביא לפניו כל דבר חשוב הנוגע אליו, הצדיק צורהו והכרעתו. אלא גם בשנות מלחמות העולם, כאשר רעב פקד את ירושלים, אז התאזר רבינו זצ"ל בכל תקפו וגבורתו, ובמסירות נפש העביר לירושלים. הון עתק של מטבעות זהב, אשר הגיעו הנה ממש ברגע האחרון, וממוני הכולל הספיקו מיד לקנות מכגו קמח ולחלקו לעניי ארץ ישראל טרם הוצא נפשם מרעב.

כאשר מאורע זה מתואר באריכות בספר "רבי עקיבא ותורתו" (תולדות חיי רבינו זצ"ל). ובכדי להעלות את ירושלים על ראש שמחתנו, לא להסיח דעתו ממנה, היה רבינו זצ"ל לובש בכל יום שבת את האיצטלא שקיבל במתנה מהנהלת הכולל בירושלים, קפטן ירושלמי עם פסים זהב־שחור, בו היה מזכיר לכל בני קהלתו את חובתם גם הם, לזכור בעין יפה בחכמי ירושלים, העושים את חייהם קודש בכולל שומרי החומות אשר בעיר הקודש.

שמא תאמר כי רבינו זצ"ל החזיק טובה לנפשו בזה במשהו, לא כן הוא, רבינו החזיק זאת כחובה עליו, שכן בנשיאות לא ראה אלא עבדות, לעבוד את עבודת הקודש באמונה ללא חת.

שבור הרצון, בפרוס השואה האיומה, ובפרוס חורבן קהלתו הקדושה וישיבתו הגדולה, עלה רבינו, עם מחברותו מחברות הקודש הרבנית ע"ה, אל אדמת א"י. קדמתו בגמל הנהלת "כולל שומרי החומות", ברגש עצום דרך רבינו על אדמת הקודש, פנה אל המשלחת ואמר להם: "יחוד רבינו ישובי הגהי", אבותי הק' השתוקקו לא"י, ואני הדור הרביעי זכיתי לעלות אליה, והוסיף ואמר: הנני משליך כאן לתוך הים הגדול את כל כבודי בחו"ל (כי כידוע נחל כבוד מלכים בקהלתו וכל מדינתו), ומעתה הנני יהודי א"י פשוט כמו כולם.

אבל זה היה לו רק בהתנהגותו בענוה יתירה ופשטות טבעית. אכן את נשיאות א"י, את הנשיאה בעול, את העבודות של עבודת הקודש, לא עזב בירושלים. גם מכאן שלח פארותיו לכל קצוי תבל, את עניי ת"ח שבירושלים, בכל מאמצי כחו. וככה המשיך עד עלות נשמתו הטהורה לגנזי מרומים, ביום ב' כסלו תשי"ך, אחרי שבתקופה של נ"ג שנה נשא על שכמו את עולה של ירושלים עיה"ק.

כאשר מתבוננים אנו היום על מבצר תורה וחסד גדול זה הנקרא "כולל שומרי החומות", כיצד בלעה"י פורח ומשגשג הוא, ובלעו"ר תומכים כ־500 אברכים בטובי הכוללים שלו המתנשאים לרומה גבוהה ביותר הן בכמות הן באיכות, ביניהם גדולי תורה מופלגים, באשר לית להם תלמוד תורה למאות השבעי"ר, וישיבה לצעירים מתוגיים, יחד עם מפעלי החסד המסתופפים שלה, ועם מפעלי הבניה השונים, עד למפעל ההדרים הגדול "בתי מחסה" בסטהדריה המורחבת, שנחנך זה עתה, אשר כל אלה מנוהלים ע"י הנהלה של אנשי אמנה העובדים לש"ש שלא ע"מ לקבל שום פרס, כאשר מסתכלים בעין חדה על כל זה, והאיש בעליל כי ידו הגדולה של רבינו זצ"ל בכל זה, הוא אשר הוסיף נדבך אחרי נדבך על הבנין שבנו אבותיו, ומינה ממונים אשר ימשיכו בבנינו, וכמוהו גם הם מסים שכמם לשאת בעול העצום הזה במסירות ונאמנות, כאשר פליהם הנשיאים אשר בחו"ל גדולי הדור שליט"א, אשר על פיהם יצאו ויבאו, וכל זה נעשה במטרה קודשה של אהבת ישראל אהבת התורה וישוב א"י על טהרת הקודש.

מובטת לנו בזה היטב פעולתם הטובה של הנהלת הכולל, אשר זכו להקים ברמות קריה לשם ולתפארת, המתנוססת בדרכי אבותינו ורבותינו נ"ע. לקרוא אותה על שם רבינו דעת סופר אשר זו תהיה רק הכרת טובה קטנה אשר ירושלים וחכמיה חייבים לרבינו זצ"ל, להנציח את שמו הטהור בעיה"ק ירושלים ת"ו, בנוסף על מוסדותיו ישיבת שבט־סופר אשר בשערי ירושלים. משפחת רבינו זצ"ל הב־ ניו הגדולים וההשובים שליט"א עומדים גם להיות עושים ומעשים למען להרחיב את גבולי הקדושה לתורה ולתפלה בקריה ברמות.

גדול יהיה אפוא מעמד זה לשמחתה של ירושלים כולה. לפאר את השכונה הקדושה הלזו בשמו של רבינו זצ"ל אשר יקרא עליה. ובודאי יהיה זה לנחת רוח לרבינו זצ"ל, אשר יחד עם אבותיו הקדושים ועם נשיאי הכולל הגדולים זי"ע ימליצו טוב בעדינו להחיש גאולתנו בביא.

י.ל.

בצלאל לנדוי

מאמר שני

לחשבון קביעת שנת השמיטה

בעקבות הכרעת הרמב"ם, בהלכותיו וכן בתשובותיו, שיש לנהוג כשיטת הגאונים, כמנהג שנהגו בו בני ארץ ישראל, פשטה הכרעתו מיד בכל ישראל, אם כי במאות השנים הבאות התעוררו מזמן לזמן מערכות של תורה בענין זה וכמה מהם הונצחו בספריהם של גדולי הדורות ההם.

לדברי בעל הסמ"ע בספר "דרישה" על טור חו"מ סי' ס"ז "כל חד מהגאונים הנ"ל חשב וכתב השמיטה לפי זמנו איך שהיה בעת שהיה עוסק בהלכות שמיטה", וכן מצאנו שרבינו תם מצא בסוף "סדר עולם" לרבנן סבוראי ששנת ד' תקס"ד לאלף החמישי היא שנת השמיטה, ועל פי זה קבע את שנת השמיטה, ארבע מאות שנה לאחר מכן, בשנת התתקס"ג.

הרא"ש שחיבר את הלכותיו במחצית השניה של המאה הראשונה לאלף השישי, עוסק בפירוש בדברי רבי הונא בריה דרבי יהושע (ע"ז ס' ע"א) כיצד לקבוע שנת שמיטה האי מאן וכו', עושה את החשבון לפי דעת רש"י, ולחשבון זה היתה שמיטה שנת ע"ג לאלף השישי, ומביא גם את דעת בעלי התוספות לפיה תהיה בשנת ע"ד.

לא רק הרמב"ם שכלל ב"יד החזקה" גם את ההלכות שאינן נוהגות בזמן הזה, מקק לבירור שנת השמיטה אלא גם בעל הטורים, שעסק רק בהלכות הנהוגות בזמן הזה, דן בכך לגבי שמיטת כספים, בסי' ס"ז בהלכות שמיטה ופרוזבול. את ספרו חיבר ברבע האחרון של המאה, הוא מציין בקצרה "ובחשבון שנת שביעית איכא פלוגתא: לרבינו יעקב (תם) הוזה בשנת פ"ח ולרש"י בשנת פ"ט. והוא עיקר". (הסמ"ע מעיד ב"דרישה ופרישה" שיש כאן טעות דפוס וצריך להיות "ולרש"י בשנת פ"ז וראה במאמרנו הבא) רבינו ירוחם בתולדות אדם וחוה, נתיב ד', מביא את השנים צ"ד וצ"ה כשנות שמיטה, לפי הדעות הנ"ל.

בעל "כפתור ופרח" מזכיר את שנת פ"ב שהוא עומד בה כשנת שמיטה מקובלת בארץ ישראל. כשלש שנים לפני כן כתב אחד מתושבי חו"ל כנראה מתחום ארצות אשכנז, שהתכונן לעלות "קונטרס ארץ ישראל", וכלל בו תמצית ההלכות המיוחדות לה, בתוספת דברי יעוץ והדרכה לאלה המתכוננים לעלות, ולדבריו תהא שנת השמיטה. שנת אחד ושמונים לפרט. כלומר בשנת פ"א (הובא לדפוס ע"י א. קופפר בקובץ על יד, הוצאת מקיצי נרדמים, ספר ד' השכ"ח). ר' ישראל תא שמע, המזכיר את הקונטרס במאמרו עניני ארי"י בקובץ שלם א', מציין כי מחברו של הקונטרס שהה עדיין בחו"ל בשנים שלפני שנת פ"ב, וכאשר כתב את הקונטרס, קבע את שנת השמיטה ע"פ רש"י ולא כהכרעתו של הרמב"ם.

שנים מספר לאחר מכן פשטה הכרעתו של הרמב"ם גם בקרב העולים מארצות אשכנז. בשנת קמ"ז נכתב בירושלים קונטרס דומה, שהוא קיצור של "קונטרס ארי"י" המקורי, ובו שמר על רוב לשונותיו בדיוק, מתוך לשינוי עיקרי אחד ויחיד. הוא בקשר לחישוב שנת השמיטה, ובמקום החישוב כדעת רש"י שהיה במקורו, הכניס את שיטת רבינו תם מתוך ספר התרומה, והיא מתאימה לשיטת הרמב"ם. אם בימי ר' אשתורי הפרחי היה עדיין מקום לשיטות מספר "כל איש הישר בעיניו יעשה", הרי כיובל שנים אחר מכן נדחתה דעת מיעוט מפני הדעה המקובלת, היא דעת הרמב"ם.

חישוב שנת השמיטה מוכר כיובל שנים מאוחר יותר בתשובתו של התשב"ץ הוא רבי שמעון בן צמח דוראן הכותב בתשובתו לקרובו ר' מאיר בן גבאי: "וכבר ידענו מפי כתבים באו מארי"י מעיר ירושלים תוב"ב ע"י מלך המשיח, כי השנה הזו שהיא שנת קפ"ז, שהיא שנת שמיטה והארץ היא הפקר" (ח"ב סי' צ"ט). והוא חוזר על כך בתשובה נוספת (ח"ג סי' ר"ב) "ושמיטה היא נוהגת בזמן הזה בארי"י, וידועה היא שנת השמיטה, וידענו בבירור ששנת קפ"ז היא שמיטה שם, וזה ע"פ מה שכתב הרמב"ם ז"ל בהלכות שמיטה".

יוצאי אשכנז נוהגים כשיטת רש"י

שתי הדעות מוכרות ע"י בעל "כפתור ופרח" שחיבר את ספרו בשנת פ"ב, כמאה וחמישים שנה לאחר הכרעת הרמב"ם בשעתו. רבי אשתורי הפרחי מזכיר בספרו "כפתור ופרח" את הכרעת הרמב"ם "ועל זה אנו סומכים וכפי חשבון זה אנו מונים אם כן מעשה רב ואחזונו דרכו, וכדאי הוא הרב וחבריו לסמוך עליהם". אף בסוף הפרק הוא מביא "ובכל ארץ מצרים וארץ כנען אותם היושבים ראשונה במלכות נוהגים כן בחשבון השמיטה כדרך הר"ם ז"ל". עם זאת היו כאלה שהוסיפו להחזיק את החשבון של רש"י, כדבריו: "אנו באי הארץ מקרוב, לא נדע מה נעשה, אם שמא תאמר שנעשה שתי שנים שביעית רצופות, ותהיה השנה הראשונה לרש"י ז"ל והשנה הבאה לרבינו תם. כדי לצאת ידי שניהם, כדרך שעושים קצת ארבע זוגות תפילין" — גם כי בהשמטת כספים ירבו מחלוקות בישראל אף בחו"ל — ותורתינו נתיבותיה שלום, ויש לנו לאחוז שיטת אחת מהם, כדרך שנעשה בכל מקום שנמצא מחלוקת בין הפוסקים" "ואולם כל־איש הישר בעיניו יעשה", משתמע כי דעת הרמב"ם לא היתה מקובלת על הכל.

התחלת הבירורים עם בואם של גולי ספרד

בראשונה, מיד עם עלייתם של גולי ספרד לארץ הקודש, שמרו על שנת רנ"ז כשנת שמיטה, בהתאם לאותה קביעה של שנת פ"ט ושנת קפ"ז, אולם בשנת השמיטה הבאה, רס"ד, כבר התחילו לקחת מערכה של תורה בקשר להכרעת השמיטה. מספר החכמים נתרבה וההדעות בענין זה נתחלקו בין חכמי ארי"י, ירושלים וצפת, ונטלו בה חלק גם גדולי התורה במרכזי ישראל במזרח, בשאלוניקי ובמצרים.

מערכה זו נזכרת כשלושים שנה לאחר מכן, בתשובותיהם של הרלב"ח, הרדב"ז והמבי"ט, ובעשרות השנים הבאות גם במקורות אחרים, ללא פרטים, אלא ההכרעה ששנת רס"ד הוכרה כשנת שמיטה. כדוגמא נציין דברי מרן רבי יוסף קארו בחיבורו "בית יוסף" (חו"מ סי' ס"ז) בשנת ש"ג בקירוב, והוא מספר "והיום חמישים שנה נפל מחלוקת גדולה בין חכמי ארי"י ומלכות מצרים בדבר זה", ומזכיר תשובת הרלב"ח "ומהרלב"ח בתשובותיו הסכים דעת ר"י לדעת הרמב"ם, וכתב שלדעתם שנת הרס"ד היתה שמיטה, וכן ראיתי אני במצרים ששנת השמיטה היא מקובלת שם שהיתה שנת הרע"א, ונראה שכך עלתה הסכמת כל החכמים המוכרים, שכך נוהגים בארץ ישראל".

זכרה של מחלוקת זו נשתמר גם בספר "חרדים" לרבי אליעזר אזכרי, שחי לאחר כתשעים שנה וחיבר את ספרו בשנת שמ"ח, כדבריו בפרק על הלכות התלויות בארץ: "תמצאו בפסקי רבנים ראשונים, אשר קרוב לתשעים שנה, שקם חכם אחד לערער על חשבון שנת השמיטה, כפי הבנת לשון הרמב"ם, ועמדו החכמים השלמים רבני ירושלים, אשר היו בימים ההם, ונשאו ונתנו לברר לשון הרמב"ם, ושלחו חכם אחד שליח לרבני צפת תובב"א, ויצאו לאור משפט לשון הרמב"ם והשגתו, גם לדעת המנהג, אשר היו נוהגים קדמוניהם והרבנים, אלה מפה ואלה מפה, אחר העיון עלתה הסכמת כולם, היות המנהג הפשוט מיוסד על אדני אמת סברת הרמב"ם, והשנה אשר היו נוהגים בה שביעית היא ע"פ סברת הרמב"ם, כפי מה שהורו הרבנים".

הוא מספר גם על הפולמוס הבא בימיו של הרלב"ח: "ואחרי כן כמו ל' שנה, בימי הרב ר' לוי בן חביב, קם מי שרצה לחלוק על המנהג הקודם ועל הרבנים הקודמים, אז נתקבצו כל החכמים אשר בירושלים, וגם שלחו לחכמי צפת, והסכימו כולם לדעת אחד, כמו שהסכימו הרבנים הקודמים, ושלחו לכל תפוצות ישראל לסאלוניקי ולקושטנטינה, אשר היו שם אנשים גדולים אנשי שם, וכולם הסכימו לדעת הרבנים הקודמים, וכן פשט המנהג בכל תפוצות ישראל הקרובים והרחוקים".

פרטיה של מחלוקת זו לא נודעו אלא לפני שנים מועטות עם פרסום איגרתם של חכמי צפת לחכמי ירושלים משנת רס"ד ע"פ כת"י. ביהו (בספר אסף עמ' 109־125). לדבריו נמסר העתק כתב היד הנזכר ע"י החיד"א בשם הגדולים" ע"י נכדו של החיד"א לר' דוד ויזאנטי מאנקונא, והימנו עבר לתלמידו ר' יצחק רפאל אשכנזי. ע"א תשובות פורסמו ע"י ר' דוד פרנקיל בספר "זרע אנשים" (הוסיאטין תרס"ב). כתב היד עבר לת"ת בליוורנו, ונרכש לאחרונה ע"י הספריה הלאומית בירושלים, אולם הרב כהנא בדק ומצא שכתב היד המקורי נמצא בירושלים, ואילו ההעתק שנמכר כנ"ל נמצא כיום ברשות המכון היהודי ההיסטורי בוארשה.

ההכרעה באיגרתם של חכמי צפת

כפי שמתברר נחלקו חכמי ירושלים. חלק עמד בתוקף ששנת רס"ד היא שנת השמיטה ואילו האחרים סברו בשנה אחרת, ומחשש ספק דרשו להחמיר ולשמט בשתי שנים. משהגיעה השמועה על המחלוקת לאזנם של חכמי צפת, גבו הללו עדויות מפי התושבים הקדמונים של העיר, וכן מאנשי סוריה הדמשק, ולאחר שהללו אישרו ששנת השמיטה חלה בשנת רס"ד, נפלה ההכרעה.

באיגרת זו, האיגרת הקדומה ביותר שהגיעה לידינו מחכמי ספרד שהתישבו בארי"י לאחר גירוש רנ"ב כותבים חכמי צפת לירושלים: "וזה כמה שמענו מפי מגידי אמת, כי אתם אגודות אגודות בידיעת שנת השמיטה, ורפו ידינו וימס לבבנו, ויפול קטטה בעיר אלקינו, ואף גם זאת כי אלו ואלו דברי א־לקים חיים, ומרועה אחד כלם נתנים, וכמקרה ראשונים מקרה אחרונים. חדשים גם ישנים, אמוראים וגאונים, מדרך אהבה וחדוה וטובה שכונה, לתת כבוד לתורה. אם חכמה אין כאן יש כאן זקנה ושיבה".

בהמשך מספרים חכמי צפת על הדיונים שנערכו עם בואו של השליח המיוחד לצפת: "ובבוא אלינו החכם השלם כמה"ר שמואל מסעוד, ושאל ממנו מנהגנו והבנת לשון גאוננו ומורנו משה איש האלקים, אזרנו חלצנו ועמדנו במושב ב"ד על משמרתנו. עם רבי ספרנו ועדויות זקנינו וחכמינו כמנהג גלילינו, ומדמשק וסוריה שכנינו". אף הגיעו למסקנה "יכלי מערער נחה שקטה הסכמתנו, בהבנת ספר אור גלותנו, נשיא אלקים הוא בתוכנו, הרב הגדול אדוננו, העומד לנס עמנו ומעלה מעלה ידו בכל משלה, למיימינים ולמשמאילים, מזרחים ומערבים, כי השנה הזאת שנת הסד"ר ליצירה. לפי דבריו האחרונים מן הקבלה והגאונים, ומנהג הראשונים בכל ארץ אחוזתנו, שנת שמיטה וגאולה קרובה תהיה לגרים. דלים ואביונים, אזרחים והתושבים, ומי הוא שיבוא אחרי המלך, לנתוש ולנתוץ להאביד ולהרוס דבר אחד מכל ספריו, וישליכהו ארצה ויהי לנחש, ממעלה למעלה עקרבים".

באגרת זו נמסר על עמדתם המוצרת של גדולי חכמי ירושלים שהחרימו ונידו את אלה שלא נטו לקבל את הכרעת הרוב וטענו כי מספק יש לשמור את שנת השמיטה במשך שנתיים, בשנות רס"ד ורס"ה; "גם שמענו כי כבר הורה זקן נשוא פנים, עץ חיים, לאזן שומעת תוכחת חיים, הלא הוא החכם השלם כמה"ר יצחק בן חיים, ולהעמיד שנה על חזקתה, כי שורפין עליה, וכ"ש שעוקרין ותולשין, החוים ונודה לכל עובר, בתוך קהל ועדה, ועם הוראתו ונדויו אנו מסכימים, וגם אחריו יצא יצא יעקב, הלא הוא החכם המעולה ר' יעקב מטרייל, מחזיק בתורתו, בחכמתו ותבונתו, כלביא שאגתו הרים תרדמתו, לכבוד ישוב הכרובים", וכאמור מסכימים אף הם לכך.

כדי להבטיח את פרסום ההכרעה נרשמה על גבי הלוח בבית הכנסת בירושלים, וכאותה שנה, רס"ה, היה זה בית הכנסת שנוסד ע"י הרמב"ן. וכן מספר ד"ם בסולה בספר מסעותיו משנת רפ"ב, שבין התקנות וההסכמות שהיו על לוח ביהכ"נ בירושלים היה רשום כי "בשנת רס"ד נתאמצו רבני כל הגלילות על דבר השמיטה, כי נפל הפרש ביניהם, אם ללכת אחר חשבון רש"י או הרמב"ם; והסכימו וגזרו שתהיה שנת רע"א וכן רע"ח, וכן תמיד עפ"י הרמב"ם".

בהמשך הסידרה: הבירור בתשובת הרלב"ח, בדורם של מרן והמבי"ט

מבצע!
מוסך סיטון "הבירה"
ביציאה מהעיר מתחת לתחנת דלק "סונול", טל: 525287, רוממה, ירושלים
טיפול 10,000 באגורה אחת לק"מ...

אצלינו אתה משלם פחות מאגורה לכל ק"מ ומקבל
טיפול 10,000 (4 צילינדרים) מקצועי ומעולה הכולל:
■ פלגים ■ פלטינות ■ קבל ■ שמן מנוע ■ פילטר שמן ■ פילטר אויר ■ בדיקת חורף ■ בדיקת מעצורים
וכל זה, כולל עבודה, חלקים ומע"מ, עולה לך 89.90 ש"ח בלבד
סיטון הבירה — כדאי לרכבך וגם לך
02-245044 — מרכז

בוטיק שיק לאשה ולילד
הלבוש עושה את האדם ובוטיק שיק — את הלבוש
בוטיק שיק — מלתחת החורף המושלמת לאשה ולילד
הנחות ומבצעים עד 15%
שיק — הבוטיק המקדים את כלם
רח' יפו 51 בחצר
מול בנין העמודים ירושלים
בהנהלת יעל ועליזה
פתוח במוצש"ק בין השעות 10.00-7.00
02-245044 — מרכז

7.12.1986 —
המועד האחרון לתשלום הארנונה
בהסדר המיוחד
עירית ירושלים - גזברות העיריה - האגף להסברה וליחסי ציבור

שמשון לרנר

חינוך לדו־קיום בשלום במשפחה

אחת השמחות הגדולות שבחיי המשפחה היא, כאשר ההורים זו־כים לארס את א' מילדיהם עב"ג שידיו, ומיד לאחר האירוסין, מת־קשרים מיד לעתון ומוסרים מודעה המבשרת על אירוסי ילדם. השמחה בשעות הללו עוברת כל גבול, בני המשפחה טורחים מיד להתקשר בטלפון לכל הקרובים והידידים, ולהודיע את החסד הגדול שעשה עמהם יוצר־האדם, לאחר שסוף סוף עלה בידי "בעל האבידה" למצוא את אבידתו, מי שהוא מעט קרוב לענינים הללו יודע כי אין זה מהדברים הקלים, כמה התרו־צצויות נעשו עד שבן או בת הזוג נמצאה, כמה טירחא וכמה הש־קיעו. הצעת הצעו, ונאמנים עלינו דברי חז"ל, שקשה זיווגו של אדם כקריעת ים סוף, ואם הקב"ה עזר ש"הים" נקרע, מוכנים הם להתחייב וליטול על עצמם עול כספי עצום, עול שבדרך כלל הוא כבד מנשוא, ואולם ההורים — השואפים ומצפים כבר לראות את ילדיהם מקימים בית משלהם, והם מיחלים לראות במהרה את המשכיות הדורות, מוכנים הם לעשות את כל המאמצים, העיקר שיזכו כבר למילוי משאלות־לבם.

תשאלו: כיצד מעיזים ההורים ליטול על עצמם משימה כה כבי־דה, שבדרך הטבע לא יוכלו לבצעה, תשובה לכך השיב א' מתלמידי הבעש"ט הק', ומעשה שהיה כך היה.

באחד הימים הופיע השטן למעלה, כשהוא מלא שמחה. מה אתה כל כך שמח? — שואל הקב"ה, והשטן משיב: משה הקבצן ודוד השלומיאלי השתדכו ביניהם, משה התחייב לתת לבנו כך וכך, ודוד התחייב לתת לבתו כסכום הזה, פרוטה אין להם לפרוטה, וממילא — לא יצא מזה שום דבר!

כיצד הם התחייבו? — שואל הקב"ה, והשטן משיב: הם התח־ייבו בכתב, כתבו "תנאים", בצי־רוף קנסות!

ומה הם כתבו בתנאים? — שואל שוב הקב"ה, והשטן משיב: הם כתבו: ר' משה : אבי החתן — מתחייב לתת לבנו כך וכך וכו'.

אלא שהקב"ה כביכול אינו מסתפק בכך ואומר לשטן: אל תספר לי חצאי דברים, תקריא לי את הנוסח המלא של ה"תנאים". והשטן מתחיל להקריא:

— בעזרת השם יתברך, בסימן טוב ובמזל טוב... והקב"ה קוטע מיד את דבריו ואומר לו: המתן רגע! מה, גם אני מחותן כאן? (שאומרים בעזהשי"ת) אם כן, מה אתה שמח כ"כ? הלא לי לא חסר כסף?...

ואכן, על סמך עזרתו של ה"מחותן השלישי", מתחייבים ההורים לעול כספי כבד מאד. ועל השאלה: כסף מנא לן? התשובה היא: גמר קיחה קיחה. מלוים פה ומלוים שם, וה"מחותן השלישי עוזר".

ומיד לאחר האירוסין מתחילים בהכנות לחתונה, שהראשונה שבהן היא: השגת דירה לזוג הצ־עיר. ואין זה מהדברים הקלים, ואולם, כשם שמכריזים "בת פלוני לפלוני", כך גם מכריזים בשמים "בית פלוני לפלוני" ולבסוף הקב"ה עוזר והאמת היא, שבשטח זה רואים נסים גלויים, ובפרט בארץ ישראל, אשר כאן הורגלנו, שלכל זוג צעיר יש בית משלו, ובכדי לרכוש דירה, זקוקים לאוצרות־קורח, ואעפ"כ רואים חסדי הבורא ונסיו עד לאין ערוך, מדי ערב מתחתנים בארה"ק עש־רות זוגות, ואעפ"כ — אף אחד אינו נשאר ללון ברחוב!...

הדירה, אינה הדבר היחיד הדרוש לזוג הצעיר, יש עוד דברים, רהיטים, ביגוד, אולם לחתונות, מתנות, דמי שדכנות, ועוד ועוד.

ברם, בכל הדברים הללו, יש חוקה, שהקב"ה בודאי יעזור, כשם שעוזר לכולם, ואולם בחללו של עולמנו מנסרת שאלה נוספת: זוג צעיר זה, שההורים כ"כ מצפים לרוות מהם נחת, כיצד הם יחיו?

הנני מעיזים לנגוע בכתבה זו בדברים עדינים, שהרבה אינם מעיזים לנגוע בהם, ואולם — אי אפשר להמלט מהם, והשאלה העיקרית היא: האם הוכנו החתן והכלה לצעדם החדש בחייהם, לחיות זה עם זו בשלום? האם הם הוכנו לחיות חיי הרמוניה מלאים, חיים שיתופיים מלאי אושר? או שמא הוכנו נושא זה?

וכמה דברים אמורים?

— המציאות מוכיחה, שהבו־חור המבוגר, וכן הבת, בטרם נישאה לאיש, חיה לעצמה חיים עצמאיים, ההורים (בדרך כלל) נותנים לילדיהם חופש פעולה, אין הם נדרשים (לפני הנישואין) לחי־ות חיי־הרמוניה, הם עושים הכל כראות עיניהם, מחליטים לבד החלטות שונות, והם אדונים לעצמם. אין הם נדרשים לעשות ויתורים שונים, ואיש כל הישר בעיניו יעשה.

ומה הלאה?

— לאחר הנישואין, מוטלים לפתע בני הזוג בפתח מציאות חדשה, והיא — לחיות חיי הר־מוניה עם אדם נוסף, ונאמנים עלינו דברי חז"ל שהעידו, שכשם שפרצופיהם אינו שוה, כך דיעו־תיהן אינן שוות. הזוג המתאים ביותר — יש ביניהם ניגודים שו־נים, וזה מתבטא בשטחים רבים שקשה לפורטם על הכתב, והיה, אם שני בני הזוג הודרכו מראש לחיים שיתופיים, והם בעלי מדות תרומיות, הם מנסים לעשות מאמץ ולגשר בין שתי הדעות, פעם הוא מוותר, ופעם היא מוותרת, והכל מסתדר בעזהשי"ת, על הצד הטוב ביותר, משא"כ כאשר בני־הזוג לא הודרכו לכך מראש, מתחילים להיווצר מצבים שונים, אשר אינם יכולים להכנס בגדר של חיי אושר.

אין כוונותינו ח"ו למושגים ההרסניים של החברה החילונית, על "שוויון זכויות" וכדומה, אלא לחיי אושר, בהתאם לאמות המידה שנקבעו ע"י חכמינו ז"ל ועפ"י גדולי ישראל. לפיהם יודע כ"א מבני הזוג, שיש לו התחייבויות לגבי השני, וכל אחד מהם יודע היטב מה הן התחייבויותיו כלפי הבית, וכ"א מהם יודע כראוי מהו התחום שעליו הוא מופקד.

קשה לומר סטטיסטיקה מדו־ייקת, ברם מי שקרוב למושג של "הסדרת שלום בית" יודע היטב, שרוב רובם של המריבות והחי־כוכים, הם תוצאה של חוסר הדרכה. ומאחר ואין הדרכה מת־אימה, יש בעיות, נוצרים חיכוכים, מריבות, והאי תיגרא דמיא לבידקא דמיא (המריבות דומות לסדק הנוצר בצינור־מים) והמריבות גודרות העלבות והשמצות, הי"כ בוד העצמי" מביא את בני הזוג "להתחפר" כ"א בעמדתו, וזה תוצאה ידועה... וגם אם לא באים ח"ו לידי "ניתוק" מוחלט, מתמלא הלב ב"משקעים", ומדי פעם קו־רים "התפרצויות", ומצבים כאלו אינם סגולה לפרנסה (כדאי בספה"ק) ועאכו"כ שאין זה מועיל לחינוך הילדים.

צריך לחנך גם לדו קיום עם הורי המשפחת בן או בת הזוג. לצערינו, לא בית אחד כבר נהרס, כאשר הבעיות החלו, ע"י אי כבוד הורי הצד השני, לדברים אלו דרושים הדרכה הכוונה.

הרה"ק מסדיגורא זי"ע (בן הרה"צ מרוזין) אמר פעם לזוג אחד: אם כ"א מכם יחשוב: מה אני יכול לתרום לשיפור המצב — תהייו חיי אושר. לא כן כאשר כ"א מכם יחשוב תמיד מה "השני" צריך לעשות — לא תגיעו לעמק השוה לעולם!...

דרושה גם הדרכה לגבי תכנון החיים הכלכליים של המשפחה. צריך ללמד את הילדים, שאם נכנסים כספים בתחילת החודש, שיוכלו לכלכל מעשיהם שישאר כסף עד סוף החודש, וכן — שידעו ויבינו בסדר העדיפויות. והעיקר: למנוע חובות! גמ"חים יש בלע"ה למאות (ואולי לאלפים) ואין קושי בהשגת הלוואה, ולצערינו, הרבה מהלוים, בשעת ההלואה, לא מחשבים היטב את דרכי ואפשר־ויות התשלום.

מה שברור, שלמרות שאנו מאחלים לזוגות הצעירים, שיהיו מצויידים- מהרגע הראשון בכל טוב, אעפ"כ צריך לדעת שמעטים הם הזוכים לכך, ולא צריך "לבלוע את כל העולם". צריך להנכם להסתפקות במועט (וזהו נושא אחר, שלא כאן צריך עליו עתה).

ויהא רעוא שנזכה למצוא בכל זיווגים הגונים לילדינו, ונזכה לחנכם בדרך הטובה והישרה. אולם, גם לאחר השקעת כחות ומאמצים בחינוך, צריך להרבות בתפילה, להזיל דמעה ולבקש מיוצר האדם, שנזכה לרוות מהם רק נחת, וגדול כוחה של תפילה.

תכנית להעמקת הלימוד על מפרשי התנ"ך תונהג בבתי ספר של החינוך העצמאי הכלולים במסגרת תכניות הרווחה

16 בתי ספר של החינוך העצמאי, בעיקר, בישובי הפיתוח נכללו בתכנית חדשה שבה ילמדו התלמידים והתלמידות שיעורים במטרה להעמיק את הידע על גדולי ישראל והחכמים, מאותם המוכרים מדור לדור כמפרשי התנ"ך.

גדולי עולם אלה ידועים בשמותיהם לתלמידי החינוך העצמאי, ביניהם רש"י, רד"ק, אברבנאל, אבן עזרא, רמב"ן, אור החיים וכדומה. אך הם לא זכו עדיין להתבשם מתורתם ותולדות חייהם ולהיות מושפעים ממפעליהם בדורם ולדורות.

בחוזר החתום בידי מנהל המחלקה לרווחה וחינוך משלים הרב שרגא רוזנברג, ניתן שם לתכנית זו, דב"ש, שהם ראשי התיבות של הפסוק: בינו שנות דור ודור. ובו נאמר בין היתר, כי אחת מדרכי הלימוד מדרכי הצדיקים היא הכרת תולדות חייהם ולימוד מעשיהם, שיחם ושיגם, כי על כן הליכותיהם תורה היא ולימוד היא צריכה, כיון שיש בכוחם להשפיע על אורחות חיינו ולעורר בנו את התשוקה המתמדת של "מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי". זאת מכיון שדרך האדם להיות נמשך אחרי רעיו וחבריו ברעותיו ובמעשיו ולפיכך צריך האדם להתחבר לצדיקים ולישב אצל החכמים תמיד כדי שילמד ממעשיהם.

התכנית תתבצע בדרך של עבודה על לימוד תולדות החיים של הצדיקים ובין היתר גם על רעיונות ופירושים, והכנסת דפי עבודה לתלמי־דים, כמו שאלות להנצחת החומר הלימודי, ערוכים בצורה מגוונת ומעשירה, חידות ות־שבצים וכדומה.

החומר שיצא לבתי הספר בראשית החודש עורר תגובות חיוביות אצל ציבור אנשי ההוראה. מנהל המחלקה מבקש מצוות ההוראה לרכז את החומר שיצא לאור בצורה עלון שאפשר יהיה להפיצו גם בבתי ספר אחרים שאינם כלולים בתכנית הרווחה. בתי הספר שנכללו בתכנית זו יקבלו בימים הקרובים חומר לימודי רב ערך על מפרשי התנ"ך בתקופות השונות.

16 בתי הספר שנכללו בתכנית זו פרושים על כל הארץ, וכל אחד מהם הוטלה עליו משימה להכנסת חומר על כל אחד ממפרשי התנ"ך שנמנו בחוזר.

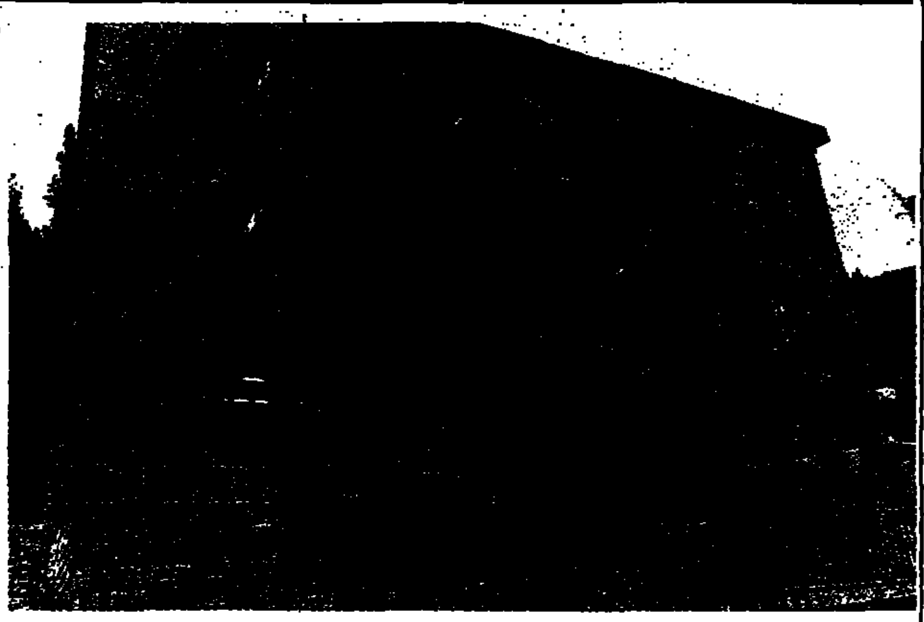

בנין המוסדות התו"ת ברחוב חגי — צילום: הראשי

מבאבוב שבגליציא עד ירושלים של מעלה

מוסדות באבוב בירושלים הולכים ומתפתחים - תלמוד תורה, שבו מתחנכים מאתים תלמידים, בנים לאברכים ת"ח חסידיים מכל גווני הקשת שמתדפקים על דלתותיו, צר המקום מלקלום את כולם - כולל אברכים מצויינים בהנהגתו של כקש"ת האדמו"ר מבאבוב שליט"א היושב בברוקלין ומצודתו פרושה עד ירושלים - שבה הוקם בית מפואר המאכלס את בית מדרש נאה, ו"חדר" בנוסח באבוב

ההתחלה היתה צנועה. קומץ אברכים חסידי באבוב תקעו יתד ראשון בבית ישן שברחוב חגי, במרכז השכונה החרדית, שם קבעו חסידי באבוב לעצמם בית מדרש קטן. בית לתורה ותפילה, בנוסח ובשיטה שקבע אבי השושלת רבי שלמה'לי הלברשטאם זצוק"ל, האיש שסלל לעצמו דרך מקורית ושימש בשלושה כתרים בבת אחת. אדמו"ר לחסידים, רב לקה־הילתו וריש מתיבתא, שהיה גם הראשון לייסד ישיבה במדינת גליציא. כיון שראה בכך צורך השעה. ישיבה שזכתה לגדל תל־מידים רבים, שרבים מהם היו לג־דולי הרבנים והיינים מפורסמים, ראשי ישיבות ותלמידי חכמים מובהקים. לא זו ההזדמנות ולא זו המסגרת לעמוד על תולדותיה ופעליה של חסידות גדולה זו, שרשיה יונקים מביתו ומדרכו של אותו גאון וצדיק, רבי חיים מצאנז זצוק"ל בעל "דברי חיים". הדברים כבר רשומים בעט אומן של הסופ־

מאת משה יוסיפון

הר"ר אהרן סורסקי על ספר "היכל באבוב" ובו חיי פרקים מרתקים.

ההפתעה ברחוב חגי

כמו רבים אחרים הייתי חולפים ברחוב צר זה, וכליבנו פליאה על הבית הגדול והמפואר שהוקם

כקש"ת אדמו"ר שליט"א בביקורו האחרון בירושלים — צילום: הראשי

במהירות רבה מעל הריסות המבנה הקטן שבו יסדו חסידי באבוב את מוסדותיהם. בבוקר בהיר אחד העזנו לעבור את מפתן הבית, על מנת להציץ ולראות את בית המד־רש המרשים. כאן ציפתה לנו הפתעה נעימה וחויה מרגשת. קול תשב"ר מצפצף ועולה מן החדרים בקומות העליונות המש־קיפים לרחוב. נכנסנו למשרד צנוע וקטן שנמצא בקומת הקרקע, וב־הדרכתו של המנהל, הרה"ח ר' שלום צינווירט, אברך דינמי ומלא מרץ, ידיד רב לו בהקמת יד ושם לחסידות באבוב בירושלים, עברנו בכל. שלשת הקומות, מכיתה לכיתה, שכל אחת מהן היתה מלאה בתלמידים בגילים שונים, פיאותיהם יורדות על פניהם הרכות והאצילות, באותה צורה ובאותו אופן שבו נהגו ילדי ישראל המ־טופחים בירושלים של הישוב הישן, או באחד ממרכזי החסידות בגליציא או בפולניה. הפנים מפיקות זיו ונועם יהודי מקורי.

ילדי "חדר באבובי", מגיעים מכל חלקי העיר ירושלים, הגרעין אמנם נוצר על ידי בניהם של אברכים חסידי באבוב, אך עד מהרה יצא שמו הטוב של "חדר באבובי" לטובה, ואת בזכות חבר המלמדים, אנשי חינוך שמשקיעים עבודה ומאמץ רב בטיפוח הילדים וחינוכם לתורה, חסידות ומידות טובות. הצצנו ברשימת התלמי־דים, ומצאנו ביניהם שמות משפ־

זה מפורסמים מבין גדולי וטובי התו"ת שבירושלים של מעלה. שמות עולים מארצות המערב וגם כאלה שמעולם לא היתה להם שייכות לחסידות באבוב, אלא, שהם חפשו את התוכן החינוכי המקורי שבו מצטיין תלמוד תורה זה. אף, שאין לקפח במאומה את זכויותיהם והישגיהם של ת"תים אחרים של עדות חסידיות חוגים חרדיים אחרים, נראה שמצאו כאן משהו מקורי ומושך.

לא הלכנו לבחון את התלמידים על רגל אחת בעת סיור, אבל די היה לנו, לשמוע את תשובותיהם והרהוטות של ילדים בגיל שבין חמש לשש, על מה שלמדו בפר־שת השבוע. "אין לנו אתם הבעיות שבהן מתלבטים בתי ספר חילוני־ים. "הבנת הנקרא". הוא דבר טבעי, ולא רק הבנה יש להם, כי אם גם ידיעה". ומי זה יכול לתאר את מראה פניהם המאושרים של האבות ושל האמהות, כאשר הזאטוטים בא מבית מדרשו מלא וגדוש,

ילדי התו"ת על מגיהם בחדר האוכל — פוטו "ישפלה"

ומספר על מה שלמד בשלחן השבת. לא על הקסם החיצוני בגדלותו של תו"ת זה, אלא על התוכן הפנימי.

המקום הולך ונעשה צר, "אי אפשר לדחוס לכיתה קטנה יותר מ־25-26 תלמידים" — אומר לנו המנהל הרב שלום צינווירט, שפעל יחד עם חבריו להנהלה להקמת הבנין. לצערנו, אומר, אנו נאלצים להגביל את מספר התלמידים שאפשר לקבל, ורבים נאלצים לחזור לעמת שבאו. כבר עתה נמצאות בבנין זה עשר כיתות מאוכלסות, כולל גן ילדים ומכינה. לפי שעה יש רק תשע כיתות כמספר השנים שבהן קיים תלמוד תורה זה של חסידי באבוב, בשנה הבאה יגדל מספר הכיתות, וכבר עכשיו מתלבטים בבעית המקום.

המקלט הצבורי, שבנבה משמש גם חדר אוכל לילדים. באחד החדרים הסמוכים, מכינים ארוחות צהרים במטבח שעומד לפני הגדלה ופיתוח, זאת מפני ששעות הלימודים נמשכות לאורך כל שעות היום עד הערב.

בשעות אחר הצהרים וגם לפ־נות בוקר לומדים עשרות אברכים ב"כולל" שמקומו בבית המדרש, בראש הכולל עומד מזה שנים, אחד מגדולי תלמידי החכמים בי־רושלים, הרב הגאון רבי משה סלנט שליט"א, שמאז שימש כראש ישיבה בקרית באבוב שבבת־ים, התקרב לחסידי באבוב תוכה לאהדתם.

בערב, שעה שמתכנסים למע־לה ממאה ילדים ל"ישיבת המת־מידים", שוקק בית המדרש חיים. מי שזוכר את המבנה הראשון שעמד באותו מקום, והואה את הבנין הגדול והמפואר שהוקם עליו, יבין טוב יותר את משמעותו של מאמר חז"ל, "עתידה ארץ ישראל להתפשט כבצבי", המקום גבה והתרחב והיה עוד גסיה. חסידות באבוב מן הגדולות שבכתות החסידיות מתפשטת מגיה ומתפשטת גם בארץ ישראל.

בסיום הסיור והשיחה המאלפת על חסידות באבוב הכובשת לה מקום נכבד בעולם התורה והח־סידות, לא רק במרכז הגדול בב־רוקלין. מבקש מאתנו המנהל לציין בחיבה הערצה והוקרה את זכותו הגדולה של איש ירושלים, הר"ר שלמה זלמן זהוק ז"ל בהקמת הבנין. אלמלא העזרה והמעורבות האישית שלו, אי אפשר היה להגיע עד הלום. הוא במסירותו הגדולה לכל דבר שבקדושה, לפרט ולכלל, גבר על המכשולים, וכמה שמח לראות בהיבנות בית מקדש מעט זה. תכל מאד שנלקח מאתנו בחטף, הוא חסר לנו כמו לירושלים כולה, וליהדות החרדית ומוסדות התורה בפרט.

חסידות באבוב תקעה יתד גדול בארץ ישראל עוד לפני שנים. בק־רית באבוב שבבת־ים מתנוססים לתפארה ישיבה ומוסדות חסד שונים, בירושלים קיים בית חסי־דים נוסף ברמות, ובבני ברק יש שני בתי חסידים.

חסידות באבוב הולכת וכובשת מחדש את מקומה ההיסטורי, גם בעולם. במרכז בבורו־פארק, מת־גורר כקש"ת האדמו"ר שליט"א הנוהג נשיאותו ברמה — ומת־נוסס לתפארה הישיבה הגדולה "קדושת ציון", שתקעה יתדות גם בוילאמסבורג, וגם בסטמפורד היל שבלונדון. כמו כן יש לבאבוב בית חסידים באנטוורפן ובית חסידים במונטריאול שבקנדה. ועל כך בהזדמנות אחרת.

סעודה שלישית - ב"ארגון" או בבית?

היכן על הבת של "בית יעקב" — מבית הספר היסודי ומ"הס־מינר" — לקיים את הסעודה השלישית של שבת, ב"ארגון", כלומר, יחד עם החברות והמד־ריכה, או בבית ליד שולחן ההו־רים? שאלה זו שואלות אמהות רבות, אך הן מוטעות מלענות עליה אם הן היו בעבר מדריכות ב"ארגון".

המדריכה הצעירה, רואה הישג חינוכי וגם אישי בהצלחתה לארגן את כיתתה כשאין שאלה של זמן למשך השהות ב"ארגון". היא תציג קי"ן טעמים — ויתכן מר־צדקים — כדי לשכנע אותי ואותך שיש לקיים מדי פעם בפעם ולע־תים תכופות, "סעודה שלישית" משותפת של כל בנות הכיתה, לצורך גיבוש, העמקת רעיונות חי־נוכיים, הרצאת "פעולה" והדרכת התכונות הצעירות לכל הדברים הטובים ולכל המידות הנאות ויפה — אולי גם צודק.

אבל — וכבר אני שומעת את טענות הנגד — למה אי אפשר לקיים שניהם, והלוא כל האמהות הטובות שלנו, והן כולן כאלה, מגדלות בנותיהן ל"ביתיות", כלומר, להיות בנות של "הבית"!. וכולנו מודות ששבת קודש על שלושת הסעודות שלה, מלבד היותן חובת היום ומצוות כשל־עצמן — מעניקות את הביתיות, את החום המשפחתי, את הגיבוש של הבית, הילדים עם ההורים. ומתי יש זמן זולת השעות השב־תיות ליד השולחן המשפחתי להצתוות כל כך בתוך הבית עצמו ובין בני הבית יחדיו.

אינני יודעת מדוע לא ניתן לקיים את הארגון שעה או שעתיים קודם השעה היעודה — היינו, לקיים את המפגש החינוכי הזה, בשעות מוקדמות יותר, ובלבד לשחרר את הבנות לפני סעודה שלישית, כדי שתגענה הביתה ותקיימנה את הסעודה עם המ־שפחה ההורים.

מדוע שהבנות הצעירות תגענה הביתה עם הבעיה המוכנה מראש — מה עם "הבדלה"?. האם על האבא וכל בני הבית לחכות לבת עד שתחזור מה"ארגון", או שמא על הבת לעשות בעצמה "הבד־לה", או לחפש שכן שעדיין לא הבדיל, וכל פעם יש "סיפור" על ה"הבדלה" — מדוע לשלול מהבת שלנו ושלכן את הזכות להיות ליד אבא ואמא גם בסעודה שלישית וגם בהבדלה?

ועדיין לא השבנו על עצם השאלה של קיום ה"סעודה" החברותית. האם זה מה שחסר לבנותינו, שכל בת תחזרה עם חברותיה בהגיע תורה להביא את הסעודה. איזה חלות, כמה סלטים, ותוספת מעדנים וכו' — בוודאי שהמדריכה אינה מעודדת זאת ואף משפיעה בנועמה להמעיט ככל האפשר מאכילה מופרזת ולעשות "רק כדי יציאת חובת סעודה שלישית", אבל הגזירה קיימת!..

לדעתי — כיום שאני אמא לבנות של "ארגון", וכבר עברתי את שנותי כ"מדריכה", כל "הס־עודה השלישית" בארגון ה"אר־גון" יצאה שכרה בהפסדה. פנים רבות לכאן ולכאן — אך פנים יפות יותר לבת הנוכחה ליד אבא וליד אמא בכל סעודות השבת כולל ב"הבדלה". מתברכות אנו בבנותינו ה"ביתיות", מתגאות אנו בבנותינו ה"חוקות לסעודה של אמא" — כך נאה וכך יאה להן.

ואם אפשר להקדים את שעת ה"ארגון" ולוותר על ה"סעודה החברותית" על חשבון ה"סעודה הביתית" — מדוע לא?!!!

ואף אהן, מדריכות מסורות ומכשרות, אל נא תראו בהצלאות הנושא פגיעה חלילה במעמדכן. מאחלות אנו לכן שתגענה ליום ותתברכנה בבנות טובות — אז השאלה תתחיל להישאל גם מפי־כן.

תודה לכן המדריכות — ומי תענה לשאלה?

אמא אסתר

ספרים חדשים למורים ולתלמידים

והאר עינינו בתורתך

עם הופעת החומש "מאירת עיניים" למלמדים ולתלמידים

הופעתו של החומש "מאירת עיניים" להרב יעקב אשר קאפ מחד ושובי המלמדים בירושלים ממקודת תשומת לבם. של אנשי חינוך ההוראה לנסיון חדשני שעתיד לפניו.

המחבר שכבר איתמחי גברא בחינוך הילדים ובלימוד התורה החומש ובדידון דידן ניתן לומר עליו הא מריא והא טסקא, הועיד את הספר לצורתם של מבוגרים ונוער, בעיקר כדי להגביר את חזרתם של התלמידים על החומר הנלמד ועל שיננו. יש לזכור כי מדובר בחומש בראשית הנלמד בדרך כלל על ידי בני הגיל הרך אשר זו לראשונה נתקלים בחומר עיוני לימודי. ורבים המורים המחנכים וכן גם ההורים החוזרים אחר חומרי עזר שיגבירו את התעניינותם של התלמידים הנבבים בלימודים.

החידוש של מאירת עיניים הוא בשלשה. האחד: ריכוז של פרשנות שוטפת על פי הראשונים מפרשי התורה מדרשים וספרי אחרונים בצורה כמעט סיפורית, על תוכן הפסוקים באופן הממחיש להורים את הענין הנלמד ואשר בו רוב המלמדים משתמשים, כך יכול הוא לעקוב אחר הרצאת הדברים מפי הבן. והשני שכל עיקרו מיועד למשוך את הנער אל הספר ואל תלמודו — הרי הם ציורי הה־מחשה אשר ברבים מהם יש חי־דושי הסברה המשקפים לתלמידים את מה שאירע.

הר"ר יעקב קאפ קיבל את הס־כמתם של רבנים גדולים ובד"צ על ספרו זה, ובעקבות כן לא ית־עורר ויכוח על עצם הרעיון של ציורי המקרא, מה גם שהמחבר דואג להדגיש בכל עמוד ועמוד כי אין הציור בא אלא להמחשה וכן בראש הספר מובאת הבהרה כי "הדמויות המצויירות כאן אינן משקפות כמובן, דמות כלשהי, אלא להמחיש לילד את החומר הנלמד", כאמור, ויכוח הלכתי כבר הוכרע לחיוב. ענין אחר הם הציורים עצמם, כאמור, יש ברבים מהם לתת המחשה של ממש, ציור כזה הוא הציור בעמ' רל"ד הממחיש את אופן יציאתו של יעקב וכניסתו של עשיו לחדרו של יצחק אביהם. ציור אחר שדווקא צרם לנו היה התיבה שבה הביא אברהם אבינו ע"ה את שרה למצ־רים, התיבה המצויירת הזכירה לנו ארון מתים, האמנם?

נישה לעצמנו, גם כמי שקרובים מעט לענף ההגשה לדפוס: פנים החומש עצמו, הוא צילום של הוצאה ישנה, ולא הכי מעולה, אם נשוו־ מש בהגדרה זהירה, היינו מייעצים להרב קאפ לעשות כל מאמץ שהוא, כבר בחלק השני שגוף החומש יצולם מהוצאה יותר קריאה וחדישה, יש מספיק הוצאות כאלו, חבל שדבר זה יקלקל את היצירה כולה שהיא יצירת פאר שהושקע בה עמל רב ועשויה. להערכתנו, לתפוס מקום מרכזי בספרי הלימוד בשנים הבאות.

החידוש השלישי להוצאה החדשה הוא חלק השאלות. חלק זה הוא המכריע והעיקרי בספר ועליו ניתן לגמור את ההלל. חלק השאלות והתשובות הם כלי שינון והרחבת הידע המקיף בחו־מר הנלמד, ניתן למסור את השא־לות לילד עצמו שישמה להש־תעשע בדברי תורה, הוא יוכל, אם ירצה, "לשחק" בשאלות ותשובות עם חבריו עם אחיו ועם בני המ־שפחה כולה. גם בהוצאת ספרי עזר לתלמידים אין הרב קאפ "ירוק" וכמו שאיתמחי גברא כך איתמחי קמיעא בהוצאת הגש"פ ועוד.

אין לנו אלא לסכם כי חפץ ה' בידו יצליח שיזכה להשלים מל־אכתו הנאמנה להגיש לנו ספר שימושי ויעיל שיעזור לנו להאיר עינינו בתורתנו, כפי המשימה שנטל על עצמו בהוצאת החומש שקרא לו: "מאירת עיניים", כשמו כן הוא.

יו"ד

ליקוטי ישרים על יסודות החינוך

בעיית חינוך הילדים היא אחת הבעיות שהאדם מישראל מודע לכך, ברצונו להבטיח את המשך שלשלת הדורות שבניו ובנותיו אחריו ימשיכו במורשת אבותם לתפארת אלקים־ואדם.

יחיד וראשון היה אברהם שה־כיר את בוראו והכריז על כך באוזני כל באי עולם, מסר את נפשו בפו־על ממש למאבקו עם עובדי האל־לילים ברוחו, קיים אברהם אבינו כל התורה כולה עד שלא ניתנה, הצטיין במידת החסד ובכל המי־דות הטובות שבעולם, אולם חיבתו של אברהם אבינו בעיני הקב"ה הוא דווקא בעניני חינוך בניו ללכת בעקבותיו, כדבר הכתוב "כי ידעתיו", הרש"י מפרש לשון חיבה "למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ה'".

האדמו"ר כ"ק רבי ישכר דוב מבעלזא היה אומר שהפסוק "ול־מדתם אותם את בניכם", מצוות חינוך, נכלל בין מצוות תפילין "וקשרתם לאות על ידכם" וכו', ובין מזוזה, "וכתבתם על מזוזות" וכו', כדי להראות שאין להכניס שינויים בעניני חינוך, כשם שאין להכניס שינויים בעניני תפילין ומזוזות, שהן הלכה למשה מסיני. אף דבריו האחרונים של בנו כ"ק האדמו"ר "קדושת אהרן" היו בעניני חינוך, ובעקבות דברי אביו כי ע"י לימוד תורה של הבנים גם ההורים קרויים חיים לאחר פטירתם "כימי השמים על הארץ" אם הבנים הולכים לפי רצון ההו־רים בדרך התורה והיהדות, הרי ימי השמים שלהם יהיו כמו "על הארץ" פירש אף הוא את הגמרא על "סבי דבבל" המאריכים ימים "דמקדמי ומחשכי לבי כנישתא", והרי זו עצה נוספת לאריכות ימים וגם לאחר פטירתם, לא רק "על הארץ" אלא גם "כימי השמים".

ההורים מצווים ללמד את בניהם תורה "ולמדתם אותם את בניכם", משהילד מתחיל לדבר אביו מלמדו "תורה ציוה לנו משה". מכירים אנו, ההורים, תודה באמנה למלמדים, למורים ולמ־חנכים המסייעים בידינו לקיים מצוה זו אולם אין בכך כדי לפטור אותנו מלהקדיש תשומת לב מידי בית לחינוכו של הילד, וכאן לפניני הדרכתו המצוינת של הרה"ח ר' יוסף מגיד, שהקדיש את ספרו האחרון, הרביעי במספר בסדרת "ליקוטי ישרים", לעניני חינוך.

עשרות שנות פעלים רבי הוצ־אות מאחורי הרה"ח המופלג ר' יוסף מגיד. עשרות בשנים זכה להרביץ תורה, ומספר תלמידיו, ביניהם גדולי תורה וכולם יראי שמים, מגיע למאות רבות. עוד לפני כשלשים וחמש שנה, מיד עם הקמת המדינה והיצב למערכה הגדולה להצלת נפש הנוער, יצא למושבי העולים והרביץ בהם תורה, ובימים ההם היתה בכך משום מסירות גוף ונפש גם יחד.

משעבר לבני ברק נתקבל כמלמד בתלמוד תורה והרביץ תורה לתלמידיו במסירות ובכשרון. ההנהלה הרוחנית של תלמוד תורה בבני ברק היתה מציינת תמיד לשבח את מסירותו של ר' יוסף מגיד. תקופה מסוימת שימש גם כמחנך ומורה בישיבה קטנה, וכל תלמידיו זוכרים את מסירותו להחדיר בהם את הלימודים באהבה ובחיבה והדברים שיצאו מהלב חדרו ללב.

משיצא לגימלאות לא הפסיק ממשנתו, ואם עד כה הרביץ תורה בעל פה, מעתה החל להרביץ את תורתו בכתב. לפני כשמונה שנים הופיע ספרו הראשון "ליקוטי ישרים" חלק א', לקט הלכות ומ־נהגים על חודש אלול ימים נוראים חג הסוכות, הכולל לא רק אורחות חיים, שהאדם הישר ילך בהם לקיים את מנהגי ישראל המקוד־שים אלא גם אמרות וסיפורי צדי־קים, העשויים להלהיב את האדם לעשות את המצוות בחום ובהתו־להבות לא כמצוות אנשים מלומ־דה אלא כיד ימינו של המלך העושה את הדברים האהובים על מלכו.

בספרו הראשון שהופיע בשנת תשל"ח, במלאת 180 שנה להס־תלקותו של הגר"א מוילנא הקדיש מדור מיוחד להליכותיו של הגר"א תולדותיו מספר "עליות אליהו" וכן השתמש בספר של כותב הטורים, וכל זאת כדי להחדיר בכבוד את משנתו של גדול הדו־רות האחרונים. שנים אחדות לאחר מכן, בשנת תשמ"ב, הופיע ספרו על חנוכה. לפני כשנתיים הופיע ספרו השלישי ועתה לפנינו ספרו הרביעי לעניני חינוך.

כבר בהופעת ספרו השלישי כבר איתמחי גברא ואיתמחי ספרא, וספריו מעידים עליו, וכל המסכימים מציינים לשבח המחבר ומידותיו הטובות, המקדיש את כל ימיו לזיכוי הרבים שלא על מנת לקבל פרס.

רבה של יהוד, שהכיר את המחבר מתקופת כהונתו כמחנך ות"ת בישיבה קטנה ביהוד, שנוסדה ע"י מרן החזון איש כשנתיים לפני פטירתו, מעיד על המחבר שהוא מגלה טפח ומכסה טפחיים, צולל במים אדירים ומע־לה פנינים יקרים כאבקת רוכל סמא לכל דבעי חיי, דברים היוצ־אים מעומק הלב. והמנהגים הק־דושים בבית ישראל משולבים בספורי צדיקים.

עשרות ואפילו מאות ספרים היו לפני הרב מגיד בחיבור ספריו, והוא ידע לכלול בספריו אימרות וספורים מופלאים, וכן העלה על הכתב דברים ששמע מפי זקני החסידים. כותב הטורים היה שומע מפי הרה"ח ר' לייביל לוין, עורכו הראשון של "המודיע", אמרות וסיפורים על אדמו"רי פו־לין, ורבים מהם חרותים על לבו עד היום הזה. זוכרני את הסיפור על זקנו בעל "אמרי אמת" שהיה אומר "מימי לא נצחני אלא יהודי אחד שפרץ לחדרי לבקש רחמים בעד בתו החולה.

האמן לי — טען אתו כ"ק האדמו"ר — שאין לי אף רגע אחד פנאי" וסירב לקבל את הפתקה מידו. אין חולקים על כך, וכל מי שיודע מה שהוא על יהדות פולין ומנהיגיה, ידע שכ"ק האד־מו"ר היה עמוס ביותר בעסקי שמים, ובאמת לא היה לו אף רגע אחד של פנאי, ויחד עם סדרי התורה והתפילה נשא על שכמו את סבלות יהדות פולין.

"למעלה מעשרים שנה אני מטפל בבתי החולה" — טען בפ־ניו אותו יהודי — ואילו לרבי אין בשבילה אפילו רגע אחד".

"יהודי זה ניצח אותי — הפ־טיר כ"ק האדמו"ר — שכן הוא צודק בדבריו".

למעלה מעשרים שנה עברו מאז שמעתי את הדברים מפי ר' לייביל לוין, ומה הופתעתי לראות את הדברים מובאים ע"י ר' יוסף מגיד בספרו הראשון, וזו הוכחה לכך שלא הסתפק בליקוטים מספרים שבדפוס אלא משתקל בפנינה שהגיעה אליו מפי חסידים, לא התעצל והעלה אותה על הכתב לזכנו באמרות אלו.

כותב הטורים עמל תקופה מסויימת למצוא חומר על תול־דותיו של הצדיק רבי שלמה זלמן מויעליפולי, ולמרות עמלי לא הצלחתי לגלות אלא חומר מצומצם ביותר, ומה גדולה היתה הפתעתי כאשר בספרו של הרב מגיד מצאתי, יחד עם סיפורי הסנ־גוריה הידועים על רבי לוי יצחק מברדיטשוב וסיפורי החריפות של רבי יוסף שאול נתנזון, גם על רבי זלמלי מויעליפולי, וזו הוכחה נוספת עד היכן הצליח ר' יוסף מגיד להגיע בעמלו.

מכיון שאנו עומדים בערב פרוס חנוכה, נציין את החלק השני המוקדש לעניני חנוכה, וגם כאן לא רק אוצר בלום של הלכות ומנהגים, אמרות וסיפורי צדיקים, אלא גם עניני הלכה מעניני דיומא.

לאותה קושיא מפורסמת של מרן ה"בית יוסף" מדוע מציינים את נס חנוכה שמונה ימים והרי בפך היתה כמות שמן ליום אחד, והספיק ליום הראשון, והנס היה רק לשבעת הימים הבאים. לשאלה זו מציין המחבר אחד עשר תירו־צים: נוסף על שלושת תירוציו של ה"בית יוסף" במקום, גם תי־רוצי נושאי הכלים של השו"ע וגדולי האחרונים עד לבעל "חי־דושי הרי"מ" המסביר כי בלילה הראשון עשו פתילות דקות כדי שלא ישאבו אלא מעט שמן וכן נתנו בכל נר שמן מועט, כדי שיספיק השמן לשמונה ימים, אולם בנס דלקו נרות המנורה כל הלילה, כלומר שהנס היה גם בלילה הראשון.

למיטבו מגיע הרב מגיד, כאשר הוא מתרכז בנושא בו הוא עוסק זה עשרות בשנים, עניני חינוך, ולפנינו הדרכות בעניני חינוך הילדים, הן למורים ולמחנכים והן להורים.

קשה להגזים בתפקידם החשוב של המורים והמחנכים, הממלאים תפקיד מרכזי בחינוכו של הדור הצעיר, אחד מגדולי המחנכים ביהדות פולין, רבי יהודה ליב אורליאן, שעמד בראש רשת החי־נוך התורתית "יסודי התורה", היה ממשיל את המחנך הכתחיל לכהן גדול, אשר לפני כניסתו לפני ולפ־נים ביום הגדול הקדוש, היו מפ־רישים אותו ומדריכים אותו בהלכות ובהנהגות. עד לפני כניסתו היו שואלים אותו אם חסרה לו ידיעה מסוימת כיצד לנהוג בהקרבת הקטורת, ואלה הזוכרים מסכת יומא יודעים עד כמה היתה עבודת קודש זו קשה ומסובכת גם מבחינה פיסית, אולם השאלה העיקרית היתה להבטיח את טהרתו המוסרית. והוא הדין, המורה והמחנך חייבים להיות סמל ודוגמא לטוהר ולהגינות, שכן התלמידים רואים את ההנהגה וההליכות. והוא מדריך אותם כיצד להתנהג, וכך הם נוהגים בעשרות השנים הבאות.

כאמור, ממשיל הרב אורליאן את המורה לכהן גדול העומד להיכנס לפני ולפנים. היו מגדולי התורה שתבעו להימנע עד כמה שאפשר, מהשוואות לאישי הדו־רות הקדמים. שאין לנו כל מושג בגדולתם ובקדושתם. כבר חז"ל אמרו "אם ראשונים כמלאכים אנו כבני אדם וכו'", ועל אחת כמה וכמה בדורותינו עם הירידה המ־תמדת. ה"חזון איש" נמנע איפוא מהשוואה כל שהיא אולם בדו נעימים היו דבריו הקדושים על החובה המוסרית המוטלת על המחנכים: "מלמד לרבים בלתי שלם במידותיו הוא כן המפסידים היותר עיקריים. מצד אחד אינו יודע על מה להקפיד, ואף אם לקחו טוב תוכן, אם אין תוכו כברו אין דבריו נכנסים אל לב

(המשך בעמוד י"ג)

משה מיכאל צורן

"דרכי אנוש" מי ידעם?

גם אנחנו צעדנו בעקבות המודעות שפורסמו בבני ברק בעת האחרונה עד שהגענו לצורך כתיבת הרשימות הזאת אל הרב נחמן רוזנשטיין ואז התברר לנו שבמפגשים שהוא מקיים משתתפים חשובי האברכים של עיר התורה, בני תורה מופלגים שכבר מילאו את כריסם בש"ס ובפוסקים ובאו להתבשם מהדרכתו של הרב רוזנשטיין.

הבה נעשה מאמץ לתמצת את שכוחי פעילותו של הקורס, ובמספר משפטים. "דרכי אנוש" מעניק חיזוקים משמעותיים ליהודי החרדי בכלל ולבן תורה בפרט, מתעמקי יסוד חיוניים כגון: יכולת השתחררות מהירה ממצבים של לחץ והתרגשות, פיתוח הבטחון העצמי כבסיס אימון לו (!) עצמה אמיצית, הגברת יכולת הריכוז והלמידה, השגת יותר הנאה וסיפוק בלימוד התורה, שיפור היכולת האישית למצוא חן, יכולת לעמוד ולדבר בפני ציבור ולהשתחרר מ"אימתא דציבורא", יכולת התגברות על כעס והמעטתו למינימום האפשרי.

הרכה באופן הולט שאת הגשמות הנ"ל אפשר לקנות רק בדרך של הלימוד המעשי.

הלימוד כי זה ענין של ידע שלא נולדים עמו כפי שלא נולדים עם ידע בחשבון ומתמטיקה, ומוכרחים ללמוד כיצד לבצע אותו.

המעשי כי אלו דברים שחובה להפעילם בשטח, באופן ממשי, וידיעה תאורטית בלבד לא תועיל. כשם שבלתי אפשרי שהלומד ומשנן ספר נהיגה יהפך בכך לנהג מנוסה. ק"ו בן בנו של ק"ו שבלתי אפשרי לגבי נהיגה בדבר המורכב והמסובך ביותר בעולם: אישיות האדם.

אין ללמוד מכך שמותר, חלילה, ללמוד בספרי המוסר הקדושים של רבותינו מאורי הדורות, חובתו של כל יהודי ללמוד ולשנן על לבו את דברי מוסרם של חז"ל, אך במציאות עקב מיעוט דעתנו ושפלות השגתנו בקודש, אנו מוכרחים להעזר ב"כלים" מסייעים. במהלך החוג מתבקשים האברכים לשלב מאמרי חז"ל המתוקשרים לנושא בהם הם עוסקים. מספר אחד האברכים החשובים: "ההעצמה במאמרי חז"ל אלה, כאשר הועלו על השולחן, עוררה כי שאלה, אם כל החכמה קיימת אצל חז"ל, מה לנו לחפש חוגים ומסגרות להשתר־למויות? נלמד את הכללים ישירות מתוך ספרי המוסר. אולם, הוא ממשיך, מתוך נסיון חיי צפה ועלתה התשובה שחז"ל אכן חיו את אשר אמרו ודבריהם היו ביטוי למה שקיימו בפועל ע"י עבודה אדירה על עצמם, והדברים היו חלק מתד־יותן הקדושה. לעומתם, אנו הננו רחוקים מאוד מל־התייצב במדרגתם וע"י עיון ברעיונות הנשגבים בספרים, אינה הופכת אותם לחלק מאתנו. הציבור של היום זקוק לעיבוד הדברים כדי שיקבל אותם ככלים עם הוראות מפורשות כיצד להשתמש בהם.

זה בדיוק מה שקורה בחוגי "דרכי אנוש". המשתתף בהם מקבל כלים יעילים בצירוף הוראות כשבנוסף לזה הוא מקבל את ההזדמנות ואת הבמה המתאימה לנסות להפעיל את הכלים באופן מעשי.

יצחק מתתיהו טננבוים

הזוג

סיפור פלא על איש מופלא, ר׳ חיים יום־טוב זצ״ל — איש ירושלים

אחד ה״שטיבלאך״ במאה שערים

בעלי־מלאכה של מאה שערים, אף הם התה־לכו כמר־דמים באוכלוסיה של שכונה ירושלמית ותיקה זו, שהיתה מעטרת, בשעתה, בגדולי תורה ותלמידי חכמים המקדישים את ימיהם לתורה ועבודה.

בעת אשר השילו מעליהם את האיצטלה המקצועית, לא היה בינם ובין הנושאים תואר־כבוד ולא כלום. מה הם חסידים ואנשי מעשה — אף הבעלי־מלאכות כמותם; מה הללו תורתם אומנתם ובקיאים בכל חדרי תורה — אף הסייד, הפחח, הרוקח, הסנדלר והזגג — תורתם מתברכת בתוך מעיהם ואריות הם בפילפולה־של־תורה.

הסר מהם את המחלצות החיצוניות; אל תבט בידיהם הגרמיות ובאצבעותיהם המיובלות; סלק את הקונקן המקצועי מעליהם; שפשף עיניך והנחה אותן אל עבר בעלי המלאכות האלה בלכתם בדרך, בשכבם ובקומם, במשאם ומתנם, בתפילתם ובעסקם בתורה — וראית אנשי־מעלה, בני־מעלות, אשר גינוני קדושה מקיפים את רזכי תורתם וחכמתם.

אלא שהם בתוך להם לפרנסתם מקצוע כל־שהוא מטעמים הכמוסים עמם. הדבר זה לא חידוש הוא, אדרבה, מקדמת דנא ציטרו כמו אלה את כותלי המורה שבהיכלי התורה ושמרעם מתברכת עד היום בהלכה ובאגדה.

גם ר׳ חיים יום־טוב השתכן במאה שערים וקבע בית מדרשו ב״ישועות יעקב״. למקצוע בחר לו את מלאכת הזגגות, אבל הכיצד אפשר להעניק התאר של ״בעל מקצוע״ לר׳ חיים יום־טוב — כלום באמת היה כזה?

למרבה, היה ״בעל מלאכה״, כלומר, מלבד מה שהוא, תוכו ותוך־תוכו, מסוגל הוא גם ליטול דף של זכוכית, ברצונו חותך וברצונו ממגג, ויודע להתקין חלון שלם תחת חלון שבור.

בעל מקצוע היה — במקצועות התורה!

אנו, בני הנעורים, ידענו למי לפנות כאשר נשלחנו להזמין את ה״גלזער״ בעת שלעתים תכופות מקקטן לשידותיו: ידענו גם ידענו איה מקום משכנו — בפינה הימנית ליד המזרח של ״ישועות יעקב״ ובכל שעה שהיא. ולא נגרע כלום מערכו ה״מקצועי״ אם פעמים השתעשענו עמו... כששה סדרי משנה השגורים על פיו — כלום אסור לזגג מומחה להיות בעל משניות; הכי ר׳ שלום ״ידע פעלשער״ אינו בקי בש״ס; וכי ר׳ אברהם ״זעגער באזויקי״, המוליך ומביא את סוסו בין סימטאות השכונה ומחלק נפט לתושביה — אינו מצליח את המושכות על עגלתו, שומטן ומניחן לעצמן, ופותח בקושיה עצומה על המהרש״א שהעלה זה עתה, בעוד שמאחורי העגלה הטעונה חבית של נפט, משתרך תור ארוך של פחים הממתינים למילואם...

ר׳ חיים יום־טוב יכול להיות זגג וגם בקי במשניות ובעוד דברים תורניים — מה יש? כלום סתירה בכך — וודאי לא!

אבל ר׳ חיים יום־טוב יצא דופן היה במראהו ובתו־מיתו. אפשר שכל אורח־חייו, ובוודאי דמותו וצלמו, פועל־יוצא הוא ממקרה אשר קרהו בימי נערותו בעיירה ראדין של ה״חפץ חיים״.

★ ★ ★

בבריסק, העיר ואם בישראל, ציפתה אמו של חיימקיה לשובו של בנה־מחמדה מהעיירה ראדין, אליה נסע ללמוד תורה בישיבה קטנה שלה, ועתה לקראת הפסח וודאי ישוב לאמו האלמנה, אשר זה היתום הקטן נשאר לה להחיות נפשה.

ילד היה חיימקיה כאשר נודע לגאונה של בריסק, רבי חיים, שינוק חוכים זה שולט בעל־פה בפרקים רבים של משניות, ברוך־כשרון הוא וכדאי הוא הילד לגלות למקום תורה ולבקש חכמה ודעת בישיבה קטנה.

האמה הכשרה ויתרה על קירבתה לבנה יקירה ולטובתו שיגרה את הילד אשר טרם נכנס לעול המצוות, לישיבה קטנה של ראדין, קרוב למחיצתו של פאר הדור — ה״חפץ חיים״.

נמוך־קומה היה חיימקיה, צנום ורזה ומראה פניו צעירות מכפי גילו. אף על פי כן התקבל לישיבה משום שידיעותיו בתורה, שקידתו והנהגותו, יותר מכפי גילו.

הילד היה שקוע בלימוד התורה. לא פסק פומיה מגירסא ועיניו השקידות כמעט ואינן זזות מעיונה־של־תורה. נהג היה בחסידות יתירה, אותה רכש מאביו החסיד שהלך לא מכבר לעולמו, ומרובה בטהרה ובנקיות.

האלמנה הצנועה היתה מצפה בכליון עיניים לחיימקה, הנה הגיע היום; ״זמן התורף״ הסתיים וככל שאר בני הישיבה ״אף בני עומד לחגוג את הפסח בבית״. — אמרה.

מהרהורת האם בשמחה גליה: ״וודאי מילא חיימקיה כרסו בתורה... לא אבוש, חלילה כאשר אביא אותו לרבה של העיר — אדרבה, בעל־כשרון הוא וגם תכונות טובות לו כדי ללמוד תורה לשמה; אוי, כמה נחת ישיב לי, כמה חסד יגמול עמדי, אם אזכה ואראה שלא יגעתי לריק ולא להינם נשאתי יתמן גלמודתי״...

השתעשעה האם בהרהוריה הטובים ומפעם לפעם ניגשה אל החלון הצופה אל הרחוב, הביטה אחר ההולכים והבאים, ונשאה את ציפיותיה בדרמיית תפילה.

— ״האם זה בני חיימקיה?!״, כמעט והצטווחה האם. ״כך״, ״לא״!, ״לא יתכן! הלוא נער בריא שלחתי, אמנם נמוך־קומה ורזה גוף, אבל לא, לא צולע על ירכו... לא — אבי שבשמים!, לא, לא בן גיבן ובעל חטוטרות הבאתי אל הישיבה!, והנה העלם הקרב ובא... אוי! ריבונו־של־עולם! — זהו חיימקיה שלי! שלי!!!

האם לא יכלה לעצור את פרץ דמעותיה: ״מה קרה לבן־יקיר שלי שכה עלתה לו?!״.

— ״שלום עליך חיימקיה!״ הרכינה האם ראשה על ראש בנה, ליטפתו לטיפות של חיבה ואהבה, חיבקתו והצמידתו אל ליבה, אל הלב המר של האם האלמנה, אשר האסון של בנה המר את ליבה שבעתיים.

— ״מה קרה לך, חיימקיה?״ — פנתה אליו, עת ניגבה את דמעותיה שלא פסקו לירד ואף דלפו על פניו החמודות של בנה.

— ״לא כלום״ — ענה הנער, מעודו היה שתקן, אף עתה פטר עצמו במשיכת כתף.

משראתה שלא תוכל להציל מפי הנער את סודו, שמה האם פניה לראדין. אולי שם יודע לה על בנה ומקרהו, אשר יצא מביתו בריא ושלם ושב מעוות־גב ולקוי־הליכה.

נודע לה כהנה:

כמנהגם של כל בני הישיבות בימים ההם — גם חיימקיה שלה אכל ״ימים״ (״טעג״) אצל הבעלי־בתים של העיירה. רגיל היה לאכול ארוחותיו בבתי זרים. לימים נקלע לעסק ביש: אחת הבנות התגוררה בו. ניסתה לפתותו.

מה יעשה חיימקיה אשר נולד בקדושה ובטהרה. וכך הרגיל עצמו מאז הכיר את בוראו, ולא הסכין מעולם להביט ממנו ולחוץ, קל וחומר אם מרשעת שמה עיניה בו ומגרה בו את השטן בדמות שלה — מה יעשן הבן ולא יחטא;

ניסה לעצום עיניו, להסיר פניו ממנה, אך היא — תבוא רעתה על פניה — ניצבה כנגדו. השיב פניו לאחריו והבחין במרפסת הפונה אל הרחוב למטה. לא שהה כדי הרהור שני, קם ורץ לעבר המרפסת הפתוחה וזרק עצמו ממנה ולחוץ. ועד שלא הבינה כעורת־נפש זו מה עשה הנער כבר מוטל היה רסוק אברים על קרקע הרחוב.

מקפיצה זו נשאר כל ימיו בעל מום!

בעיירה הקטנה ראדין לא יכלו להסתיר סיפור שכזה, השמועה על מסירות נפשו של הנער עשתה כנפיים והגיעה גם ל״חפץ חיים״. קרא אליו מרן זצ״ל את חיימקיה, כשנכנס הנער חיבקו ה״חפץ חיים״, נשקו על ראשו וברכו בשלש ברכות.

בימי זקנתו אישר ר׳ חיים יום־טוב את סיפור המעשה אשר סופר עליו בעיר מולדתו בריסק, והפטיר: ״כל שלושת הברכות אשר ברכני ה״חפץ חיים״ הקדוש — התקיימו בי״.

אבל המשיך לנצור סודו — באלו ברכות התברך מפי־קדשו של רבן של כל בני הגולה.

★ ★

אם ר׳ חיים יום־טוב היה נודד ממקומו למקום שאין מכירים אותו, וודאי שעיני בשר־ודם, השופטות למראה ולמבט, היו דנות את ההלך הגיבן, המרופט במראהו ובדמותו, כאחד הפחות שבפחותים.

לא עליהן, על העינים הטבועות מבט־של־גשם, היכולת להציץ בפנימיותם של בני־אדם. ברכת מרום היא, ליחידים אנשי־מעשה, הסגולה להכיר הכרת־פנים של נסתרים ונחבאים; של אלו גאונים, אשר כגאונותם בתורה — גאונותם בהסתר־פנים...; אבל כל אלה שנתקלו בר׳ חיים יום־טוב המדדה על צידו וכלי־מלאכה של זגג בידיו — לא עליהם לדעת שר׳ חיים יום־טוב אינו אלא אוצר כל כלי־חמדה, בתורה, בעבודה וביראת שמים.

כותלי בית המדרש ״ישועות יעקב״ אשר בשכונת מאה שערים הירושלמית, יוכיחו שר׳ חיים יום־טוב עושה תורתו קבע; וה״שטנדר״ הנמוך — כפי גובה קומתו של הזגג הרכון עליו — גם הוא יוכיח כמה אלפי משניות שגורות על־פה של זה הנשען עליו, וגם קורות בית המדרש יעידו על כמה שעות משעות היום שוהה האיש בינינו.

אלא שהכתלים וה״שטנדר״ והקורות מחזיקים במידתו של הזגג המגובן — פה חתום!... גם הם כמותו דבקו בפלך השתיקה. ואם קולו של האיש הלזה נשמע אי פעם בלימוד בחללו של בית המדרש אף הם משיבים לו הד־קול מתכתי וצרוד קימעא, כמו רעימה הנשמעת ממנסרה חורקת, השובתת תכופות ואינה מופעלת אלא מפקידה לפקידה.

ובית המדרש הירושלמי, המאיר פנים תמיד לכל באי היכלו, אף נעצב אל כתליו כשר׳ חיים יום־טוב נאלץ לצאת ממנו שעה קלה ומועטת כדי להתקין זכוכיות ושמשות בבתי התושבים.

מה פירוש נאלץ? — הוא מאלץ עצמו ומכניע יצרו להיות בעל מלאכה, שלא יאמרו הבריות: ״ראו איש קדוש הוא זה ששוקד יומם ולילה על התורה ועל העבודה ואינו יוצא ממנו כללי״. לא. בשר ודם הוא ככולם, בעל מלאכה הוא המשתכר לפרנסתו, כמו יענקל קאלאכער, אברמ׳ל אפטייקער, נחום בלעכער ועוד בדומה להם, שאין סמוכים על שולחן אחרים ומתפרנסים כדי צרכם ממקצוע אשר תיכנו להם. אלא מאי? — הרי צריך ללמוד, הלוא התורה מונחת בקרן זוית וכל הרוצה לרדות ממנה יבוא ויטול כפי כוחו וחשקו, והוא — חשוק ומחושק בחשק התורה, להוט ומלהיט בלימודה — עושה מלאכתו ארעי שבארעי ותורתו קבע שבקבע.

אבל למה לנו לפרש את ר׳ חיים יום־טוב, הבה ונארוב לו, נציץ בעיני בשר ודם שלנו, עד כמה שיכולות להשיג את האיש, במעט שלא יכל להסתיר, במשא־ומתן שלו עם הבריות אותו נאלץ לגלות, או להתגלות בפניהן, כדי שיוכל להיות נמנה על בעלי המלאכה של השכונה.

★ ★

חלונות בתי שכונת מאה שערים משופעות הם בשמשות. כך בנו בתים במאה הקודמת.

החלונות כמו המשקופים אינם אלא קוביות של זכוכית זו על גבי זו, או זה ליד זה, הרבה ריבועי זכוכית קבועים ועומדים בכל בית ובית מדרש.

מקצוע הזגגות הוא נדרש ביותר, שהרי אין לך בית שלא התברך בחלונות ובדלתות מזוגגות, ואין לך בית שהטף אינם מטופלים בו, ובוודאי שבית שכונתי רגיל, אשר כל גדלו היקפו. כל תכולתו, הגידי והלאר־נידר, מצטופפים בלגן ובחדר הגדול, לא ימלטו הזכוכיות מהלחץ אשר נלחצים מפה ומשם. השתברו אתמול או ישתברו מחר — אחת היא להם. והזגג השכונתי אורח רצוי הוא בבית... וכבר ידועה תלונתם של החלונות על בעלי הבתים: ״תמיד הם אומרים שבגללנו רוח פרצות מצננים את הילדים״.

וכאשר באים לר׳ חיים יום־טוב ומתלוננים על החלונות, ומטילים עליו את המשימה להציל את ילדי ישראל מצינים ופחים, הכיצד יוכל הזגג לדחות לאחר זמן את הטעון תיקון ולגרש את הרוחות הנושבות מפירצי החלונות, ולא עוד אלא שפלונית יכולה להאשימו שאם יתעצל במלאכתו ולא ימהר, מיד, עוד היום, להחליף את הזכוכית השבורה בשלימה — ממנו תוצאות ביטול־תורה של היניקים והחכימים שלה.

אז ממהר ר׳ חיים יום־טוב ל״דירה״ שלו בפאתי השכונה. נדחק הוא ל״הול״, המוליך ל״חדר הגדול״, שולף דף של זכוכית, טוען על גבו המקומד את חביונת הטיט, המסמרים והפטיש, ויוצא למלאכתו.

הוא ממהר לבית בעל החלון הפרוץ. עד כמה שיכל הוא רץ, מניע רגליו להגיע מהר, לפני שבעלת הבית נשארת לבדה. זאת משום שמעולם לא נכנס לבית אם אין שם בעל הבית או אחד מבני הבית. ועד שלא היה ברור אצלו שאין חשש ״יחוד״ לא נכנס כלל לבית. וכשנכנס היו עיניו השקידות, אשר תכלתן כתכול השמים הירושלמיים לאחר הגשם, קולטות מיד במבטן את החלון השבור.

ממעט בדיבור, שתקן של ממש, וכשם ששונא דיבור — כך שונא שמיעה. אינו חפץ ומסתלק משמיעת קול באשה. וכשאפשר בלאו הכי הרי זה איסור וודאי.

הוא מניח את הזכוכית. שולף את המזוגה, מודד אורך ורוחב, חוגג ומכוגג והנה הזכוכית נסורה כפי מידתה. נוטל מסמרים דקים וארוכים בפיו, ניגש אל החלון וקובע את הזכוכית במסגרת, הולם בפטיש דק הגיזורה, מטייט בטיט, מחליק מאונך ומאוזן ושימשה חדשה קבועה בקומה.

— — — לכמה דיבורים זקוק ר׳ חיים יום־טוב כדי לתקן חלונות. לא כלום. אלא שמפטיר כלפי החלון... ״עשרה גרושי״!

ובעלת הבית מנחת את עשרת הגרושים על קצה השולחן. הוא ניגש נוטלן ומסתלק לדרכו. הוא, וודאי עיניו השמורות כמו פיו החתום, נשארו שמורות וחתומות בטהרתן כמו שהיו. ואולי משום כך בחר לו למלאכה את הזגגות.

ועוד ידעו — שאין משלמים שכר עבודה לזגג זה במטבעות או בשטרות שחקוק עליהם צורת אדם, מעולם לא נגע בהם. ואם השתכר יותר, מעדיף היה לקבל המחאה ולא שטר.

אם היה נקרא לשכונה מרוחקת לא נסע באוטובוס. זהיר היה בהילוכו — עיניו לא הביטו מהן לחוץ וגם שמר שלא יגע חלילה במה שמתרחק ממנו תכלית הריחוק. ופעם הזמינו אחד להתקין חלונות חדשים בביתו. אמר האיש לעצמו — כדאי הוא ר׳ חיים יום־טוב שאזמין בשבילו ״מונית״, שהרי באוטובוס אינו נוסע ויש להקל עליו. הזמין מונית ובא אל הזגג. הזמינו להילוות עמו: ״מונית ממתינה לי — בוא והצטרף עמי. ואף אעזור לך לשאת את המשא הרב״. לא. תודה לך. לא בדקתי את מושבי המונית אם אין בהם שעטנז...״ — השיב הזגג.

★ ★

מרבה היה ר׳ חיים יום־טוב בטבילות ובקידוש ידים ורגלים. זהיר מופלג במידת הנקיות והטהרה.

כמה וכמה פעמים ביום ירד וטבל במקווה הסמוכה ל״ישועות יעקב״; ב״שטנדר״ שלו קבועה תיבה וצלוחית של מים, כדי סיכה קלה, מוצבת בה ומפעם לפעם, אם חשש שמא נגע במקום שהידיים העסקניות משמשו בו. הושיט ידיו לתוך צלוחית המים. הרטיבן מעט וקינח ידיו בחוצן חלוקו.

מעולם לא נכנס לבית המדרש טרם שבדק סוליות מנעליו שמא נדבק בהם לכלוכית שאין מקומה בבית המדרש. פעמים רבות עמד וקירצף שולי נעליו, גירד טינופן, מזג מלוא הכלי מים ונטל ידיו הלוך ונטול, ניגבן עד שיבשו ולא נותר עליהן אפילו כדי טפיחה.

רוב הזמן ששהה בבית המדרש, מעוטר היה בטלית ותפילין. לא שח מאומה, מלבד בדברי תורה. כאשר באו להזמינו לזגג חלונות, נענה ביהודי־גרון ומרמז על נכונותו לבוא. הציץ על השעון הענק שבכותל דרום ומצביע על השעה היעודה.

היה בקי בששה סדרי משנה וכששה חלקי ה״משנה ברורה״. באלה ראוהו קובע משנתו שעות על גבי שעות. רבי וועלוול׳ה בריסקר, אשר הכירו מימי ילדותו בבריסק, אמר על ר׳ חיים יום־טוב: ״מי שרוצה לדעת ללמוד משניות — ילך לר׳ חיים יום־טוב״.

אבל הזגג הגיבן הזה למד כל ימיו, והוא למד הרבה, וידע בכל מקצועות התורה. הוא ניחון בזכרון רב כוח, כבור סוד שאינו מאבד טיפה. כל מה שלמד ניקלט כמותו, ושמר בזכרונו דברים ככתבם וכלשונם.

אף הוא התבטא בסוף ימיו. כאשר חשש שזכרונו הולך ונחלש, ולא רצה להתגדר בדברי תורה: ״בעבר הייתי מסוגל לצאת לבית חדש, למדוד עשרות עשרות של חלונות מכל המידות שהן ולשמרם בזכרוני. לא הייתי מחזיק בציפורן ורשימות — די לי כמה שנקלט בזכרוני״.

אמרו עליו על ר׳ חיים יום־טוב, שכוחו גדול בתורת הנסתר. אף ביתו וקורותיו כשל אחד מחכמי הח״ן, אשר רבים מהם הכניפו עצמם בחוגוי המסתורין, גילו כמו זעיר מטפח שלהם כדי שלא יבינו ולא יחטטו בטפחיים. כל ה״בית דירה״ שלו היה כמין דיורין של זוגים. שתי כסאות כמין שלושה חצאי כסאות. מיטה אין כה משום שבעלי ה״דירה״ מדיר עצמו ממותרות כמו מיטה. מסתפק הוא בקרש כמידתו הנמוכה, די לו בפתיליית נפט להחם עליה ארוחתו שמעולם לא ידעו את תכולתה.

סגפן כפול ומכופל היה — הוא עצמו וצרור דלי עצמותיו מעידים כמו מאה עדים שדיבורו כאכילתו — מה דיבורו בתענית אף אכילתו...

מעונה היה בחיותו, מדוכא ביסורים. העולם הזה אמנם לא האיר לו פנים, אבל גם הצרות שעדו עליו לא הכריעו את חיוכו הנצחי, את מבטו המלבב. את טוב־ליבו לילד פלוני אשר ביקש ממנו הסבר במשניות, את מאור עיניו לנער אלמוני אשר בא אליו בבקשה: ״ר׳ חיים יום־טוב, אנא עזור לי לתקן את הקשר־של־תפילין״.

ואת ר׳ חיים יום טוב ניתן היה לפגוש בכל יום ויום, מעלות השחר עד שעה מאוחרת בלילה — מלבד שעה קלה פה ושם — במקומו הקבוע ב״ישועות יעקב״.

פעמים הוא התגנן על פרקי תהלים בפניו החייכניות. והם נשמעים כמין זמר והילול, שיר ושבח לחי העולמים אשר גמל עמו אך טוב וחסד, כאחד שלא חיסר כלום מעולמו הטוב של בורא העולם; כאיש אשר לא חזה על בשרו מאומה מכל הצרות המתרגשות בעולם: כבעל־ימים המשתכשך בים־של־אושר ולא ראה דעה מעודו עד היום — המאושר הוא מכל בני תבל, ואין לו אלא לומר כמה פרקי תהלים להודות ולשבח על הטוב הצפון לצדיקים שנפל בחלקו כבר בעולם הגשמי הזה...

★ ★

רבי חיים יום־טוב — שמו נאה לו והוא נאה לשמו. כל חייו היו חיים של ימי חג וימים טובים.

המודיע הצעיר

פרשת וירא
גליון 41

בינינו

הָאָרֶץ סוֹעֶרֶת וְרוֹגֶשֶׁת בְּפָרָשַׁת מָרְדְּכַי וַעֲנוּנוּ — הָאִישׁ שֶׁבָּגַד, קֹדֶם בְּעַמּוֹ וְאַחַר כָּךְ בִּמְדִינָתוֹ. הֵמִיר אֶת דָּתוֹ, וְגִלָּה סוֹדוֹת חֲשׁוּבִים וּכְמוּסִים שֶׁל הַכֹּחַ הַגַּרְעִינִי בִּמְדִינָה (הַכֹּחַ הַגַּרְעִינִי קָשׁוּר בְּפִצְצוֹת הָאָטוֹם שֶׁיִּשְׂרָאֵל מְיַצֶּרֶת, אוֹ מְסֻגֶּלֶת לְיַצֵּר).

חַבְרֵי כְּנֶסֶת, עִתּוֹנָאִים וַאֲנָשִׁים מִן הַשּׁוּרָה חוֹזְרִים וְשׁוֹאֲלִים: אֵיךְ זֶה יִתָּכֵן? מָה מֵבִיא בֶּן־אָדָם לְמַעֲשֶׂה מֵבִישׁ כָּזֶה שֶׁל בְּגִידָה? אָכֵן, שְׁאֵלָה קָשָׁה מְאֹד. וְהַתְּשׁוּבוֹת קָשׁוֹת מִן הַשְּׁאֵלָה.

וּמָה עִנְיַנְכֶם לְכָאן, יְלָדִים? חָשַׁבְתִּי לְעַצְמִי, שֶׁזּוֹ אוּלַי הִזְדַּמְּנוּת טוֹבָה לְהַזְכִּיר לָנוּ, לְכֻלָּנוּ, הַחֲשִׁיבוּת שֶׁבִּשְׁמִירַת־סוֹד.

סוֹד־קָטָן — כְּסוֹד גָּדוֹל. כָּל סוֹד חָשׁוּב עַד מְאֹד, בִּשְׁבִיל מִי שֶׁהוּא שַׁיָּךְ לוֹ. וּכְשֶׁחָבֵר אוֹ חֲבֵרָה נוֹתְנִים בָּנוּ אֵמוּן וּמְגַלִּים לָנוּ מַשֶּׁהוּ אִישִׁי שֶׁלָּהֶם — מְכֹעָר מְאֹד לִבְגֹּד בָּאֵמוּן הַזֶּה, וּלְסַפֵּר אֶת הַסּוֹד הָלְאָה. לֹא רַק מְכֹעָר, אֶלָּא גַּם אָסוּר! וְכָךְ יֵשׁ סוֹדוֹת שֶׁאֵינָם זוֹכִים לִמְנוּחַת־קֶבַע, אֶלָּא הוֹלְכִים וּמִתְגַּלְגְּלִים, וּמִתְגַּלְגְּלִים, הָלְאָה וְהָלְאָה, וּמַכְאִיבִים לְבָבוֹת.

אָמְנָם — קָשֶׁה מְאֹד לִשְׁמֹר סוֹד. זֶה פָּשׁוּט מְדַגְדֵּג, וְעוֹשֶׂה חֵשֶׁק לְגַלּוֹת. אַךְ זֶה סִימָן — כַּמָּה אָנוּ יְכוֹלִים לְהִתְגַּבֵּר עַל עַצְמֵנוּ? כַּמָּה אָנוּ נֶאֱמָנִים לִידִידֵינוּ, לְהַבְטָחוֹתֵינוּ?

אָז אָנָּא, נָא לֹא לְגַלּוֹת!

עַד כָּאן בֵּינֵינוּ,
חַנִי

ספור מן המציאות

מִי מְבָרֵךְ אֶת מִי?

הֵם עָצְרוּ בִּרְחוֹב מֵאָה שְׁעָרִים, וּמִשּׁוּם־מָה הֶחְלִיטוּ לְנַסּוֹת לְהִכָּנֵס לַחֲנוּת הַזֹּאת. חֲנוּת נֶחְמָדָה לְמַרְאֶה, שֶׁמּוֹכְרִים בָּהּ כְּלֵי כֶּסֶף וְתַשְׁמִישֵׁי־קְדֻשָּׁה. (הַיְּרוּשַׁלְמִים שֶׁבָּכֶם בְּוַדַּאי מַכִּירִים אוֹתָהּ, אַךְ כְּדֵי לְהִמָּנַע מִפִּרְסֹמֶת — לֹא נַצִּין אֶת שְׁמָהּ).

— "בְּעוֹד כַּמָּה דַּקּוֹת אֶתְפַּנֶּה אֲלֵיכֶם" — הִתְנַצֵּל בַּעַל הַחֲנוּת בְּטוֹן אָדִיב. "בֵּינְתַיִם חַפְּשׂוּ קְצָת לְבַד" — הִצִּיעַ. הַשְּׁלֹשָׁה נִפְנוּ לִסְקֹר אֶת הַחֲנוּת. מַר סִימוֹנְס (הַשֵּׁם בָּדוּי) יְהוּדִי אָמִיד מֵאַרְצוֹת הַבְּרִית, אָדָם שׁוֹמֵר תּוֹרָה וּמִצְווֹת בַּעַל לֵב יְהוּדִי חַם. הוּא חִפֵּשׂ כַּמָּה מַזְכָּרוֹת מִן הָאָרֶץ, עֲבוּר יְלָדָיו וּנְכָדָיו שֶׁבְּחוּ״ל. גַּם בְּנוֹ וְכַלָּתוֹ, שֶׁנִּלְווּ אֵלָיו לְמַסַּע הַקְּנִיּוֹת, הִתְבּוֹנְנוּ סָבִיב. בַּעַל הַחֲנוּת שׂוֹחֵחַ עִם יְהוּדִי מְבֻגָּר, בַּעַל מִבְטָא רוּסִי כָּבֵד, בִּדְבַר "מְעִיל" לְסֵפֶר תּוֹרָה.

כְּשֶׁגָּמְרוּ לָדוּן בַּדָּבָר, פָּנָה הַקּוֹנֶה לְמַר סִימוֹנְס וְשָׁאַל: "אַתָּה גָּר בָּאָרֶץ?" "לֹא", הֵשִׁיב מַר סִימוֹנְס. "בָּאתִי לְסֻכּוֹת, בִּגְלַל יוֹם הַשָּׁנָה שֶׁל אִשְׁתִּי הַמְּנוּחָה עָלֶיהָ הַשָּׁלוֹם, וַאֲנִי מָחָר טָס חֲזָרָה". הַיְּהוּדִי חִיֵּךְ וְאָמַר: נוּ, הַלְוַאי שֶׁהַקָּבָּ״ה יַעֲזֹר לְךָ שֶׁתּוּכַל לָבוֹא לְכָאן לִהְיוֹת כָּאן תָּמִיד, עוֹד לִפְנֵי הַמֵּאָה וְעֶשְׂרִים..." הוּא נִפְרַד מֵהֶם וְעָזַב אֶת הַחֲנוּת.

בַּעַל הַחֲנוּת נִפְנָה לְשָׁרְתָם, וְהִצִּיעַ לָהֶם דְּבָרִים שׁוֹנִים הַמַּתְאִימִים לְמַטְּרָתָם. אוּלָם מַר סִימוֹנְס הִתְעַנְיֵן דַּוְקָא בַּיְּהוּדִי הָרוּסִי — "אַתָּה מַכִּיר אוֹתוֹ?" שָׁאַל אֶת הַמּוֹכֵר.

— "כֵּן, מַכִּיר הֵיטֵב" — הֵשִׁיב. "הוּא יְהוּדִי שֶׁעָלָה מֵרוּסְיָה לִפְנֵי כַּמָּה שָׁנִים עִם זוּגָתוֹ. הַקָּבָּ״ה לֹא בֵּרַךְ אוֹתָם בִּילָדִים, וְכָל מַשְׂאַת נַפְשָׁם הִיא לִזְכּוֹת לְהַכְנִיס אֶת סֵפֶר הַתּוֹרָה שֶׁהֵם כּוֹתְבִים בְּכָל הַהִדּוּרִים הָאֶפְשָׁרִיִּים. הַסֵּפֶר עוֹלֶה לָהֶם בִּשְׁלֹשִׁים אֶלֶף דּוֹלָר". הַמּוֹכֵר רָאָה שֶׁמַּר סִימוֹנְס מִתְרַשֵּׁם מִדְּבָרָיו. — "אַתֶּם יוֹדְעִים מָה?" — הִצִּיעַ לָהֶם פִּתְאֹם. "אוּלַי תָּבוֹאוּ אִתִּי לְבֵיתוֹ שֶׁל הַיְּהוּדִי הַזֶּה, לְבַקֵּר אוֹתוֹ?" בְּרֶגַע הָרִאשׁוֹן הֵם נִרְתְּעוּ מִן הַהַצָּעָה וְכִי מַה יֵּשׁ לִרְאוֹת שָׁם? — "יֵשׁ וָיֵשׁ!" — טָעַן הַמּוֹכֵר בְּהִתְלַהֲבוּת.

בְּעֵינֵי מַר סִימוֹנְס יְהוּדִי שֶׁצָּמֵא לְכָל טִפַּת "אֶרֶץ־יִשְׂרְאֵלִית", מָצָא חֵן הָרַעְיוֹן. וּבְכֵן, נִסְגְּרָה הַחֲנוּת — בְּאֶמְצַע הַיּוֹם! — עַל מַנְעוּל וּבְרִיחַ, וְהָאַרְבָּעָה יָצְאוּ לְעֹמֶק מֵאָה שְׁעָרִים, בְּתוֹךְ תּוֹכָן שֶׁל סִמְטָאוֹת הַשּׁוּק הַמִּתְפַּתְּלוֹת. הִגִּיעוּ לְבַיִת יָשָׁן, שֶׁעָשָׂה מִבַּחוּץ רֹשֶׁם עָלוּב מְאֹד. עָלוּ בְּקֹשִׁי בַּמַּדְרֵגוֹת, אוֹ כְּמָה שֶׁהִתְכַּוְּנוּ לִהְיוֹת מַדְרֵגוֹת, אוּלָם — הַדֶּלֶת נְעוּלָה. אֵין קוֹל וְאֵין עוֹנֶה.

מַר סִימוֹנְס הָיָה מְאֻכְזָב, אַךְ הַמּוֹכֵר — רוּחוֹ טוֹבָה עָלָיו. "אֵין דָּבָר, הִסְתּוֹבְבוּ קְצָת בַּשּׁוּק, וְתַחְזְרוּ לַחֲנוּת שֶׁלִּי — אֶקַּח אֶתְכֶם שׁוּב. אֲנִי מְאֹד רוֹצֶה שֶׁתִּהְיוּ אֶצְלוֹ". בַּדֶּרֶךְ חֲזָרָה, סִפֵּר לָהֶם הַמּוֹכֵר קְצָת עַל הָרוּסִי. "אֲנִי פָּשׁוּט אוֹהֵב אוֹתוֹ. הִכַּרְתִּי אוֹתוֹ בְּמִקְרֶה, וּמֵאָז — אֲנַחְנוּ קְשׁוּרִים מְאֹד. בְּפֶסַח לָקָה בְּהֶתְקֵף לֵב חָמוּר, וְחַיָּיו הָיוּ בְּסַכָּנָה שֶׁל מַמָּשׁ. אַתֶּם יוֹדְעִים מַה הִדְאִיג אוֹתוֹ? דָּבָר אֶחָד בִּלְבַד: מַה יִּהְיֶה עִם סֵפֶר הַתּוֹרָה שֶׁטֶּרֶם זָכָה לְהַשְׁלִים? יֵשׁ לוֹ כּוֹבַע שַׁבָּתִי. מַשֶּׁהוּ מֵעֵין שְׁטְרַיְמְל, שֶׁהֵבִיא אִתּוֹ מֵרוּסְיָה. הַכּוֹבַע כָּבֵד מְאֹד וְהָרוֹפֵא אָסַר עָלָיו לַחְבֹּשׁ אוֹתוֹ, שֶׁלֹּא יַזִּיק לוֹ. אַךְ הוּא אָמַר לִי בְּשֶׁקֶט — תָּבִיא אֶת הַכּוֹבַע לְכָאן, לְבֵית חוֹלִים, אֶלְבַּשׁ אוֹתוֹ כְּשֶׁהָרוֹפֵא לֹא יִרְאֶה. בִּשְׁבִיל מַה זִּכָּה אוֹתִי ה׳ לַעֲלוֹת לָאָרֶץ, לֹא כְּדֵי לְכַבֵּד אֶת הַשַּׁבָּת?... כְּנֵס הִתְגַּבֵּר עַל מַחֲלָתוֹ, וְהִתְאוֹשֵׁשׁ. וּמֵאָז — הוּא מְמַהֵר מְאֹד לִגְמֹר אֶת הַסֵּפֶר, לְחַבֵּר מְעִיל, שֶׁיִּקְנוּ אוֹתוֹ, צָרִיךְ לְהִזְדָּרֵז — הוּא אוֹמֵר — צָרִיךְ לְהַסְפִּיק!"

הַשְּׁלֹשָׁה הִקְשִׁיבוּ לְסִפּוּר הַמּוֹכֵר וְהַמְּעַנְיֵן עַכְשָׁיו הֵם כְּבָר הָיוּ מְכֻרְחִים לְבַקֵּר בַּבַּיִת הַהוּא!

לְאַחַר שָׁעָה קַלָּה חָזְרוּ לַחֲנוּת הַמּוֹכֵר קִבֵּל אוֹתָם בְּהִתְלַהֲבוּת, שׁוּב סָגַר אֶת הַחֲנוּת — וְנִלְוָה אֲלֵיהֶם לַדֶּרֶךְ. הַפַּעַם נִפְתְּחָה בִּפְנֵיהֶם הַדֶּלֶת.

וּמָה שֶׁרָאוּ שָׁם... מַה שֶּׁרָאוּ שָׁם הָיָה מְזַעְזֵעַ, כִּמְעַט לֹא — יֵאָמֵן. הַדִּירָה, דִּירַת חֶדֶר אֶחָד, נִרְאֲתָה כְּמוֹ מַרְתֵּף בִּלְתִּי רָאוּי לְשִׁמּוּשׁ. הַקִּירוֹת נָטְפוּ מַיִם, וּמִדֵּי רֶגַע הִתְקַלְּפוּ וְהִשִּׁירוּ עַל הָרִצְפָּה אָבָק, שְׁיָרֵי טִיחַ וּמָה לֹא. מִטּוֹת בַּרְזֶל עָמְדוּ שָׁם, חֲבִילוֹת פְּזוּרוֹת בְּכָל מָקוֹם, וּמִן מַשֶּׁהוּ שֶׁאֶפְשָׁר אוּלַי לִקְרֹא לוֹ שֻׁלְחָן וּכְסָאוֹת. הָעֹנִי צָעַק מַמָּשׁ מִכָּל פִּנָּה. הָיָה פָּשׁוּט לֹא נָעִים לְהָרִים אֶת הָעֵינַיִם וְלִפְגֹּשׁ אֶת הַיְּהוּדִי, אוּלָם — הָרוּסִי הָיָה מְאֻשָּׁר! הוּא כִּבֵּד אוֹתָם בְּעוּגִיּוֹת וְאִלְּצָם לְבָרֵךְ וְלִטְעֹם. "לָמָּה יָכוֹל יְהוּדִי לְהִתְפַּלֵּל יוֹתֵר מִזֶּה?" — שָׁאַל בִּרְצִינוּת מְלֵאָה. "זָכִינוּ לְהַגִּיעַ לָאָרֶץ, וְעוֹד מְעַט אֲנַחְנוּ מַכְנִיסִים אֶת סֵפֶר הַתּוֹרָה שֶׁלָּנוּ. ב״ה, ב״ה, "מִלְמֵל שׁוּב וָשׁוּב. אֵין לוֹ כֶּסֶף לִסְתֹּם פִּרְצוֹת בַּבַּיִת. כָּל שֶׁקֶל שֶׁיֵּשׁ לוֹ — שַׁיָּךְ לְקֻפַּת הַסֵּפֶר תּוֹרָה...

מַר סִימוֹנְס הָיָה נִרְגָּשׁ. בְּקֹשִׁי יָכֹל לְדַבֵּר. עַל כָּל מִלָּה שֶׁנִּסָּה לְהַשְׁמִיעַ — הִמְטִיר הָרוּסִי כַּמָּה מִשְׁפָּטִים שֶׁל הַלֵּל וָשֶׁבַח לְרִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם. לִפְנֵי שֶׁיָּצְאוּ, חָשַׁב מַר סִימוֹנְס בְּאֵיזוֹ צוּרָה לְהַשְׁאִיר שָׁם כֶּסֶף, וּמָה יוּכַל לוֹמַר לוֹ, לַיְּהוּדִי הַנִּפְלָא הַזֶּה, אַךְ הַמְאָרֵחַ הִקְדִּים אוֹתוֹ כַּמּוּבָן:

— "אֲנִי כָּל כָּךְ מְאַחֵל לְךָ", אָמַר בְּחֹם, "בְּכָל הַלֵּב מַמָּשׁ, שֶׁתִּזְכֶּה גַּם אַתָּה לְהַגִּיעַ לְמָה שֶׁאֲנִי זָכִיתִי..."

"הַאֲמִינִי לָנוּ" — אָמְרָה לִי כַּלָּתוֹ, שֶׁסִּפְּרָה לִי אֶת הַסִּפּוּר. "שְׁלָשְׁתֵּנוּ חָשְׁנוּ שֶׁחָמִי הִתְבָּרֵךְ בִּבְרָכָה שֶׁל מַמָּשׁ".

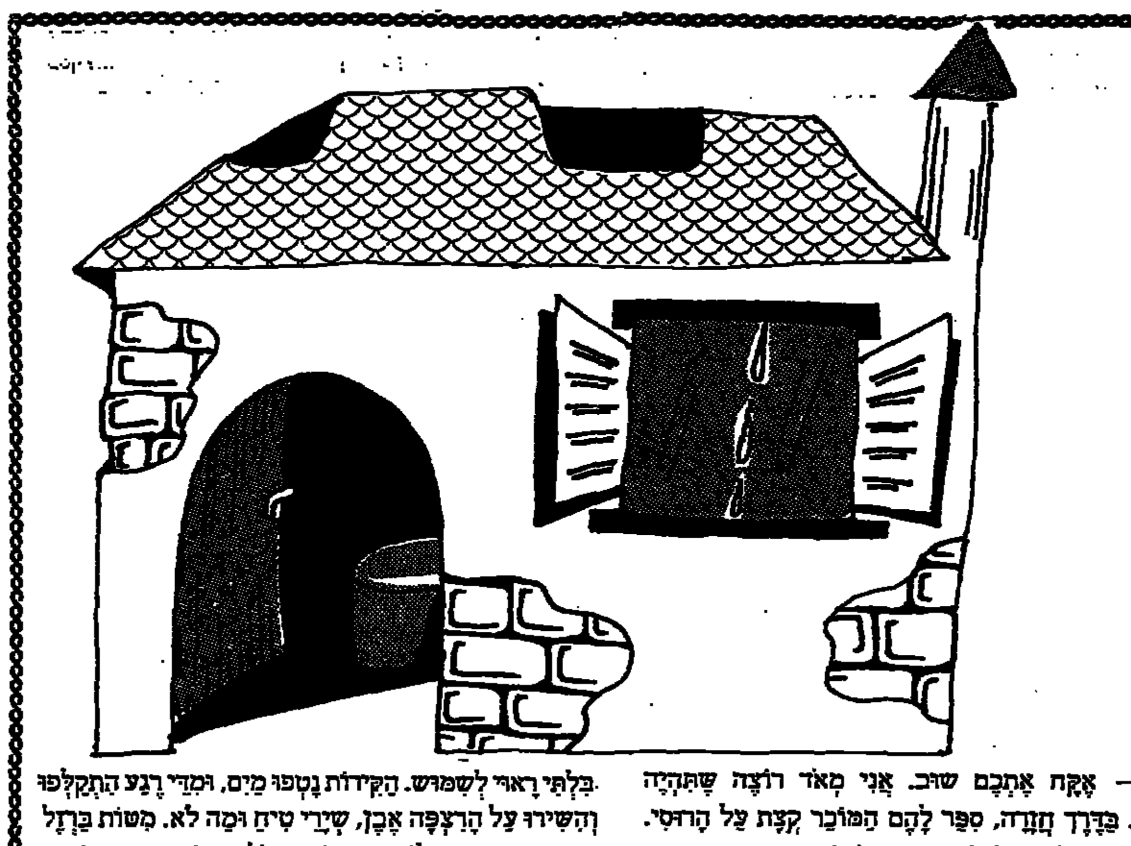

בפרשת שבוע

חיי שרה

״ויבא אברהם לספוד לשרה ולבכותה״ (כ״ג, ב׳).

ולבכותה — בכ׳ קטנה. על שום מה?

לפני שאנו עושים מצוה, מפריע לנו היצר הרע ומפתה אותנו שלא נקיים אותה, בגלל אלף ואחת סיבות. אם איננו שומעים לו, ומקיימים בכל זאת את המצוה, מביא הוא לנו מחשבות של חרטה על המעשה הטוב. כי ישנו כלל, שאם אדם ״תוהה על הראשונות״ — מצטער על מעשים טובים שעשה, הוא מפסיד את שכרם. לכן אנו מתפללים ״והסר שטן מלפנינו״ — לפני שאנו עושים את המצוה, ״ומאחרינו״ — אחרי שעשינו אותה.

לפני שעקד אברהם את יצחק, ניסה השטן בדרכים שונות למנוע ממנו את קיום המצוה, עד שנדמה לו אפילו כנהר שהגיע עד צוארו. משלא הועילו כל הדברים, ואברהם היה בכל זאת מוכן לעשות רצון בוראו, הלך השטן לבשר לשרה על עקידתו של יצחק ולגרום למיתתה. חשב, שעל־ידי כך יגרום לאברהם להתחרט על מעשהו ולהפסיד את שכרו.

לכן כתוב ״ולבכותה״ בכ׳ קטנה, כלומר: שאברהם בכה מעט, כדי שלא יחשדו בו שהוא מתחרט על שעמד בנסיון.

פינה בעתון

הדלקת הנרות

אתם מכירים את המודעה הזו, נכון? מדי יום שישי, אנו רואים בעיתון שלנו את זמני כניסת ויציאת השבת. ״המודיע״ כעיתון חרדי דואג לכל קהל הקוראים — ומודיע להם ידיעה חשובה זו. ואמנם, אתם בודאי רואים, פעמים רבות, שבימי שישי ניגשים הוריכם לעיתון לבדוק — מתי נכנסת השבת? כמה זמן עוד יש? אולי גם אתם עצמכם בודקים זאת, בודאי גם אחיכם ואחיותיכם הגדולים. גם בשבת קורה שמתבוננים — מתי יוצאת השבת? האם כבר יצאה?

עד כאן — הכל מובן. אבל מה הקשר של ״ספרים קונים בתפוצה״ לכל העניין הזה? איך מתקשרים הספרים שקונים או לא קונים אותם בחנויות ״תפוצה״ להדלקת הנרות? וכי בשבת קונים ב״תפוצה״? חס וחלילה. נו, אז מה הקשר?

ניסיתי להציג את השאלה, שבעיני נראתה כל כך פשוטה, לילדים. קיבלתי תשובות מעניינות מאד — ורחוקות מהאמת. התשובה חשובה להבנה, מה דעתכם לנסות? אנא, חשבו מה פשר הקשר, וכתבו אלינו. נקבל את תשובותיכם, נקרא, נפרסם, ונמצא יחד את ההסבר. את התשובות שלחו ליהודה המכבי 5, ת.ד. 1306 ירושלים, וציינו על המעטפה — עבור ״פינה בעיתון״ אפשר בהחלט להכניס גם פתרונות אך במקרה כזה ציינו על המעטפה גם את ״רגע חושבים״ ומספרו קדימה, תודה!.

המודיע
השבוע לפני 30 שנה

האדמו״ר רבי יעקב מהוסיאטין (בוהוש) זצ״ל

תל־אביב יום א׳ — (מאת סופרנו) — האדמו״ר רבי יעקב פרידמן מהוסיאטין (בוהוש), זקן האדמו״רים לבית רוזין, נפטר היום בשעה 12 בצהרים, בבית החולים "אסותא" בתל אביב, לאחר מחלה קשה שנ־משכה כחודש ימים.

האדמו״ר מהוסיאטין־בוהוש כיהן כאדמו״ר בבוהוש מיד לאחר פטירת אביו ולפני כשבע שנים עלה על כס האד־מו״רות מהוסיאטין כממלא מקום חותנו האדמו״ר רבי ישראל מהוסיאטין נכדו של רבי ישראל מרוז׳ין.

ההלויה תצא מחר (היום) בשעה 8.30 לפנה״צ מביתו רח׳ ביאליק 19 בתל אביב לבית העלמין בטבריה.

פטירתו השרתה אבל ודיכ־און על פני חסידיו ובית רוזין בכללם. מיד עם הגיע הידיעה, שגם שודרה על ידי קול ישראל, פנו רבים לבית האדמו״ר כדי להיודע על מועד הלויה. מודעות אבל פורסמו בתל־אביב ע״י משפחתו וחסידי הוסיאטין.

עם פטירתו נתייתם בית רוז׳ין מזקן האדמו״רים שלו ומעמודי התווך. גזע הוסיאטין איבד אישיות גדולה וכבירה אשר פיארה והגדילה את שמו, הוא שימש באדמו״רות משך עשרות שנים כממלא מקום אביו האדמו״ר רבי יצחק מבו־הוש, ולאחר מכן כממלא כהונתו הרמה של חותנו האד־מו״ר רבי ישראל מהוסיאטין.

הוא היה נינו של האדמו״ר מרוז׳ין הן מצד אביו והן מצד חותנו. אביו היה בנו של רבי שלום יוסף, בנו בכורו של האדמו״ר מרוז׳ין, שנפטר בצ־עירותו באותה שנה בה מת אביו. נהג את כהונתו ברמה והתחבב על אלפי מעריצים בכל קצוי עולם.

היה סמל האצילות והעדי־נות, בעל קלסתר פנים אציליים, מבטו החביב ומעל לכל מנהגיו ותכונותיו האצילות הביאוהו לידי מעמדו הרם.

חסידי בית רוזין בירושלים זוכרים את ביקוריו בה בכל שנה, את שולחנותיו שהסבו הנאה ועונג רוחני לא ישוער.

עלה לארץ בשנת תרצ״ט מרומניה, עם פרוץ המלחמה העולמית השניה, יחד עם חותנו ומשפחתו, והשתקעו בתל־אביב בה גר עד יומו האחרון.

ת.נ.צ.ב.ה.

החל משפטו יולין הנאשם בריגול

תל־אביב יום א׳ (ע) — "אלכסנדר יולין הוא הרפתקן מהסוג המסוכן ביותר המשחק משחק מהול והמוכן לרכוש אמונם של אנשים אשר צריכים להבטיח לו חיים גבוהים וכעד בצע כסף הוא מוכן למכור את המדינה. הידיעות שמסר למצ־רים, לא רק שפגעו קשה בבט־חון המדינה, אלא נמסרו למט־רה הפוגעת בבטחון המדינה".

במילים אלה הגדיר פרקליט מחוז ת״א מר י. בר־און את אלכסנדר יולין, המכונה גם "סשקה פ. ליטורק" והידוע גם בשם נח פידל, עת הובא היום בפני הנשיא התורן של ביה״מ המחוזי בת״א מ. קנת, כחשוד בריגול לטובת מצרים.

הרב לוין מוחה נגד כינוס ועידת המלוה בארה״ב ביו״ט

ירושלים מוצ״ש — (מאת סופרנו בכנסת) הרב י. מ. לוין, ראש סיעת אגו״י בכנסת, פנה בשאילתא לשר האוצר מר ל. אשכול ובה הביע מחאתו נגד עריכת ועידת מלוה העצמאות בארה״ב, שהתקיימה בהשתתפותו, ביום השני של חג הסוכות, המשמש כיו״ט שני של גלויות ליהודי הגולה כולה.

שר האוצר נדרש להשיב כיצד למנוע כי בעתיד לא יתחדשו דברים כאלה שיש בהם משום חילול מועדי ישראל ופגיעה ברגשות התושבים היהודיים.

בשאילתא מציין הרב לוין כי מלוה העצמאות ערך בוושי־נגטון ועידה ביום שני של חג הסוכות, שהוא אצל יהודי אמ־ריקה ככלל יהודי הגולה חג ככל החגים ומועדי ישראל, בהשתתפות שר האוצר.

שר האוצר נדרש להשיב על שתי השאלות הבאות:

1. אם כב׳ השר לא הבין שיש להתחשב ברגשות יהודי אמריקה ולא לערוך אספה ביום טוב?.
2. כיצד למנוע שבעתיד לא יתרחשו דברים כאלה שיש בהם משום חלול מועדי ישראל ופגיעה ברגשות התושבים היהודיים?.

צרפת מחזירה את שגרירה מקהיר

פריז, יום ג׳ — (יו.פי.) — ממשלת צרפת שנתכנסה היום לישיבת חרום לדיון על המצב באלג׳יר בעקבות תפיסת חמשת מנהיגי המורדים, החליטה להחזיר את צירה מקהיר, כמחאה על עזרתה הצבאית של מצרים למורדים מלבד המחאה הרשמית שתוגש על ידה למועצת הבטחון.

הודעה על כך נמסרה ע״י ראש ממשלת צרפת גי מולה בסיום הדיון המדיני באספה הלאומית ובהזדמנות זו הודיע כי ניתנו הוראות לצי הצרפתי לעצור כל אניה נושאת נשק בים התיכון, אם קיים חשש, שנשק זה מיועד לאלג׳יר.

בינתיים נמסר היום לפרסום נוסח התלונה הצרפתית שהוגשה למועצת הבטחון בין היתר נאשמת מצרים בהפרה חמורה של הנהג הבינלאומי ע״י התערבות בעניניהן הפני־מיים של מדינות אחרות.

דוחים הצעה לדון בשביתה ב״אתא״

ירושלים, יום ד׳ (מאת סופרנו בכנסת) — בקולות הקואליציה ומקי״י נגד קולות חרות והכלליים דחתה היום הכנסת הצעה לדון בסכנת השביתה המרחפת על "אתא" לאחר שרוב פועלי המפעל החליט על השבתת העבודה בו בשבוע הבא ומועצת פועלי חיפה אישרה עקרונית את השביתה.

בעקבות מעצרם של מנהיגי המורדים באלג׳יר
תוניס ניתקה את יחסיה עם צרפת

תוניס, יום ב׳ — (ש״ה) — ממשלת תוניס החליטה היום לנתק את יחסיה עם צרפת כמחאה על מעצרם של חמשת מנהיגי המחתרת האלג׳ירית ותבעה את שחרורם המידי.

— מתיחות רבה השתררה היום ביחסים בין צרפת לבין טוניסיה ומרוקו, לאחר שחמשה מנהיגים מראשי תנועת המרד האלג׳ירית נפלו אתמול בידי הצרפתים, כאשר מטוסי קרב צרפתיים עצרו את מטוסם מעל לים התיכון וציוו על הטייס להטיסו לאלג׳יר.

ראש ממשלת טוניסיה, מר חביב בורגיבה, הזמין אליו את השגריר הצרפתי ומחה בפניו על המעצר בהדגישו, כי התקרית היא חמורה ביותר

דובר רשמי בטוניס הכריז היום, כי בעקבות ההתפתחות האחרונה קיימת הסכנה שהו־עידה שעמדה להתקיים בתוניס תיהפך מ״ועידת שלום״ ל״ועידת מלחמה״.

מאות הרוגים בהתקוממות בהונגריה

בודפשט. (יו.פי. וע״ר) — לאחר התקוממות דמים שפרצה אמש בבודפשט ונתפשטה ליתר ערי השדה, קראה ממשלת הו־נגריה ליחידות הצבא הסובייטי לדיכוי ההתמרדות. הצבא הסובייטי הכניס למערכה טנקים ומטוסי סילון וכפי שנמסר מגיע כבר מספר ההרוגים למאות.

הנהגת המפלגה נענתה לתב־יעות רבבות המפגינים שהעלו בימים האחרונים את תביעו־תיהם להחזרתו של ראש המ־משלה המודח, אימרה נאגי לכהונתו הרמה אולם מהומות הדמים נמשכו גם לאחר שראש הממשלה החדשה פנה בקריאה לעובדים ולפועלים לצאת להגנת הדימוקרטיה העממית במדינה.

הקרבות העזים שפרצו אמש בבירת הונגריה לאחר חצות ופשטו ליתר ערי השדה נמשכו במשך כל היום ועוד הערב הו־דיע רדיו בודפשט על הקרבות העזים המתנהלים בעיר, אם כי בראשונה טען כי ההתקוממות כבר נסתיימה. לדברי סופר יו.פי. איבדו שלטונות הבטחון ההונגריים את שליטתם על המצב באזורים מסוימים, למ־רות הסיוע מצד פלוגות המתן הסובייטיות.

המקורות ההונגריים הרש־מיים לא מסרו דבר על מספר האבדות אולם סופר יו.פי. מוסר מפי עדי ראיה שהגיעו היום לוינה כי מספר ההרוגים מגיע כבר ל־350.

היטלר מת...

ברכטסגאדן, גרמניה, יום ה׳ — (יו.פי.) — אדולף היטלר (ימ״ש) הוכרז כאן היום באורח חוקי כמת.

שעת המות: 15,30 — 30 באפריל, 1945.

סיבת המות: התאבדות.

מקום המות: מקלט הה־פצצות של הקאנצלריה של הרייך, ברלין.

תעודת המות הוצאה על ידי בית־המשפט המנוף בבר־כטסגאדן, מקום מגורי ה״פיה־רר״ הנאצי.

חיי שרה — תולדות; כ״ז מרחשון — ג׳ כסלו תשמ״ז

יום החודש	יום השבוע	מר־חשון	עלות השחר	עטיפת טלית	נץ החמה	סו״ז ק״ש להמג״א	סו״ז ק״ש להתניא הגר״א	סו״ז תפלה להמג״א	סו״ת להתניא הגר״א	חצות היום והלילה	מנחה גדולה	מנחה קטנה	פלג המנחה	שקיעת החמה
כז	ז	חיי־שרה	4.43	5.23	6.15	8.04	8.50	9.11	9.42	11.26	11.56	2.33	3.38	4.39
כח	א		4.43	5.24	6.16	8.05	8.50	9.11	9.42	11.26	11.57	2.33	3.38	4.39
כט	ב	ער״ח	4.44	5.24	6.17	8.06	8.52	9.12	9.43	11.27	11.57	2.34	3.36	4.39
ל	ג	א׳ דר״ח	4.44	5.25	6.18	8.06	8.52	9.12	9.43	11.27	11.57	2.34	3.36	4.39
א	ד	ב׳ דר״ח	4.45	5.26	6.19	8.06	8.53	9.13	9.44	11.28	11.58	2.34	3.36	4.39
ב	ה		4.46	5.26	6.20	8.07	8.53	9.13	9.44	11.28	11.58	2.34	3.36	4.39
ג	ו		4.47	5.27	6.20	8.08	8.53	9.13	9.44	11.28	11.58	2.34	3.36	4.39

לפי אופק ירושלים

מתוך לוח דבר יום ביומו

אשנב אל סמינר חדש

זרעים שהתלכדו / בתך תלמידה יחידה! / חויה ולא עול / לעורר את הנעורים / סוף מעשה... / הצוות / פרטים/

״גשם זלעפות, הקור חודר לעצמות, יום חורף ירושלמי סגרירי. פסעתי ברחובות בית וגן, שיני נקשו מהקור, אצב־עות רגלי ממש קפאו... עד שמצאתי את עצמי בכתובת המבוקשת: ״ירחי קאסוטו 5״. כאן, בתוככי הבנין, נמוג הקור. החמימות, שמחות הנ־ערים והאוירה הנעימה חממה אותי, ואת כל הנמצ־אות...״ (כפי שהתבטאה אם שבאה לבחון את המקום) בבנין זה התחיל בשנה זו גר־עין חדש לבבוט, וכבר החל בפריחתו, — סמינר בית יעקב לבנות נפתח בתחילתה של השנה לפי בקשתם של רבנים, ובעידודם הרב של גדולי דורנו.

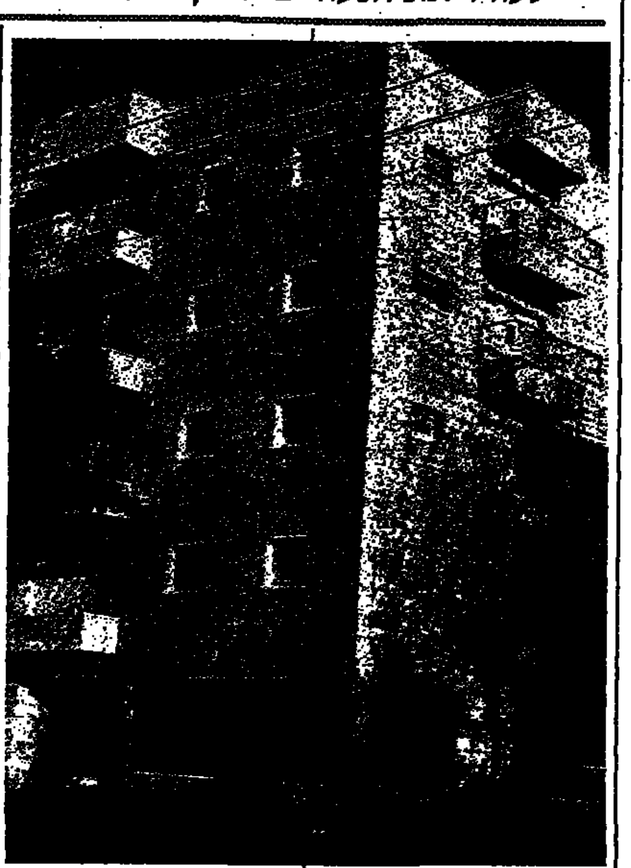

זרעים שהתלכדו

״התלבטותי מאד, חפשתי מקום בו יתיחסו אל ביתי ביחס ממש אישי״ — ״כך מתארת גב׳ פ. את הרגשותיה בסוף שנת הלמודים הקוד־מת, כשבתה סימה את כתה י׳ באחד מבתי יעקב בעיר. ״רציתי שיגלו את כוחותיה, ויבנו אותם:״

גב׳ ל. מוסיפה: חפשתי מקום למודים שיהיה מקור חויה לביתי, שתלמד מתוך שמחה ולא מתוך הכרח״.

משפחת ק. טענה: ״רצינו מקום עם אוירה רוחנית חזקה, ועם השגחה מתמדת על כל צעד ושעל...״

היו אלו מספר זרעים מיני רבים, שהתלכדו ביניהם, ותיפשו קרקע מתאימה, נטלו יוזמה, ואתרו מקום להתגדר בו. אלא, שלא קלה היתה המלאכה, להקים סמינר על אדני אמת.

אין זה פשוט כל כך! בכל זאת, כשהרצון אמיתי אין דבר העומד בפניו, ואמנם, בעזה״י מצאו את הכתובת הנכונה: הרב גראמה — איש חנוך אמיתי בעל כשרים מיוחדים, רב פעלים, ומנהל ותיק של מוסדות מצלחים.

לאחר לחץ מהורים רבים שאל את דעתם של גדולי דורנו, הם חקרו ובדקו את הצורך בדבר, ופסקו כי אמנם הדבר נחוץ!

היה זה מספר שבועות לפני תחילת שנת הלמודים. הזמן להתארגנות היה קצר מאד, אך למרות זאת בעקבות הד־רישות המרובות, הגרעין החל בעזה״ית לצמוח!

״בתך — תלמידתנו היחידה

זוהי למעשה הסיסמה המנחה את דרכו של הסמינר החדש, כל בת היא בבחינת תלמידה יחידה, מקבלת יחס אישי, חנוך אימדבדואלי, גישה מתאימה, משתדלים לגלות את כוחותיה המיוח־דים ולטפחם.

מטרת העל — לרומם ולקדם כל פרט ופרט. על כן, קיים מעקב אחר התקדמות של כל תלמידה, וכל נסיגה נבדקת.

״חויה ולא עול״

היתכן?! האם נתן להפך את הלמודים המחוזים מטרד ועל בעיני התלמידות — לחויה נעימה?! —

זה נשמע מוזר, אך זו אחת מהמטרות הנצבות לנגד בית הספר:

״אין זה קל לשרש הרגלי למוד משעממים, אך בכל זאת לקחנו משימה זו על עצמנו אכפת לנו על בנותינו שמעבירות את מיטב שנותיהן במתח, בסיוט ולא בהנאה״.

השעורים נמסרים ברמה גבוהה, ובשתוף מקסימלי של התלמידות.

משתדלים לפתח את מוד שבתן של הבנות, להפוך אותן לאקטיביות בשעורים. להד־ריכן להגיע אל הידיעות בכו־חות עצמן, ומתוך נתינה — מגיעים להנאה...

לעורר את הנעורים

היכן העירנות של ימי הנ־עורים?!

שמחתן של רבות מבנות הנעורים כבויה ותבויה. על כן, נוסף ללמודים מוקדשת כאן תשומת לב רבה לפעילות חברתית המעוררת שמחה, מביאה כוחות וכשרונות שר־נים לנצל, מפתחת יחסים חברתיים, ומוסיפה רבות לכל תלמידה ותלמידה. (עד כה נערכו תוכניות שונות: מחנה שבת, טיולים וסיורים קצ־רים, ערבי חברה, וכו׳)

״סוף מעשה — במחשבה תחילה״

כולנו עדות לקשיים בהשגת מקצוע ההוראה. משום כך, לעיתים, מתעוררת בנו השאלה: לשם מה לומדות בנותינו להיות מורות? מסיבה זו הוחלט להקנות בסמינר החדש מקצועות נוספים מלבד הוראה, אותם לומדות הבנות במסגרת חוגים לאחר הלמודים.

על כל תלמידה להשתלם לפחות בחוג אחד.

החוגים הם במקצועות שניתן לעבוד בהם בבית, על מנת לאפשר לתלמידות בע־תיד למצוא את משלח ידן בביתן.

הצוות

״מורה צריכה להוות דוג־מא אישית בכל שעה, בכל מקום ובכל מצב״

זהו אחד מקוי היסוד שהנחו את בחירת המורות לסמינר.

מצוות המורות נדרש יחס אישי ולבבי אל כל תלמידה, השתדלות לפתח את המחש־בה של הבנות ולא ל״האכילן״ בחומר בלבד, — על יסוד זה נערכים השעורים, ונתנים שעורי הבית.

פרטים

סמינר בית יעקב מגדל עוז בשלבי סיום להיכרותו על ידי משרד החינוך. החומר הלמוד ותקופת הלמודים הנם כתקון המדרש.

התלמידות המתאימות נבחרות דרך ראיון על ידי צוות חנוכי. (פרטי הרשום יפורסמו בקרוב)

בשנה זו נפתחה בעה״ית כתה ט׳ (על אף הדרישה לכ־תות נוספות)

בחירת הבנות נעשתה בסלקטיביות מתוך נרשמות רבות.

כתה זו מבוססת על העק־רונות הנ״ל, ומהווה תשתית מוצלחת ביותר לעתידו של הסמינר.

סמינר בית יעקב מגדל עוז — אשנב חדש לעתידן של בנותינו!

המודיע הצעיר

אנו מבקרים

מספרת שולמית

במטבחה של אמא

הפעם נעסוק בסיור מיוחד במינו. מזג האויר הרצוי לנו: יום סגרירי גשום וקר, ביום כזה, כשאין לנו שום חשק לצאת מן הבית החם, נוכל להכנס למטבח, ולהכין הפתעות נחמדות לאמא.

מתכון מס׳ 1: משהו בלי שם.

חומרים: 15 כוסות פצפוצי אורז
200 גר׳ חלבה
כוס ושלושה — רבעי סוכר
חבילה וחצי מרגרינה
4 כפות קקאו
6 כפות דבש

נכניס את הפצפוצים לקערה בינונית את החומרים האחרים נבשל על אש קטנה, כדאי לרסק את החלבה במזלג לפני הבשול, כאשר החומרים הנמסים, הבלילה מוכנה. נשפך אותה על הפצפוצים שבקערה, נערבב היטב ונעביר את התערובת מן הקערה לתבנית (אפשרי ל־2 תבניות) את התבנית נכניס למקרר.

כעבור שעה נוציא את המקשה שהתקבלה ונחתך אותה למעויינים מרובעים או כל צורה אחרת שיוצאת לנו, בהצלחה.

מתכון מס׳ 2: לביבות גבינה

חומרים: חבילת גבינה
שלושת־רבעי כוס קמח
2 ביצים

נכניס את הגבינה והביצים לקערה חלבית בינונית ננפה את הקמח ונכניס גם אותו לקערה. נערבב היטב — קבלנו עיסה רכה ודביקה. ניצוק שמן למחבת החלבי ונחמם אותו. כדי שהשמן יהיה חם מספיק ובכל זאת לא ישרף נעמיד אותו על אש קטנה כיצד נדע שהשמן חם מספיק ואפשר להכניס לתוכו את הלביבות? טיפ־טיפות מן התערובת תגלה לנו את מצבו של השמן, כאשר יוצרו סביבה בועות קטנות, או כששמע רחש של טיגון, נדע שהשמן חם מספיק ואנחנו יכולים להתחיל בטגון; כיון שהעיסה רכה מאד נעזר בכף שטוחה על מנת ליצור את הלביבות, הן כמובן לא תהיינה מדויקות אבל הן טעימות גם כך. כאשר הלביבה משחימה בצד אחד נהפך אותה ונטגן גם את הצד השני. על הלביבות המוכנות נפזר אבקת סוכר או סוכר בכמות משמעותית, והרי לנו תוספת נחמדה לארוחת הערב.

זהירות! שמן רותח הוא דבר מסוכן אנא השגיחו מאד!

מתכון מס׳ 3: עוגיות סבתא

חומרים: ½ חבילת מרגרינה
ביצה אחת
שלושת רבעי כוס סוכר
כוס וחצי קמח כפית וחצי תמצית וניל
חצי כפית אבקת אפיה
שתי כפות קוקוס

נערבב מרגרינה רכה עם סוכר (לשם כך עלינו להוציא את המרגרינה מן המקרר כשעה לפני העבודה) במו ידינו ולאחר מכן נוסיף את יתר החומרים (לא לשכוח לנפות את הקמח!) קבלנו בצק נעים למגע. ניצור ממנו כדורים ונלחץ אותם. קבלנו עגולים שטוחים. נשמן בתבנית ונשגיח שלא יהיה להם צפוף מדי. נדליק את התנור בחום בינוני כשהוא חם נכניס את העוגיות ונחכה שהן תשחמנה. כשעוגיות משחימות סימן הוא שהן מוכנות.

בהצלחה לכם!

ועוד משהו קטן — תודה לאמא של רודה על הרעיונות.

רפואה שלמה

כשהלחם עושה בעיות

הספור המעניין התחיל כך: בהולנד, בתקופת מלחמת העולם השניה, חסר קמח. המחסור היה חמור מאד. אנשים רבים ניזונו מדברים אחרים — ותפריטם לא כלל קמח. והנה, ראה זה פלא: חולים מסויימים — החלו להתאושש ממחלתם ולהחלים. אנשים שסבלו מבעיות עיכול קשות, שחשו ברע, הרגישו פתאום הטבה עצומה.

התופעה היתה מוזרה. רופאים התחילו לחשוב — אולי יש קשר בין הדברים? אולי דוקא המחסור בקמח — עזר לחו־לים? נערכו מחקרים, וכך התגלתה המח־לה המעניינת הזו, ששמה "צֵילְיַאק".

יש מבין הקוראים "ציליאקים", ויש כאלו שיש להם אחים ואחיות "ציליא־קים". בואו ונבין את הענין.

בקמח רגיל ישנו חומר הנקרא "גְּלוּטֶן". בגופנו יש אינזים (גם הוא חומר) המפרק את הגלוטן. אולם, יש אנשים כאלו שבגו־פם חסר האינזים הזה, או שהוא נמצא אך אינו פעיל. רדום. מה קורה אז? ילד אוכל פרוסת לחם, עוגיה, דובשנית. הגלוטן אינו מתפרק. ולא די בכך: הוא פוצע את המעיים, בצורה כזו — שהם אינם יכולים לעכל דבר. האוכל הנכנס לגוף אינו מזין, משום שהוא איננו מתעכל. הילד סובל משלשולים חמורים ומרובים. הוא נחלש מאד, ומצבו הוא פשוט של חוסר תזונה מוחלט, למרות כל מה שהוא כאילו "אוכל". בטנו מתנפחת, למרות שהוא רזה מאד.

מה אפשר לעשות? אין חכמות. אפשר — וחייבים — לעשות דבר אחד פשוט: (או לא כל־כך פשוט) לא לאכול גלוטן. כלומר — לא לאכול קמח ומוצריו. בכל חמשת מיני הדגן ישנו גלוטן, כך שילדים חולים ציליאק אינם יכולים לאכול לחם, עוגות ועוגיות, ועוד ועוד... מה הם אוכ־לים כן? אופים עבורם דברים מקמחים אחרים, כמו קמח תפוחי אדמה, וקמח־תירס. זה קשה? כן, בהחלט. הם אינם יכולים להתכבד בעוגיות במסיבות, אסור להם לטעום מוצרי־קמח בשום הזדמנות. אפשר להתרגל? כן, זה ענין של בריאות!

עד מתי? עד שהציליאק עובר, ויש סיכויים רבים, שהאינזים הרדום שבגוף יתחיל פתאום להתעורר, ולפרק את הגלו־טן.

כדי לגלות אם יש ציליאק, במקרה שסימניו מופיעים, או אם הוא נעלם — עוברים בדיקות דם. לא תמיד הן מספי־קות, לפעמים נזקקים לבדיקות קשות יותר.

אנו מעריכים את כל ה"ציליאקים" שעומדים בגבורה בכיתויים, ומאחלים להם שהאינזים יתעורר מתרדמתו!

בשולי הסוכרת

אם לילד חולה בסוכרת ביקשה להוסיף, שמשחק מאמץ במיוחד או מאמץ אחר עלולים לגרום לירידה פתאומית ברמת הסוכר של ילדים חולים. במקרה כזה יש לתת להם משהו מתוק מאד, בו במקום. כמו כן, מותר להם במקרה יוצא דופן של מסיבה לטעום משהו מתוק — אם יוותר על חלק אחר בתזונתם באותו יום.

תּוֹרָה וּמַסְמֵר

רַבִּי זַלְמָלֵ׳, אָחִיו שֶׁל רַבִּי חַיִּים מִוּולוֹזִ׳ין, הָיָה שָׁקוּד מְאֹד לִלְמֹד תּוֹרָה. פַּעַם בִּקֵּשׁ מִמֶּנּוּ מִישֶׁהוּ, לְהַסְבִּיר לוֹ הֲלָכָה קָשָׁה בַּ"טּוּר". הִתְחִיל רַבִּי זַלְמָלֵ׳ מַסְבִּיר לוֹ אֶת דִּבְרֵי הַ"טּוּר", כְּשֶׁהוּא מְהַלֵּךְ, כְּדַרְכּוֹ, עַל פְּנֵי הַחֶדֶר וְאוֹמֵר עַל פֶּה כָּל אוֹתוֹ הַסְּעִיף שֶׁבַּ"טּוּר" עִם דִּבְרֵי הַ"בֵּית יוֹסֵף" כִּכְתָבָם וְכִלְשׁוֹנָם.

בַּהֲלִיכָתוֹ נִתְקַע לוֹ מַסְמֵר בְּרַגְלוֹ וְהִתְחִיל דָּמוֹ שׁוֹתֵת. לֹא הִרְגִּישׁ רַבִּי זַלְמָלֵ׳ בְּרַגְלוֹ הַכּוֹאֶבֶת וּבְדָמוֹ הַשּׁוֹתֵת, וְלֹא הִפְסִיק מֵהֲלִיכָתוֹ וּמִמִּשְׁנָתוֹ...

40

רגע, חושבים!

חשבו, פתרו, ושלחו למערכת "המודיע" רחוב יהודה המכבי 5, ת.ד. 1306 עבור "רגע חושבים" בין הפותרים נכונה יוגרלו פרסים.

1. מי הם בפרשה?

א. מבן מן הצינה וכאן דווקא צבע את הכלה הצעירה
ב. על שם קרבן קרויה אם היא לשבעה
ג. אם תשנו את הניקוד הוא יהפך לחלבי, ובינתיים — כמו שהוא — זה הפך מִדְבָּר לַיְלִי.

2. מי זה?

"אין לי אחים ואחיות, אולם אביו של האדם בתמונה הוא בנו של אבי".
— מה קשר המשפחה של הדובר, אל האדם שבתמונה?

3. מה חסר?

התוכלו להשלים את העיגולים הלבנים הריקים, בעזרת 5 ספרות מתוך הספרות הנתונות, כדי שסכום העיגולים יהיה 16?

פתרונות לרגע חושבים 37

א. מורה, מנהל, משגיח, מגיד שיעור, מלן מגיה, מצביא, מזכירה.
ב. בראשית, בהבראם, השישי, נעשה אדם.
ג. אסקימוסי דיג.

פרס ראשון חני שיינר, רח׳ פרל 4, בני־ברק. **בן פורת־יוסף**

פרס שני רחלי טאובר, אבן האזל 13, ירושלים. **סיפורי נימוסין ודרך ארץ.**

פרס שלישי ילדי בהרל״ד דרך בר יהודה 42, תל חנן. **ילדים טובים**

מַצַּב־רוּחַ

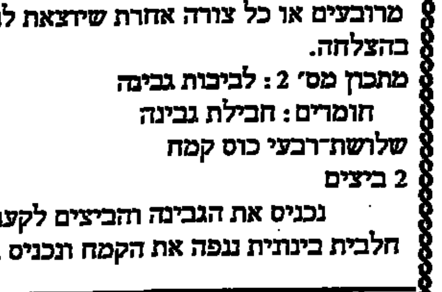

לִפְעָמִים
עָצוּב פִּתְאֹם
כָּכָה סְתָם,
בְּאֵיזֶה יוֹם.
בְּלִי סִבָּה
בְּלִי שׁוּם "לָמָּה"
בְּלִי "מָתַי"
"אֵיךְ" וְ"כַמָּה".
רַק הַלֵּב
פָּשׁוּט כּוֹאֵב
מַמָּשׁ כְּמוֹ פֶּצַע
מְגֻרָד.
לְמַצַּב רוּחַ יֵשׁ קְצָת חֹם,
כָּכָה סְתָם, בְּאֵיזֶה יוֹם.

הטור שנו ושלכן

תודה ליד שרה על "זמזם הרטבה"

לפני חדשים אחדים פורסם בפינה זו על "זמזם הרטבה" שאפשר להשיג בסניפי "יד שרה" בלי לפרט כיצד פועל המכשיר ומהן התוצאות. השתמשתי במכשיר זה בהצלחה ורציתי שעוד משפחות תכרנה אותו ותהנינה מתוצאות השפעתו.

המדובר במכשיר קטן הנלבש על היד כמו שעון, ממנו יוצא חוט חשמל ארוך המושחל דרך השרוול ומסתיים בשני חוטים נפרדים. בקצה כל אחד מחצית של לחצנית. כאשר מהדקים את הלחצנית — נסגר מעגל חשמלי ונשמע קול צפצוף.

בלילה מצמידים את שתי קצות החוט משני צידי התחתונים, כאשר הילד מתחיל להרטיב סוגרת הרטיבות את המעגל החשמלי והצפצוף גורם לו להתעורר. מטרת המכשיר אינה לחסוך את הבגדים או המצעים הרטובים, אלא לעורר בילד את הרפלקס הרדום, שצריך היה להעיר בו השינה לעשית צרכיו, ומשום מה אינו פועל.

בלילות הראשונים צריכים ההורים לגשת אל הילד עם השמע הצפצוף ולעוררו ולהזכיר לו מה הענין, אבל מלילה ללילה משתפר המצב והילד מתחיל לקפוץ בעצמו עם השמע הצפצוף.

בשלב הבא — הילד מתעורר לפני השמע הצפצוף, — כלומר הרפלקס מתחיל לפעול באופן נורמלי. בסופו של התהליך הילד ישן כל הלילה מבלי להרטיב.

בהזדמנות זו אודה ליד שרה על השרות החשוב לטובת הציבור שנהנתי ממנו, ואסיים בפרטים נוספים: "יד שרה" מוסיפה דף הוראות מפורט למכשיר וגם מדבקות צבעוניות כדי להעניק כפרס לילד שקם בהשמע הצפצוף, מחיר השאלה — 20 ש"ח.

יש להביא בחשבון שלא תמיד הכל "דופק" באופן מוצלח כל כך, במקרה שלנו היה שיתוף פעולה ורצון עז מצד הילד להצליח.

נ. ירושלמית.

כלה נאה וצנועה
מאפרת חרדית מקצועית
תאפרך בביתך
(ואת בנות משפחתך)
למתחתנות בכסלו:
הקדימי לקבוע ליום כלולותיך
02-380627

פאות
מ־40% עד 60% הנחה
רח' רמב"ן 32
(פינת אושיסקין)
ירושלים
ימים א' ב' ד' ה'
בין השעות
10.00 - 2.00
יום ג' 4.00 - 7.00
טל: 02-667841

הבית שלנו

שתיקה היא לא רק הודאה

מאת: שו"ש

חוט שערה דק מן הדק מפריד, כידוע, בין מעשה שכולו מצוה ולשם שמים לבין הפוכו הגמור.

ומשני צדיו של החוט הנ"ל לא מהלכים מחללי שבתות, אוכלי טבל וטרפות ונבלות גם לא מבלי עולם ופורקי עול.

דווקא אנחנו כולנו, שבמרוצתנו לפחות, מקפידים על חמורה ועל קלה, אנחנו מהלכים משני צדיו של הגבול.

סכנה! גבול לפניך!

לא למעוד בשדות המוקשים שליד הגבול פרושו בדק בית תמידי, לקבל את האמת מכל מי שאומר אותה אפילו אם זה ילד קטן ששואל בתמימות: "אמא, למה האבא הזה זורק את הקליפות דרך החלון?"

כי זוהי האמת, וזוהי תוכחה.

המלאכה הקלה והחביבה ביותר על רובנו היא טפיחה עצמית על השכם ופרושו של דבר הוא לחזור ולספר עד כמה מרבים אצלינו בחסד, על הגמ"חים הרבים שלנו, על ילדינו המחונכים, על המשמעת, על כך שאנחנו מתייחסים לחיים באמות מידה של חיים ולא של מתאבדים.

וכל זה נכון. אבל בין טפיחה לטפיחה נופחות כל אותן תופעות מרגיזות ומכוערות, אלו הנמצאות בצדו השני של הגבול הדק שבין מצוה לעבירה.

ועל כל זה הרי כותבים ומדברים שוב ושוב, על ילדים שאינם מהדרים פני זקנים ועל רחובותינו המקושטים בחפיסות ריקות של חטיפים, סיגרים ושאר מטעמים, ועל אי כיבוד שנתו של הזולת ועל כל מיני סוגים של זלזול ברכושו של הזולת, החל מספר שלא מוחזר וכלה בעושק של ממש, בהלנת שכר.

הרשימה ארוכה ארוכה... ארוכה כמו המרחק שלנו מן השלמות הנכספת.

יש כאלה שלא מוכנים לשמוע — זה קטרוג, אל תפתח פה לשטן, זו קטנוניות, הרי נעשים מעשים כל כך חשובים וגדולים.

האם בקורת היא קטרוג? האם אין הבחנה בין תוכחה לבין השמצה? זהו ההבדל הדק שבונה את החברה נכון או הורס אותה.

מי שלא מוכן לקבל בקורת ולהודות בצדקתה, מי שמתייחס אל כל תוכחה כאל חטוט קנטרני, הרי הוא מטפח זיהומים נסתרים, במקום לנקות את הפצע במי חמצן.

הברגים המהדקים את החברה היטב ונכון הם לא כאלה הבנויים על ויתורים ופיוסים וסלחנות, על האויר הזה לא עומד איתן שום דבר, רק בקורת וקבלה וחרטה וחזרה בתשובה ותקון המעשים הם הסדק אל "פתחו של אולם".

זוהי מצות תוכחה. לכן שתיקה היא לא רק הודאה אלא השתתפות פעילה באי עשיה, בהסכמה לדברים לא צודקים.

ועל כך הרי נאמר: מות וחיים ביד הלשון.

ליקוטי ישרים על

(המשך מעמוד י')

התלמיד, ועל כגון דא אמרו חז"ל "גדולה שימושה יותר מלימודה".

שבעת פרקים מוקדשים לעניני חינוך על ההרגל, המשמעת, הציות, הסדר והנקיון, החינוך בבית, ועל חינוך לדרך ארץ ומידות טובות, וכל אחד מהן אבן פינה חשובה להבטחת חינוכו המושלם של הילד התלמיד, והרב מגיד טרח ואסף לנו ממקורות שההורים חומר רב בהדגישו את התפקיד המוטל על שני ההורים המכוונים את חינוכו של בנם לשלימות הרצויה.

חובה מוטלת על האם בחינוך, לא ללמוד תורה, שכן היא אינה מצווה, אלא להשפיע על רגשותיו של הילד שיראה את לימוד התורה כתפקיד חייו שאין לו תחליף, ושוב יש להדגיש שהתנהגותם של ההורים והאמא כמו המלמד מכוונים את חינוכו של בנם לשלימות הרצויה.

על שני ההורים מוטלת האחריות המשותפת לחינוכו של הילד, ומכאן איפוא הצורך בהבנה מלאה בין האב והאם. אי הבנה ביניהם גורמת לכך שהילד מכריע בעצמו, ועל כן מגדירה התורה "איננו שומע בקול אביו ובקול אמו" כתופעה בלתי רצויה, הם צריכים להשתוות בדעותיהם, ושניהם יחד חייבים לבטל את רצונם מפני רצונו של הקב"ה.

הרב מגיד חוזר ומזכיר כי הילדים ניזונו בסביבת עין חדה ובנפש ערה ותוססת. רגישים הם לכל השפעה מן החוץ. דיבורים על תורה ומוסר אינם משפיעים כמו דוגמא חיה. הורים ומורים רגזנים לא יוכלו לחנך למתינות, וערמומיים לא יוכלו לחנך את הילדים הרכים שטרם התקלקלו, לתמימות וליושר.

זאת ועוד, חטאים קלים מבחינה מוסרית מרובה בהם הסכנה מאשר חטאים חמורים. אם כוס שנשברה או בגד שנקרע תוך כדי משחק גורמת להתפרצות אחד ההורים, יותר מאשר הטחת מילה מעליבה מצד אחד הילדים כלפי השני, גורמים לכך כי הילדים מכירים בהוריהם שהפסד חומרי מדאיג אותם יותר מהפגם המוסרי, וזוהי גם הסיבה שההורים חייבים להימנע ממתן הבטחות שלא יוכלו לעמוד בהם.

בספריו הראשונים הביא המחבר את מקורות האימרות המובאים, ועל כך הוא ראוי לשבח שכן בכך הוא מביא גאולה לעולם. בספרו על "יסודות החינוך" נמנע מכך כנראה כדי להבטיח שלימות ההרצאה. קטע שלם, בסעיף יא, בפרק "חנוך לנער" עמ' י', מקורו משיחותיו המופלאות של כ"ק האדמו"ר מסלונים שליט"א "בבי תיבי החינוך". המחבר ראוי לשבח על שזיכה את הרבים בפנינה מופלאה זאת, בה מדגיש כ"ק האדמו"ר את עיקר בעיית החינוך המתחילה בגיל ההתבגרות, כאשר הילד חסר נסיון. באותה שעה בעיית החינוך היא חשובה ביותר, שכן הוא אינו משלים עם פשרות ועם חצאי דברים, אינו סובל גישה פשרנית או פקפוקים, ומכאן הזהירות הדרושה בהוראות הניתנות לו.

כדי להבטיח אוירה חמימה, על המחנך להיות תדור ורמה מוסרית מתאימה, כדי שיוכל להשריש רמה זאת בקרב התלמיד: האמונה והבטחון בכחות שהוא מופקד עליהם הם המובילים אותו לקראת הצלחתו במשימה שקיבל על עצמו.

כאמור, לפנינו הספר הרביעי המוקדש לעניני חינוך, ואין לנו אלא לסיים בברכה שיזכה לראות עולמו בחייו, זכות הרבים תהא תלויה בו, שכן יש בחיבורים המלוקטים תועלת לא רק לכל שכבות הציבור. בכללם גם תלמידי חכמים, העוברים על החומר הקשור למועדים, יכולים להשפיע מהם לזכות את הרבים.

התעמלות ללא מאמץ
בשיטת "פאולה" (לנשים)
לכאבי גב ורגליים,
לשיפור היציבה,
לסידור הנשימה ועוד...
מתאים גם לנשים מבוגרות,
עייפות ואחרי לידה
מספר המקומות מוגבל ביותר
לפרטים 02-380527

רבות כבר קנו ונהנו!
גם את יכולה לרזות **בקלות**, בצורה בריאה **ובזול!**
בעזרת **טבליות טבעוניות** (שרף, אשכולית, פפיה ואננס)
במר"כ טבליות ג'ינסנג **לחיזוק ואנרגיה.**
צלצלי בימים א' ב' ה' בין 10.00-8.00 בערב וביום ג' בשעות הבוקר 02-380527
מבני ברק יכולות להזמין אצל 03-792554

"סלע" —
הדברת מזיקים, רשיון משרד הבריאות 197 עם ריח ובלי ריח
ללקוחות ללא הוצאת כלים
03-494936

היתכן!!!
בשר שהתבשל עם שרץ ורבן גמליאל התיר לאוכלו
זה ועוד
בכרך השלישי של הש"ס לנוער שבהוצאת "כפיר" על מסכתות עירובין פסחים
שיצא השבוע לאור
הפצה ראשית:
מ. פרידמן
"מרכז הספרים"
הרצל 2 בני ברק
טל. 03-794114

לתושבי רחובות והדרום!
מבחר גדול של **בגדי חורף לילדים**, ותינוקות
שמלות סרפנים וחצאיות - אלגנט וספורט!
מכנסים וחולצות פלנל, גרביונים, סודרים,
אפודות, מעילים וכו' וכו'...
הכל ממיטב היצרנים ובמחירי מבצע!
להשיג סריגי **"עופר"** במחירים ללא תחרות וכן **חלוקי נשים** מארה"ב ומתוצרת הארץ.
פתוח כל יום בעות 4-7 אחה"צ
חסכו כסף וזמן
שטיינברג קרית ויזניץ רחובות
טל: 08-492712

"מאמא בלו"
בית חרושת לייצור בגדי הריון
רח' הרצל 78 ק"ב תל-אביב טל' 837969
דגמים חדשים ומרהיבים של
שמלות הריון וסרפנים
חולצות פוסר (סווצ'רים)
להתראות

אלון אופנה 87
• דגמי פריז '87
• אופנה אקסקלוסיבית מיוחד לאן לורן
• נעלי אלכסנדר'ס, תכשיטים, ארנקים
• בגדי עור
• מחירים נוחים ושרות אדיב
לרגל הפתיחה
במוצש"ק פר' "חיי שרה" בלבד
עד 30% הנחה
• המלך דוד 19 טל: 248589
• מרכז מסחרי בית הכרם חנות 18
טל: 521218

אשת חיל מי ימצא...

ליום השלושים לפטירתה של מרת רבקה (ריבל) דרוק ע"ה

ראיתיה יושבת נינוחה, מביטה בשלוה סביבה. מחיכת לעבר מכר וידיד כמו משקיפה כך אל עבר תשעים שנותיה, הרגשתי כאילו היא אומרת אלינו: פתחו ספר תולדות חיי ויהיה לכם ספר הנהגות עולם.

* * *

כי אנו בנות הדור השלישי הסמוכות עלי שולחן הציויליזציה, האמונות עלי ברכי המודרניזציה, צריכות להרכין ראש וללמד את ספר תולדות חייה — ללמד לשמר ולעשות, כיצד זה ידעה סבתא ז"ל לכלכל ולזכות בין יתומים גלמודים לבין אלמנות שכורות. בין חולים ומעוטי יכולת, לקשיי יום.

ואף להביא טרף לביתה בשלחה ידה במסחר, ולדאוג לבני השכונה ללחם גם בשעת מלחמות ובעת הפגזות.

וכי איך תשב ספונה בביתה, וילדי השכנים רעבים ללחם, ואמותיהן רואות ועיניהן כלות? ואז נחלצה לעזרה, על גבה נשאה שקים מלאים לחם והיה השק למגן לראשה מרעם פגזים ומטטר כדורים.

לא ידעה מהו פחד. כי שלוחי מצוה אינם נזוקין. ואם רצון הי"ת היה עושה הוא יסוכך עליה.

כן סבתא גם אנו רוצות להיות כמוך לפעול ולעשות.

אך אלפי תרוצים תואנות וסיבות לנו, מדוע אי אפשר, ואולי מספיק מפעלי חסד ואגודות עזר ואנו עיפות טרודות ועסוקות ומסתפקות במתנת יד ובניד עפעף.

אולם סבתא ידעה כי היא מפעל חסד — היא אגודת עזר.

הרגש הרגישה סבתא ז"ל כי היתומה מחכה לחופתה, והחולה למזורה, והשכנה כורעת תחת נטל הפרנסה והדודנית מתלבטת בבעיותיה ואף אם לה קשה, והיא עסוקה, ואולי עיפה הרי אלקי אבותינו בעזרה, ומן השמים מסיעים, ואם פותחים הפתח נפתחים השערים, ואם כך האפשר להחריש? ! ואם לא לעת כזאת? !

כי בסבתא בערה אש קדש של מסירות לכל אשר נברא בצלם ועי"כ לא הרגישה חולשה או עיפות, ורגילים היינו לשמע מפיה: "ראויי אנשים מטפחים גופם ושומרים על בריאותם ורמיהם כלים".

"וראויי אנשים עמלים ויגעים ולגבורות מגיעים". יהיו נא דבריך אלו לנו לנר תמיד ולזכרון עולם למען נלך בדרכך.

* * *

ועוד רגע מחייה רציתי לחרות על לוח ליבי למען ישמש לי כסימן דרך בחיי.

ראיתי אותה ופניה אדמו מכעס, מרימה קולה בשצף קצף. לא מוצאת מנוח לנפשה הסוערה.

וזאת כי העזו פורקי עול בני בליעל להדר אל תוך הקודש להכנס לשכונה בהלבשת בלתי צנועה.

סבתא הטובה החמה והרגישה חגרה בעת מתניה ולא חסכה שבט פיה ושפכה עליהם קיתון של רותחין.

כי סבתא חלחלה אחזה בה בראותה פגיעה בקדשי ישראל. סבתא נלחמה בקנאות נגד כל שינוי ולו הקטן במסורת בית אבא.

כי סבתא היתה "בת ישראל" ללא כחל ושרק. הנצליח אף אנו לספוג מאותה אש דת קודש, ולחוש את הלהט הפנימי בעבודת ה'?

* * *

ואם באנו למנות שבחיה כדי ללמד מדרכיה לא נוכל לפסח על נקודת אור נוספת בחייה סבתא ה"עשירה" — סבתא עשירה היתה בביתה העלוב. ברהיטיה שלא החלפו משך 70 שנה כורסאותיה המטים ליפול. וכי למה זקוקה היא? ואם דאגו לה בניה וכלותיה ורצו להקל עליה את חייה והביאו לביתה מקרר או כירים. טענה סבתא: "וכי להוריד מחלקי בעולם הבא הנכם מתכונים?

וכשהביאה נכדתה מצעים נאים לסבתא, קבלה אותם בשמחה, אך לימים נעלמו כלא היו. והנכדה תמהה, אולי נגנבו? אך סבתא בפשטותה. ענתה: וכי חסרה אני מצעים נאים? האם לא ערבה עלי שנתי עד עתה? ואיך תערב שנתי בעוד אני מתכסה במצעים חדשים והכלה במצעיה הבלים?

כי סבתא ידעה להסתפק במועט, ובמותרות בחלה נפשה.

כי סבתא דאגה כל ימיה לבנות את דירת הקבע שלה ולרפד את מושבה בגן עדן העליון.

* * *

ובסתם יום של חול באתי לבקרה, לשמחה בניניה. אך היא עמדה בתפילה. ועיניה זלגו דמעות חמות והתפילה מתארכת משל היתה זו תפילת יוה"כ ואני מביטה בחרדה. הארע דבר מה? מדוע נטלה מנוחתה של סבתא?

אך סבתא מחיכת ופולטת לעברי הרי אחותי זקוקה לרפואה ובת אחי לשדוך הגון ונכדתי לזרע של קימא.

ואיך לא לבקש? ומדוע לותר על שעת כושר זו? !

ואם בסתם יום חול ככה, על אחת כמה וכמה, בערב יוה"כ שעה שסבא ע"ה שם ידיו על ראש נכדתו הקטנה שעדיין בקושי עמדה על רגליה. עומדת סבתא מולו לבושה לבן, שופכת דמעות וכל גופה רטט והיא מתפללת: תהא הנכדה ליראת ה'. תבנה בית נאמן בישראל. תנשא לתלמיד חכם. תלך בדרך אבות, תדע אך טוב ואשר כל ימיה. והקטנה מביטה ואינה מבינה מה פשר הדמעות? אך בלבה נושאת הקטנה תפילה, אהיה גם אני סבתא כמוך יתן גם לי ה'. לב חם רגש עז אהבה ומסירות ללא קץ.

* * *

אמרו חז"ל: רבי מחיב את העשירים הלל מחיב את העניים.

וסבתא מרת רבקה (ריבל) דרוק ז"ל מחיבת אותנו נכדותיה — ואת כל בנות ישראל. ויהי רצון שילדותנו לא תביש זקנותנו.

נכדתה נ.ג.

תשבץ/ מס' 41

פרשת חיי שרה

מאת **אבינועם שולב**

בין הפותרים נכונה יוגרלו פרסים. על הפתרונות להגיע למערכת תוך שבוע. המען למשלוח פתרונות: "המודיע" — תשבץ מס' 41, ת.ד. 1306, ירושלים 91012.

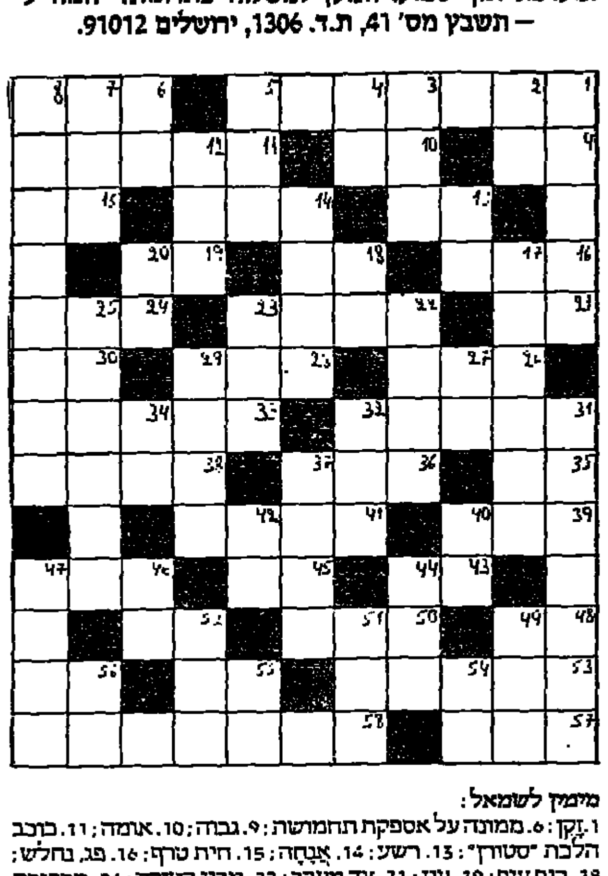

מימין לשמאל:
1. זקן; 6. ממונה על אספקת תחמושת; 9. גבוה; 10. אומה; 11. כוכב הלכת "סטורן"; 13. רשע; 14. אנחה; 15. חית טרף; 16. פג, נחלש; 18. כנף עוף; 19. ענן; 21. צד מערב; 22. מבני קטורה; 24. הרכובת בימית להשמדת חרקים (ר"ת); 26. בירה אירופית; 28. משקע באבן להשקות בהמות; 30. קרס; 31. מצד שני, לעומת זאת; 33. פחזן; 35. חבר בממשלה; 36. מתכשיטי הנשים; 38. דלקה; 39. שבר, נפץ; 41. תעלת מי שופכין; 43. תכשיט קדמון; 45. כאשר; 46. לגלג, הקניט; 48. בבקשה; 50. מטבע קדום; 52. נקי, טהור; 53. הר געש; 55. תל; 56. כבש שמן ומפוטם; 57. מאכל בהמה; 58. קיבה.

מלמעלה למטה:
1. קתיאק; 2. כאשר, תנאי; 3. מטרה; 4. מאותיות הא"ב. 5. מבני ישמעאל; 6. עמו של עפרון; 7. במדה מרובה; 8. אריכות ימים; 12. מחצית השקל; 13. נקי, טהור; 14. מבני ישמעאל; 17. כלל התושבים; 18. מזל; 20. ענף; 22. ממתק; 23. גמול על מעשה רע; 25. בעל חיים יונק מסדרת הלויתנים; 27. יבשה מוקפה ים; 29. אזרח; 31. ביורוקרטיה; 32. שקר; 34. זר שבא להתגורר בארץ נכריה; 37. פלג, נחל; 40. טהור, נקי; 42. אות הנצחון; 44. השתוקקות; 46. נרגז עצוב; 47. ארמון; 49. נאד, נבל עור לנוזלים; 51. רגז על הצלחת הזולת; 52. סוג מס; 54. שהה בלילה; 55. ספר כריתות; 56. באותן זה.

בהגרלה שנערכה בין פותרי התשבץ מס' 38 זכו:
1. ישראל מרדכי שלומוביץ — בני ברק.
2. חנה רובינשטיין — אשדוד.
3. מרדכי רבינוביץ — ירושלים.
4. ישראל דרנגר — תל אביב.
5. ג. טבצ'ניק — ירושלים.

הפרסים: ספרים מתנת תפוצה — הוצאה לאור ומרכז שיווק ארצי לספרי קודש — ירושלים: מלכי ישראל 6; בני ברק: חזון איש 15. הודעות ישלחו לזוכים.

פתרון תשבץ מס' 38

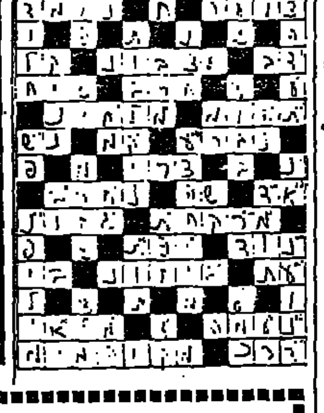

ירושלים: מלכי ישראל 6
בני ברק: חזון איש 15
הסדרה הנפלאה
ספורי צדיקים
בהוצאת מחניים
בכריכה קשה 14 כרכים
3 תשלומים × 40 ש"ח

מפעלי השתלמות ורווחה
של נשי אגודת ישראל
פתח תקוה
הודעה לצבור האמהות
הננו להודיע כי בשל תקלה בקוי הטלפון
חל עכוב בפתיחת החוגים
המעוניינות להרשם תפנינה
לטל. 9223566 (בשעות הבוקר)
לנרשמות תועבר הודעה אישית
תאריך אחרון לרישום: מוצש"ק פר' תולדות אור לה' בכסלו
בברכה המרכזות

"אווה" יבוא פאות "יפה" וסלון לתסרוקות
בני ברק, רח' ר' עקיבא 88 טל' 787813
שמחה אני להודיע ללקוחותי הנכבדות כי חזרתי
מהשתלמות וסיור לימודים
אצל מעצבי השיער הגדולים
באנגליה וארה"ב
Yaffa
ונשמח לשרת אתכם
החל מיום ראשון כ"ח חשון תשמ"ז (30/11/86)
להתראות
אווה

ברוכה הבאה
בגיל ובשמחה הננו מקדמים בברכה נאמנה
את הפאנית ומעצבת השיער הדגולה
Yaffa
אווה - מנהלת סלון פאות תסרוקת
"אווה" ויבואנית פאות
לרגל שובה מסיור לימודים והשתלמות
אצל גדולי מעצבי השיער באמריקה ואנגליה
יהא בואה לברכה
מאחלים
צוות הפאניות והספריות בסלון "אווה"
רח' ר' עקיבא 88 טל' 787813 בני ברק

המטבח שלנו

חפשו זהב ומצאו תפוחי אדמה

הטיפול הנבון בתפוחי אדמה ★ מתכונים קלים לגיוון ורענון

אין זה כל כך ההפך "מחפש אתונות ומצא מלוכה" כפי שזה נראה ממבט ראשון. אותה קבוצת חיילים ספרדים שחפשה זהב בכפר אינדיאני ומצאה תפוחי אדמה גילתה אוצר מזון שערכו עלה עשרות מונים על זהב או אבנים יקרות מכל סוג שהוא.

כמה מליוני בני אדם השביעו תפוחי האדמה מאז שנפוצו בעולם? !

תפוחי האדמה מטופלים בכל סוגי הבישול המוכרים. אופים אותם, מבשלים, מטגנים וצולים. הם נמכרים מוכנים לאכילה כמו פרוסות או רצועות צ'יפס וגם חצי מוכנים: תפו"א מיובשים, פירה מיובש, קס"ח תפו"א, תפו"א מוקפאים.

בארץ משווקים ארבעה זנים עיקריים: אפטודייט, אלפא, פסרונס, ודיזירה, בין הזן האחרון לבין שלושת הראשונים אפשר להבחין בקלות משום צבעו האדום, השונה מהגון הצהבהב של השאר.

תפוח אדמה מכל הזנים גם יחד נחשב למשובח אם הוא מוצק, חלק, בלי בליטות וגידולי משנה, בלי חתכים. מכות שקיעות או רקבון. הירקן שלי ממליץ על תפוחי האדמה בגודל הבינוני. לא הענקים וגם לא הקטנים "בינוני חלק ושלם" — בממוצע יש שנים עשר פקעות בקילוגרם של תפוחי אדמה בינוניים.

מי שאינה מחבבת תפוחי אדמה בטעם מתוק כדאי שתדע כי הקור גורם לטעם הזה. שבמקרה ורכשה תפוחי אדמה מאיסום תוכל למנוע את המתיקות אם תאחסנם 7-10 ימים במקום חשוך לפני השמוש. הקור גורם לעמילן שבתפוחי האדמה להפוך לסוכר ורק החום בין 10 ל־28 מעלות גורם לסוכר להפוך בחזרה לעמילן, במשך פרק הזמן הנזכר, אחסון בחום גבוה מדי מיבש ומרקיב את הפקעות.

פקעות תפוחי האדמה מוריקות באור, החומר הירוק הינו רעיל וגם מר, והופך את הפקעת לבלתי ראויה לאכילה. לכן חשוב לשמור תפוחי אדמה בחושך. שכבה דקה של ירוקת אפשר להסיר ולהשתמש בשאר.

שקיות פלסטיק הן מקום אחסון גרוע לתפוחי אדמה, אפילו לימים ספורים, הם זקוקים לאוורור, מה שנילון ופלסטיק אינם מעניקים. הטוב ביותר לאחסנם במיכל ירקות מנוקב עשוי פלסטיק, עץ או קרטון, ולכסות בניר עתון.

כדי למנוע הפסד של חומרי מזון בעת הבשול יש לנקוט בכללים התקפים לכל סוגי הירקות.

רצוי לכן, לבשל תפו"א בקליפתם. הקליפה שומרת על חומרי המזון לבל יברחו. כאשר צורה בישול זו אינה נוחה רצוי לבשל בסיר מכוסה היטב במעט מים, ואפילו רק לאדות את פרוסות תפוחי האדמה. במקרה שנשארים מים, רצוי להשתמש בהם למרקים או רטבים.

תפוחי אדמה שלמים מבשלים כשכולם באותו גודל, כדי שמשך הבשול יהיה אחיד. ולא יהיה צורך להאריך לחנם בשול של פקעת קטנה.

הנה מתכון מהיר לתפוחי אדמה מאודים:

במחבת רחבה עם מכסה צמוד, מפזרים שמן ומעליו פרוסות בצל, עליהם פרוסות תפוחי אדמה בעובי של חצי ס"מ ממליחים ומפזרים שיני שום (ומעט פפריקה מתוקה — לא הכרחי) מאדים תחילה על אש גדולה עד שנשמע רחש מהסיר, מנמיכים את האש עד למינימום ומבשלים במשך כ־חמש עשרה עד 20 דקות. אם יש חשש של חריכה הופכים את תכולת הסיר בעזרת כף עץ.

תפוחי אדמה "של חתונות"

הכונה לתפוחי האדמה האדמדים והפיקנטיים המוגשים בסעודות חגיגיות, יפה מאוד להכין מתכון זה מתפוחי אדמה קטנטנים. אבל כמובן שזה הולך גם ברגילים. תחילה יש לבשלם בקליפתם (והכמות לא משנה) תפוחי אדמה בינוניים יש לבשל בין חמש לשמונה דקות בסיר לחץ, מרגע ספירת הדקות. כמובן שאם השגת תפוחי אדמה קטנטנים משך הבשול מתקצר למחצית. בסיר רגיל מבשלים במים עם מעט מלח עד להתרככות, זאת בודקים בעזרת מזלג, מצננים, מקלפים ומכינים את הרוטב הבא: (תפוחי אדמה גדולים יש לחתוך לקוביות בגודל של 2x2 ס"מ בערך). בתוך תבנית אפיה עמוקה מפזרים שמן בגובה של כחצי ס"מ, ממליחים. מוסיפים פפריקה מתוקה ומעט פפריקה חריפה כדאי לטעום כדי שהרוטב לא יהיה חריף מדי, לתוך רוטב זה זורקים את תפוחי האדמה המקולפים ומערבבים היטב עד שהצבע האדמדם עוטף את תפוחי האדמה. מכניסים לתנור בחום של 150° בערך, כחצי שעה לפני הסעודה. מפעם לפעם יש להפוך שוב כדי שהרוטב יספג ויצבע היטב את תפוחי האדמה. מגישים חם ככל האפשר.

מחית — (פירה) — קצת אחרת

אינני מלמדת אותך כיצד לעשות מחית — הלא היא הפירה המפורסם. אלא כיצד לשמור על טריותו ולרענן את טעמה.

א. מחית טובה ברגע שהיא מוכנה. אבל הסועדים בדרך כלל אינם עומדים הכן. לכן במקום להתרגז העבירי את המחית לקערה עם מכסה טוב והשאירי על אש מצומצמת רצוי אפילו עם אסבסט, כך שלכולם תהיה מחית שהוכנה הרגע.

ב. אם למחית שלך יש טעם כבד ויבש, רענני אותה באחת או בצרוף שתי הדרכים הבאות:

1) טגני בצל ועירבבי עם המחית המוכנה.

2) בשלי עם תפוחי האדמה קישוא, ביחס נמוך לתפוחי האדמה, למשל קישוא בינוני לקילוגרם תפוחי אדמה ורסקי הכל ביחד. הטעם יהיה קליל יותר. — ומאידך — אין שינוי במראה.

דרך שלישית מתאימה לשבוע שבו סגנת פלפל, במקום שמן רגיל ערבבי עם המחית שמן בטעם פלפל — ואז תהנו מטעמו של המאכל המזרחי הזה פעם נוספת.

לא לזרוק

זהו אחד הלאוים החשובים בנוגע לתפוחי אדמה. תמיד כדאי לבשל מהם הרבה ולהגיש אותם למחרת או למחרתים בטעם אחר. שאריות ישמשו כבסיס ללביבות תפוחי אדמה או כמילוי לבורקאס ואם כל השבוע עבר ולא השתמשת משום מה בשאריות, הן צריכות טובות כחלק מהחמין של שבת.

מה שלא ידעת על צ'יפס

היום אפשר לטגן צ'יפס בלי להתיז יותר מדי שמן מסביב ובלי לעמוד ולהפוך כל רצועה לחוד. וזאת בעזרת סיר אמאייל עם סל מיוחד ומחורר בתוכו, שמחירו מתחיל בעשרים שקל ועולה לפי הגודל. יש גם סירים חשמליים שכאלה שהם יקרים יותר. אך משאירים מסביב הכל נקי נקי.

את השמן העמוק יש למלא עד לשליש הסיר ולטגן בו שכבה אחת בלבד של צ'יפס. אם ממהרים ומטגנים הרבה רצועות זו מעל זו השמן מתקרר ותפוחי האדמה סופגים ממנו הרבה יותר. אם את רוצה להגיש הרבה צ'יפס בבת אחת להרבה סועדים, חלקי את הטגון לשני שלבים:

א. טגני רק עד לקבלת צבע זהוב והניחי על צלחת (למקסימום שעתיים, לא יותר).

ב. לפני ההגשה טגני שוב במשך דקה בשמן חם עד לצבע חום זהוב והגישי. כך את מצליחה להגיש הרבה צ'יפס חם בבת אחת.

לסיום:

מרק תפוחי אדמה רגילים ומתוקים (חלבי)

החמרים: רבע ק"ג תפוחי אדמה.
רבע ק"ג תפוחי אדמה מתוקים (באטאטה) או דלעת,
5 כוסות מים,
כוס חלב,
כף קמח,
2 כפות מרגרינה או שמן,
מעט עלי פטרוסיליה או סלרי קצוצים.

אופן ההכנה:
קולפים את תפוחי האדמה משני הסוגים, חותכים לקוביות ומבשלים במים עד שיתרככו.
בינתיים רביכה מהשמן והקמח ומוסיפים למרק מוסיפים את החלב ומבשלים כחמש דקות נוספות, מורידים מהאש, מוסיפים את הירק הקצוץ ומתבלים לפי הטעם. (מלח פלפל פפריקה) נראה לי שאפשר בשקט להחזר כל החלב לשבת ארוחה בשרית, ולהחליפו בכוס מים.

מכירה מיוחדת
של כובעי נשים מחו"ל
בדגמים בלעדיים
עזרא 40 ב"ב 783661
בימים א'-ד' מ־9-1 לפנה"צ
ב' ג' ה' מ־4-8 אחה"צ

רפלקסולוגית
חרדית מוסמכת
בעלת נסיון
מוכנה לקבל בביתה לפי תאום מראש טל: 03-5731265

ה"טריאומווירט"

(המשך מעמוד ב')

שמיר, פרס ורבין, הרגיעה במקצת את כלי התקשורת האמריקניים. היא פורסמה גם בזמן ובעיתוי הנכון, שכן בשעה 1 בלילה לפי שעון ישראל אור ליום ד', התחילה "להתגלגל" הפרשה החדשה, שרבים מכנים אותה כבר כ"ווטרגייט של רייגן". מערכות העתונים בניו־יורק ובוושינגטון קלטו את הודעת ממשלת ישראל בתיזמון נכון ונתנו לה פרסום מלא. הנוסח הברור שלה לא הותיר מקום לספיקות, כי לישראל אין כל קשר ישיר לעניין.

• שמיר ביקש ופרס הסכים

גם הסערה שקמה בישראל, בעיקר בקרב חוגי השמאל, היתה מורכבת. הנושא הועלה בכנסת במספר הצעות לסדר היום, עוד לפני שנודע כי תמורת הנשק הועבר ל"קונטראס". תחילה החליטו שמיר ופרס, כי סגן השר במשרד ראש הממשלה, רוני מילוא, הוא שיענה להצעות לסדר היום במליאת הכנסת. אולם בישיבתה הלילית המיוחדת, אור ליום רביעי, אמר שמיר: "עכשיו זה כבר לא סתם עניין של סחר בנשק אלא נושא בינלאומי חמור יותר. מוטב שאתה, שמעון פרס תענה להצעות לסדר היום".

שמעון פרס הסכים ואכן ביום רביעי בצהרים הופיע במליאת הכנסת ונשא את אחד הנאומים הפולמוסיים ביותר שלו בתקופה האחרונה, כאשר הוא תוקף בחריפות רבה את ח"כי ר"צ, מפ"ם וחד"ש, ולא חוסך שבטו גם מחכ"ים ממפלגתו הוא ומהליכוד, שניסו לצבור הון פוליטי מעצם העלאת הנושא (ראה מסגרת נפרדת).

כדאי לציין בהקשר זה, כי התיאום בין יצחק שמיר ושמעון פרס בתקופה האחרונה — מפתיע לטובה את כל השרים והעוזרים שלהם. "התיאום בין משרד ראש הממשלה ומשרד החוץ פועל כמו שעון שווייצרי" — אמר אתמול בתדרוך, אחד השרים שהשתתפו בישיבה הלילית אור ליום רביעי. "אם זה ימשיך כך עוד שנתיים עד סוף הקדנציה, או שיקרה איזה "קצר" באמצע — זו כבר שאלה אחרת לגמרי".

מי שמכיר את "אוכלוסיית" לשכותיהם של שמיר ופרס, יודע שהתיאום במקרה זה אינו דבר של מה בכך. אופיים של עוזרי ראש הממשלה וממלא מקומו, כמו אופיים של השנים בעצמם — שונים לחלוטין. בלשכתו של פרס אפשר לראות חליפות מגוהצות ועניבות צבעוניות, לפי כל כללי הטקס והאופנה. אצל שמיר הכל "פתוח" יותר ואין רשמיות בולטת כל כך. גם דיעותיהם בנושאי פרסום והסברה שונות לחלוטין. בכל זאת — נמצאו הנתיבים לשיתוף פעולה הדוק ומלא ביניהם.

"התיאום בין השנים אינו דורש הוכחות רבות" — אומרים עוזריהם של ראש הממשלה וממלא מקומו. "עצם העובדה שכל עיסקת הנשק עם ארה"ב ואיראן נוהלה בהרמוניה מלאה, בסודיות מוחלטת ובאחדות דעות, מוכיחה זאת יותר מכל".

מדברים שהשמיעו אתמול ושלשום חברי ה"טריאומווירט" בנושא, אפשר להבחין, כי ברצונם להרחיק ככל האפשר את ישראל מהפרשה, ההולכת וצוברת תאוצה דווקא בארצות הברית. התגובות להודעת הממשלה והעובדה שכלי התקשורת האמריקניים עזבו את ישראל לנפשה בהקשר זה, גרמה לסיפוק רב בירושלים.

• הדמוקרטים התחילו את מערכת הבחירות

ומה יקרה עכשיו? האם יצליח רייגן להחלץ בשלום מהפרשה ההולכת ומאיימת עליו במשבר, שטרם התנסה בשכמותו מאז בחירתו לנשיא? האם יציאתו לחופשה אתמול, אכן מסמלת, שלדעתו הבעיה העיקרית כבר מאחוריו?

מומחים לעניני ארצות הברית סבורים, כי הפרשה טרם הסתיימה. הדמוקרטים עטו עליה כמוצאי שלל רב ובעצם פתחו בה את מערכת הבחירות לנשיאות ב־1988. הם בהחלט לוחצים ומרעישים עולמות, כדי שזו תהפך ל"ווטרגייט של רייגן", אשר תפנה את הדרך לנשיא דמוקרטי חדש.

דעת הקהל האמריקנית איבדה את האימון הרב שהיה לה כלפי הנשיא הישיש, שלמרות היותו הצעיר הוא כבר בן 75. הדמוקרטים משליכים יהבם גם על גילו המבוגר, ויחד עם הפרשה החדשה, שכפי שהם מקווים תצבור עוד תאוצה ככדור שלג ההולך וגדל עם כל גלגול נוסף, הם מקווים שיצליחו להכניס ב־1988 נשיא דמוקרטי לבית הלבן.

"זהו המשבר הגדול ביותר של רייגן עד כה. צריך לקוות ששמה של ישראל לא ישורבב יותר מדי אליו" — אמרו השבוע במשרד ראש הממשלה ובמשרד החוץ. בירושלים עוקבים בעירנות רבה אחרי התפתחות הפרשה תוך "שמירת מרחק", שבאה לידי ביטוי במיעוט ראיונות והתבטאויות בכלי התקשורת. שמיר, פרס ורבין, חוזרים שוב ושוב על ההודעה שפירסמו אור לשלשום, בצורה זו או אחרת, אך סירבו להרחיב את הדיבור על הנושא מעבר לכך.

חכם עדיף

(המשך מעמוד ט')

"אנא רבינו, שחררנו מתפקיד זה, נכשלנו!"

"ילדיי" עודדם הכתב־סופר בנימה אבהית, "אל תתיאשו כה מהר, נסו בדיון של מחר ללמוד מהם, ולהיות כמותם, לבשו עזות, והטיחו בפניהם כל מה שאתם חושבים עליהם". מעודדים מעט יצאו ממנו בהחלטה לנהוג כעצתו.

למחרת שבו אל הכתב־סופר זצ"ל, ופניהם כמו אמש. נו, שאלם הכתב־סופר, איך הצלחתם הפעם? עשינו כבקשתך, אך ללא הועיל, הם המשיכו במאבקם.

"האם הם פרשו מהמאבק כאשר התנפלתם עליהם"? שאלם בחיוך הכתב סופר. "האם הם נמלטו בחולשה כאשר תפצתם אתם לעשות?!"

בסיפור זה ניסה הרב מפרס־בורג לחזק כל עסקן בארץ הקודש שיוסיף להלחם בעזות של קדושה באותה עזות של טומאה כפי שנוהגים "פורקי העול". אין לסגת אף כאשר נראה הכשלון ברור, כי מאבק תקיף סופו הצלחה.

מחפשים קבוצת מתפללים
שישתתפו בתפילה בשבתות
בבית הכנסת "ירושלים"
ברח' חיי אדם 38 ירושלים
טל. 272318

"אדם כי ימות באהל"

(המשך מעמוד ד')

אוי מי יורה לנו דעה ומי יבין שמועה. מי יפרק הרים ומי יתרץ שברים ויש לנו לקרוא את הקינה פה המתגבר בתורה וכר תורה תורה חגרו שק התפלשי בעפר אבל יחיד עשי לך. ועל האי שופרא דבלי בעפרא קא בכינא.

אם יש ניחומים על הכאב — הרי זה עקב זרח ובא השמש — זכה ר' נחום לבנים חותנים גדולי תורה נפלאים הממשיכים דרכו ותורתו.

במסירות נפש ממש סעדו אותו בכל עת חוליו ועשו ככל שביכולתם — ומעבר לכך להקל מעל מכאוביו, זכה ותכינו כי ישיבת מיר המעטירה בירושלים עיה"ק תובב"א היא כיום אחד ממבצרי התורה הגדולים בעולם — בזכות רבותיו הקדושים ז"ל וגם בזכותו הוא. זכה ולאחר שהפרט נשא את הכלל — נשא הכלל את הפרט זכה ותורתו נלמדת בכל מרכזי התורה בעולם ותלמידיו נאמרים בשמו בכל הישיבות ולעמלי תורה ומביניה נוצרים אותם מפניניס. ולכן יש לומר שר' נחום נמצא עמנו מה זרעו בחיים אף הוא בחיים.

הוי מי יתן לנו תמורתו — תנצב"ה.

גלנטריה יסכה
רבי עקיבא 78 ב"ב

לקהל לקוחותינו הנכבד והציבור הרחב
★ 3 ימים בלבד נותרו למכירת החיסול ועזיבתנו את המקום
★ מכירת החיסול מקיפה את רב הפריטים הנמצאים בחנות
★ נעתרנו לבקשתכם ונפתח גם במוצש"ק זו מ־7.30 במחירים פחות מהקרן
★ הכמות מצומצמת וכל הקודם באמת יזכה

להתראות — יסכה

פירות וירקות כהנא צדוק
בני ברק רח' דסלר 5 כיכר הישיבה 03־700481

ירקות ופירות טריים יום יום
מועדת השמיטה ב"ב בהשגחת הרב לנדא שליט"א
מקבלים הזמנות ומבצעים משלוחים
בב"ב ובכל גוש דן ות"א פ"ת ר"ג ק. ישמח משה וכו'
טלפון 03־700481, 03־712969

HASJALSJELET NEDERLAND

Willen alle oud HASJ-Leden
zich met spoed kenbaar maken
om gezamenlijk het 40-jarig bestaan
te vieren — Sjewat 5747.

J. Schijveschuurder, Rech. Mi-Shklov 20/13
Har-Nof Jerusalem 95402, tel. 02-531622

ערב מוזיקלי לנשים
למען יוצאי רוסיה שלומדים תורה
ביום שלישי ל' חשון תשמ"ז (2.12.86) בשעה 20.00
במלון "רמדה רנסנס" רח' וולפסון 6 ירושלים
התוכנית הוכנה ותבוצע ע"י בעלי תשובה מרוסיה
מחיר כניסה 10 שקלים (מכירה במקום)
המארגנת — ליאורה קצין (גמבורג) מזמינה במיוחד את הנשים שלפניהן היא הופיעה בקייטנות בקיץ 1986

מקור הבריאות
רח' ר' עקיבא 40 ב"ב
עברנו והתרחבנו
הפתיחה בס"ד ביום שני (1.12.86 למנינם). נשמח לשרתכם בכתובתינו החדשה:
רח' הרב קוק 1 בפסג'.
להתראות

תיכנון וביצוע שיפוצי פנים
עמית בע"מ
עזה 29,
טל' 669201 433218
אצלנו אמינות קודמת לכל!
ניקיון לק – תיקה!!!
אנו נממן לכם את שיפוץ ביתכם
ב־6 תשלומים חודשיים ללא ריבית!!!
אינסטלציה, ריצוף—קרמיקה ושיש, צבע, נגרות, מטבחים ועוד...

מכירה גדולה במוצש"ק!!!
בבית האופנה "בתיה" רח' ירושלים 52 ב"ב
הנחות ענקיות רק בערב זה!
מבחר גדול לנשים ולילדים
★ סריגים ★ שמלות ★ חליפות ★
★ חצאיות ★ טרפנים ★ מתנות
המכירה במוצש"ק פרשת חיי־שרה מ־6.30 בערב
להתראות אצל בתיה

שיק מודל
ללא שעטנז — בשני תשלומים
בית חרושת למעילים ז'קטים
חליפות צמר ומעילי גשם לנשים
גם במידות גדולות
ניתן להזמין לפי מידה
תל־אביב רח' קלישר 46 ליד מגדל שלום
טלפונים: 03־657186, 03־659118

מוסדות המסורה
רח' תחכמוני ירושלים
דרושה
עובדת מטבח
לנקיון ולשטיפת
כלים משעה 12-4
המעונינים יפנו לטלפונים
02־539806 02־539813
בשעות 8.30-4.00
ההנהלה

למכור או לקנות לשכור או להשכיר
דירה ללא דמי תיווך
שרותי עו"ד ומשכנתאות
"מעון": רח' פינס 9
ק"ב 233266, 233913

לנשים בלבד
נפתח קורס להתעמלות ושחיה
לימוד ושחיה חפשית
הקורס מתקיים בימי שני בבוקר בין השעות 8.45-10.30 במרכז הקהילתי פיליפ ליאון בקרית יובל, ירושלים
(בקרוב יפתח קורס הכנה למדריכות שחיה ומצילות)
בדבר פרטים והרשמה לפנות:
נעמי, טל. 02־416587 בשעות הבוקר

ירושלים: מלכי ישראל 6
בני ברק: חזון איש 15
בשכבך ובקומך
ספר הבוקר
ספר הליל
לילדינו בני החיל

מפגש דולי
מכירה ■ החלפה ■ תווך ■ קניה
ועכשיו גם מחלקה לאביזרי רכב
כל האביזרים לכל סוגי הרכב ב־2 תשלומים.
מבחר כסויים ★ רדיו טייפים ★ ניקלים לכל סוגי המכוניות ★ טיפול 10.000 ★ פלגים פלטינות
צוות עובדים מומחים
חניה מגננת
מפגש בדולי!
מפגש דולי מעבר מגדלבאום מול הקונסוליה האמריקאית (ליד תחנת דלק פז)
טל: 529829
02־245044 — זולי

"ויסעו ויחנו"
הסעות וטיולים
מיניבוסים חדשים
מ־10-12 איש
לכל מטרה שרות 24 שעות
טל: 03־9220858
03־9234162

גימל
שתתי הנהלת חשבונות
טיפול שוטף, מע"מ
פיגורים
טל. 02־245803

יש ספרים ויש ספרים... ספרים טובים זה משאבים — ספרים קונים בתפוצה

משאבים — מרכז ספרותי־חברתי
ירושלים, רח' תחכמוני 21, טל. 818701־383093
ת.ד 18196, מיקוד 91181

תפוצה — רשת־שיווק ארצית
בני ברק, רח' חזון איש 15, טל. 709078
ירושלים, רח' מלכי ישראל 6, טל. 288067

מוסדות "אור חוזר"
בנשיאות כ"ק האדמו"ר הרב מן שליט"א
שמחים להודיע לציבור
שתזמורת "אור חוזר"
מופיעה ללא תשלום אחת לשבוע
בחתונות ושמחות
ההרשמה בטל. 520002
מרפאת "אור חוזר"
פתוחה לציבור בימים א'-ה' בין השעות 17-20
טפול ע"י צוות רופאים מומחים
כמו בן רופא טבעי — רפלסולוגיה לגברים בלבד
התעמלות רפאית לנשים ולגברים בנפרד
הכתובת רח' עזריאל 1 גבעת שאול טל. 532048
הטפול ללא תשלום

חדש עליזה את ויקי
מרכז היופי
רח' בנימין 18 רחובות טל: 08/491579
מספרה כללית ופאות ג'קלין
• עצוב שער אופנתי • פן • טפול אישי
לרגל הפתיחה
פאות ז'קלין במבחר גדול
★ ניתן לרכוש פאה ב־4-5 תשלומים
★ על כל רכישת פאה במזומן
מעל 150 ש"ח ינתן:
טיפול קוסמטי חינם
במכון ליופי טבע עליזה
סרוק פאה חדשה ויפנה חנם
בין הקונות יוגרל סוף שבוע במלון 4 כוכבים
מבצע ב־½ מחיר
jacquelyn

רצונך לדעת
מה? מחרוזת מפגשים לנשי ידידי ערכים נותנת לך הזדמנות
מי?
וכיצד?
בתנועת התשובה

1 חורבן יהדות אירופה.
השואה — לאור חזון התורה והנביאים.
השואה — והזהות היהודית.
השואה — 40 שנה אחרי — נסיונות ההכחשה והלקחים.

2 שבוע של מהפך, ומה אחרי־כך?
רשמים מהערב המסכם של הסמינר.
"זה קרה לי" — על התמודדויות של אחרי־כך.

3 חינוך או אילוף?
כלים חדשים למודעות — לחיות ע"פ: לחנך לקראת מטרה.
כיצד מצאתי את דרכי — מפגש עם אנשי־חינוך.

4 דע מה שתשיב, ואיך תוכלי גם את להגיב.
רב שיח עם אנשי צוות ערכים.
הדגמת קטעי הרצאות בארכיולוגיה, טבע, רמזי לשון הקודש.

טוב באסותא
אבי ולילי השמנד	בן
נפתלי וכוכבה רזינג	בן
יעקב ולאה גולד	בת
אבנר ורבקה ביסון	בת
יוסי ודפנה מגור	בת
עודד ואיריס הנקס	בת
משה יוסף ואסתר פרידמן	בת
יום סוב ומרים זנגר	בן
אבי ושיין ברנשטיין	בן
יוסף וחיה כהן	בן
עדי ונורית לינק	בן
עמיתי ורנה סופרגביץ	בת
שלום וסובה רינגל	בן
גיל וגבאון סמאי	בן
חיים ורינה אילן	בת
שלמה ורבי וולקוביץ	בת
יוסף ושרה אפשטיין	בן
ארז ועמליה סובי	בן
אבי ואנס סיני	בן
אבי ועדנה זבלודוביץ	בן
ערן ונעמי תלם	בן
חיים ושושנה מאירוביץ	בן
אבי ואסנת יודקביץ	בת
ציון ודבורה לביא	בן
זמי וירדנה אהרון	בן
אברהם ורחל סולומון	בן
דוד ואורה בן יוסף	בת
יעקב ושרה דיל	בן
מולה ופני דרור	בת
יעקב ואורית בורד	בת
חיים ויעל פרויס	בן
מאיר ואנדריאה פינקרס	בת
מורים וקרן סטריק	בת
אפרים ואיבון בן אלי	בת
יהושע ויהודית פסרוף	בת
הרצל ורות מתוק	בת
דורון ורונית עדן	בת
יונתן ואוולין רבינס	בת
רמי וגילה בירנבאום	בן
ססיבן ורה פרגרוזר	בת
מכאל והדורה נרף	בן
גיל ועפרה מסאר	בן
אברהם ופנינה שנייזר	בן
ראובן ומלכה יעקב	בת
מיכאל ומגה לוסטיג	בת
יהושוע וציפרה גלסנר	בן
אברהם ויוכבד לוק	בן

גם לך מגיע אסותא
220 155

לוח המודיע

דירות ובתים

ירושלים

למכירה

★ בהר נוף קוטג', כניסה פרטית + גינה + מחסן, $130,000, "ירושלים-85" (02)539087-8
★ בבית וגן 3 גדולים + מרפסות נוף, ק"ג $73,000, "ירושלים-85" (02)539087-8
★ במקור ברוך 2½ ק"ב מסודרת לרציניים — $55,000, "ירושלים-85" (02)539087-8
★ ברמות ג' 2 + מחסן ק"ק, 57 מ"ר + דוד"ש, הסקה דירתית. (02)865469
★ בדיקה הנדסית לפני קניית דירה. דו"ח מהנדס קביל בבית משפט. מיל"ב (02)224388
★ רוממה, זכרון יעקב, דירת 3 חדרים, ק"ג, 41,000, מיידי. (02)537870 (02)635073
★ רוממה - המ"ג, דירת 3 חדרים, ק"ב, דרומית + ארונות, דוד"ש (02)526306
★ במקור ברוך 3½ (כארבעה) ק"ב, מרפסות + מחסן, הסקה פרטית, 90,000 דולר, 02־764030 "תווך"
★ בהר־נוף דירות מוכנות 4 חדרים $75,000, 5 דרומית + נוף $95,000, פנטהאוזים דירות עם גינות "לופיאן ושות'" (02)521038
★ בהר נוף 5 אפשרות 4, נוף, מחסן, 85,000, "גולדיס" (02)412321 (02)533208
★ בית וגן במרכז, 3 מרווחת ומטופחת, מטבח מפואר, 3 מרפסות, סוכה, דרומית, דוד"ש, הסקה דירתית, 45 מדרגות, (לא אחרונה), "הצבי" 431172, 424938
★ ברמות 03, 3 חדרים, נוף, מסודרת + טרסה גדולה "לפאייס רחביה" (02)666218/9
★ 4 + מחסן משותף בסורוצקין 14, ק"ר + מעלית שבת, 87,000, מיידית, (02)532459

להשכרה

★ 2 חדרים והול, והוט מלא מיידי עד ר"ח ניסן ברח' אבינדב, (052)921942
★ לתקופה מוגבלת, דירה ישנה, 2 חדרים + שרותים על מגרש גדול + מחסנים. מודיעין 14, ליד "פורת יוסף" וישיבת גוד (02)523079
★ בתפארת רמות אביב 4 חדרים מרוהטת + טלפון + דוד"ש + הסקה פרטית, לתקופה ממושכת. (051)883790

בקוש דירות

★ דרושה דירת 3-2, לחצי שנה/שנה, לזוג צעיר בבית וגן/גבעת מרדכי, (02)723363

בני ברק

להשכרה

★ בבני ברק דירה להשכרה 4 חדרים ק"א ברח' רשב"ם ע"י בזמיה (069)71851
★ לתקופה קצרה בשורה ליד השומר 3 גדולים + טלפון + רהוט (03)706823 (069)35526 מאוחה"צ

בערי הארץ

למכירה באשדוד

★ דירה בק. חסידי גור ק"ב ע"ע 3½ (02)286563 בין השעות 20.00-23.00

למכירה בפתח־תקוה

★ בפ"ת 2 גדולים חזית + הול גדול + מטבח 3×3 + מרפסות + סוכה גדולה, סביבה חרדית. (03)9232350

עבודה

★ "מצוה ושכרה בצידה" — דרושה בחורה לעזרה בטיפול בילדים. משכורת טובה + מגורים בחינם. (02)883886, (02)354144
★ למשרד עורכי דין דתיים בירושלים, דרושה מזכירה מנוסה + נסיון במעבד תמלילים 226597, 242676 בשעות העבודה.

מטפלות

★ דרושה בחורה לטיפול ב־4 ילדים ועבודות בית קלות ולינה (03)231110
★ דרושה מטפלת לתינוק לשעות לפנה"צ, 5-4 פעמים בשבוע. (02)526065

מכירות

★ מכירה מיוחדת לבגדי נשים מאנגליה, צרפת ואיטליה. שמלות, חליפות, וג'קטים. שתתקיים בעז"ה ביום א' כ"ח בחשבון (30.11.86) מהשעה 12-21 בערב, ברח' יהודה הלוי 3, פינת רח' ירושלים 3, בית חרות בני־ברק.
★ בגדי הריון במחירים מוזלים ביום ראשון בערב רח' אמי 8.

קיטרינג

★ יוסל'ה הזמינו!!! שירותי קיטרינג לשמחות ואירועים גלאט כשר. מומלץ!!! (03)782825

הלבשה

★ בגדי הריון, נערות, לחרדיות. יבוא מאירופה. "הלבשה מלכה" המלך ג'ורג' 14 ירושלים.

שידוכים

★ משרד לשדכנות לשם מצוה עם השתתפות בהוצאות לכל העדות והגילים, וייס אברהם, (03)794719
★ בנה קינך — שדוכים לדתיים, קשר מתמיד, סודיות מוחלטת. טלפון (02)637646

שונות

★ קוסמטיקאית דתית כדופלמת מומחית להוצאת שער, לצמיתות טיפולים קוסמטיים שונים בפנים. (02)532687
★ בדיקה הנדסית לפני קניית דירה. דו"ח מהנדס קביל בבית משפט. מיל"ב (02)224388

במוצאי שבת תתקיים
מכירת בגדים
חורפיים וחלוקים
לנשים וילדים
מתוצרת חוץ
ברח' מלכי ישראל 55 כניסה א' משעה 6.30-9.30

בס"ד

מבצע סל"ה - התוכנית הגדולה

ספרים לבית היהודי

"משאבים" ו"תפוצה", שני המרכזים הגדולים לספרות מעולה, שמחים לבשר לציבור שוחרי הספרות הטובה על תוכנית שלא היתה כמוה בשדה ספרות היהדות המקורית, מבצע רב היקף באיכות ובכמות: 12 ספרים חדשים (13 כרכים) – בהוצאת "משאבים" – במיגוון נושאים ותחומים, חלקם מלוקטים ומעובדים ממבחר הספרות התורנית העתיקה, וחלקם פרי עטם של טובי הסופרים וההוגים ביהדות האמונה, וכולם ערוכים במקצועיות מיוחדת ע"י "משאבים", הן מבחינת התוכן והסגנון, והן מבחינת העיצוב והגרפיקה – הבד השווה שבהם שהם ספרים טובים במלוא מובן המושג.

המנויים שיותפו על מבצע סל"ה – התוכנית הגדולה עד חנוכה הבעל"ט יזכו בהנחות עצומות – עד 135% – מהמחיר הקטלוגי של הספרים, בשלושה תשלומים חודשיים, ולא זו בלבד אלא שהם יהיו הראשונים לקבלת ספרי המבצע סמוך להופעתם.

12 הספרים יודפסו ויוצאו לאור אי"ה בפרוצת שנת תשמ"ז ויסופקו למנויים מיד עם הופעתם. ספר ראשון יופיע תוך חודש.

ואלו הם 12 ספרי מבצע סל"ה - התוכנית הגדולה

1. חידושי אגדות המהרש"א על תורה נביאים וכתובים – 2 כרכים – המחיר הקטלוגי: 35 שקל

2. מנורת המאור המבואר המחיר הקטלוגי: 18 שקל

3. משלי חובות הלבבות המחיר הקטלוגי: 15 שקל

4. כרמי ישראל מאת יעקב' וערזה – המחיר הקטלוגי: 16 שקל

5. חינוך הבית מאת הרב אלתר יוסף הרצוג – המחיר הקטלוגי: 12 שקל

6. גלות ונפתרות בחיים מאת בן ציון מישוני – המחיר הקטלוגי: 15 שקל

7. סמרא וסייפא מאת אהרן סורסקי – המחיר הקטלוגי: 18 שקל

8. הברון רוטשילד מאת שלמה בן דוד – המחיר הקטלוגי: 18 שקל

9. ממעמקים מאת זליג שכנוביץ – המחיר הקטלוגי: 10 שקל

10. את ואחות מאת משה פראגר – המחיר הקטלוגי: 13 שקל

11. מעבדות לחרות מאת א. בן מנחם – המחיר הקטלוגי: 10 שקל

12. בנפתולי הזמים מאת אביעזרי וולף – המחיר הקטלוגי: 10 שקל

המחיר המיוחד (ב־3 אפשרויות) למבצע סל"ה – התוכנית הגדולה

ס"ה המחירים הקטלוגיים ל־12 הספרים הוא 185 שקל. כל המנוי על מבצע סל"ה – התוכנית הגדולה בשלימות זוכה בהנחה מקסימלית של 35%, וישלם אך ורק 120 שקל עבור 12 הספרים, ואת בשלושה תשלומים חודשיים שווים, דהיינו 40 שקל בלבד x 3.

יתרונות מבצע סל"ה – התוכנית הגדולה כל מנוי זוכה!

איך חותמים ואיך מקבלים את ספרי מבצע סל"ה – התוכנית הגדולה

והרי הספח המיוחד לחתימה על מבצע סל"ה – התוכנית הגדולה

לכבוד
משאבים – מרכז ספרותי־חברתי
ת.ד. 18196 ירושלים 91181

השם ___ מס' ת.ז. ___ של ___ כתובת ___ עיר ___ מיקוד ___ תאריך ___ חתימה ___

אל תחמיצו את ההזדמנות הנדירה! חושו והזדרזו!!

לוח המודיע

דירות ובתים

ירושלים

למכירה

★ ...מידית בסנהדריה המורחבת ...בטהאח 5 ק"ג נופים 100,000 02-86372...

★ ברחביה 4 ק"א מיוחדת באזור ...לאזה + מרפסת יפה "אודטל" 02-287973 02-28858...

★ בהר-נוף 4 חדרים + גינה ...הזמית כניסה מידית "אודטל" 02-287973 02-28858...

★ בהר-נוף 5 חדרים + נוף עם ...פשרות לב מחסנים, כניסה נפר... "אודטל" 02-288588 02-28797...

★ דירת פאר באתסדורף 97 מ"ר ...והול גדול, מטבח ענק + מרפ... ...ות גדולות 88000, "המתווך" ...מלכי ישראל 6 02-273355

★ בנין בגבעת שאול 3 דירות 4 ...דרים + קומת מחסנים 360000 ...המתווך" 02-273355 10-1, 5-7.3, (יום ו' 12-10)

★ בהר-נוף 4 ק"ב מרווחת + ...החסן באזור המרכז כניסה מידית ...אודטל" 02-288588 02-287973

★ דירת 3 חדרים (1 קטן) יחזקאל 4 ק"ב + ארונות 052-921623

★ ברמות 3 חדרים 84 מ"ר דוד... ...ית 40.000 דולר "עם גר" 02-81683...

★ 2 בבקעה, בנפרסי, דרומית, 26.000 תווך 380662 אחה"צ

★ ברמות א', 4 (ק"ב) גדולה, + ...מרפסות סוכה + כותנים + נוף ...קסים, 68,000, 02-272710 ...ידי

★ ברמות א', מציאה אמיתית!!! ...ירת 3 חד' + מרפסת סוכה, ק"ג ...לא אחרונה) 42,000 02-272710

★ בסורוצקין לכניסה אי"ה פסח ...תשמ"ז דירות מפוארות 4-3 חד' ...ים ונטהאה מפתחות במשרד ...בוטי קוצר ושות'" 02-247937 02-225588

★ בהזדמנות!! ברמות 3½ + מרפסות 51,000 ברמות ג' 3½ 58,000 249247

★ מציאות!!! ברמות 3 + מרפסת 41,000 ברמות ב' 4½ 71,000 249141

★ במרכז 4, 130 מ"ר + גינה + חצר, כניסה פרטית, שקט (מתאים לדתיים) פ.ג.מ. 232335

★ בבוכרים 3 חדישה + אפשרות 40 מדרגות 65,000 "אבן פינה" 9.30-14.30 02-38051...

★ ברמות א' 3 ופ"א ק"ב סוכה 3 58,000 ברוממה ק"ד 42,000 "המתווך" מלכי ישראל 6 02-273355

★ 3 חדרים משופצת במרכז רח' שטרסר ק"ג 03-795812

★ באתסדורף 4 + מרפסות סגורות + דוד"ש + תוספות, נוף נפלא, ק"ד. 02-815026

★ במעלות דפנה עקיפת, 3 + 1 קטן + מרפסת סוכה + מחסן 02-810672

★ 5½ חדשה ברמות שומרי החומות ליפשיץ + דוד"ש + הסקה פרטית + 2 מחסנים 02-421105

★ ברמות א', 4 + פ"א ק"ג כוונים אפשרות לסוכה $66,000 02-862611

★ ברוממה חיבת להמכר 3 + פ"א + מחסן + מרפסת + דוד"ש משופצת 02-343853

★ הזדמנות בסנהדריה המורחבת דירה 4 חדרים + הסקה מרכזית + מרפסת גדולה מאד $82,000 02-829017

★ בבית וגן (הבריורחם) 4 + פ"א בק"ב + דירת חדר בק"ק, מפואות!!! 100,000 02-424321

★ בבית וגן פטהאח 3 חדרים, מסודרת, מרפסות ענקיות, נוף מרהיב, כותנים 02-424787

★ הזדמנויות! באתסדורף 5½ חדרים ק"א 110,000 2 חדרים בגבעת שאול ק"א 35,000 "יוזיד" 02-245258

★ ברוממה 2½ ק"ב אפשרות הרחבה 36,000 "אבן דוך" 02-380662 אחה"צ

★ בנין חדש במרכז 4 קומות 600,000 בבוכרים בנין על עמודים חצר גדולה אפשרות בניה 500,000, בנין 12 חדרים במחנה יהודה 200,000 "אבן דוך" 02-380662 אחה"צ

בדמ"פ

★ בדמ"פ עי' גאולה 3 ק"א 7 35,000 ק"ב 75,000 "המתווך" מלכי ישראל 6 02-286951

★ בשטראוס 2½ חדרים + פ"א ק"ב משופצת כותנים טובים בהזדמנות 221448

להשכרה

★ לתיירים בגאולה נהדרת ומסודרת לתקופות קצרות בכל ימות השנה 02-825891

★ להשכרה 2 חדרים ק"ק באיזור שמואל הנביא ללא דיהוס 03-798485

★ להשכרה ברמות "יעיר דוד" 3½ ק"א נוף נהדר $225 (02)536643

★ בסנהדריה המורחבת דירת 3 חדרים מרוהטת + טלפון ק"ע 08-471359 $375

★ 5 במקור-ברוך מטבח ענק ומפואר מתאים לפנימיה ולכל מטרה 382740

★ להשכרה באתסדורף 3 מרוהטת ק"ד נוף אפשרי מרוהטת קרמפלט 02-533126

ביקוש דירות

★ דחוף — מעונינים ב-3½-4 חדרים בהר נוף ללא מתווכים 03-455012

★ דרושה דירת 3 מרוהטת לשישה חדשים לזוג במטרסדורף ורוממה 02-824166

חנויות

★ חנות במרכז כלל (מרתף כ"יח) חדר מס' 254 16 מ"ר טל: 02-272159 — 02-288637 תיווך

★ חנות להשכרה ברח' עין-חיים 46 לפנות יעקב פינטו הגלבוע 7 02-223591

★ למסירה בדמי מפתח חנות 30 מ"ר) ברח' מלכי ישראל (תווך) 02-242377

ישא ברכה
שרותי מידע (אינפורמציה) לדיור באזורים החרדיים-תואמת הצעות
מציע דירה!
עשרות מבקשי דירות מוכנים לדירתך
ללא דמי תיווך
מאגר הדירות הגדול ביותר במחוזות החרדים גאולה, לנוס מחלוקי 6
02-286676, 282770, 282562

בני ברק

למכירה

★ 3 גדולים + מרפסות + גג לבניה כיוונים טובים 77,000 02-533661

★ דירת גג 240 מ"ר ללא מעלות $95,000 טל: 03-774140

★ 2½ (מקורי) בזכריה ק"ב ע"ש חזית חלקית + הול + מרפסות גדולות כ"א מצוינים פני בסיון 03-702107

★ 3½ ביונה הנביא ק"ב חזית + חדר שינה + מוצרי חשמל למסירה מידית 03-792692

★ ברמת אהרון 2 חדרים ק"א חזית 03-705815

★ 2 + 1½ בסירקין ק"ב ע"ע מחודשת 03-708558

★ 3½ במרכז ק"ג חזית 3 כ"א 03-784887

★ בהזדמנות 2 בשיכון ו' ק"ב + גג, טל, דוד"ש משופחת 776565

★ 3 במשה"ב ק"ד חזית מטבח אמריקאי + דוד"ש מורה מצרב 707991

★ 3 חדרים ק"א חזית רח' זכריה כניסה מידית "המצליח" 798367

★ במרכז בעל-מלאכה 3-3½-4 חדרים 3 + 1 + גג ★ 4 + 1 + גג ★ 5-6 חדרים 4 כ"א 797413

★ בב"ב 3 ק"ג + דוד"ש עם אפשרות בניה על הגג 03-706555

★ דירת 2 גדולים מסודרת ברח' אבן שפרוט 7 ק"ד טל 03-797911

★ למכירה 4 חדרים מטופחת ומרווחת ק"ג חזית במחיר הזדמנותי 03-793040

★ במרכז חזון-איש 3½ חדרים ק"ב 100 מ"ר 2 חזיתות (03)701168

★ 2½ ק"ב מטבח אמריקאי + דוד"ש גינה פרטית אפשרות בניה 03-769181

להשכרה

★ דירה בת חדר + שרותים ק"ק מתאים למשרד או לחנות במרכז ב"ב 03-788884

ביקוש דירות

★ למשפחה מחו"ל דירה 3 חדרים ויותר, מרוהטת מ־15.12.86 עד 15.1.87 בערך 704955, 785166

חנויות

★ דרושה חנות בהשכרה בב"ב 03-776569

ערי הארץ

אשקלון

★ בהזדמנות נדירה חייבת להימכר קרית הרב הנעפלד 3½ גדולים + מרפסות + נוף מרהיב כוונים טובים + מעלית לפנות מ-6.00 בערב טלפונים (02)221866 03-764457

חיפה

★ למכירה 3 בעקיבא 95 מ"ר מרפסות סגורות כחדרים שרותים כפולים $32,000 04-641680

עבודה

★ דרוש נהג עם רשיון ב' (03)9247722 (03)9223726 תושב ב"ב או פ"ת

★ לבית החולים "ביקור חולים" דרושה פקידה כתבנית השולטת בשפה האנגלית (02)226786 1-9

★ מוסד דתי לנשים הסובלות מפיגור שכלי, בקסטל, מחפש מדריכות אם-בית, ואחות מעשית (02)341127 (02)344675

★ דרושה פקידה לאנגלית, השולטת בעברית ובאנגלית, כתיבה במכונת כתיבה לפנות אישית בלבד בית ציון בלומנטל-רח' הושע 14 ירושלים

★ למשרד פרסום בב"ב דרושה פקידה/גרפיקאית אחראית ומסדרה (03)705448

★ דרושה מזכירה למוסד בב"ב למילוי מקום עם ידע בהדפסה עברית ואנגלית הכרחי. 9.00-100 (03)745094 בין השעות

★ לישיבה בב"ב דרוש טבח/טלצר טל: (03)797311

★ דרוש בחור-אברך תושב בני ברק לטיפול בנכה לשעות 6-14.00 (03)785522

מטפלות

★ דרושה מטפלת + עבודות ל־4 או 6 ימים בשבוע, (02)820901 816601

★ דרושה מטפלת מסורה בעלת נסיון ל־2 בסנהדריה המורחבת תנאים טובים (02)819462

★ מעונינת לטפל בילדים בביתה (ברמות א') מ-4-8 טפול מסור ואמהי (02)865914

★ דרושה מטפלת + עבודות בית, לאחה"צ בשמואל הנביא 400 ש"ח (02)823063

★ דרושה אשה או בחורה לטיפול בילדים + עבודות בית-קלות בשעות אחה"צ טלפון (03)704955

★ דרושה מטפלת + עבודות בית קלות. למתאימה תנאים מצויינים (03)783875, 792290

★ דרושה מטפלת בביתנו בבני-ברק 5 ימים בשבוע טל. 787067

★ דרושה מטפלת בבית מורה 4 ימים בשבוע + עבודות בית קלות (03)770398

שידוכים

★ "שידוכים" לדתיים וחרדים יעוץ אישי סודיות מוחלטת 03-906607

שעורים

★ אברך מנוסה בעל נסיון פני ללמוד עם תלמיד בשעות אחה"צ טל. (03)784396

אבידות

★ אבד מעיל גברת בקו 400 במוצש"ק פרשת לך-לך לפנות (03)773302

★ במוצש"ק פרשת וירא נמצאה בירושלים טלית ברחוב רש"י באזור מקור ברוך בדבר פרטים לפנות (02)381058

★ באזור גאולה נאבד טלית עם שקית. כחולה רקום י.ד. נא להתקשר (02)539502

מכירות

★ סריגים יפהפיים לנשים יום ראשון כ"ח חשון רח' סורוצקין 49 דירה 19 בערב

★ מכירה מיוחדת במוצש"ק 8-10 במחסן המכירות עמוס 8 ירושלים פרטים במודעה בעמוד זה

★ טלפון למסירה פרטים בטלפון (03)783491

★ בזאר בגדי ילדים ותינוקות תוצרת חוץ במוצאי שבת הסודים 27 (02)380539

★ חלקים חולצות לנשים ובגדי ילדים תוצרת ארה"ב במחירים מפתיעים במוצש"ק משעה 8 סנהדריה המורחבת 138/11 ירושלים

שפוצים

★ טיח, בניה, צביעה, טמבורטקס, מסגרות, הובלות וסבלות (02)865914 (02)862533 שמעון

קורסים

★ קורסי הנהה"ש לנשים בירושלים ובחיפה יפתחו אי"ה בשבוע הבא "מחשבת" (04)661534 (02)826251

דרושה אשה
[illegible]
לאשה מבוגרת
לטיול בשעות אחה"צ
02-819960

מלאכת-חן
הבשטים מלאכותיים ואבזרי אופנה מוכנים ולהרכבה עצמית
מהיצרן לצרכן
רח' ר' עקיבא 38, הכניסה מרח' יחזקאל 1 מסביב
בני ברק
צמיד פנינים משובץ זהב 7 ש"ח
שרשרת פנינים משובצת זהב 10 ש"ח
שרשרת פנינים ארוכה זהב 15 ש"ח
עגילים החל מ-1 ש"ח
סיכות מ-3 ש"ח
צמידים ושרשראות מצופים כסף וזהב מ-2 ש"ח
וכן תכשיטים להרכבה עצמית
צמיד פנינים משובץ + דף הוראות 4 ש"ח
שרשרת פנינים משובצת + הוראות 7 ש"ח
וכל סוגי החרוזים, פייטים ואפליקציות על בד. כמו כן אביזרים, חוטים וצבעים למלאכות יד
פימו ואבני פימו במבצע
צמר כרמל סוג א' א' במבצע לזמן מוגבל
כדור 40 גרם 1.10 ש"ח
אריזות חסכון 200 גרם 5 ש"ח
וכן צמר תוצרת חוץ
הפתיחה אי"ה ביום ראשון

הטעם שלי אופנת עילית לנשים
נכון ש— קשה לך להגיע אלי
ש— אינני במרכז העיר
ש— את צריכה "לטרוח" במיוחד
וש— אינני בכותרות.
אבל אם— את מחפשת אופנת עילית באמת
אם— את מתקשה במעט לגמור את החודש
אם— אינך מוותרת על יחודיות ומקוריות
ואם— השילוב של, הטוב ביותר במחיר הזול ביותר, מדבר אליך
אז— כדאי לך להתאמץ, להגיע ולבחון באם טעמי כטעמך.
בטעם שלי מחכה לך זילה וייס
בכל יום מ־4 אחה"צ עד 8 בערב
שכונת ארזי הבירה 45, טל' 820882
אוטובוסים 27, 4, 40

אורות ונברשות
הורוביץ
רח' ר' עקיבא 122 ב"ב
בית מסחר לנברשות
מכל הסוגים
לסלון, לחדר הילדים, לפינת האוכל, לחדר השינה ומנורות גן וגג
לכל מקום תאורה מתאימה
מבחר החדיש והגדול ביותר
כל סוגי נברשות קריסטל
במחירים מדהימים!
הסחורה הטובה ביותר במחיר הטוב ביותר
מלאו את הבית באורות, לקראת חג האורות!
הזדרזו ותחסכו
מחירים מיוחדים לבתי כנסת

רש"י מבצע חנוכה
ב"מרכז השי"
ירושלים, רח' מאה שערים 61
לקראת חנוכה הבאנו את
המבחר הגדול ביותר של חנוכיות כסף
ומבחר מרהיב ביופיו של תכשיטים
מוכספות, מוזהבות, נחושת אמיתית וזכוכית ממש
והכל במחיר מבצע
כמו"כ מבחר גדול ויפה של כל סוגי כלי כסף, מתנות ועוד
שמחת חנוכה אמיתית —
בקניה זולה אצל וימד

ירושלים: מלכי ישראל
בני ברק: חזון איש 15
הופיעה הקלטת המיוחדת
זמירות שבת
לקט שירי שבת מקוריים המושרים בפי העם
עיבוד: חיים בנס
סולן: החזן ר' מנחם קליין

שערים יציגים במטבע חוץ

יחידות המטבע	השער בשקלים
סל	1.4976
דולר ארה"ב	1.4901
לישט"ש	2.1264
מרק גרמני	0.7490
פרנק צרפתי	0.2287
גולדן הולנדי	0.6628
פרנק שוויצרי	0.8981
ין יפני: (100)	0.9167

ליומים בלבד!!!
מבצע חד פעמי של
חיסול שאריות,
★ מעילים ★ ז'קטים
★ סודרים ★ סריגים ★
מבתי חרושת הטובים ביותר בארץ (שמות ביח"ר לא הוזכרו מטעמים מסחריים)
במחיר הקרן
עמוס 8

הגענו לבני ברק מארה"ב קנדה ואירופה
עם מבחר אדיר של
כובעי נשים
★ סופר אלגנט ★ אלגנט
★ ספורטיבי
בדגמים החדשים ביותר
ובכל הצבעים
ברטים בשלל צבעים ודגמים
המכירה והמבצע יתקיימו
רק 3 ימים בלבד
במוצש"ק, ביום ראשון וביום שני
בין השעות 10—7 בערב
ברמת אהרן רחוב הרב סורוצקין 7 קומה ג'
כלות!
אל תתנו לחטוף לכם את היפים ביותר
באו לחטוף ראשונות

לוח היום

כ"ו מרחשון מ"ז

הדף היומי בבלי: בבא קמא ס"ז

ירושלמי: יבמות נ"ז

משנה יומית: פרה ה, ז-ח

הלכה יומית: או"ח רנצ, ד-ו

סוף זמן

8.04	
9.11	תפילת השחר
4.39	שקיעת החמה

מחר

4.43	עלות השחר
6.15	נץ החמה

תורנות בתי מרקחת

ירושלים: ליל שבת — מרפאת רוממה, רח' המ"ג 28. שבת — הר הזיתים, רח' הר הזיתים. מוצ"ש — מרפאת רוממה, רח' המ"ג 28.
תל-אביב: ליל שבת — בס, רח' פרישמן 66, סניטס, רח' אבן גבירול 83. שבת — בריאות, רח' המלך כורש' 28, ארלוזורוב, רח' ארלוזורוב 76. מוצ"ש — בריאות, רח' המלך כורש' 28, ארלוזורוב, רח' ארלוזורוב 76.
בני-ברק: ליל שבת — רמת יצחק, רח' ירושלים 96. מוצ"ש — רש"י, רח' רש"י 13.
חולון: ליל שבת — קופ"ח כללית, רח' בני משה. שבת — ברק, רח' הרצל 155.
חיפה: ליל שבת — תחיה, רח' תחיה נ"ש 22. מוצ"ש — שפרינצק, רח' דרך צרפת 57.
פתח-תקוה: ליל שבת — כרכו השרון, רח' אהרון קציר 40. מוצ"ש — סופרפארם, רח' שפירא 43.
נתניה: ליל שבת — הדסה, רח' הרצל 24. מוצ"ש — קופ"ח כללית, רח' סרוצקי 31.
אשדוד: ליל שבת — קופ"ח כללית, מוצ"ש — קופ"ח כללית.
שעות הפתיחה של בתי המרקחת מקובלות בדרך כלל עד 10 בלילה.

תורנות בתי חולים

ירושלים: יום ו' וליל שבת — א.א.ג. נשים, — ביקור חולים.
כירורגיה — שערי צדק.
אורטופדיה — הדסה הר הצופים.
מוצ"ש — ילדים, א.א.ג. — ביקור חולים.
כירורגיה — שערי צדק.
אורטופדיה — הדסה הר הצופים.
שאר המחלקות בהדסה עין כרם

המודיע
עתון יומי — ירושלים
המו"ל: הסתדרות אגודת ישראל העולמית — הועד הפועל
העורך הראשון: ר' י' ל' לוין ז"ל
•
איזור התעשיה מקור ברוך רח' יהודה המכבי 5
טל' 8-539255 • ת.ד. 1306
•
דפוס "יהד", בע"מ
•
הדפסה: נירושלם פוסט •
•
סניף ת"א: אלנבי 132, ת"ד 1869
טלפון 624353
בשעות הערב: טלפון 614950
•
אין המערכת אחראית לתוכן המודעות וסגנונן
•
סוכנות בארצות־הברית:
R. LICHTENSHTEIN
324 Ave. I
Brooklyn, N.Y. 1 1230
U.S.A.

שבת שכולה זמירות והתעלות!
בשבת פרשת "ויצא" י' וי"א כסלו תשמ"ז (13/12/86)
במלון רמדה רנסנס ירושלים
עם
הזמר החסידי המהולל
אברהם פריד
והמלחין החסידי
משה לאופר
הרצאת אורח - אישיות רבנית
מספר המקומות מוגבל - הזדרז נשכר
פרטים והרשמה במשרדי חברת "רמ-און" שרותי נופש ותיירות לציבור הדתי
טל' 02-222806 232296
פתוח רצוף מ־9 עד 6
רק בשמחות!
המלון תחת השגחת הרבנים הראשיים לירושלים
הרב יצחק קוליץ שליט"א
והרב שלום משאש שליט"א
□ בפיקוחם הקפדני של 4 משגיחים קבועים יר"ש
□ דיני קדושת שביעית ושנת השמיטה נשמרים בהלכתה
□ גם באירועים חלביים המוצרים למהדרין
הצוות בעל נסיון רב בעריכת חגיגות, שמחות ואירועים, ברמה גבוהה!
□ חניה בשפע
שאר והדר
שרות נהדר
אפשרות אירוח מ־10 עד 1000 משתתפים:
RAMADA RENAISSANCE HOTEL JERUSALEM
רמדה רנסנס
רחוב וולפסון 6, ירושלים טל. 02-528111
מחירים מפתיעים

בס"ד
"אצל נחמה"
רח' מלכי־ישראל 5, בחצר גאולה ירושלים
בשורה משמחת לציבור הרחב
נפתחה חנות
מתנות • תכשיטים • תמרוקים
לרגל הפתיחה אנו מקיימים
• תערוכת מתנות •
באריזות מיוחדות • מחירי הכרזה •
התערוכה תתקיים ביום ב' וג' אחה"צ מ־9.00 - 6.00 בערב
כדאי לך לבוא!
בואי ותהני אצל מטיב מעולה וחדיש
"אצל נחמה"
להתראות

שיפוצים כלליים
★ ביצוע עבודות
★ שיפוצים כלליים
★ תוספות בניה והרחבה
★ מטבחים וצבע כללי
★ צוות מקצועי ★
כל עבודות הבניה באחריות
ספול ברטיבות בחומרים מיוחדים
איטום גגות
טל. 24 שעות ביממה
02-234454

"הדייג"
האחים רוזנר
שוק מאה שערים
(בפיקוח ויסרברי)
מספרי הטלפון החדשים
829222
829445
נ.ב. משלוחים שלישי וחמישי בשעות הצהרים ורביעי אחה"צ
בתודה רוזנר!

כל בו פאר

לרגל שינויים בחנות
בפאות צמרת
רח' ר' עקיבא 138 ב"ב
חייב להמכר עד הפריט האחרון
חיסול מלאי פאות מכל הדגמים:
דקלי, דורי, פורס ליידי
בהנחות גדולות
כל הקודם זוכה
להתראות מתוקה

שיק פריז
בהנחות גדולות
בשני תשלומים
מבצע ענק
הגיעו: דגמי 1987
מעילים בעיצוב צרפתי ובדים מתוצרת חוץ
מבחר ענק של ז'קטים, מעילי גשם, שמלות חליפות וחצאיות במידות עד 52
ללא שעטנז
ביח"ר צרפתי לבגדי גברות
נחלת בנימין 18 תל־אביב טל. 655087

לוטו אוטו
סוכנות ביטוח אהרון שטוב
רח' מהרש"ל 1 ב"ב
טל: 700186 709612
הצעות מיוחדות לקראת חנוכה
1. הנחה על ביטוח חובה ברכב פרטי ומסחרי עד 10 שנים
2. ביטוח חיים - תוכנית יחודית רק החודש
3. ביטוח דירה הנחה של 50% על תכשיטים
4. הגרלת לוטו אוטו כל אחד זוכה
5. למבוטחינו בלבד, ביטוח נסיעות לחו"ל חינם

עד יום שישי הבא...
לוסטיג מחלק מתנות או תשלומים
כל מוצרי "קריסטל"
• מקררים • מכונות כביסה • מדיחי כלים
• מקפיאים • מיבשי כביסה • מיקרוגל
ב-4 תשלומים*
ללא ריבית וללא הצמדה
למלומנים-שי חינם
סט סירי ניחוסטה 21 חלקים
* אפשרות ל־12 תשלומים
כתובות: ירושלים - לוסטיג
בני ברק - סלון המרכז

חיכיתי עד "בוש"
BOSCH
מיקסר "בוש"
קנה עכשיו ותחסוך 150 ש"ח
מבצע חסר תקדים
הגיע אל יאקאב חשמל
מיקסר "בוש"
3 תשלומים
שקליים שווים וללא הצמדה
דרוש בוש
5 חלקים
בלנדר, מטחנת בשר, מערבל, מקצפים, מסחטת מיצים
חוברת הוראות הפעלה בעברית
שווק והפצה: סלון סיני, רח' שמאי 12, ירושלים, טל. 02-227626
ירושלים: יאקאב חשמל יחזקאל 2 טל. 02-273675
בני ברק: מרכז החשמל עקיבא 89 טל. 03-787938
בלעדי

נמשכים חילולי שבת במפעלי תדיראן חולון

נמשכים המאמצים למניעת חילול שבת מחר

— מאת סופר "המודיע" —

זה חודשים ארוכים פועלת הועדה למען השבת, להפסקת העבודה במפעלי תדיראן חולון בשבתות — על כך מסר דובר הועדה.

פעילות זו באה לאחר דיווחים מגורמים שונים שאימתו את החשדות, כי הנהלת המפעל מתעלמת מדרישות העובדים ונציגי הועדים להפסקת העבודות בשבתות.

מהנדסים וטכנאים, המכירים את עבודת המפעל, מסרו לנציגי הועדה, כי אין כל הצדקה לחילולי השבת אף מהבחינה הכלכלית והדבר מביא רק נזק. לדבריהם הדבר נובע מארגון עבודה כושל.

הנהלת המפעל מכחישה את עובדת חילולי השבת במפעלם, למרות שהדבר ידוע לאלפי העובדים בתדיראן.

הועדה למען השבת, שהעבירה מידע בדוק בענין למשרד העבודה, מביעה פליאה על כי המשרד אינו מסוגל להפסיק לאלתר את חילולי השבת במפעל המעסיק אלפי עובדים.

בישיבה מיוחדת, שקיימה הועדה אתמול, הוחלט לנקוט באמצעים חריפים ביותר כנגד המפעל, באם ימשכו חילולי השבת במקום.

● רבת עמון, — ראש ממשלת ירדן זאיד ריפאעי נועד ברבת עמון עם שר ההגנה הבריטי ג'ורג' יאנגר.

הוארך מעצרם של רפי לוי ומשפחת ג'נחו מרמאללה

הכומר הארמני שוחרר בערבות

מעצרו של רפי לוי, בן 62, הממונה על מחוז ירושלים במשרד הפנים, החשוד בנטילת שוחד, זיוף, מירמה והפרת אמונים, ושל חנה ג'נחו ובנה חליל ג'נחו מרמאללה, החשודים בתיווך לדבר עבירה בקשר לרפי לוי — הוארך אתמול ב־7 ימים. הכומר הארמני שאהור אבמיאן, החשוד באותה פרשה, שוחרר בערבות.

לבית משפט השלום בתל־אביב הובא תחילה הארכיהגמון אג'מיאן, החשוד במתן טובות הנאה לרפי לוי תמורת מעשים לא כשרים. איש המשטרה, פקד משה פישמן, הודיע, כי אינו מתנגד לשיחרור החשוד בערבות.

לאחר מכן הובאו בפני דיר־אב רפי לוי, חנה וחליל ג'נחו, וכאן דרש ב"כ המשטרה להאריך מעצרם ב־7 ימים. פקד פישמן הציג בפני השופט חומר חסוי חדש, והודיע כי בשל ההיקף הנרחב של החומר — אין המשטרה מוציאה מכלל אפשרות לבקש הארכת מעצר מעבר ל־30 הימים (המסתיימים בעוד 7 ימים), בתוספת בקשה מטעם היועץ המשפטי לממשלה. "שיחרור החשודים בשלב הנוכחי — הזהיר החוקר — לא רק ייחבל אלא יהרוס ממש את החקירה".

השופט דיר־אב קבע, כי בחקירה זו כה קשה וסבוכה, וכאשר החשודים שומרים על זכותם החוקית לשתוק — קשה דרכם של החוקרים, מה גם כאשר מדובר בעבירות חמורות ומורכבות, ויש סימנים המצביעים על לחץ שהופעל בדרכים שונות על אנשים הקשורים בה. לפיכך, אין מנוס מלהיעתר לבקשת המשטרה. (עתי"ם)

"יד לאחים": עולים צעירים נשלחו לאולפנים בקיבוצים חילוניים

קבוצות של עולים צעירים מארצות מצוקה, ובעלי רקע דתי, נשלחו לאולפנים לקיבוצים חילוניים כדוגמת בית־השיטה, יגור, כשמר העמק, מעין־צבי ועוד — כך נמסר אתמול באסיפת חירום של פעילי הקליטה הרוחנית בארגון "יד לאחים".

בביקור שערכו פעילי "יד לאחים" בשניים מהקיבוצים, יגור ובית־השיטה; סיפרו העולים, כי בארץ מוצאם הניחו תפילין ושמרו שבת וכשרות, אך מאז הגיעם ארצה נשלחו לקיבוץ שבו הם מנותקים למעשה מעברם. אחד מהם הדגיש כי הוא נוהג לעזוב את הקיבוץ מידי שבוע לקראת שבת, כדי לשהות במחיצת קרוביו ולבקר בבית הכנסת.

יו"ר "יד לאחים", הרב ש.ב. ליפשיץ, הדגיש, כי עד כה לא קיבל כל גורם דתי זכות חוקית להשתתף בקביעת מקום קליטת העולים. קיים חשש כי גל נוסף של עולים מאותה ארץ, שהגיע השבוע ועתיד כנראה להימשך גם בשבועות הקרובים. — יתווסף למאות שכבר נותקו מיהדותם. (עש"ת).

גוברת הסערה

(המשך מעמוד ראשון)

מתגלית תופעה חמורה של אלימות בין כותלי בתי הספר, דוקא עכשיו מצא לנכון שר החינוך והתרבות לבקש את הגדלת ההיתרים לחילולי שבת לדברים שוליים, במקום להקדיש מאמציו לפתרון הבעיות החינוכיות הקשות של מערכת החינוך.

זו הפרה נוספת של הסטטוס קוו היהדות הדתית לא תוכל לעבור על כך בשתיקה. בשום פנים ואופן אין לראות בכך תופעה חולפת, אלא סימפטום ברצון לכרסם במעמדה של השבת במדינה, אמר הרב שפירא.

ח"כ הרב מנחם פרוש, שהיה בעבר סגן שר העבודה והרווחה, אמר, כי הבל שהישגים שנשמרו במשך שנים — מתבטלים וכי יש להיאבק בחומרה רבה מאוד את חידוש היתרי העבודה בשבת. זוהי פירצה. העלולה להתרחב ולגרור היתרי עבודה נוספים. העובדה שלא מגלים לציבור את רשימת המפעלים מקבלי ההיתרים, רק מחזקת חששות אלו — אמר.

בפניה דחופה שהעביר אמש הרב פרוש אל ראש הממשלה, יצחק שמיר, ואל ראשי הליכוד החתומים על ההסכם הקואליציוני, סגן רה"מ דוד לוי, שר האוצר משה נסים ושר התעשיה והמסחר אריאל שרון, שואל הרב פרוש: "איך יתכן שכאשר הליכוד עומד בראש הממשלה יחודשו היתרי עבודה בשבת, תוך הפרה גלויה של ההסכם הקואליציוני שאתם חותמים עליו במו ידיכם? זוהי גם הפרה גלויה של הסכם הסטטוס קוו, המחייב את הממשלה כולה מדוע נותן הליכוד שיוחזרו שוב חילולי השבת? נציגי אגודת ישראל תובעים פגישה דחופה אמש נמסר, כי חברים בועדה למתן היתרי עבודה בשבת שוקלים להתפטר מחברותם בועדה, בטענה שהוצאת ההיתרים נעשתה תוך עקיפת הועדה, שמתפקידה על ידי שר העבודה והרווחה עצמו.

הועדה למען השבת התכנסה אמש לדיון דחוף, לנוכח המצב שהתהווה במדיניות מתן היתרי העבודה בשבת ולנוכח חידוש היתרי העבודה לטכנאי הטלביזיה. חברי הועדה הודיעו, כי יש לראות זאת בחומרה רבה וכתקדים מסוכן.

ועדת השרים תחליט על הבראת מנועי בית שמש

צפוי רוב נגד מינוי כונס נכסים

— מאת סופרנו הכלכלי —

ועדת השרים המיוחדת לבדיקת האפשרויות באשר לעתיד מיפעל מנועי בית שמש, בראשות מ"מ ראש הממשלה, שמעון פרס, הטילה אתמול על השרים משה ארנס וגד יעקבי לבוא בדברים פעם נוספת עם הקונים הפוטנציאלים, כדי לברר באילו תנאים ניתן יהיה למכור את מניות המדינה במיפעל. כמו כן, החליטה לקיים סיור במיפעל כדי לעמוד מקרוב על בעיותיו ועל סיכויי הבראתו.

בחוגים בועדה התרשמו, כי בסופו של דבר יימצא בה רוב, להמשך הבראתו של המיפעל תגבר העברתו לכונס נכסים. על פי הערכות יו"ר הועדה, שמעון פרס, וכן שר האוצר והשר ארנס יועבר הניהול של המיפעל לידי התעשיה האוירית.

סמל תנועה גרם ללכידת שני מחבלים באשקלון

שני מחבלים תושבי רצועת עזה נלכדו לפני כשבועיים באשקלון כשברשותם שני מיטעני חבלה. על המקרה הותר איפול ורק אתמול אוהרצ דווח על כך מפקד מרחב לכיש, ניצב מישנה יוסף זכריה.

נמסר, כי השניים נלכדו תודות לעירנות סמל תנועה במרחב לכיש. השוטר סמ"ר ומי אספר בן ה־29. עצר מכונית שבה היו שני תושבי הרצועה, לצורך ביקורת תקינות הרכב. תוך כדי הבדיקה, גילה את המטענים, הזעיק את חבלני מרחב לכיש שהצליחו לנטרל את המטענים ועל ידי כך מנעו אסון.

מפקד המרחב מסר, ששני אורחים שהיו בקרבת מקום יצחק כהן (45) מאשקלון ואסף מחלוף (29) ממושב בית שיקמה, סייעו לשוטר לשמור על השניים, עד שהגיעו כוחות נוספים.

זרועות הביטחון המנהלים את החקירה. חוקרים את שני המחבלים, המשתייכים לארגון פת"ח, גם בקשר למספר פיגועים והנחת מטענים שהיו לאחרונה באשדוד ובאשקלון. (עתי"ם)

במוצש"ק "מלוה מלכה" במלאת 7 שנים לבית־קאליב בב"ב

במוצש"ק זה תתקיים מלוה מלכה חגיגית, לציון מלאת 7 שנים להקמתם של מוסדות קאליב בבני־ברק.

תכונה רבה ניכרת בקרב קהל החסידים ואוהדי הבית הזה, שזכה בנשיאותו של כ"ק מרן האדמו"ר שליט"א להוסיף נדבך מפואר בתוככי עיר. התורה והחסידות בני־ברק, במוסדות הקודש המהווים לתפארה ובמרכז העולמי לפעולות המגוונות בהם ידועה ה"חצר" שנים רבות.

במסגרת המלוה מלכה יערכו סיומים על המסכתות שנלמדו והושלמו במהלך מיגוון השיעורים המתקיימים במקום וכ"ק האדמו"ר שליט"א ישא את דבריו בפני המשתתפים.

הנהלת בית קאליב נותנה דעתה בקיום האירוע הנוכחי מתוך תקוה שהדבר יביא בעז"ה ליתר תנופה ועוז בפיתוחם של המוסדות בעיר מהם נהנים באי ביהמ"ד וכל תושבי הסביבה.

אמל טוען כי כבש מחדש את מגדושה

צידון, — המיליציה השיעית אמל הודיעה אתמול, כי כוחותיה שולטים כעת שליטה מלאה בכפר האסטרטגי מגדושה, הנשלט על המחנה עין אל חילווה, לאחר קרבות קשים עם המחבלים הפלשתינים.

המחבלים מצידם דחו הודעה זו וטענו כי שני הצדדים עדיין מחזיקים בכפר הקרבות שם נמשכים.

אמל הודיע כי אנשי המיליציה השיעית כבשו בחזרה את הכפר לאחר 7 שעות של קרבות פנים־אל־פנים והפגזה כבדה של תותחים ומרגמות. (ע"ר וע"צ)

הרוג ושישה פצועים בכביש פלוגות

עלי מחמד אל עתקה בן 17 מכפר רהט שבנגב נהרג ושישה אחרים נפצעו, ביניהם שלושה באופן אנוש, בתאונת דרכים שהתרחשה אור לאתמול בכביש פלוגות שבדרום.

אשה נדרסה בירושלים

אשה כבת 60 נדרסה למוות אתמול על ידי ג'יפ צבאי, שסטה ופגע בה בעת שעמדה על המדרכה.

התאונה ארעה סמוך לשעה 11.15, בכביש ירושלים־נווה יעקב, ליד שועפת.

משלוח עגבניות מחו"ל יגיעו לישראל

משלוח ראשון של 100 טון עגבניות יגיע לארץ ביום שלישי הבא. בכך נענה שר החקלאות, אריק נחמקין, לבקשת שר האוצר ליבוא מוגבל של עגבניות, כדי להתגבר על המחסור הזמני. העגבניות ייובאו מספרד או מפורטוגל.

נוכח הגידול ההודרגתי בכמויות העגבניות מייצור מקומי, מעריכים שלא יהיה צורך לייבא יותר מ־100 טון, למרות שהאישור ניתן ל־300 טון עגבניות.

אם אכן ירדו המחירים בגלל אספקה מלאה של עגבניות מקומיות לא נייבא יותר — אמר השר.

לכתב עתי"ם נודע כי אתמול בבוקר נמכרו עגבניות בשוק הסיטונאי ב־2.5 שקל הק"ג. ירידה נוספת צפויה בשבוע הבא ל־2 שקל הק"ג ובעוד 10 ימים, עם הגעת העגבניות מהערבה והבקעה, ירד המחיר לשקל אחד הק"ג בשוק הסיטונאי.

כתב עתי"ם מוסיף כי גם כאשר עקרות הבית בצפון ת"א שילמו 8.5 שקל לק"ג עגבניות, קיבל החקלאי 1.80 שקל בלבד. היום קיבל החקלאי בשוק הסיטונאי 1.5 שקל תמורת ק"ג עגבניות. (עתי"ם).

ריבוי בתלונות שווא של ערבים על פגיעות מצד יהודים

בימים האחרונים חל ריבוי של תלונות הכזב בעיקר מצד ערבים, על פגיעות. כביכול שנפגעו על ידי יהודים.

למשטרה מגיעות הודעות רבות על הפרות סדר כגון הבערת צמיגים וידוי אבנים, אשר בבדיקה מתברר, כי אין להם כל שחר. (עתי"ם)

בית החולים בקור חולים ירושלים
ברכות מזל־טוב
להולדת הבנים/הבנות

איזנבך משה וגיטה	בת	חנוכה אהרן וחנה	בן
אסולין יוסף וירדנה	בן	טל דב ורות	בן
אבי חסירה משה וצפורה	בן	סשערוסקי אנשיל ושרה	בן
ארביב אליהו ובתיה	בת	יוסף בצלאל ואיילה	בת
אוביץ עקיבא ורבקה	בן	כהנא יוסף והניא	בן
אזולאי ציון וחנה	בן	כהן מרדכי ובתיה	בן
אשכנזי דוד ודורית	בת	לוי יצחק ולילאן	בת
אשכנזי יהושע ונחמה	בת	לויס שבתאי ומיכל	בן
אנגיל יהודה ושולמית	בן	לוגסי יעקב ופנינה	בת
ביסון חביב ורחל	בת	משי ישראל ואורית	בת
בביוב דודיק ושרה	בת	מירב יעקב וחנה	בת
בורשטיין אברהם וגולדה	בן	מגיד מאיר ורחל	בת
בר כוכבא אברהם ומרים	בת	ממוני מאיר ובינט	בת
בסאס עזרא ומפיה	בן	משה נח ומטילדה	תאומות
בתנדמרק אברהם ורבקה	בת	סרי יוסף ויונה	בת
ברכים אהרן ויהודית	בן	עמש מוסי ועדנה	בן
גרינולד יצחק ויוכסה	בת	פרימן מנחם וחנה	בת
גרין מרדכי ובלומה	בן	פרוידנברג רפאל ופייגה	תאומים
גל משה וסובה	בן	פרידמן שאול ויהודית	בת
גלפנד יעקב וענת	בן	קוס אהרן ושרה	בן
גורלניק אהרן ושרה	בת	רוזנפלד משה וחנה	בן
הירזביץ אברהם ופרל	בת	רבינוביץ יהושע ותמר	בן
הירש ישראל ומינה	בן	שושן יעקב וחנה	בת
וולך אברהם ואסתר	בן	שריאל דוד ורות	בן
וויגר ג'ורג' ורבקה	בת	שטוקמן אליעזר וחוה	בת
חסון אברהם ובלהה	בת	תורן אברהם ואורית	בת

יזכו ההורים לגדלם לתורה לחופה ולמעשים טובים

הישיבה הגדולה וכולל אברכים "בית אליהו"
קרית ישמח משה

מספד מר

כלות השבעה לפטירת אשה גדולה הצדקנית רבת הפעלים לתורה ולחסד אם הישיבה הכולל מעת היווסדם ועד היום

הרבנית **שרה ברוידא** ע"ה

אשת הגה"צ הרב ר' אוריה ברוידא זצ"ל

יתקיים הספד מר

לזכרה ולעילוי נשמתה בהיכל ישיבתנו הקדושה, ביום ראשון הבעל"ט פרשת תולדות כ"ח מרחשון בשעה 8.30 בערב בדיוק.

יספידוהו הרבנים הגאונים

הגאון ר' זבולון גרז שליט"א אב"ד רחובות

בנה מרן ראש הישיבה הגאון ר' מרדכי ברוידא שליט"א

הרב ר' יהודה יוספי שליט"א

ליגוד משניות ופתיחה בנה הבכור הרב ר' אליהו ברוידא שליט"א

ת.נ.צ.ב.ה.

★ ספות סלוניות ★ מזנונים ★ פינות אוכל ★ שלחנות סלון ★ ארונות ספרים ★ שולחנות בכל הגדלים

במבחר ובטיב מעולה

תצוגה ומכירה בבית החרושת, ירושלים

תל ארזה רח' יוסף זיו 2 פינת רח' בר אילן 32

מקביל לאולם אפריון

פתוח רצוף עד השעה 7 בערב

בית אקסלר

HOUSE OF AKSLER LONDON

בלונדון

בואו לקנות מתוצרי איכות במחירים הזולים ביותר

★ בגדי ילדים ★ כלי מיטה ★ מאכרות ★ מפית שולחן ★ חלוקים

הסניף פתוח עד שעה 6 ביום ששי

256 Stamford Hill
London N16
Tel: 01-800 2373

פנטסטיק פלסטיק

שמירת הריהוט לשנים

ציפוי ניילון

לספות, כורסאות וכסאות

עבודה מומחית

02-810072
02-825701

נעלי "גילית"

ר' עקיבא 98 ב"ב (סמוך לג'ן ורשה)

מבחר דגמי 87

בגיל לגברים גלי לגברים לנשים ולילדים

מבצע 20% הנחה לנעלי גלי לילדים (דגמי 86 נמשך)

לגברים נשים וילדים

נעלי גילית — נעל אמיתית

הנגר שלך!

מבצע

בנגרית "האחים התשי" בנוע ארונות מסבת, חדרי שינה, חדרי ילדים ומזנונים

העבודה באיכות מעולה

אזור התעשיה תלפיות רח' הרשי ברזל 1

אולם 15 טל. 02-711691

בן?, בת?

הכל ערוך לפניך

ב"אוצר הברית"

לראש המוהלים

הרב יוסף וייסברג

להשיג בחנויות הספרים

נעלי גאולה

מלכי ישראל 5 בחצר

★ נעלי ינגה ★ סמבה ★ פרקולן ★ סגה ★ נעלי זהב... ★ בנותרים זולים ★ לילדי תלמידים ובני ישיבות ★ אפשר להשיג כל סוגי מגפיים לגברים ונשאות כמה זוגות "סופר" גבוה

יש לנו מגפי עור אורתופדי לנשים בסל ש"ח

בס"ד

מפעל הש"ס

הכללי בהיכלי התורה

בני־ברק ת.ד. 620 — טל. בירושלים

רח' ר' עקיבא 111 טל. 03-787702 — 02-416152

ללומדי הש"ס שליט"א

הננו להודיע על המבחן החודשי:

★ תוכנית "30 דף לחודש": מס' כתובות כ"ט־כ"ח

★ תוכנית "הוראה": יו"ד סי' ע"ז־פ"ד סע' ה' (כולל טור, ב"י, ש"ע, ש"ך וט"ז)

★ תוכנית "20 דף לחודש": מס' ברכות כ"ו: — נ"ג

שיתקיים בס"ד ביום רביעי, א' בסלו תשמ"ז בשעה 6.00 בערב בדיוק

ב.ב. נא לדייק בזמן — למאחרים אין חלוקה מבחנים — בברכה והצלחה רבה — ההנהלה

בית חולים קרית צאנז ע"ש לניאדו
הודעה על שינוי מספרי טלפון

החל מ־1.12.86, כ"ט מרחשון תשמ"ז, מספר הטלפון של ביה"ח יהיה

053-21666

כמו"כ, עם הפעלת מערכת חדישה, ניתן להתקשר ישירות לכל מספר פנימי של בית החולים ללא תיווך המרכזיה.

להלן רשימה חלקית בלבד:

מחלקת יולדות	21648	חדר מיון	21630
מחלקת ילדים	21674	חדר לידה	21653
מחלקת פנימית	21635	מרפאות חוץ	21633
מחלקת כירורגיה	21629	מחלקה סיעודית	21641

מזכירות כללית 21745, יחסי ציבור 21765, לשכת המנכ"ל 21761.

לשרותכם, המחלקה ליחסי ציבור

מבצע מיוחד

☆ בריתות ☆ בר־מצוות ☆ חתונות ☆ שבע ברכות ☆ מסיבות שונות ☆

☆ איכות מעולה ☆ רמה גבוהה ☆ מחירים מפתיעים ☆

באולם **"מלכי ישראל"**

רח' מלכי ישראל 36 ירושלים

בהנהלת **א. פולק** טל. להזמנות 02-380016

עריכת שמחות באולם ושירותי קייטרינג בכל רחבי הארץ

☆ **כל המוצרים בהכשר הבד"ץ של העדה החרדית** ☆

ניתן להשכיר את האולם בלבד ללא שירותי מזון

שעות קבלת קהל באולם מ־1 — 10, ומ־7 — 4

אחה"צ אפשר להתקשר למשפ' פולק 02-829811

להתראות בשמחות!

חדש!!

מצעים לכלי מיטה

במבחר דוגמאות מרהיבות בשילוב, חלונים תחרות ורקמה

סטים מוכנים. ולפי הזמנה

טיב מעולה ביותר! דגמים בלעדיים!

ברח' בר־אילן 25 כניסה ב' ק"ב 02-823268 כל יום בין השעות 1-10 לפנה"צ

ההנהלת חשבונות ובונבוני למודים

ב"מחשבת"

בי"ס חרדי למקצועות

ב"ב: ר' עקיבא 56 טל. 03-702864

ירושלים: ... 41 טל. 02-526251

חיפה: ... טל. 04-661534

לפני ההרשמה למבונים תרשים בואי לבדוק את הותק ותכיף ההוראה של המכון

לטובתכם! למדו בביה"ס ותיק ומוכר

יריד הבכורות

בנות הבכורים במבחר גדול ובמחירים זולים

בואי לבקר!

"מהיר ירושלים"

רח' שפת טפסים טל. ...

נסיעות ביום ב' ער"ח

1. מירון צפת עמוקא טבריה ב־8.00

2. מירון בלבד ב־12.00

היציאה והרשמה במשרדנו פתוח היום עד 1.00 במוצש"ק 9 — 7

מוסדות גור — ברוקלין ניו יורק

ראשי המוסדות והתלמידים משתתפים בצער הכבד של ידידנו הדגול האיברבא רבה המסור בלו"נ לכלל ולפרט

הרה"ג ר' **משה יוסף פויגעל** שליט"א

מנהל הועד הרוחני של מוסדות גור — ברוקלין

על פטירת אמו החשובה

מרת **סעדקע פויגעל** ע"ה

אשת הר' יצחק פויגעל שיזוי מוליאמסבורג

ארונה יגיע היום יום ו' ערש"ק פר' חיי שרה, הלויתה תעבור ליד ביהמ"ד גור בערך בשעה 1 בצהריים ברכה להר הזיתים

ובזאת מביעים אנו תנחומינו לכל המשפחה

המקום ינחם אתכם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים

ישיבת יגדיל תורה	מתיבתא בית ישראל
קמפ מחנה גור	סמינר בית יעקב — גור
כולל דחסידי גור	בי"ס בית יעקב — גור

ישיבת המתמידים "נר ישראל"

פאר התורה

הודעה משמחת

לכל הרוצים להשיג ספרים מהודרים לבני ישיבות, רבנים ודיינים לכל ספרי היסוד (בנוסח מיוחד) כמעט מחיר המכירה

מחירים לדוגמא:

● **פני יהושע** — ב"כ 29 ש"ח
● **מקראות גדולות** — ה"כ 34 ש"ח
● **שני לוחות הברית** — ב"כ 19 ש"ח
● **רבינו בחיי** המפואר — ב"כ 12.50 ש"ח
● **ראשית חכמה** המפואר — ב"כ 12.50 ש"ח

הופיע סוד שעש"ג איסור היתר, שחיטה וטריפות במהדורה מיוחדת

המחירים במזומן בלבד ◆ הכמות מוגבלת וכל הקודם זוכה

פאר התורה

ירושלים רח' מאה שערים 3. — בני ברק רח' רבי עקיבא 134.

כולל שומרי החומות

לצדקת רבי מאיר בעל הנס

רחוב מאה שערים 75 ירושלים

תנו כבוד לתורה

ברגשי גיל ושמחה של מצוה ובשבח והודיה לה' יתברך הננו מתכבדים להזמין את ציבור שוחרי התורה, ידידי ואוהדי כוללנו לשמחת

הכנסת ספר תורה

אשר נכתב ע"ש לעי"נ ולזכרם של נשיאי כוללנו שעלו בסערה השמימה במשך תקופה של שנה:

כ"ק מרן רשכבה"ג האדמו"ר מסאטמאר זצוק"ל

כ"ק מרן הרהגה"צ אבדק"ק מאטערסדארף זצוק"ל

כ"ק מרן הרהגה"צ אבדק"ק צעהלים זצוק"ל

שיתקיים בעזהי"ת ביום ד' בערב לסדר תולדות אור לב' בסלו תשמ"ז יומא דהילולא של נשיא כוללנו מרן הדעת סופר זצוק"ל

סיום כתיבת האותיות בבית ידידנו הר"ר יעקב שפיצר הי"ו רמות פולין בלוק 54 דירה 2 בשעה 6.00

והולכת הס"ת תצא בשעה 7.00 בערב, בלווית שירה ותזמורת ילדי חמד ת"ת שומרי החומות, לבית מדרשנו הזמני "גולת עזריאל יהודא" בקרית שומרי החומות רמות — ירושלים

במעמד זה יתקיים חנוכת וקביעת שם קריתנו ברמות, על שמו הטהור של כ"ק מרן הדעת סופר זצוק"ל גאב"ד פרשבורג, נשיא כוללנו למעלה מיובל שנים בהשתתפות גדולי ישראל, ובראשות בנו הרה"ג שליט"א מלהאנו והרב הגאון רבי שמחה בונם שרייבר שליט"א אב"ד פרשבורג

שישו ושמחו בשמחת התורה

הנהלת כולל שומרי החומות

פעיה"ק ירושלים ת"ו

מכון "אור הספר" ירושלים

להוי ידוע שהוצאתנו עובדים כבר למעלה מ־ג' שנים על הוצאת הספר החשוב

מאור ושמש עה"ת

מסודר מחדש באותיות מאירות עינים

עם מראי מקומות לאין שיעור וערך, מפתח הוספות רבות שיפרסמו כשיצא לאור בעזהשי"ת בזמן הקרוב

ולהוי ידוע שכל אלו שיצאו ומוציאים לאור ידעו בודאי שאגב מוציאים את הספר הנ"ל לאור האעפ"כ מו"ל ע"כ אף שאין זה דרכינו הפעם יצאנו מגדרנו להודיע לרבים שישה האחרים לזה יזוהרו

בראי מאוד מאוד לחכות ולהשוות

הודעה לציבור

הרינו להודיע כי בעז"ה פתחנו

חנות לפירות וירקות

ללא חשש שביעית בלבד

כל התוצרת מגיעה מועדת השמיטה בני ברק בהשגחת הרב לנדאו כמו כן אין בפירות שבעות הנ"ל חשש ערלה וטבל

החנות במרכז רנ רח' ארלוזורוב 49, ר"ג

"חנות שמיטה" טל. להזמנות 723627, 734763

הזמנות ומשלוחים לכל תושבי גוש דן

כשר למהדרין בהשגחת הרבנות רמת־גן

חדש!

הופיע

מערכת השולחן (ח"ה)

על הלכות

מקוואות וטבילת כלים

כמו כן, יצאו לאור במהדורה מוסמת "מערכת השולחן" — על הלכות מליחה, בשר בחלב ותערובת ונשארה בכמות־מצומצמת של הלכות טרפות ונדה להשיג בחנויות הספרים

האצל קורנפלד רח' רווחים 14 ב"ב 797554

חדש בגאולה

מסעדה לארוחות מוכנות

רח' יחזקאל 10 גאולה ירושלים (ע"י נעלי גלית)

כל המוצרים בהכשר הבד"ץ של העדה החרדית

★ בשר ★ צולנט ★ קוגל ★ מעפילסע פיש ★ סלטים מבושלים ★ ממולאים ★ מסוגים צלויים ומבחר ממרחים

במבחר המעולים הטעים האקסקלוסיבי של "אולם גאולה"

מחירים עממיים ★ אפשרות לקנות הביתה ★

באות שמחות — הבית לקנות — ושב חוזרת להתראות

מוסדות "צמח צדק" בירושלים העתיקה ת"ו

בנשיאות כ"ק אדמו"ר שליט"א מליובאוויטש

ב"ה

הודעה חשובה ללומדי תורה

לרגל שנת המאה. ועשרים להסתלקות־הילולא של כ"ק אדמו"ר ה"צמח צדק" נ"ע מכריזים בזה ישיבת וכוללי "צמח צדק" על הקמת

קרן לעידוד חידושי תורה בתורת רבנו

כל יושבי אהלי התורה ברחבי ארה"ק מוזמנים לשלוח את חידושי התורה שלהם בתורת כ"ק אדמו"ר ה"צמח צדק" נ"ע — בנגלה או בחסידות — לפי כתובת מוסדותינו

פרטי המפעל:

א. על כל מאמר־תורה הראוי לדפוס, הן מבחינת האיכות והן מבחינת הכמות, יקבל המחבר פרס בגובה 120 דולר.

ב. על התאמת המאמר יחליט צוות גדולי תורה בראשות הגאונים ראשי הכוללים צמח צדק שליט"א

ג. החידושים יהיו באחד מן הספרים הרבים של ה"צמח צדק", בהלכה או על הש"ס או בתורת הקבלה והחסידות.

ד. זכאים להשתתף כל תופשי התורה ברחבי ארצנו הק': רבנים, דיינים, ר"מים, אברכי כוללים, בני ישיבות

ה. כל חידושי התורה הראויים יודפסו בספר מיוחד שיופיע בעז"ה לקראת יום ההילולא י"ג ניסן תשמ"ז

ו. המועד האחרון לקבלת חידושי התורה: כ' כסלו תשמ"ז (בקשות מנומקות למתן ארכה מוגבלת — תישקלנה בחיוב אם תגענה בעוד מועד ותאושרנה לפני התאריך הנ"ל).

הכתובת: מפעל שנת הק"כ להסתלקות הצמח צדק ת.ד. 60 ירושלים

בכבוד רב ובברכת התורה

ההנהלה